IONEL TEODOREANU

Să vii Bazarcă!

Coperta de OCTAVIAN COSMAN

IONEL TEODOREANU

SĂ VIE BAZARCĂ!

ROMAN

text îngrijit, prefață și note de SILVIA TOMUȘ

EDITURA DACIA
CLUJ, 1971

Prefață

Asistăm, în ultimii ani, la o reîntîlnire a criticii literare cu opera lui Ionel Teodoreanu. Scriitorul, care în perioada interbelică fusese unul din condeierii prestigioși ai literaturii noastre și în jurul operei căruia se purtaseră dispute aprinse între entuziaști admiratori și nu mai puțin înflăcărați detractori, a rămas multă vreme, după cel de al doilea război mondial, într-un con de umbră. Al. Philippide, făcînd reflecții pe marginea lecturii, vorbește undeva despre „cărți cărora le-am cerut să ne ajute să ne cunoaștem mai bine, în unele din ele am crezut că ne regăsim și ni le-am făcut prietene pe viață, altora le-am cerut să ne înșele ; altora să ne dezamăgească ; și au fost atîtea altele și de toate felurile : cărți în care am crezut și pe care le-am urît, cărți din care n-am crezut nici un cuvînt și pe care totuși le-am iubit... Și au venit cîteodată ceasuri în care le-am părăsit deopotrivă pe toate, și pe cele adevărate, și pe cele înșelătoare, și cînd ne-am întors să răsfoim în cartea cea mare a vieții la care colaborăm cu toții, fiecare după puterile noastre, unii cu pagini întregi, alții cu cîteva fraze, alții cu o singură vorbă, sau numai cu o neînsemnată virgulă, ori cu un de-abia perceptibil punct..."[1]. *În astfel de ceasuri, opera lui Ionel Teodoreanu părea că așteaptă timpuri mai prielnice care s-o redescopere, aducînd-o la o nouă viață, sporindu-i înțelesurile, acordînd-o cu sensibilitatea contemporană, și ea în necontenită transformare.*

Numeroasele recente reeditări, studiile competente pe marginea creației sale, publicarea tulburătoarelor poeme postume ale volumului La porțile nopții, *reprezintă tot atîtea etape ale unei „arheologii" întemeiate pe un sentiment de gravă răspundere, față de cel care, incontestabil, a adus în literatura noastră tot atîta adevăr, cîtă poezie.*

Descoperirea manuscrisului pierdut Să vie Bazarcă ! *roman scris în vara anului 1947, penultima sau poate ultima din scrierile în proză ale acestui fecund romancier**, *vine să completeze*

---

* Există posibilitatea ca romanul *Zdrulă și Puhă*, publicat în 1948, să fi fost scris în vara aceluiași an, 1947.

universul său geografic, anexîndu-i noi teritorii, ce se prelungesc firesc, dincolo de hotarele cunoscutului.

Impresia de continuitate, de regăsire a unității în diversitate, este atît de puternică, încît îndeamnă pe cercetător la firești filiații, la încadrarea într-un ansamblu, la descoperirea surselor primare ale unor motive, tonalități, moduri de expresie, conducîndu-l, înapoi în timp, spre începuturile literare ale lui Ionel Teodoreanu.

Dacă, la apariție, scrierile risipite în cîteva reviste ale vremii (Însemnări literare, Hiena, Viața românească, Gîndirea și Gîndul nostru) au fost fie trecute sub tăcere, fie amintite în grabă, cu cîteva aprecieri de circumstanță, ușor condescendente, fiind socotite „simple arpegii metaforice"[2], sau „amestec de culori și metafore ce mergeau în marginile „Istoriilor naturale" ale lui Jules Renard"[3], astăzi ele reprezintă forme nucleare ale personalității scriitorului, focare timide, ce deschid perspective largi spre desfășurarea operei de maturitate artistică.

Prozele de început ale lui Ionel Teodoreanu — și ne referim la cele de pînă la apariția primului său volum, Ulița copilăriei *(1923) — sînt variate ca dimensiune, tonalitate, structură. Unele pot fi socotite, folosind cuvintele lui Demostene Botez, „crochiuri pline de spirit și de analiză, adnotări scurte, ca niște miniaturi de poeme în proză, senzații subtile, imagini evocatoare și frapante, culori variate și precise"[4]. Altele,mai ample,* sînt *adevărate poeme în proză, înfiorate de lirism, în vreme ce un alt grup, culminînd cu schița* Ș-atunci, *izbutește să cristalizeze un sîmbure epic. Chiar în asemenea cazuri, hotărîtor rămîne fundalul emoțional, pe care e proiectată narațiunea.*

Ceea ce surprinde în această etapă de creație este existența unor tendințe contrare și totuși uimitor de armonios alăturate. Pe de o parte, putem vorbi la Teodoreanu de cultul pentru amănunt, de capacitatea sa de a conferi fiecărui lucru din univers o excesivă emotivitate intimă, pe care ne-o oferă nemijlocit, aducînd o privire proaspătă, sensibilă la nuanțe, surprinzînd în natură aspecte și corespondențe inedite, ce scapă unui ochi prea grăbit sau blazat.

Pe această linie merg „sonatinele metaforice" Jucării pentru Lily. *Astfel,* Ciorile, *toamna, îi sugerează următoarele notații: „Cîmpia e acoperită cu o risipă, uriașă, de boabe de cafea, arse de prăjite ce-s. Pe alocurea, copacii rîșnesc croncănit"[5]. Iarna,*

„peniţa uriaşă a plopului a împroşcat pagina albă a cîmpiei cu stropi de cerneală"[6]. Curcanul *„a stat atît timp în arşiţa soarelui, încît dă în foc ca o oală cu lapte"*[7]. Corbii *„Craa ! Craa ! Astă vară, mi-aduc aminte, ascultam glasurile soprane ale greierilor : cri-cri, cri-cri ; acum, îmi pare că ascult greierii baritoni ai gerului"*[8]. Grai-nou : *„Aşa-i de luminoasă noaptea, încît pare pictată cu lumini albastre. Într-un colţ de cer, soarele şi-a zgîriat, iniţiala de aur"*[9].

Pe de altă parte, imaginile acestea, aparent izolate şi miniaturale, se unifică într-o sinteză, aducînd, în totalitatea lor, o viziune cuprinzătoare asupra universului.

Lumea este privită cu o bucurie pătimaşă, urmărindu-se cu înfiorare scurgerea timpului, marile mişcări ale anotimpurilor, respiraţia adîncă şi gravă a pămîntului. Dacă notele de gingăşie, tonalitatea coloristică de pastel suav, îl apropie pe Teodoreanu de un alt imagist delicat, de Dimitrie Anghel, exploziile de juvenil vitalism, contopirea cu natura, ni-l reamintesc pe Lucian Blaga, cel din Paşii profetului, *mai ales. „Ascult cum se frămîntă, cum se adună şi se resfiră seva în pămînt, ca nouri pe cer. Livada plouă fraged încolţirea ierburilor. Cînd şi cînd, îmi scapără prin ochi fuga unei şopîrle, ca un trăznet scurt, zvîcnit din sevă, mistuit în ierburi şi sfărîmat în salturi de lăcuste. E greu pămîntul şi sufletul mi-e luminos şi viu, ca un curcubeu purtat de ploi"*[10]. *Sau, în altă parte : „Sînt cele de pe urmă zile de vară, hohotitoare de viaţă, covîrşitoare de belşug. Cerul e o neţărmurită scoică albastră, în care se zbate zvonul unui ocean ciripitor. Văzduhul e un fagure încins, din care se revarsă mierea soarelui în valuri calde, în sclipiri bălaie. Iar dedesubt, pămîntul pîrguit rîde. Rîde pămîntul, în zumzetele gîdilitoare ale albinelor, în clinchetele moi ale apelor, în foşnetele pline ale frunzişurilor, în hohotirea despletită a vîntului"*[11].

În faţa lumii, gesticulaţia este sumară, izvorîtă dintr-o stare de toropeală, de deştărmare, de confundare cu ea, şi perspectiva ea însăşi, se răstoarnă. „Stau tolănit în iarbă. Genele mele clipesc laolaltă cu genele ierbii, gîdilînd stelele umede"[12]. *„Privesc plopul, din iarbă, şi-mi pare că-i o scară prinsă de lună, pe care se înalţă zborul argintiu al frunzuliţelor alungate de toamnă"*[13]. *Alteori, o mişcare exterioară îşi amplifică ecourile în poet, dezlănţuindu-i stări sufleteşti gemene : „Cad frunzele pădurilor şi crengile, din ce în ce mai abătute, sînt lungi priviri încremenite,*

după căderile necontenite. De ce-mi simt sufletul tot mai împovărat de mihniri? De ce mi-l simt cum se încovoaie, tot mai greu, spre pămînt? De ce-mi atîrnă braţele vlăguite? De ce vrea timpul să-mi zmulgă sufletul, care-mi filfîie deasupra cerului, ca un steag al luminii? De ce vrea să mi-l împovăreze cu mihniri fără rost?" Şi imaginea îşi lărgeşte dimensiunile, colorîndu-se reflexiv: „Trunchiul de copac din care viaţa mi-a dăruit trupul îşi aduce aminte că demult, îşi pierdea şi el frunzele — la vreme de toamnă — laolaltă cu pădurile. Şi sufletul, aplecat pe trup ca o ureche pe o scoică, ascultă înfiorat nălucile foşnitoare ale toamnelor de odinioară[14].

Natura la Teodoreanu se scaldă de obicei într-o lumină solară. Nimic nu e învăluit în taină, nu se refuză cunoaşterii, ci se aşteaptă parcă gestul de dezvelire a frumuseţii lumii. Culori, miresme, cîntec, totul se organizează în vederea conturării unei viziuni feerice fermecătoare.

Arareori atmosfera se întunecă şi atunci mişcările devin dramatice, tonalitatea este mai gravă, animismul potenţînd aceste trăsături: „Pămîntul, rotundul pămînt, e plin de vînt şi se roteşte, nebunit înfăşurat de vînt. Deasupra pămîntului, vîntul s-a boltit în val uriaş şi cu tot cerul face un salt în nemărginire. Căzînd pe cupolele toamnei, ca un pumn, vîntul le sparge în ţăndări de frunze. Vîntul aleargă cu pădurile despuiate, clătinînd coarne uriaşe de cerb. Vîntul despleteşte pămîntul în codri rotitori de colb. Vîntul umflă pămîntul înspre clăbuciri de munţi. Vîntul se aruncă din adîncul apelor, înfăşurat de mantii grele de talazuri. Prefăcut în uragan de lumină, vîntul se prăvale în soarele căscat pe zări, apunîndu-l. În urmă-i, nourii învăpăiaţi se zvîrl din răsărit pînă în apus, ca o viforoasă horă de lumi nebuloase. Şi-apoi... Vîntul atotînvăluitor se roteşte cu aprige hohotiri, ca o haotică bulboană de beznă"[15]. *Repetiţiile, hiperbola uriaşă, sonorităţile halucinante, creează o imagine de început de lume, vestind tonalităţi pe care le vom găsi mai tîrziu în* Turnul Milenei *sau în* Golia.

Frazele sale, ample sau concentrate, line ori tumultoase, cu neaşteptate inflexiuni muzicale, dovedesc de pe acum nu numai că scriitorul vede *totul colorat intens, ca o priveliştе spălată de ploi, dar şi că* aude *totul, cuvintele vuindu-i în urechi, mai stins sau mai puternic, niciodată însă strident, nemelodic.*

Încă din această perioadă, Ionel Teodoreanu gîndeşte metaforic. Ceea ce Al. Philippide afirmă despre poemele ultimilor ani,

La porțile nopții, *definește, de fapt, întreaga sa operă, numească-se ea proză sau vers: „Tot acest tumult de metafore extraordinare, neprevăzute, niciodată repetate, mereu noi, reprezintă rezultatul unei corelații dintre o viață interioară de o bogăție enormă și o putere de exprimare prin imagini care cu greu își poate găsi asemănarea în vreo literatură"*[16].

Este de-a dreptul impresionant să descoperi că vor trece ani, zeci de ani, dar că adolescentul de odinioară va păstra nealterată această acuitate senzorială uimitoare și că viziunea metaforică inițială, sancționată de unii de-a lungul întregii sale cariere literare, aprobată de alții, cu rezerve sau integral, va rămîne modalitatea sa predilectă de comunicare.

Romanul Să vie Bazarcă! *se înscrie în aceeași serie nedezmințită. Dacă s-ar alcătui un tablou al frecvenței de cuvinte în una din operele lui Teodoreanu, în fruntea listei ar fi, de bună seamă, conjuncția* încît. *Raportul consecutiv s-ar stabili, desigur, între termeni atît de îndepărtați, încît numai o unitate de viziune asupra elementelor celor mai disparate ale universului i-a putut corela. Și cele mai numeroase asocieri sau substituiri ar fi, cu siguranță, între aspecte picturale, melodice sau olfactive ale naturii și starea sufletească a eroului liric, sau a personajelor create de romancier. Și acest lucru, pentru că Teodoreanu este un căutător febril de semne exterioare, în care oamenii se regăsesc, descoperind secrete corespondențe. Spicuim din romanul de față, la întîmplare, cîteva asemenea viziuni fulgurante: „Era atît de lihnită de foame, că primăvara i se legăna în ochi ca o corabie". „Era singură, ca un far între vînturi amare". „Ceea ce se întîmpla cu ea era atît de nebulos și oarecum feeric, încît simțea înlăuntru, în abisul numit suflet, ceea ce vezi în nopțile de august pe cer: ploaia de stele. Așa se desprindeau un fel de exclamații luminoase, gînduri oarecum..."*

Astfel de raporturi nu privesc numai amănuntul. Descrierea primăverii agitate cu care debutează Să vie Bazarcă! *reprezintă un cadru în deplină consonanță cu tinerețea nesigură, dezamăgită de asprimile vieții, a Albei David. Vîntul cutremură totul, după cum sufletul ei este bîntuit de incertitudini, de căutări. Cînd vara este pe sfîrșite iar lumina i se întunecă, norii de pe cer aduc umbre în gîndul și inima ei. Iarna albă, cu zăpadă în-*

călăuitoare, cu tăceri prelungite, ocroteşte toropeala, incapacitatea fetei de a lua o hotărîre, pentru ca, din nou, redeşteptarea firii, într-o primăvară neliniştitoare, s-o readucă la viaţă.

Nici unul din celelalte personaje ale romanului nu este astfel proiectat pe fundalul anotimpurilor, cum se întîmplă cu Alba. Parcă singură adolescenţa mai păstrează, prin candoare, această intimă şi tainică legătură cu natura. Pentru Vizanti, vara bucureşteană este prilej de a vedea femei îmbrăcate sumar, iar primăvara îl tulbură doar sexual. Poezie ? Lirism ? Îi lipsesc. El nu este nici mai bun, nici mai rău, o dată cu gravele rotaţii ale pămîntului. Chiar Batişte Condor, cînd se lasă ademenit de parfumul de proaspăt şi alb liliac al nopţii primăvăratece, nu mai este el însuşi, omul deprins doar cu mirosul de benzină, de cauciuc ars, de moarte, ci bărbatul cutremurat de tinereţea unei fete aurii ce-i sensibilizează sufletul, contaminîndu-l cu propriile ei trăsături interioare.

Chiar dacă Ionel Teodoreanu ar fi atins o vîrstă matusalemică, memoria foarte vie cu care a fost înzestrat l-ar fi îndemnat mereu spre „căutarea timpului pierdut". Copilăria şi adolescenţa, spre care se întoarce neistovit, şi-au pus pecetea atît de puternic asupra sa, încît le retrăieşte ades, fie direct, fie prin personajele sale, ce au un aer de familie vizibil. Sînt variaţiuni pe aceeaşi temă ale unui virtuos, niciodată obosit de reluarea aceluiaşi motiv.

În Să vie Bazarcă !, *tinereţea este reprezentată de Alba David. De obicei în opera lui Ionel Teodoreanu, copiii şi adolescenţii trăiesc în afara socialului, alcătuind o oază în mijlocul mediului ambiant, aflîndu-şi propriile legi. Maturizarea îi formează şi deformează, făcînd imposibilă această ignorare. Alba David se află pe un prag, privind cu dîrzenia unui întreg neam — ţăranii ei din Şiria — înainte, încercînd să înfrunte cu demnitate sărăcia, privaţiunile, pentru a putea să-şi continue studiile, nefăcînd concesii morale, asprindu-se. Uneori, mai priveşte în urmă, crezînd nediferenţiat în semeni, bucurîndu-se de soare, de omul de zăpadă, retrăind anii copilăriei dintr-un Ardeal patriarhal — foarte abstract — ca o altă Moldovă din scrierile mai vechi ale romancierului, cu Crăciun şi cîntece de stea, cu sănii şi zurgălăi. Ea pendulează încă între : „Viaţa e hidoasă. Sărăcie ! Salahorie ! Murdărie ! Oameni care se uită la tine ca la o friptură. Zile care trec la fel, una după alta. Război. Pace.*

Apoi iar război. Trăiască cimitirele! Dar de ce? De ce? De ce?" *şi între: „Şi totuşi, şi totuşi, pămîntul fulgerat de primăvară, cu ţărînele lui deschise a floare, cu cerul lui răsunător albastru, cu soarele lui de aur adînc şi cu aromele şi suflările fulgerătoare ale vîntului era fioros de frumos". Finalul romanului ar fi trebuit să fixeze pe orbită zborul incert de pînă acum al Albei, aducîndu-i un spor de luciditate. de înţelegere a anilor tulburi pe care-i traversează; chiar Batişte, combatant deprins cu asprimile războiului, acoperit de glorie, îi bagatelizează însă orizontul şi scriitorul mai ratează o dată prilejul de a fi privit mai adînc realitatea socială.*

Există între prozele de început ale lui Ionel Teodoreanu şi romanul Să vie Bazarcă! *unele linii de tangenţă, ce ne conduc spre aprecieri privitoare la atitudinea scriitorului faţă de război.*

Debutul său postbelic a fost aplaudat de critică, dar, mai ales, s-a bucurat de un succes fără precedent în rîndurile cititorilor Una din trăsăturile fundamentale ale scrierilor sale era graţia, *despre care vorbeşte şi Tudor Vianu în* Arta prozatorilor români. *După anii în care oamenii trăiseră obsesiv gîndul morţii, simţiseră gustul de cenuşă şi sentimentul de pustiu şi însingurare, tînărul debutant dădea o replică indirectă războiului, facilitîndu-le reîntoarcerea la viaţă, mijlocindu-le o cunoaştere proaspătă, prin punerea în lumină a gingăşiei universului, neistovit în frumuseţe şi semnificaţii.*

Mai tîrziu, s-a aşteptat mai mult de la Teodoreanu. Critica literară a remarcat în cîteva rînduri lipsa de interes a scriitorului pentru aspectele contemporane ale realităţii sociale. Pompiliu Constantinescu observa, de pildă, că „Prin Uliţa copilăriei *s-a situat printre cei dintîi scriitori tineri care s-au manifestat după război, deşi fondul operei nu reflectă nimic din preocupările agitate ale vremii"*[17], *în vreme ce I. Cantacuzino, vorbind despre volumele II şi III ale* Medelenilor, *făcea observaţia întemeiată că acelaşi război trece prin cadrul şi atmosfera romanului „ca şi cum n-ar fi, fără să lase vreo urmă în psihologia eroilor, fără să determine nici o revizuire de conştiinţă, nici o transformare, nimic! Acest formidabil document de confruntare şi revizuire, ce putea prilejui minunat ieşirea la iveală a tuturor caracterelor, aspiraţiilor, darurilor, patimilor şi transformărilor burgheziei e complet neglijat"*[18].

Să fi tras Ionel Teodoreanu în opera sa zăvoare puternice în fața unei zone extraestetice care-i rănise fără margini sensibilitatea? Moartea, în 1918, a fratelui său, Puiuțu, plecat voluntar pentru a lupta pe frontul francez, zguduise întreaga familie și s-ar putea să fi lăsat urme atît de adînci asupra celui mijlociu din băieții Teodorenilor, încît el nu va mai cuteza să privească în față nicicînd războiul, va fi incapabil să-l retrăiască estetic.

Chiar cele mai izbutite pagini ale Balului mascat, *înfățișînd un Iași al acelei perioade frămîntate, merg la suprafața evenimentului, nu ele, ci* Strada Lăpușneanu *a lui M. Sadoveanu complinind acest gol.*

Și totuși, omul *Teodoreanu n-a trecut cu ochii închiși pe lîngă anii premergători primei conflagrații mondiale. Recurgem la un citat mai amplu, dintr-o cuvîntare uitată, ținută de el cu prilejul sărbătoririi, la Iași, în 1931, a lui N. Iorga, surprinzătoare prin identitatea de concepție cu cea a lui Camil Petrescu, autorul lucidului roman demistificator,* Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război. *„Societatea românească — spune Ionel Teodoreanu — înainte de intrarea în război, subt înrurirea oratoriei și a literaturii apologetice, concepea războiul romantic: ca pe un fel de logodnă colectivă cu eroismul, cu epopeea. Aspectele eroic-decorative ale războiului închipuit camuflau suprafața tragică a luptei dintre oameni, pregătind marea dezamăgire și toate dezagregările sufletești ale viitorului. O dată dezlănțuit, războiul a nimicit această viziune romantică, înlocuind-o aspru cu altele, realiste. Astfel, după întîiele luni revelatoare, războiul s-a definit singur ca o căsătorie cu moartea. Chiar dacă armatele noastre n-ar fi suferit înfrîngeri, societatea românească, conștientă deodată de provizoratul și fragilitatea lumii, obsedată sinistru de prezența morții, încă s-ar fi posomorît; dar începură și înfrîngerile, aducînd chiar în sufletele celor aflați la adăpost de moartea năpraznică a frontului, anxietatea zilei de mîine. Reînviu vechile vremi de bejenie; străbunii noștri însă, crescuți de mici în astfel de vremi, erau poate și mai resemnați, dar desigur mult mai oțeliți, mai dîrzi. Pe cîtă vreme strănepoții lor... adică societatea contemporană marelui război crescuse și se transformase în vremi de tihnă, de siguranță, de* comoditate, *ceea ce-i afinase, pe de o parte, dar îi și debilitase, făcîndu-i inapți să se acomodeze la condiția de viață contingentă cu barbaria trecutului îndepărtat, nu cu civilizația celui recent. Țara se topea*

văzînd cu ochii, cum slăbește un trup mistuit de o boală galopantă. Hotarele Moldovei refugiului deveniseră hotarele împuținate ale țării, hotare carbonizate de incendiul războiului. Reacția colectivității captivă în aceste hotare nestatornice era ori deprimarea uscată și amară — în genere a sărăcimii — ori efortul de a uita, înecînd, în desfătări paroxistice, asprimea viitorului. Începea un fel de îmbătrînire prematură a vieții românești; viața își pierdea zîmbetul. Dacă însă cuvîntul „amar" ar putea caracteriza într-o măsură starea sufletească a societății de atunci, în genere, — cuvîntul „acru" numai e în stare să definească reacția oamenilor politici față de evenimente. Dulceața lor factice, premergătoare dezlănțuirii măcelului, și-n care războiul devenea un fel de compot patriotic, se prefăcuse în oțet ordinar"[19]. *Amplul citat, extras din paginile* Opiniei *din Iași și omis de interpreții scrisului lui Teodoreanu, este revelator și nu mai necesită comentarii.*

Anii premergători celui de-al doilea război mondial au fost trăiți cu aceeași intensitate. În 1936, Teodoreanu era conștient că „Europa e numele unui spital în care țările așteaptă. Fiecare frunte e palidă în fața viitorului. Trăim spre moarte, adunîndu-ne viață"[20]. *Doi ani mai tîrziu, observațiile sale asupra epocii se înmulțesc, incluzînd acum și problema responsabilității scriitorilor față de contemporani. Ei au obligația de a creea nu numai o literatură* constatativă, *ci și una* rezolvativă. *Recurgem din nou la un citat cuprinzător, pentru că și acest articol al lui Ionel Teodoreanu, deosebit de semnificativ, a rămas îngropat, în paginile* Universului literar, *de data aceasta: „De la Caragiale — vedeți, întrebuințez un superlativ consacrat — și pînă la creatorii contemporani, literatura românească a făcut — cu luciditate, ironie, sarcasm, amărăciune, revoltă și anatemă — o contabilitate strînsă a aspectelor individuale și colective ale societății românești. Toată literatura epică de pînă acum e un proces-verbal, redactat uneori lapidar și incisiv — Caragiale —, alteori tumultuos și cu năduf — Cezar Petrescu —, alteori masiv și aspru — Liviu Rebreanu —, alteori nebulos, pasionat și posomorît — Gib Mihăescu —, alteori delicat și melancolic — Brătescu-Voinești —, alteori doinit și buciumat — marele Sadoveanu —, al oamenilor și întîmplărilor, al faptelor, evenimentelor și stărilor realității istorice, sociale, politice și psihologice. Ne putem mîndri cu efortul de a ne defini și cu eminența variată a rezultatelor acestei literaturi constata-*

tive. Din ea ştim ce-am fost şi ce sîntem în suprafeţele noastre. Dar asta nu-i tot. Căci marea literatură e o literatură rezolvativă". Încercînd s-o definească, i se pare a fi cea care răspunde unor semne de întrebare ale epocii, scriitorul a cărui operă „desluşeşte ceea ce viaţa nu articulase net, răspicat, prin ea însăşi, prin oamenii ei, prin faptele lor, prin evenimentele activităţii umane. Şi noi sîntem înconjuraţi de semne de întrebare — continuă Teodoreanu — pe care viaţa prin ea însăşi nu le-a rezolvat. De la război încoace, viaţa s-a desfăşurat mereu sub semnul provizoratului şi al neliniştii. Viitorul e mereu imprevizibil; oamenii de azi nu-l mai concep ca cei de odinioară, deducîndu-l prin logică, proiectîndu-l într-o durată anticipativă — ci se tem de el, fără să-l descifreze, neîndrăznind să-l presimtă. Războiul nu ne mai apare, ca vechilor generaţii — noţional — ca un accident posibil, extrinsesc normalului, ci ca o realitate iminentă, care ne macină nervii, limitîndu-ne în insomnia prezentului, dîndu-ne alternanţe de panică şi frenezii de evadare într-un absurd mîntuitor. Trăim în incertitudini, fără să avem o filozofie organic încorporată, o resemnare, o îndîrjire sau o religie eroică (...). Neadaptat la condiţiile vieţii de astăzi, clocotitoare de evenimente, sufletul nostru e bîntuit de nelinişte, căutîndu-şi o nouă structură, un nou echilibru, fără să şi le fi găsit. S-a schimbat şi se schimbă totul în jurul nostru, lăsîndu-ne nedumeriţi, zăpăciţi, înfricoşaţi şi singuri unii lîngă alţii. Unde-i literatura care să rezolve aceste semne de întrebare între care trăim? Unde-i literatura care să ne arate calea de urmat, adevărul, care să ne dea răspunsul la aceste semne de întrebare, care ne lovesc ca bicile iadului, prefăcîndu-ne viaţa într-o goană năucă? Cînd se va ivi — slavă! fiţi siguri, voi editori, voi scriitori, voi critici, că publicul va smulge-o ca pe un mesaj divin, găsindu-şi, în sfîrşit, răspunsurile la întrebări fără leac. Pe acest creator al literaturii rezolvative îl aşteaptă epoca noastră neîndestulată"[21]. Sîntem în faţa unui impresionant apel, de o sinceritate cutremurătoare, al unui intelectual dezorientat, singur, dar nici într-un caz străin de convulsiile epocii în care trăieşte, de incertitudinile unei lumi în declin ireversibil.

Nedumereşte cu atît mai mult această lipsă de comunicare între omul şi scriitorul Teodoreanu. Nici Tudor Ceaur Alcaz, *nici* Zdrukă şi Puhă *nu spun nimic esenţial despre drama dezlănţuită de război, deşi sînt fixate în timp în lunile premergătoare lui.*

Romanul Să vie Bazarcă ! *are tangențe cu acest cumplit eveniment nu prin Batiște, care participă la el, ci indirect, prin Panait Vizanti, omul chinuit, ciuntit și sufletește în urma infirmității dobîndite în primul război mondial.*

Scriitorul a mărturisit adeseori că modalitatea sa predilectă de realizare a unei construcții epice este aceea de a începe prin a-și vedea personajele, abia apoi stabilind relațiile dintre ele, conflictul romanului avîndu-și geneza în convietuirea și ciocnirea eroilor. Că există în roman o potrivire exterioară a faptelor, acceptată de cititor de la început, este indubitabil. Hazardul coordonează întîmplările aranjînd întîlnirile personajelor, punîndu-le față în față, făcînd ca epicul să progreseze, iar destinele lor să alunece spre deznodămînt.

Motivul central al romanului este prietenia dintre bărbați, tulburată de apariția unei femei. Bărbații sînt Panait Vizanti și Batiște Condor, ploieșteni, colegi de liceu în adolescență, combatanți ce s-au distins în primul război mondial, îndrăgostiți de aceeași fată, după ce unul mai era doar un invalid glorios și sculptor mediocru, iar celălalt își continua ascensiunea militară, devenind celebritate națională. Blonda Sigrid, înșelată de aparențe, îl alege pe cel dintîi, căsătorindu-se cu el și rămînînd vreme îndelungată doar prietena duioasă a celuilalt. Moartea ei — accident ? sinucidere ? — este învăluită în taină și fiecare în parte îl socotește — în tăcere — vinovat pe celălalt de sfîrșitul tragic al femeii. Acest lucru îi apropie mai mult. Cei doi se caută cu înverșunare, pentru a citi unul în ochii celuilalt adevărul despre cele bănuite doar, niciodată formulate în cuvinte acuzatoare. Apariția unei fete, uimitor de asemănătoare lui Sigrid, strică acest echilibru fragil și prietenii se înfruntă, disputîndu-și-o.

Romanul pornește de la un triunghi, al unui prezent, avînd un timp alături umbra unui alt triunghi, al trecutului. În primele capitole, cele două personaje feminine se suprapun, printr-o similitudine izbitoare pentru toți. De aici și numele, cu rezonanțe apropiate, pe care Batiște i-l dă necunoscutei întîlnite pe șoseaua București—Ploiești : Ingrid „adică în amintirea lui Sigrid", cum și-l va explica mai apoi Vizanti. Curînd apar însă notele diferențiale, generate de biografii deosebite, de structuri interioare particulare. Fata din Șiria, studentă la Drept, devine ea însăși, Alba, *înlocuind-o total pe Sigrid, nemaiamintindu-le-o celor doi. Abia în acest moment, descoperind-o cu uimire, bărbații deslușesc dimensiunile reale ale propriilor construcții sufletești. Dispare conturul de abur,*

taina apăsătoare, niciodată scrutată cu îndrăzneală. Vizanti va dori să reia viața, din momentul mai vechii întîlniri cu Sigrid, refăcînd-o fără greșelile „atelierului", de data aceasta. Batiște va înțelege, prin comparație, că ceea ce simțise pentru blonda suedeză fusese prietenie, nevoia de a o ocroti, nicidecum dragoste.

Personajul asupra căruia scriitorul întîrzie mai mult este Panait Vizanti. Prin el, în mai mare măsură decît prin Alba David, Ionel Teodoreanu realizează interesante pagini de analiză psihologică, în ciuda faptului că, pe alocuri, este pîndită de primejdia grandilocvenței supărătoare, a melodramatismului jenant sau a morbidului de calitate îndoielnică. Invalid din 1916, Vizanti trăiește un acut sentiment de inferioritate, pe toate planurile. Mărturisindu-se Albei, afirmă: „Vreau să uit că am sperat în viață, în faptă, în artă, în dragoste, în prietenie, în Dumnezeu, — și că toate m-au înșelat". La drept vorbind, n-a crezut niciodată în nimic. Faptele eroice le-a săvîrșit, înfruntînd verosimilul, din dorința de a-i ului pe cei din jur; iubirea pentru Sigrid izvorîse din vanitate, vrînd să-și demonstreze sieși, dar și celui ce-i era ca un frate, că el este alesul, în ciuda infirmității de care nu uită nici o clipă; prietenia va fi existat în anii liceali, dar se transformase, cu timpul, în nevoia de a-l avea alături pe același Batiște, pentru a-l pîndi și sfida, gustînd o vreme satisfacția de a-l fi lipsit de Sigrid. Cît despre artă, nici aici nu s-a realizat plenar, nesuportînd concurența nimănui, neștiind să i se dăruiască, făcînd din atelier, la un moment dat, doar locul întîlnirilor cu iubite ocazionale. Violent, impulsiv, suferind de un exces de autoritate, trăiește, pînă la întîlnirea cu Alba, o ratare lentă, dar sigură. Închipuirea îi este biciuită de viziuni halucinante ale unei iubiri posibile între Batiște, — „gloriosul Batiște" — și suava „floare-albastră", Sigrid. Iluzia se țese din frînturi de realitate, iar gelozia tîrzie, de după moartea lui Sigrid, se potențează tot prin orgoliu rănit. Nu mai era gelos retrospectiv pe Batiște, pierzîndu-și unica certitudine — cu sentimentul și mai intim că exagerează, că face pesimism, că-și creează singur, într-un moment de marasm, motive de suferință, ca să-și deie o distracție morbidă, cum ar fi atîtarea unei dureri care nu te lasă să dormi. Acum, depășind cu mult umilința unei gelozii, ajunsese la calvarul certitudinii că nici măcar atît nu i se poate acorda, de vreme ce Batiște refuzase să-l înșele. nu din cauza amiciției, ci numai fiindcă Sigrid nu-i plăcea. „Bună pentru Vizanti!

Dar nu şi pentru Batişte". Şi mai departe ; „Ar fi muşcat cu dinţii din el : într-atît îl ura, văzînd în el sinteza tuturor adversităţilor care făceau într-adevăr din el un invalid, un nevolnic, un infirm".

Spre deosebire de „marele Batişte", care are o supărătoare suficienţă şi uniformitate, Vizanti se defineşte şi prin trăsături contrare notei sale dominante, generate de infirmitate. Există în el şi o pornire spre dragoste, prietenie, bunătate, apropiere de oameni, şi orice mijloace i se par binevenite pentru a le dobîndi, nădăjduind să-şi ispăşească apoi vina prin purificare. Afirmaţia autorului că „nimeni nu-i numai asta — ce cred alţii despre el, sau chiar ce crede el însuşi. Fiecare e asta şi asta şi aialaltă puţintel. Fiecare e nuanţat în aparenta unitate a individualităţii lui, de o pluralitate succesivă care-l face divers" îi rezumă personajul, iar concluziile Albei subliniază ideea : „Bietul Panait Vizanti, vorbi ea limpede, uman, direct, luîndu-i vorba începută. E un ticălos, dar şi un biet om".

Romanul este construit pe două coordonate temporale. Oprirea „la poarta cu doi brazi, mari ca din poala muntelui, a unei îndepărtate case de altădată, care albea [...] sub un cer de dulce pastel provincial, cu felinar în faţă, cerdac, pod, grajd, hambare şi o mie şi una de lemnării albastre şi întunecate, alcătuind un fel de mare obraz al unei lumi aproape scufundate" este începutul unei întoarceri în trecut. Îl regăsim pe Teodoreanu, evocînd o lume apusă, fără determinări istorice, descriind odăi vechi, în care pluteşte „a fost odată", evocîndu-le visător, nostalgic, aproape feminin. „S-auzea necontenit ritmul ceasului, dar nu ca la Bucureşti, ci ca într-un adînc, c-un fel de solemnitate, spunînd parcă o rugăciune într-o mînăstire a timpului". Dacă, în mod obişnuit îl preocupă prea puţin vestimentaţia personajelor „prezente", reţinîndu-le prin trăsături fizice generale, în momentul în care, de pildă, se apropie de dulapul lui Sigrid, de rochiile ei de odinioară, devine de o receptivitate maximă, descriindu-le pictural, tactil, simţindu-le parfumul veşted, înduioşat de nota lor desuetă. Că nu este un capriciu, ci o constantă a sensibilităţii sale, ne-o demonstrează reluarea motivului într-o Elegie *din volumul* La porţile nopţii. *Versurile evocatoare a unei necunoscute ce cutreieră casa pustie acum sînt gemene cu atîtea din paginile romanului* Să vie Bazarcă !

„Straiele ei de tafta, catifea și mătasă
Nu mai foșnesc,
Toropite de muzici, lectură și vis
Irizînd vaporosul parfum de iris
În transparențe albastre de vas chinezesc.
În dulapul cu scame de molii, baluri atîrnă sleite, uscate.
Toamna gîtuie toate,
Fumegă moale păianjeni,
Timpul cu gingii mîncate
Leneș macină toate".

Dintr-un astfel de univers, peste care plutește umbra tulburătoare a lui Sigrid, în roman, se poate evada spre viață doar pe trei porți: prin iubire — și ea îi va fi refuzată lui Vizanti, mîntuindu-l doar pe Batiște, — prin petrecere, „Să vie Bazarcă!", lăutarul meșter aducînd uitare, sau ascuțind vechile dureri, făcîndu-i pe cei cutremurați de struna sa vrăjită să mai poată simți bucurie sau amărăciune, omenește, — și prin război, înțeles și ca prilej de eroism, de solidaritate umană, dar și ca o „idioție".

Prezentul se realizează mai ales prin Alba David, atunci cînd se află dincolo de această insulă a lui Robinson Crusoe, care este casa lui Vizanti, izolată, însingurată în Ploieștii războiului.

Figurile prietenilor, sosiți o dată cu Bazarcă — țiganul lăutar, aplecat nu numai asupra strunelor, dar și asupra sufletelor celor veniți la „cheful bărbaților", nu sînt lipsite de pitoresc, realizîndu-se astfel și o subtilă legătură între cele două planuri temporale. Ei au cunoscut-o și pe Sigrid, cea de altădată, o privesc cu uimire și pe Alba, cea de acum. Suedeza nu le tulburase niciciînd petrecerile îndelungi, în vreme ce noua venită îi obligă la tăceri și cenzuri, întunecîndu-le vinul. Îl recunoaștem în aceste pagini pe Teodoreanu, cel care asemeni lui Cezar Petrescu în La Paradis General, *făcea apologia vinului cu taifas, a existenței epicureice, schițînd cu mișcări sigure siluete de băutori neobosiți, plăcîndu-le mai mult să se asculte, decît să asculte, evocînd eliptic și concomitent, într-o veselă zarvă, întîmplări din tinerețe, izolîndu-se de orice înseamnă prezent, schimbînd replici spumoase și fără adîncime.*

Romanul are o simetrie ce conferă compoziției o anumită rotunjime. Reținem figura episodică a țigăncii bătrîne din primele pagini. „Smolit rubinie, cu salbe și brățări zornăitoare, cozi de prună afumată, jeg de șatră măslinie și dinți de domniță (bună-dimineața, dinți albi), răsări ca din verdele primăverii, drăcește vie, — uliu". Ea o împinge spre moarte, cu acel „Du-te", pe fata obosită de adversitățile vieții. În final, tot o țigancă, de data asta tînără, cu ghiocei în mînă, cu „buze roșii ca miezul piersicii și păr ca de mangal" îi aduce dezlegarea, eliberînd-o dintr-o inerție prelungită.

Epilogul, deși sub semnul morții — bombardamentul, „epilepsia noului Apocalips", războiul ce nu s-a încheiat, — este un imn închinat vieții atotbiruitoare, dragostei.

Romanul are, cu certitudine, un aer anacronic, cum de altfel îl au toate scrierile în proză ale lui Ionel Teodoreanu de după 1940, cu excepția acelei admirabile Mese a umbrelor. *Dinu Pillat făcea următoarea remarcă: „Nu l-am simțit cu nici un prilej nemulțumit de el însuși, sesizîndu-se cumva că sfîrșise prin a ajunge la un fel de manierism al propriei formule de creație. Furat de ușurința vervei sale lirice, își confabula romanele cu o lipsă de spirit autocritic tot mai pronunțată cu vîrsta"[22]. Credem că, de fapt, lucrurile stau altfel. Scriitorul este pe deplin conștient de impasul în care se află, deși mai oscilează între doi poli. Cel care, în 1945, putea vorbi despre sine, ca despre altul, spunînd: „Îl știam pe Ionel stăpînit de egoismul talentului său. Și-a agonisit ceva provizii de viață din copilărie și tinerețe, din care talentul lui se hrănește — deseori trișînd liric — fără ca să mai participe la viață efectiv, direct, hrănindu-și rădăcinile talentului cu rănile omului"[23] nu este lipsit de luciditate. Asemeni unui păpușar, care a desfătat ani de zile generații întregi cu minunile sale, dar își dă seama că vremurile au nevoie de altceva, își va strînge geamantanul cu recuzite, de atîtea ori reluate, și fără să-și mărturisească, din mîndrie, retragerea, va trece în umbră cu discreție. Să vie Bazarcă! este un spectacol de adio, nu cel mai izbutit, dar recapitulînd în multe note pe cele foarte frumoase ale altor ani.*

Pe de altă parte, scriitorul nu capitulează. Există în romanul Zdrulă și Puhă *un personaj căruia îi putem conferi valoare simbolică. Exasperat că oamenii nu știu să vorbească, să-și exprime nuanțat bucuriile sau durerile, el devine „negustor de cuvinte".*

Teodoreanu, unul din cei mai înzestraţi scriitori români în a „spune" într-o minunată limbă românească ceea ce simte, se va mai bucura de cuvinte ani întregi, dînd viaţă, după renunţarea la proză, acelor neuitate poeme din La porţile nopţii. *Că era deplin conştient de valoarea lor este o certitudine. „Ionel — va spune el — şi-a depăşit hotarul de aplauze al talentului, de care a făcut atîta abuz sterp — intrînd în acea zonă gravă a suferinţei omului, unde vorbele sînt vinete şi amare ca undele mărilor"*[24].

SILVIA TOMUŞ

Note

1) Al. Philippide, *Cărțile copilăriei*, în *Considerații confortabile*, București, 1970, Editura Eminescu, p. 126—127.
2) E. Lovinescu, *Istoria literaturii, romane contemporane, IV, Evoluția prozei literare*, București, Editura Ancora, p. 143.
3) Perpessicius, *Ionel Teodoreanu, La Medeleni, Hotarul nestatoric*, în *Universul literar*, XLII, nr. 23, 6 iunie 1926, p. 12.
4) D. Botez, *Ionel Teodoreanu, Ulița copilăriei*, în *Cugetul românesc*, an. II, 12, decembrie 1923, p. 878.
5). I. Teodoreanu, *Jucării pentru Lily*, în *Însemnări literare*, an. I, nr. 16, 1 iunie 1919, p. 6.
6) ibidem, p. 7.
7) ibidem, p. 7.
8) I. Teodoreanu, *Jucării pentru Lily*, în *Însemnări literare*, an. I, nr. 43, 7 decembrie 1919, p. 7.
9) I. Teodoreanu, *Jucării cu luna*, în *Însemnări literare*, an. I, nr. 14, 18 mai 1919, p. 11.
10) I. Teodoreanu. *Bucolice*, în *Gîndirea*. an. I, nr. 5, 1921, p. 82.
11) I. Teodoreanu, *O toamnă, I*, în *Însemnări literare*, an. I, nr. 23, 20 iulie 1919, p. 9.
12) I. Teodoreanu, *Jucării cu luna, loc. cit.*
13) ibidem, p. 13.
14) I. Teodoreanu, *O toamnă, II*, în *Însemnări literare*, an. I, nr. 25, 3 august 1919, p. 9.
15) I. Teodoreanu, *E sabatul vîntului*, în *Hiena*, an. I, nr. 13, 22 iulie 1919, p. 10—11.
16) Al. Philippide, *Poezia lui Ionel Teodoreanu*, în *Ionel Teodoreanu, La porțile nopții*, (București) 1970, Editura Minerva, p. VII.
17) Pompiliu Constantinescu, *I. Teodoreanu (Ulița copilăriei, La Medeleni — Drumuri — Între vînturi)*, în *Opere și autori*, București, Editura Ancora, p. 86.
18) Ion Cantacuzino, *Ionel Teodoreanu, II*, în *România literară*, nr. 3, 5 martie 1932, p. 3.
19) *Oratorul Iorga și scriitorul Sadoveanu, rezumat al cuvîntului festiv rostit de Ionel Teodoreanu la sărbătorirea profesorului Iorga*, în *Opinia*, an. XXVII, nr. 7224, 5 iunie 1931, p. 1.
20) I. Teodoreanu, *Prefață*, în *Arca lui Noe*, București, 1936, Editura Cartea Românească.
21) I. Teodoreanu, *Noul Adam, Literatura constatativă și rezolvativă*, în *Universul literar*, XLVII, nr. 37, 29 octombrie 1938, p. 1 și 4.
22) Dinu Pillat, *Ionel Teodoreanu*, în *Mozaic istorico-literar secolul XX*, București, 1969, E.P.L., p. 198—199.
23) I. Teodoreanu, manuscris 10762, B.C.S. București.
24) ibidem.

Notă asupra ediției

Ediția de față a romanului inedit Să vie Bazarcă ! *de Ionel Teodoreanu are la bază manuscrisul aflat la Biblioteca Centrală de Stat din București. Acesta a fost predat de către autor, în 1947, editurii Forum, unde apăruse și* Masa umbrelor. *O dată cu desființarea editurii, i s-a pierdut urma, singură soția scriitorului, doamna Ștefana Velisar Teodoreanu, mai amintindu-și de manuscrisul socotit pierdut. Faptul este consemnat în acest sens și de Nicolae Ciobanu, în monografia consacrată lui I. Teodoreanu.*

Manuscrisul pe care l-am descoperit cuprinde 128 de foi — de fapt, 130, pentru că, din greșeală, paginile 78 și 112 sînt numerotate de două ori — scrise de obicei pe o singură față. Uneori apar intercalări în text și trimiterea se face pe verso, la pagini numerotate. Se mai adaugă trei pagini de titlu, pentru cele trei părți ale romanului.

Stabilirea textului n-a fost anevoioasă, pentru că manuscrisul este, cu rare excepții, perfect lizibil, deși a fost scris cu creionul. Scrierea este completă, purtînd și datele elaborării ei (3—20 august 1947).

Am fixat următoarele principii de lucru :

Am omis cuvinte sau pasaje mai ample, la care scriitorul însuși renunțase, barindu-le cu creionul.

Foarte adeseori apar în text dublete, care dau impresia că nici autorul n-a optat pentru o formă ultimă, urmînd să revină pentru fixarea expresiei definitive. În aceste cazuri, ne-am oprit aproape întotdeauna asupra celui de-al doilea termen, aflat deasupra textului prim, părîndu-ni-se mai expresiv. Variantele neutilizate de noi le-am dat la sfîrșitul romanului, cu indicarea paginilor de manuscris unde se găsesc.

Greșelile din manuscris, evidente scăpări sau inconsecvențe onomastice, au fost corectate, dîndu-se în subsol forma originară.

Am intervenit în punctuație și în punerea de acord a textului cu normele ortografice în vigoare.

În schimb, am păstrat numeroase fonetisme ce-i sînt specifice, precum : cîne, mîne, pîne, tinereță, politeță, frumuseță, juneță, ștofă, vrîstă, vra să zică, desperare, musteți. De asemenea, n-am schimbat unele forme verbale, prezente astfel și în alte scrieri (se-

ncórdă le-ncleştă, autoriză, iesă, cetise). S-au păstrat nemodificate şi forme arhaice sau regionale ale unor substantive ca jerbie, evantalii, corvadă, sau adjective — zmultă, ori adverbe — zmuncit.

Titlurile celor trei părţi respectă forma asupra căreia s-a fixat autorul, după ce a renunţat la cîteva variante. Astfel, partea întîi este Dimineaţa lui Ingrid, *şi nu Începutul lui Ingrid, Bîrlogul Lupilor, Comandorul Batişte, Rochia de tafta, Foşnetul, Naşterea lui Ingrid, Astfel s-a născut Ingrid. Partea a II-a :* Noaptea lui Sigrid, *şi nu Meandre, Seara lui Sigrid sau Amurgul lui Sigrid. Partea a III-a :* Omul începuse să vorbească singur, *nu Tainele bărbaţilor.*

În sfîrşit, versurile înserate de Ionel Teodoreanu în textul romanului, notate din memorie şi întotdeauna aproximativ, au fost corectate după următoarele ediţii :

Stephane Mallarmè, Apparition, *în* Oeuvres completès, *Biblioteque de la Pleiade, Ed. Gallimard, 1945, p. 30.*

George Bacovia, Altfel, *în* Poezii, E.S.P.L.A., 1958, p. 57.

George Topîrceanu, Rapsodii de toamnă, *în* Opere, *vol. 1, E.S.P.L.A., 1955, p. 105.*

Mihai Eminescu, Floare albastră, *în* Poezii, E.S.P.L.A., 1958, p. 46.

François Villon, Le Lais François, Villons dit Le petit testament, *în* Oeuvres de Fr. Villon, *Paris, Librairie des bibliophiles, Ed. Flammarion-Successeur, p. 7—8.*

Mulţumesc călduros, pe această cale, lui Mircea Zaciu, fără al cărui ajutor şi entuziasm romanul acesta ar fi întîrziat să apară.

S. T

SĂ VIE BAZARCĂ!

Partea I

DIMINEAȚA LUI INGRID

Cap. I

În vînt, în vîntul de primăvară, de primăvară crudă, tînără, arzător verde, — haina femeilor nu mai era vesmînt care acopere și ascunde, ci flacără, răsucire, tresăltare nervoasă, unduire[1], spirală dezlănțuită. Cele tinere izbucneau sculptural în pîlpîirea fustelor, ca marmura Victoriei din Samotrace, — vîntul amesteca fulgerile soarelui cu strălucirea frunzelor, a ierburilor și albăstrimea cerului, într-un tumult de topaze, jasp și cobalt. Nimic nu dormea. Totul era dincolo de somn, ca în larg de mare stîrnită, asemeni valului, spumelor, pînzelor, avîntîndu-se, clătinîndu-se, țîșnind, fluturînd într-o ondulată și ascuțită plutire în verdea primăvară nouă.

În coșurile țigăncilor, din răspîntie-n răspîntie, ca un vînăt de furtună, dar cu frăgezimi înfiorate de azur în zori, — toporașii, uzii toporași, miraţii, naivii, privirea de copil a florilor de primăvară.

— Hai la toporașii — toporașii !

Toporașii de azur vînăt, țigăncile cu mîna de lut ars, fum acrișor de frunze din ani vechi, — și vîntul, vîntul în soare, vîntul în frunze, vîntul în ierburi, vîntul în fustele detunate, răsucite pînă peste genunchi.

Țiganca smolit rubinie, cu salbe și brăţare zornăitoare, cozi de prună afumată, jeg de șatră măslinie și dinți de Domniță (bună-dimineața, dinți albi), răsări ca din verdele primăverii, drăcește vie, — uliu.

— Să-ți ghicească baba, dă inimă, dă daruri, dă întîlniri în drum, dă pagube, dă vătămături, dă una și dă alta și dă tot ce vrei și-ți poftește inima, că frumoasă ești, că ochioasă ești, că tînără ești și te și văd împărătească în brațele ăluia de-l aștepți....

Fata bălană era atît de dusă-n gîndul ei și-n tot vîntul care i-l fura, jucîndu-i-l pe frunze și pe ierburi pînă-n ceruri, încît se lăsă cuprinsă și cetită de țigancă în palma desfăcută. Începu bodogăneala interogativă a ghicitului, cu opriri galeșe, cu vorbe în două luntre, cu

ocoluri, cu fereli, cu tumbe-n glas și întunecimi iscoditoare de sub gene.

Și totuși, deodată, văzu ceva, nu pricepu și izbucni:

— Zi! De ce-ți schimbi numele: uite, s-arată: iei nume nou. Dar nu te măriți cu inel, că nu-l văd lucind. O fi ceva cu poliția? O fi ceva cu răsuceală, cu răscoală? Zi, ce? Că-ți spune și baba mai mult. Dă-i un bob, că-ți întoarce ea un spic.

Dar fata, cu ochi și mai albaștri alături de țiganca de cafea amară, nu auzea și poate nici nu vedea că uneori în ochii ei plutea golul lunar al orbilor. O bubuia un glas: atît. Restul era ca din somn, cu transparențe[2] de visuri.

— Văzuși? Văzuși? Mai zi ceva! Ce-mi dai, frumoaso, mînca-te-aș? Dă-i babei, că ți-a împodobit urechea cu felurimi de vești, să-și umple și baba luleaua, că i-au crescut ciuperci babei în lulea de atîta sărăcie[3].

Fata bălană ridică din umeri.

— Ți-aș da, dar n-am, — murmură ea cu buze spuzite și cu moale lehamite.

Și iar porni în fruntea vîntului. Țiganca o urmări ca un vîrtej de gunoaie, bodogănind-o și afurisind-o cu întunecate și pocite vorbe. Pînă cînd, sătulă, o lepădă vînturilor, c-un scuipat și-un: „du-te naibii".

Du-te!

Se ducea, fără să știe unde și de ce. Era atît de lihnită de foame, încît primăvara i se legăna în ochi ca o corabie.

Trecuse de Fîntîna Mioriței și de Lacuri.

Era singură, ca pe ceea lume.

Dacă nu un drumeț cu trup și chip, ci un glas ar fi întrebat-o (cum s-o fi întîmplînd în lumea albăstrimilor troienite, unde nu-i nici întristare, nici suspin).

— Unde te duci?

I-ar fi răspuns cu glasul gîndului:

— Mă duc la Dumnezeu, să-i spun că mor de foame, că mor, că vreau să mor, că m-am săturat de viață și de oameni. Mor! Ăsta e cuvîntul vieții mele.

Gîndit, din bătaia inimii pînă-n golul craniului, cuvîntul negru era mai înalt decît plopii verzi ai primăverii.

Dar unde era?

Ieșise din București, — ca un om grăbit, ca un om care pleacă. Și de ce pleca ? Și unde pleca ? De ce-și mai chinuia picioarele ? (Cînd era mică, tot așa mergea în „fruntea vînturilor", cu mingea sau cu cercul, vorbind singură, mîndră de armata din urmă, uitînd că e de o șchioapă, socotindu-se mai uriașă decît munții).

Se opri la marginea drumului, fără trecut și fără viitor, în secunda mereu schimbată și totuși aceeași.

Treceau automobile spre munți.

Era sîmbătă : ziua plecărilor din București.

Își aminti deodată de mîna întinsă a cerșetorilor. Sigur ! E așa de simplu ! Întinzi mîna și cineva îți dă. Obolul, așa se cheamă.

Cerșetor ? Ei și ? Ca moții.

Nu-i era rușine : îi era lene. Nu mai cerea pîne. Cerea somn. Și să urască-i era lene. Dacă ar fi avut în mînă o bombă în stare să arunce în aer toată Valea Prahovei, cu Sinaia meselor verzi, ar fi lăsat-o să doarmă în mîna ei închisă. Nu că-i iubea pe oameni, dar îi era lene să-i urască. Se despărțise de ei. Stătea pe marginea lor, pe malul vieții, privindu-i cum curg în automobile elegant[4] lăcuite, zîmbitori, ghiftuiți, fălcoși și rumeni, bine îmbrăcați, fumegînd nicotină scumpă[5], cu sclipiri pe degete, blănuri albastre și lene cu patru roți de cauciuc.

Era singură, ca un far între vînturi amare.

Blondă, cu păr amestecat din două ape, una castanie, atla aurie, cu ochi albaștri, trup avîntat (nimeni n-ar fi crezut că-i deznădăjduit de flămîndă), într-o rochie de stambă proastă, cu picioarele goale în sandale tocite. Dar era atîta dimineață în tinerețea ei și atîta miere în culoare, că ochiul care o cerceta nu putea ajunge pînă la foamea trupului și întunecata lene a sufletului.

Și vîntul mereu o învăluia, fîlfîind-o parcă, înlocuindu-i voința amorțită cu ademeniri și îndemnuri venite din zvîcnirile de inimă nebună ale vîntului.

Și totuși, și totuși, pămîntul fulgerat de primăvară, cu țărînele lui, deschise a floare, cu cerul lui răsunător

albastru, cu soarele lui de aur adînc şi cu aromele şi suflările fulgerătoare ale vîntului, — era fioros de frumos.

Viaţa ! Moartea ! Mugeau sirene de vapoare în cuvintele alăturate.

Numele cui e Anna Carenina ? numele în care a rămas un ţipăt. Al cuiva care a fost ? sau al nimănui ?

Roţi care trec, trec, trec... Şi-s oameni, nu-s roţi, şi la fel te calcă. Ah ! ţipătul locomotivelor ! Ce adevăr e în ţipăt !

Du-te !

Ţiganca !

Se duse ascuţit înainte ; cu vîntul, ca urmărită de ţigancă.

Automobilul cafeniu gemu, scrîşni şi scîrţîi, frînat năpraznic, — cosit.

— Ce faci, femeie ? izbucni cu clocot de sudalmă glasul şoferului.

Dar omul de la spate, deşi descumpănit de clocotul opririi, — cu soare şi cu vin în „Ce-am avut şi ce-am pierdut" al feţii zîmbitoare, deschise uşa, întinse mîna şi, fără mirare, ca şi cum ar fi venit exact la întîlnire, spuse, parcă recunoscînd-o :

— Poftim.

Se sui stupid, c-un nou gol în stomac şi cu genunchii moi. Automobilul era decapotat. Avu ciudata impresie că s-a trezit într-o casă fără tavan, după un cutremur de pămînt, în fulguranţa unei lumini copleşitoare, într-o cascadă de moloz şi tencuială. Clipea năuc. Vîntul o bătea din toate părţile. O motocicletă trecu detunător, lăsînd fum ca un revolver după împuşcătură[6].

Porniră zmuncit.

— Dar cine eşti dumneata ? îl întrebă fata clipind mereu, ţinîndu-şi părul cu toată întinderea palmelor, neştiind bine : vorbeşte cu glas tare ca să vadă dacă-i trează ? sau vrea să spuie ceva cuiva ?

— Un om, — răspunse filozofal omul întîlnit sub cerul şi în vîntul acelei clipe.

Făcu o pauză interogativă, cu tîmpla înclinată, ca un violonist care şi-a sunat o strună, meditîndu-i sunetul

Apoi, dădu din cap cu regăsire, cu încuviințare și c-o expresie hilar indulgentă.

— Un om beat.

Și fața i se acoperi de creșturile marelui zîmbet al vinului, în timp ce degetul arătător se ridică în sus cu luare aminte, ca după un : dixi !

Cap. II

Într-un automobil închis, fără îndoială c-ar fi adormit cuprinsă de un leșin copleșitor, ca degerații. Era sleită. Depășise foamea. Se afunda într-un adînc de lene fără de întoarcere. Dar puterea luminii (cerul tot strălucea ca un soare albastru) și nebunia vîntului n-o lăsau.

Cu pocnete de mătase și fîșniri prelungi, vîntul îi suna în urechi, făcînd-o să tresară. Îl avea în păr, pe frunte și în tîmple. Șuvițele de păr se zvîrcoleau ca limbile focului, fusta se umfla cu dospiri demente de explozie, vîntul îi intra prin mîneci, suflîndu-i subțiorile, alunecînd pe trup, elastic, șerpuitor, fulgerător, făcîndu-i brățare, șiraguri, cingători, nedîndu-i răgaz nici să respire, suflînd-o, sculptînd-o cu trezie.

Și mirosea atît de intens a frunză-n soare, că parcă se ivea salin, în spațiul vast strălucitor, mirosul ud al mărilor[7].

Cer ! Mare ! Tot una ! Vaste străluciri vinete întrezărite printre gene la hotarul somnului.

Vra să zică trăia !

Totul era în frunză și în iarbă, ca sunat — verde, sopran[8] verde, de degetul primăverii.

Ceea ce se întîmpla în ea era atît de nebulos și oarecum feeric, încît simțea înlăuntru, în abisul numit suflet[9], ceea ce vezi în nopțile de august pe cer : ploaia de stele. Așa se desprindeau un fel de exclamații luminoase, gînduri oarecum, alunecînd prelung, parcă, și trist, sfîșietor

de trist, şi parcă şi frumos, sfîşietor de frumos. Totul era rănit. Şi primăvara tot un fel de rană era.

Ar fi plîns, — dar încă nu putea. Osteneala-i[10] închidea şi lacrimile, oprindu-le să vie cu răcoarea lor limpede căzătoare.

Dar ce se întîmplase?

Aa! Era în automobilul „omului beat"!

Lăsîndu-şi pletele subit în voia vîntului, îşi acoperi genunchii goi cu poala fustei. Dar nimic nu asculta de porunca mîinilor. Numai voia vîntului era stăpînă, aşa că de îndată răzvrătirea începu în alte locuri. Luptă cu ea, acoperidu-se cu mînile, cînd într-o parte, cînd într-alta, încrucişîndu-şi uneori braţele pe piept, cînd tăria vîntului o înfrigura pînă la fior de frig, încreţindu-i pielea ca la începutul iernii.

Se trezi deodată cu-n pled în spate, pus cu bunăvoinţă, dar şi cu neîndemînare, însă pe deasupra şi autoritar, aproape categoric, fără replică.

Dădu din cap c-un fel de mulţumire mută, resemnîndu-se să-i fie bine, fără să privească alături, şi se înfăşură strîns, împachetîndu-se oarecum de la genunchi în sus în neaşteptata binefacere[11].

Astfel o cuprinse căldura, cu încetul, izolîndu-i trupul de zbuciumul vîntului, dîndu-i senzaţia unui adăpost, a unei stabilităţi, — a unui început de cămin.

Şi deodată-i veni un gînd cu „miau" şi se simţi (incredibil de absurd) zîmbind.

Iată gîndul: Cînd era mică, descoperise odată lîngă un zaplaz cu castane de toamnă şi un ochi de floarea-soarelui (probabil lîngă un cimitir) un pui de pisică lepădat. Răsărea luna rotund şi enorm şi el, pisicul, era mic, singur şi zburlit ca un scai. Mieuna după o mamă cu miau. Nu era mai mult decît un pui de vrabie. Îl luase, — bineînţeles, măgulită să fie şi ea mama cuiva. Acasă însă, de la uşă, începuse drama. Că ce-i asta? Ce, asta le mai trebuie? Că de unde lapte şi pentru pisici găsite, cînd nu-i de ajuns pentru ai casei? Că murdăria cine are să i-o mai şteargă?

Vai de capul ei ce păţise şi cît pătimise ca să-l ţie acasă pe pisicul fălcos, căpăţînos, obraznic, sac fără fund la mîncare, mieunînd boiereşte pentru orice nevoie, suindu-li-se

în cap și făcînd numai șotii. Și nici nu prindea șoareci, măcar. Îl chema Ghiță-pisicul. Murise motan bătrîn, privit cam chiondorîș de ai casei, dar totuși îngăduit ca un fel de rudă năbădăioasă[12].

De asta zîmbise.

Acum ea era culeasă, ca și odinioară Ghiță...

Pledul pogorît pe neașteptate[13] pe spinarea ei înfrigurată îi dădea un fel de drept la optimism. Omul beat era totuși ceva mai om decît ceilalți oameni. O luase fără s-o calce cu roțile, fără s-o întrebe și fără să-i ceară nimic.

Dar de ce o luase ? Treaba lui. O luase pur și simplu. Miau ? Ea era Ghiță, el era ea, copilăria ei. O ridicase tot de lîngă un cimitir. Deci își asumase răspunderea ei. Deci trebuia să-i dea de mîncare.

Da ! De mîncare.

Avu deodată certitudinea splendidă, feerică, a ospățului. Inima-i sălta înalt, ca o minge aruncată de o mînă de copil de la etaj...

Și dori subit să ajungă.

Unde ?

Se înnoură din nou. Era înconjurată de prăpastie, de vid.

Iar o bătu vîntul. Iar cădea fără fund. Iar se înnegrea lumina, ca o scrisoare arsă înainte de a o fi cetit.

— Ia spune-mi, omule, de ce te zbuciumi atîta ?

Ea era „omul". Tresări un pic, auzind glasul de lîngă ea. Întoarse capul. O priveau doi ochi albaștri : de broscoi, gîndi ea, văzîndu-i cam bulbucați. Ridică din umeri. În vîntul mare, șuvițele de păr o băteau ca o ploaie. Se desfăcu din pled, descoperindu-și obrazul către cel care o privea. Era un om mare, voinic, cu nas puternic, frunte lată, gură mare, la pieptul căruia puteai găsi adăpost. O privea altfel decît bărbații întîlniți pînă atunci. Ceilalți, cînd o măsurau, îi dădeau senzația penibilă a trupului : sîni, coapse, pulpe în așa măsură, încît niciodată nu se simțea de ajuns de îmbrăcată pentru astfel de priviri. Acesta, dimpotrivă, îi dădea senzația nudă a sufletului. La asta se uita cu ochii lui lunar albaștri, mici, sfredelitori. Nu părea să fie beat. Atît numai că zîmbea, — un creț

de zîmbet îi acoperea mereu fața de marinar. De marinar ? De ce ? Bătut de vînturi. Smolit. Marinar, vînător, așa ceva.

Îl privea : din vînt, cu ochi albaștri.

O privea : tot din vînt și tot cu ochi albaștri, dar turn, cu labe mari, un fel de urs, cu păr tuns scurt, în perie. Era descoperit. Nu știu de ce, părea comic — simpatic comic[14].

Îi veni să zîmbească. Închise ochii. Cînd îi redeschise îl revăzu la fel. Parcă n-o privea. Parcă o cetea.

Își aminti de țigancă și iar se strînse în pled, ghemuindu-și spinarea.

El o lăsă în pace. Scoase o lulea și o brichetă militărească și cu o nebănuită iscusință o aprinse, pufăind adînc. O învălui și pe ea fumul ca de frunze de toamnă al pipei. Cu asta începea un fel de intimitate. Ochii ei îl urmăreau silabisind oarecum tot ce făcea. Era așa de mare alături de ea, proiectat pe cerul arzător albastru și primăvară arzător verde, de parcă-l vedea sub lupă sau într-un prim plan exagerat pe un ecran de cinematograf. Niciodată nu fusese atît de aproape de un bărbat străin. Îi simțea mirosul indefinit de viu, de bărbat, în care intra, desigur, și mirosul de pipă, dar și altăceva : puternic, opac, care se înterpunea între ea și mirosul neliniștitor al primăverii, dîndu-i o limită și o liniște.

Îi venea să-l întrebe cu dojană, ca și cum s-ar fi ponegrit singur : „De ce-ai spus că ești beat ?“ Dar nu putea să deschidă buzele.

Nici vorbă că trecuse de patruzeci de ani : om în toată puterea vrîstei. Sclipea a alb, ca un Balcic în soare. Bărbat.

Îl simțea mare, greu, puternic, — cum un copac e copac. Cu totul altăceva decît ce era ea. Poate că și mirosea ca lemnul unui copac, — nu parfum, miros : de pădure.

Dar ea ? Ea ce era ?

Se simți deodată atît de femeie, încît se roși, părîndu-i rău (cu o intensitate absurdă, ca tot ce se întîmpla), că nu-i îmbrăcată ca lumea. Într-adevăr, cu pledul în spate, cu pletele-n ochi și-n vînt, era un fel de paparudă zmultă. Închise ochii, — oarecum acoperindu-se cu pleoapele.

— În definitiv, de ce nu te-ar chema Ingrid ?

Îl privi din nou cu ochii ei nordici, — ascultînd.

— Ar putea să te cheme Margareta Ionescu, sau Eleonora Ştefănescu, sau Sofica Marinescu, sau Despina Bărbulescu. Dar după culoarea părului, a ochilor şi a obrajilor te cheamă Ingrid. Ştii ?

Ea zîmbi, cu nările puţin despicate rubiniu în tăria soarelui.

— Aşadar, Ingrid. Pe mine, dacă te interesează, mă cheamă Batişte. Nu-s rudă cu strada Batişte. Cu nici o stradă, de altfel, nu-s rudă. Familia mea e sus, pe deasupra caselor, mai sus decît motanii şi coşurile, pe lîngă nouri, cît mai înalt.

Vorbea grav, fără intenţii aparente de haz, de glumă, — dar Ingrid zîmbi. El continuă, albăstrit de fumul pipei (avea dinţi cam gălbui, mari şi afumaţi, de vechi fumător nărăvit).

— Nu te vei sinucide, vorbi el, cu o bizară emoţie în glas.

Ea tresări tare, privindu-l speriat.

— Nu, Ingrid. Dorinţa ta de moarte e ceva aparent... adică a fost.

— Da ? întrebă pur şi naiv, cum sună un cristal atins.

— Sigur

O bătu cu vasta (aşa gîndi ea) lui palmă, liniştitor, peste genunchii acoperiţi cu pled. Apoi pe spate. N-o bătu şi pe obraji, dar fu ca şi cum ; ochii continuară afectuos, deşi imaterial, gestul palmei.

— Vei trăi, Ingrid. Vîntul nu ţine ; ai trecut printr-un gol de aer, acum te-ai redresat. Ai să vezi.

Vorbele lui veneau dinafară, ca şi ale ţigăncii, — şi totuşi le asculta, le primea, ca şi cum însuşi destinul ei le-ar fi articulat. Nu uită că i-i foame şi că speră de la el ceva (ca şi Ghiţă-motanul), dar o interesa ceea ce se întîmpla ca şi cum ar fi fost sătulă, în stare de curiozităţi literare. Şi viaţa ei, fără trecut şi fără viitor, se limita la clipele prezente, cu un fel de ostenită voioşie.

Numai să nu se isprăvească prea repede.

Curios ! Dorea lacom s-ajungă la mîncare, la o mîncare oarecare, măcar o îmbucătură care să potolească fiarele

din ea, şi totuşi se temea să nu se isprăvească pauza cu soare a acestor clipe absurde : oh ! ar fi vrut să le aibă între scoarţele unei cărţi, ca să le poată ceti din nou, de multe ori, în ceas mai bun.

Şi-i era frică îngrozitor să n-o întrebe : „Unde te duci ? Unde vrei să te las ?". Atît de frică, încît obrazul ei avea o involuntară mişcare de sfidare, de bravadă.

— Cine te-a supărat, om cu toane ?

Dădu din cap.

— Ingrid, mi se pare că eşti un om curios !

Ea zîmbi, c-o undă de roşeaţă pe obrajii auriu albi : aceasta era nuanţa palorii ei. Nu auzea decît vorbe, în definitiv simple, spuse în lumina soarelui, sub cer, în vînt de primăvară, într-un automobil incomod, care te hurduca mai rău decît o căruţă, — şi totuşi dorea, ca în copilărie, cînd asculta poveşti, sorbindu-le de pe buza povestitorului, să audă vorbe spuse către ea de cel de alături : Batişte, omul cu nume de stradă. Şi ea, Ingrid. Zîmbi cu dinţi albi, luminîndu-şi faţa.

— Aşa da, — zise el.

Şi iar ridică degetul arătător, în semn de beţivă şi filozofică încuviinţare.

Fu atît de dulce această bunătate acordată ei, încît deodată, fără cugetare, fără bunăştiinţă, făcu ce-i poruncea de mult tinereţa ei singură : îşi alătură obrazul de bărbatul vecin, de marele lui piept şi începu să plîngă mut.

O lăsă acolo în soare şi în vînt de primăvară. Pletele ei îi băteau chipul ars de vînturi şi de fapte. Venea din tinereţa ei, în nara lui deprinsă cu luleaua şi cu vinul, cu uleiul şi benzina, cu cauciucul încins, cu mirosul de explozii şi de ars, ca un miros de muguri de tei, — poate reamintindu-i nostalgii, poate deşteptîndu-i-le.

Treceau automobile, camioane, convoaie militare.

Cîte o motocicletă, — glonţ.

Cer iluminat.

Vînt nebun.

Frunze.

Iarbă.

— Da, Ingrid, e primăvară.

— Da.

— Și tare mi se pare c-am să mă îmbăt!

Se desprinse, vrînd să-l privească, întrebător un pic și oarecum dojenitor, c-un început de încruntare. Dar el, bărbatul vast, zîmbea atît de irezistibil copilărește, încît zîmbi și ea, solidară cu el.

Da. Era primăvară.

Cap. III

Începură întîmplările. Dintîi una spre viață; apoi alta, spre poveste, — dar amîndouă în aceleași clipe ale dimineții, în același soare, și-n același vînt, ca într-o carte în care s-au amestecat file ale mai multor cărți[15].

La un pod crescu o patrulă militară; cerceta actele fiecăruia[16]. Automobilul încetini. Abia atunci Ingrid își aminti de numele ei, băgînd deodată de seamă că șoferul era militar. Dar șeful patrulei nici nu se uită la șofer. Întîlnind figura săritoare în ochi a lui Batiște, chipul* i se ilumină exploziv. Se opri brusc, la o distanță respectuoasă, luă poziție de drepți, bătu călcîiele și execută salutul smirnă al supremului respect, făcînd îndată semn șoferului să plece necercetat.

— Ce fel de împărat ești? Îl întrebă Ingrid.

Dar înainte ca Împăratul de alături să-i poată răspunde ce fel este, tresări, crispată, c-un țipăt oprit pe buze, ca la întîlnirea cu zborul liliacului. Din senin, *cineva*, un fel de fum negru, compact, dar cu ochi, o privea de pe umărul lui Batiște.

— Ce-i asta? se apără ea, cu mîinile ridicate ș-un fior în spate.

* în manuscris: figura

— Mascota mea: Ve-Ve Efendi*. Ve-Ve de profesie veveriță. Cu domiciliul în buzunarul meu. Fiindcă nu face bine, nu face nici rău. Se joacă. Uită-te...

Întinse brațul lui, orizontal, cu degetele mîinii alăturate.

Și fără alt îndemn, dar imediat, ca la o comandă, se întîmplă ceva încîntător. Ve-Ve fugi mărunt și grațios, — într-un fel de revărsare catifelată și ajunse pînă pe dosul palmei unde se opri, parcă înflorind cu picioruşele în sus pe semnul de întrebare al cozii răsucite.

— Atenție, Ve-Ve!

Și ca la un hocus-pocus, își răsuci vertiginos mîna cu palma în sus. Ve-Ve, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, ședea la fel de neclintită, dar pe palmă.

Ochii lui Ingrid rîdeau albaștri, din copilăria revenită.

Alături de Ve-Ve — două silabe în nume, alte două în trup — care-și avea domicilul într-un buzunar, totul devenea uriaș: dar mai ales marele, vastul Batiște.

— Du-te acum, Ve-Ve.

Vertiginos, dar mereu încîntată, Ve-Ve Efendi trecu puntea brațului întins, se sui pe Piscul Umărului, depăși ceafa Omului și pogorînd pe celălalt versant, ajunse în valea Buzunarului, unde dispăru, fără să dea cine știe ce relief ștofei care o acoperea.

Pe urma ei rămase amintirea, împodobindu-i locurile încîntătoarelor ei secunde, amestecate printre minutele oamenilor.

— Și-n celălalt buzunar ce mai ai? îl întrebă ea cu dreptul la curiozitate al copilului stîrnit de un om cam boscar.

— Desigur, am ceva, ceva tare bun, băutură bețivă de culoarea soarelui în amurg, cînd noaptea își cheamă stelele de pe clopotniță...

Spunea și cu marea lui mînă scotea o ploscă de coniac din celălalt buzunar, deșurubă cu grijă scufa metalică și o pregăti să o întindă, cînd se răzgîndi.

— Am uitat că ești cu stomacul gol....

* În manuscris: Țuc-Țuc.

Adevărul depășea atît de strident și de extravagant vorba, oricum exactă, încît Ingrid avu un zîmbet ușurel crispat, care-i dădu nuanța unei îmbătriniri. Dar ce urmă, iarăși, fu neprevăzut și încîntător.

— Ve-Ve !

Capul veveriței răsări din buzunar, vivace și deștept.

— .... Alunele.

Atîta spuse. Și Ve-Ve, cu cîte-o alună în fiecare lăbuță, porni din buzunar pe munți și văi, răsărind cu ofranda a două alune pe genunchii lui Ingrid.

— Ia-le și mulțumește-i.

Le luă din lăbuțele ei amabile, neștiind ce să mai facă.

— Spune-i : îți mulțumesc. Te înțelege.

— Îți mulțumesc, Ve-Ve.

Ve-Ve dispăru și după un timp reapăru, în timp ce Ingrid isprăvea de ronțăit lacom miezul alunelor (le-ar fi dorit cu dimensiuni de cartof : să aibă din ce mușca).

— Pe-acestea dă-i-le lui Ve-Ve.

I le dădu, după ce le luă din lăbuțele ei. Veverița le mîncă, dar nu dintr-o dată, ca omul, ci mușcînd din ele felii, cum ai face cu un măr sau cu o pară. Totul era uriaș în jurul veveriței de fum negru, viscolit de vînt. Ca născocirea care se ducea, hăt ! — pînă la buzunar, venind cu cîte două alune. Două pentru ea, două pentru cealaltă.

Ve-Ve și Ingrid.

Apoi Batiște : ce fel de Împărat e Batiște ?

Apoi cerul orbitor albastru.

Apoi vîntul !

Apoi primăvara.

Apoi....

— Bea, Ingrid. E bun.

Bău. Închise ochii. O arsură îi desmierdă prelung gîtlejul. Tîmplele duduiră. De cinci sau șase ori, inima bătu cu mare răsunet, așa zdup-zdup, ca picioarele unei armate. Apoi sîngele izbucni mai fierbinte, ca o apă țișnitoare atunci slobozită. Cînd deschise din nou

ochii, văzu ce auzeau urechile : gîl-gîl, colîc — colîc... Bea Împăratul. Veverița îl privea. Și Ingrid îl privea.

Toți trei erau în cer.

Deci, era și al patrulea : Dumnezeu.

Fața lui Ingrid se acoperi de surîs, dar închise ochii, ca să nu vadă nimeni că-i vine să fie fericită.

Cap. IV

Ca niște enormi și stupizi urechiați, cu legănare gravidă în vînt, baloanele apărării anti-aeriene ale Ploieștilor apărură, vestind orașul traficului petrolifer, veghindu-l tîmp și elastic în aerianul lor acvarium. Apoi zarea se înnegri industrial de fumegarea coșurilor fabricilor. Primăvara încetă, oprită de piatră, funingine, cărămidă, fier, beton, oțel și furnale.

Fruntea lui Ingrid se încreți. Avu expresia școlarului în zi de luni, cînd revede zidurile unei săptămîni școlare neîncepute.

Batiște o privi cercetător. Era o cumpănă în el. Tinerețea ei era săracă în straie și luminoasă în obraz. Biata fată ! Cine știe...

— Eu rămîn la Ploiești, Ingrid. Dar automobilul te poate duce unde vrei. Numai spune unde.

Începură niște secunde cu prăbușiri de stele în fiecare, cu fumegări de triste înnoptări.

Pînă cînd și obrajii se acoperiră lung de lacrimi.

Și le șterge cu toată palma. Apoi o întinse.

— Mai dă-mi, te rog.

— Alune ?

— Nu. Vreau să mai beau.

— A-ha ! Vrei să mai bei, — repeta el, parcă silabisindu-i gîndul.

Intraseră în Ploiești la ceasul sirenelor de amiază. Mugeau. Lucrătorii apărură, înnegriți de muncă, palizi, — ca niște lămpi care au filat. Cotiră pe lîngă gară.

Intrară pe romantica alee desuetă a castanilor. Ceva școlari, ceva pensionari stînd la soare pe băncile altui timp, rămas la Ploiești ca într-o carte poștală ilustrată.

Totul se ivea ca și odinioară, pe bănci, în case și-n bodegi. Era ceasul țuicilor. Orașul reapărea ca recitat în ochii fostului licean. Dar privea fără să vadă. Îl preocupa tinerețea limpede și sărăcia penibilă pe care laolaltă le botezase „Ingrid.".

Cu Ve-Ve era mai simplu: un buzunar cu alune și gata.

Cu Ingrid însă...

„Ce fel de Împărat ești?" își reaminti el deodată de întrebarea ei, rămasă fără de răspuns.

Într-adevăr, își făcea probleme ca un simplu băutor de apă, din lucruri care aveau să se dezlege de la sine, cu voia coniacului.

Fața i se acoperi de creșturile aceluiași mare zîmbet dinspre vin. Și degetul arătător se ridică în sus cu luare aminte, ca după un „dixi", în timp ce mișcarea capului încuviință.

Așa că automobilul se opri nestingherit, cu ei trei și cu Dumnezeu patru, la poarta cu doi brazi, mari ca din poala muntelui, a unei depărtate case de altădată, care albea într-un fund, sub un cer de dulce pastel provincial, cu felinar în față, cerdac, pod, grajd, hambar și o mie și una de lemnării albastre și întunecate, alcătuind un fel de mare obraz al unei lumi aproape scufundate.

Cotcodăceau găini și dădeau glas felurimi cu aripi din Arca lui Noe. Chiar și o pereche de păuni tîrau trene zodiace cu ochi de bal, împungînd cu glasul și fiind ca doamnele cu face-à-main. Băteau cîni cu glas ca de moșie.

Automobilul duduia la poartă, așteptînd.

Dar pe acea poartă simţeai că firesc e calul care trage la trăsură, nu zbîrnăiala motorului şi albăstreala benzinei.

Apăru din funduri, fără grabă, un om cu şorţ albastru, cu cizme şi musteţi atît de vîrtos mari, c-ar fi putut atîrna cîte-o haină de ele. Veni, văzu, se lumină, luă poziţia de drepţi şi spuse :

— Să trăiţi, don'comandor ! Bine-aţi venit sănătos.

— Să trăieşti, Buhnaru.

Văzu şi fata, se uită la ea lung, cu o clipire mirată, gata să-şi facă semnul crucii. Se opri. Dădu din cap, renunţînd la mirare şi întrebări. Deschise poarta. Automobilul intră la pas între atîta felurime de făpturi, supărînd curcani, zădărind curci şi dînd avîntări bîlbîit îngereşti gîscanilor.

Se opriră cu răsunet la uşa casei cu cerdac.

Batişte se scoborî, — cît turnul, cu umeri laţi, croit numai din arcuri vînjoase. Întinse braţele spre Ingrid şi o luă de subţiori ca pe un vas cu flori, o puse pe pămînt, — şi n-o lăsă.

— Te aşteaptă o odaie, Ingrid, — îi spuse el încet, ca numai pentru ea.

Ea se roşi şi tăcu, cu o desime înnourată pe frunte.

Iarăşi, inima bătea ca pasul unei armate.

Intrară într-o umbră cu miros uşor de vechi, de ceruit, de mere, de pîne şi de adînc — cu amintiri — a vechilor case de provincie. S-auzea cu răsunet solemn tic-tac-ul unui ceas.

Bagajele lui Batişte veniră după ei cu cizmele şi musteţile lui Buhnaru şi se urcară într-un loc nevăzut, pe o scară de lemn cu trepte scîrţîitoare.

— Ce trebuie să fac? întrebă stupid Ingrid, deîndată roşindu-se.

— Să-ţi scoţi pledul.

Aa ! îl uitase.

Vai ! şi-n ce hal era !

— ... şi să te odihneşti. Sunt convins că ai mare nevoie.

Dădu din cap, şi ca un pui de bogdaproste, se aşeză pe marginea unui scaun. Abia stînd, alături de o masă

ovală acoperită cu pluș ros, cu franjuri de jur-împrejur (ce căuta aici, Dumnezeule ?).

Casa stătea într-o umbră dulce, cu ferestrele abia albind a primăvară. S-auzea necontenit ritmul ceasului, — dar nu ca la București, ci ca într-un adînc, c-un fel de solemnitate, spunînd parcă o rugăciune într-o mînăstire a timpului.

— Nu stai bine, zîmbi el. Hai cu mine.

O luă de mînă și o duse la un fotoliu adînc, așezînd-o acolo cu o apăsare pe umeri, punîndu-i un taburet la picioare.

— Întinde-te, închide ochii și nu te gîndi la nimic. Respiră profund.

Dar îndată se auzi glas subțire de femeie mustăcioasă, intrată o dată c-un recent miros de ceapă.

— Săru'mîna, don'comandor, bine-ați venit. Îmi crește inima ! (Toți îl iubesc, gîndi Ingrid, și-i surîse dimpreună cu bucătăreasa, o țigăncușă pe semne, care și ea îl întîmpina cu mare zîmbet).

Dar ca și Buhnaru la poartă, întîlnind-o pe Ingrid, Mărioara se miră atît de violent, c-un fel de sughiț mut, încît, după ce nu-și luă ochii de la ea, își acoperi cu palma gura, care desena în colțul ei expresia : Doamne, iartă-mă !

— Să trăiești, Mărioară din Urlați, ce mai e pe la voi ? Tarlai-tarlai ! Unde e Bazarcă ? Să vie Bazarcă !

— Ei, don'comandor, ne era dor de dumneavoastră. De cînd n-ați mai venit ! Războiul, bată-l Dumnezeu ! Dar fiara a cu coadă unde e ?

— Ve-Ve !

Veverița apăru pe umărul lui, dînd audiență de acolo ochilor, ferestrelor și oglinzilor.

— Mă, fato ! răsună deodată glasul lui Batiște, în timp ce-și desfăcea mînile a pagubă, interogativ.

— Îndată, don'comandor. Păi dați-mi și mie voie să mă bucur nițeluș c-ați venit. Ș-o să fie bine ? adăugă ea în șoptit. Că și al meu e pe front.

— Bine. Lasă asta. Prezintă-te cum trebuie.

Peste un timp, Marioara apăru cu o tavă cu gustări (brînză, afumături, ouă răscoapte, ridichi, pîne) și o sticlă de un galben grav.

Mînile lui Ingrid abia își stăpîniră un salt spre hrană. N-o mai diferența. Gîndul ei știa atît : acolo e de mîncare. Repede-te, ia, înghite.

— Hai, Ingrid, gustă ceva.

Îi străluciră ochii, ca un luceafăr atunci răsărit. Își mușcă buzele și roșie, dar cu mînie și cu mîndrie mare, articulă :

— Mulțumesc. Nu mi-e foame. Vreau să beau.

Bău un pahar, dîndu-l dușcă.

— Pricepi ce-ai băut ? o cercetă el cu zîmbet îngăduitor.

— Mai dă-mi.

O privi lung și pricepu că tinerețea ei umilită și răzvrătită are nevoie de o măciucă. Deci îi mai turnă un pahar, pe care iarăși îl dădu dușcă, — așa cum ai face cu o vulgară țuică.

Dar era o drojdie de aur vechi, fierbinte, cu traiectorie luminoasă de stea căzătoare.

Din nou picară stelele ca într-o noapte de august.

Din nou fu cald, fu bine, fu nebulos.

Și apoi nu mai fu nimic, ca la început de lume. Sau ca la sfîrșit.

Cap. V

Se trezi cîndva, cu acel început de „unde sînt ?", cu care deschid ochii cei care se regăsesc după operație într-o cameră de spital.

O privea un tărîm necunoscut, cu umbre legănate și iviri, slab luminat, bisericește, de o lampă cu gaz, învăluită într-un glob trandafiriu, așezată pe podele. într-un colț al camerei. Răsunară, dimpreună cu tic-

tacul, cîteva lungi bătăi de inimă; pînă cînd una le adună pe toate într-o zvîcnitură mai adîncă și mai grea care prindea iar viață: recapitulînd organic.

Își aminti tot și dintr-o dată, dar nu se simți tristă, ci într-un mod absurd, care-l relua pe cel de pînă atunci, îmbogățită ca de o veste bună[17]. Nu mai era singură. Exista pe lume un om, un bărbat înalt, care-i odihnea sufletul (nu știu de ce, să-l revadă nu putea, în amănuntele lui plastice, dar în întregime îi apărea argintiu ca un Balcic în soare și cu ochi albaștri). Era urît? Era frumos? Era tînăr? Era bătrîn?

N-o interesa.

Era. Ceva cald din adîncul ei (nu dragoste) se ducea spre el, cu recunoștință, — nu, și mai mult: cu primăvară.

El, acela, cu mînile lui mari și crețul lui de rîs (îi revăzu deodată dinții galbeni, amintindu-și și mirosul de lulea) îi dăruise primăvara.

Și ce va fi după asta? Vai de capul ei! Din nou, la fel de singură, în marea de viață care te duce spre moarte.

(Lasă! lasă! o îndemnă cu violentă lehamite glasul interior, cel care răsună în om, dintr-un fel de cușcă subterană, ca o șoaptă de sufleur).

Află și lăsă pentru mai tîrziu acele gînduri.

Se ridică în coate, privind. Era într-un pat negru, de modă veche, care scîrția aproape muzical, cînd te răsuceai. Odaia era boltită la uși și la ferestre. Un dulap negru sculptat, o oglindă ovală cu rama neagră, o masă ovală cu două fotolii, pe care erau două sfeșnice cu lumînări trandafirii neîncepute. Tot ce putea fi îmbrăcat era acoperit cu aceeași cretonă întunecată, pe care erau trandafiri de un roz aprins.

Plutea un fel de gravitate melancolică în încăperea delicat[18] feminină. Cine stătea acolo? Fata casei? Domnișoara? Oare avea copii?

Dar în definitiv, ce era ea? Cerșetoare? Ce căuta într-o casă străină? Era nebună!

Sărise impulsiv din pat. Se clătină. Își aminti că era nemîncată. Și abia atunci, văzu în același timp, pe

măsuța de noapte de la căpătîiul ei, o tavă cu farfurii acoperite și o jumătate de pîne albă (în sfîrșit, de mîncare: și pîne albă! albă!) și-o coală de bloc de desen parcursă de un scris autoritar, dar mărunt, pe cît era mîna de mare.

PENTRU INGRID CÎND SE VA DEȘTEPTA

Acesta era titlul.

Cu o mînă apucă toată pînea, înfulecînd, iar cu cealaltă își potrivi coala înspre lumină, cetind-o pe genunchi.

Iscălitura de jos, Batiște, — bineînțeles. Care altul putea să-i scrie ei: Ingrid?

„Sper că vei descoperi imediat aceste lămuriri și instrucțiuni.

Te numești Ingrid.

Mă numesc Batiște.

Acestea s-au întîmplat. Deci să le lăsăm.

Ești în casa lui Panait Vizanti: invalid din 1916*, bun prieten, sculptor și bețiv.

Ai băut pe nerăsuflate două pahare de rachiu de Urlați, de la Ilinoiu, avînd cel puțin zece ani vechime. Deci ai adormit durabil. Cum niciodată în viața mea n-am fost domnișoară, nu știu la ce oră te vei deștepta. Dacă e noapte, înseamnă că e noaptea dintîi după dimineața cu rachiul de Urlați; dacă e ziuă, e desigur dimineața a doua, adică dimineața Duminicii. Dar aceste profeții pot fi răsturnate.

Oricum, iată ce trebuie să faci. Dacă te simți singură și dorești asistență feminină, ia clopoțelul de la căpătîi (Panait nu are sonerie, nici electricitate; el întrebuințează clopoțelul, lumînarea și gazul, ca pe vremea măsii-mari) și agită-l cu violență. După un timp se va înfățișa Marioara, tot o vechime de la Urlați, dar brună. Face orice-i spui, fără să cerceteze sau să se mire (e trăită în casă bețivă).

* în manuscris: invalid 1916

Dacă vrei să rămîi singura, fie, fă ce crezi. Ţi-am pregătit mîncare rece, pentru orice eventualitate. Dar eu îţi propun următoarele : în odaia de alături, e baia umplută cu apă clocotită (care poate că va fi rece[19]) ; întrebuinţeaz-o după socotinţă şi plac, sau capriciu.

Cum ai plecat din Bucureşti pe necugetate, dacă ai nevoie de haine şi altele, găseşti în dulapul camerei. Nu mai are de mult stăpînă, dar lucrurile au rămas demodate, cam roase de molii, însă armonioase şi amicale. Cred că nu ţi-ar şedea rău (pictural vorbind, că doar suntem într-o casă de artist), cu rochia de catifea neagră cu guler de dantelă, sau cu rochia de tafta neagră, cu trandafiri la cingătoare. De asemeni, îţi recomand un parfum, Vetiver, care te aşteaptă.

Acuma : dacă auzi zgomote, glasuri dogite, rîsete cam neroade, să nu te sperii. Nu-s hoţii, sunt beţivii, nu ştiu cîţi şi care anume vor fi, dar ţi-i indic pe cei probabili :

1) Panait Vizanti, trăznit şi pe cînd era călăreţ, nebun şi de cînd e sculptor.

2) Batiste (nu mai insist).

3) Chopin (citeşte Şopen ; nu e rudă cu celebrul defunct. Dar, la mare beţie, cere să i se cînte Marşul funebru, pe care, pe semne, l-a auzit la o flaşnetă, în juneţă. Natural, poartă părul lung şi tace melancolic avînd mîni pianistice).

4) Ilinoiu* (nu scoate o vorbă. Bea şi ascultă). Crede că-i filosof şi fireşte că şi e. Credinţa e mare lucru.

5) Băleanu, zis şi Sfîntul. Înalt, uscat şi smolit, ca ademenit[20] în spaţiu de pe zidul unei biserici ortodoxe.

6) În sfîrşit, Axente de la Ceptura (zis şi Axente cu A de la C), podgorean şi cîntăreţ, tenor anume, c-un glas atît de mare încît nu poate intra într-o casă normală, decît dacă şi-l lasă la uşă. Îl recunoşti după aceea că înghite în sec, chiar dacă bea. El vrea să cînte !

* în ms. : Idriceanu. Am adoptat forma care, în continuare, este mai frecventă.

În afară de aceştia, va fi prezent numitul Bazarcă Mielu Bazarcă, ultimul din dinastia Bazarcă de la Urlaţi. Vinul de la Urlaţi curge şi prin arcuşul lui, cu nobilă vechime. Ajunge.

Sus-arătaţii beţivi e posibil să vocifereze şi chiar să cînte, tulburîndu-ţi liniştea, iritîndu-te. În care caz, e preferabil să te cobori în menajeria de jos, pacificînd fiarele prin graţioasă prezenţă.

Însoţitorul tău, subsemnatul Batiste, te va asista în clipa descinderii în infern.

P.S. Ve-Ve a vrut să rămîie cu tine, Ingrid, părăsindu-şi domiciliul flotant din buzunarul meu. N-am consimţit, temîndu-mă să nu te tulbure cu mania ei poetică de a umbla pe om ca pe copac. Dar simpatia lui Ve-Ve te onorează : dacă mai era nevoie..."

De la o vreme, cu toate că-i era chinuitor de foame, uitase să mai mănînce. Cu foaia cetită pe genunchi, păstrată ca un mănunchi atunci cules (de bună sulfină) cu scînteieri de albastru, asculta ; s-auzea un glas în afară, în casă, de bărbat care nu vorbea prea tare. Cineva povestea. Ceilalţi ascultau.

Acolo erau bărbaţii : în jurul acestuia.

Aici era ea, femeie. Dori atît de spontan să fie frumoasă, să placă altora, să-i bucure bucurîndu-se, încît se uită la dulapul cu haine, cu aerul copiilor săraci cînd te văd ieşind cu un pachet de la cofetărie şi cer : „Dă-mi şi mie ! Zău, dă-mi !"

Cap. VI

Dar nu deschise dulapul îngăduit decît după ce veni de la baie, învăluită într-un uriaş halat bărbătesc (să intre în el un cavaler cruciat), pe care tot mîna lui Batiste prinsese o etichetă în dreptul glugii : pentru Ingrid. Venea jilavă de apă, cu părul cam ud, îmbujorată, ţinînd în mînă lampa cu glob trandafiriu. Se

privi o clipă, întinzînd lampa în oglinda ovală, întîlnindu-se cu ea, întîmpinîndu-se în casa deşteptării.

Nu se mai cunoştea. Se luminase.

Era într-adevăr Ingrid. Începea. Ce vedea în oglindă părea un pastel de-acolo, în ramă neagră, pentru auriul cu ochi albaştri al fetei tinere.

Aşează lampa pe masă, sporind flacăra. Spori şi rozul dulce al luminii, ca un piersic atunci înflorit, făcînd să surîdă toate conturele : obraz, lemn negru, zid, cretonă.

Bătea o inimă de bal în pieptul ei. În aşa măsură, încît, deşi mereu flămîndă (pentru că, orişicît, nişte alune şi cîteva îmbucături de pîne albă nu pot sătura o foame înrăită[21]), îşi uitase pofta de mîncare. Bătaia inimii de bal o alunga irezistibil înspre altele.

Deci deschise cu emoţie şi aţîţare dulapul negru.

Ca şi patul, scîrţîi aproape muzical, amintind greierii nopţilor de vară.

Apoi veni spre nara ei, blînd, parfum de trandafiri stinşi, patciuli, camforă, — şi ştofe fără de stăpînă. Atîrnau într-un fel de uscată toamnă, — uitate de vîntul vieţii.

Erau de toate, strînse laolaltă, cu pietate, de o mînă bărbătească: rochii, albituri, dantele, evantalii, cutii de pudră, sticle de parfum.

Dar cine o privea cu ochi albaştri, dintr-atîta moarte?

Tresări pînă la prag de ţipăt, făcînd un pas îndărăt.

Proasta! Reveni. Pe partea dinlăuntru a uşii dulapului era prinsă în ţinte, fără ramă, o pictură în ulei, înfăţişînd[22] o fată...

Doamne ?

Care era Ingrid ? Ea sau aceea ?

Cu lampa în mînă se apropie din nou, cu severă cercetare în sprîncenele îmbinate.

Respiră. Asemănare, da : identitate, nu.

Nici măcar surori.

Dar e drept că surpriza le făcea pe fiecare să aducă aminte de cealaltă. De îndată însă, începea diferenţierea.

Aceea (săraca!) era delicat blondă, vaporoasă, ostenită, cu un surîs resemnat. Cel puțin așa apărea în versiunea plastică a pictorului.

Alături de ea, Ingrid răsărea nu numai în viață, dar și înfățișînd viața. Se uită din nou în oglindă și nu-i veni să creadă că trecuse voluntar pe lîngă moarte. Era așa de bucuroasă că e vie, încît portretul celeilalte îi dădu mărinimia unei înduioșări neipocrite.

Săraca fată!

Dar era moartă?

C-o înțepătură în inimă, luă din nou foaia cu instrucțiunile lui Batiște:

„Dacă ai nevoie de haine și altele, găsești în dulapul camerei. Nu mai are de mult stăpînă....“

De ce? A murit? A fugit?

Să fi fugit lăsîndu-și toate lucrurile?

Nu, săraca, a murit, — hotărî cu satisfacție Ingrid.

De altfel, Batiște adăuga:

„Nu mai are de mult stăpînă, dar lucrurile au rămas, demodate, cam roase de molii, însă armonioase și amicale“.

Ce dulce vorbea despre lucrurile *ei!* Acest adorabil „armonioase și amicale“! O! care femeie n-ar închide ochii, de bine, auzind din moarte o astfel de vorbă.

De ce? Fiindcă murise? Sau fiindcă o iubise?

Nu cumva era sora lui Batiște? Amîndoi aveau ochi albaștri. Atunci cum îl cheamă? Cum îl cheamă? (consultă din nou, ca pe un ghid, foaia de bloc). Aa! Panait Vizanti! Atunci poate că Batiște și Panait Vizanti, stăpînul casei, erau cumnați. Asta ar fi explicat totul (spre marea ei satisfacție). E ciudat în ce măsură începeau să o intereseze intimitățile și trecutul casei Panait Vizanti! Viața ei proprie dispăruse, cu trecut, prezent și viitor, deși zilele ei erau iminente. Acum era într-un fel de paranteză magică. Ingrid!

Închise ochii, încleștă pumnii, bătu cu piciorul în dușumea și spuse tare, c-un fel de copilărească sfidare: Ingrid! Sunt Ingrid! Voi fi Ingrid!

Și iar își umplu ochii de mătăsurile, catifelele și albiturile dulapului cu lucruri „armonioase și amicale“.

Vorbele lui Batiște îi îndemnau mînile, — ca o invitație la dans.

Dar era atît de solemnă tăcerea din dulapul moartei, vegheată de ochii albaștri ai pastelului, încît nu cutează să atingă lucrurile fără viitor.

Și iar se aplecă asupra „instrucțiunilor" :

„Cred că nu ți-ar ședea rău (pictural vorbind, că doar suntem într-o casă de artist) cu rochia de catifea neagră cu guler de dantelă..."

O descoperi atîrnînd, delicat întunecată, c-un fel de privire în țesut, cu înduioșătorul ei guler de dantelă.

O luă blînd, ca pe ceva care doarme, întinzînd-o pe pat, în trandafirii lumini. Amintea de somnul fragil și somptuos al fluturilor de noapte, rămași într-o încăpere omenească, dimineața, cînd servitoarea scutură.

„...sau cu rochia de tafta neagră, cu trandafiri la cingătoare".

O descoperi și pe aceasta, scăldîndu-și degetele în foșnetul ei, culcînd-o apoi, alături de cealaltă, pe patul unei nopți de primăvară, avînd la deșteptare steaua căzătoare a unui trandafir roșu.

Pe urmă veniră altele din dulapul umbrit, în trandafirii lumini, trecînd pe sub ochii albaștri ai fetei stinse, spre ochii albaștri ai surorii ei tîrzii, Ingrid.

Cap. VII

„De asemeni, îți recomand un parfum, Vetiver, care te așteaptă".

Nimic nu poate fi mai încîntător, mai înduioșător încîntător, decît tinerețea într-o rochie demodată. Nu era ridicolă, — cum se temuse în timp ce îmbrăca rochia de tafta cu talie îngustă și netedă în luciul unduitor de apă noptată, înfoiată apoi ca o cădere de ape, de la trandafirul cingătorii pînă la pantofii decoltați care răsăreau cu vîrfurile numai de sub

căderea foşnitoare a taftalei. Era atîta melancolie în linia desuetă, încît anii lui Ingrid întinereau într-o altă epocă, păstrată parcă într-un album.

Într-adevăr, abia se mai recunoştea. Totul, începînd cu avîntarea spre roţi, şi-apoi cu vîntul, cu vîntul din toate, din vorbe, din gînduri, din fapte, şi culminînd acum cu rochia lui Ingrid, — o despărţeau de biografia exterioară a realităţii ei de pînă atunci încorporînd-o dulce şi violent într-o altă realitate, tulburător enigmatică, cu viitor incert, dar ca şi rochia de tafta, cu roză la cingătoare.

„De asemeni, îţi recomand un parfum, Vetiver, care te aşteaptă".

Făcu iarăşi ce spuneau vorbele lui, poruncile lui de catifea şi primăvară, destupînd sticla de parfum după lupte cu dopul înţepenit. (Dar era voinică, mult mai voinică decît *cealaltă*). Mirosi parfumul şi-i fu deodată atît de drag, încît parcă îl dorea de mult. Avea miros de toamnă, de fum, de lemn aromat.

„Care te aşteaptă".

Pe cine aşteaptă? Pe ea? Pe Ingrid? Dar Ingrid abia se născuse, în nebunia vîntului de primăvară. Atunci pe cine aştepta? Pe moartă. Să învie moarta în asemănarea cu alta, dorită ca atare?

Îi venea să se scuture uneori, să iasă din încercuirea magică[23].

Era exclus ca astfel de întîmplări neanticipabile, neprevizibile, să fie premeditate. Ele aparţin hazardului suveran. Nimeni nu poate porunci zarului: cazi astfel! Toată întîmplarea ei era o cădere de zar: la viaţă (a lui Ingrid), în loc să cadă la moartea celeilalte, flămîndă şi cu fustă de stambă, pe şoseaua Bucureşti-Ploieşti.

Şi totuşi, era în ea (poate absurd, dar din ce în ce mai definit[24]) senzaţia că i se oferă un rol, cu sufleurul ştiut numai de ea: Batişte.

Nu! Nu vreau! se apără ea cu glas tare şi aproape cu geamăt în vorbe. Dorea să spere, să creadă, să revină la viaţă cu viitor înainte, nu oprită la penibilul prezent premergător vîntului de primăvară.

Deci se parfumă cu Vetiver — simțind și în miros că i se pierde urma, devenind pînă ș-acolo Ingrid. Nici un cîne care ar fi mirosit-o pînă mai ieri n-ar mai fi dat din coadă regăsind-o. Murise. Devenise Ingrid.

Ingrid? Sau cea cu ochi albaștri pe ușa dulapului negru?

Îi era milă de ea, — de cea moartă, dar uneori se iveau cu bubuiri de furtună îndepărtată un fel de răscoliri de ură împotriva ei.

De ce venise oare înaintea ei?

Doamne! Ce spunea! Păi dacă venea ea, Ingrid, în locul aceleia, ea dintîi, acum ea ar fi fost moartă, cu chipul zugrăvit, și cealaltă vie, în locul ei, ducîndu-se spre Batiște cu rochia de tafta.

Desigur. Spre el se ducea, cu dorința să fie frumoasă în ochii lui, îmbrăcată și parfumată așa cum îi plăcea lui.

De-o talie cu cealaltă, trupul ei parcă umplea mai viu rochia de tafta, mai păgîn. Oricum, rochia celeilalte putea fi măgulită de trupul recentei stăpîne, în nici un caz umilită.

Se mai uită o dată în oglindă (întîia oară se simțea în rochie de bal), deschise ușa fără zgomot altul decît foșnetul aerian al rochiei de tafta și rămase în umbra stîlpilor de lemn, care făceau o galerie circulară a etajului, — pitindu-se, să vadă, fără să fie văzută.

Toți erau jos, ca în vestirea lui Batiște. (Ai fi spus că totul se întîmplă zugrăvit sau scris cu vorbele și cu voința lui).

Adunați în jurul unei mese rotunde, la lumina cu mare strașină de porțelan albastru a unei lămpi de gaz, cu picior înalt, — stăteau oamenii lui Batiște. Iată-i:

Panait Vizanti. Îl recunoscu, deși nimeni nu i-l descrisese. Dar era exclus să nu fie acela. O față impetuos osoasă, cu păr alb și des, tuns scurt pe tîmple și la ceafă, pieptănat cu o corectitudine pedantă, fir cu fir, trăsături ascuțite și ochi verzi de o intensitate dementă. Părea un vultur de albe înălțimi. Bățul cu capăt de cauciuc prezent lîngă el denunța o infirmitate: invalid din 1916. Păr alb. Dar mînile! Năpraznice. O ner-

vozitate, o vibratilitate care ostenea pe cel care le privea. Călăreț și sculptor, — și hipnotizator: de ce nu? Obosită privire dominatoare.

Șopen era prea ușor de ghicit. Paloare melancolică. Bucle de adolescent de pe vremea lui Musset, albite însă și mîini feminine; Batiște le numise „pianistice".

Toți tăceau în jurul mesei, cu excepția lui Batiște care povestea, dar Ilinoiu*, cu aspectul lui rural, de țăran în haine de tîrgoveț, era însăși tăcerea, o tăcere sătească (puteai s-auzi cloște, rațe și cîni în tăcerea lui, și grîul cum crește). Simțeai că e deprins cel mult să dea din cap, încuviințînd sau refuzînd, mereu neras și cu mîini cioturoase de vier.

Conu Fănică era într-adevăr ca acele figuri de sfinți spînatici, gălbui, înnoptați pe un prapur. Subțire, prelung, afumat — parcă-l vedeai dus cu legănare înaintea colacilor de înmormîntare, a colivelor și lumînărilor, în așa măsură, încît, văzîndu-l îți și venea să faci semnul crucii pentru răposatul care urma, întrebîndu-te nu: „cine e conu Fănică ?", ci „care o fi ăla ?"

Numai Axente cu A de la C lipsea. Dar urechea lui Ingrid parcă-l și auzea de la Ceptura, ca pe-un fel de Glăsuilă, alături de Lungilă, Păsărilă și Setilă.

Îi cunoștea ca pe o mitologie a vinului zugrăvită de Batiște.

Și Bazarcă lipsea, prin arcușul căruia curgea tot vinul vechi de la Urlați. Adică, încă nu venise.

Acuma însă nu s-auzea decît, scăzut și fără fierbințeală aspră, glasul lui Batiște. Vorbea despre război ca cei care-l fac: posomorît, fără strălucire, cu amănunte de viață grea. Totuși spunea mereu, obligîndu-i pe ceilalți să tacă și să-l asculte. Sticle cu sifon, acelea care stau albastru la piciorul scaunului, nu se vedeau. Ingrid se miră. Dar se vede că aici era mai altfel decît în alte părți. În pahare, vinul turnat avea culoarea luminilor de Paște. Cei de acolo îl respirau adînc, închizînd ochii, ș-apoi îl beau cu binișorul, rămînînd pe gînduri, ca în muzici ascultate.

* în ms.: Idriceanu.

Ingrid privea, — dar mai cu seamă asculta vorbele lui Batiște.

Dar unde-l mai văzuse pe omul acesta?

Vai! Cum era posibil să-și bată joc de el în halul ăsta? Căci îl recunoscu pe Batiște Condor. [...]*. De nenumărate ori văzuse prin ziare caricatura lui. [...]

Îl revăzu de cînd îl întîlnise, c-un fel de duioșie de-a și-l aminti, de-a și-l adînci în trecut, de a-l multiplica, acoperindu-și gîndurile cu mulțimea lui descoperită.

Un timp îl ascultă, fericită să-l vadă vorbind, fără să-i audă vorbele, preocupată de cum era, spălat de noroiul caricaturilor, nu de ce vorbea.

Pînă cînd, îndestulată, edificată, liniștită, — se odîhni, acordîndu-și o pauză. Deci se uită la ceilalți, ocupîndu-se de ei.

Vedea într-adevăr vinul bărbaților, — dar unde era veselia? Asta era oare petrecerea? Cheful? Faimosul chef al oamenilor mari, despre care copiii n-au drept să știe nici măcar din auzite.

Ea nu participase niciodată la un chef cu vin (participase la o petrecere mixtă, băieți și fete, studenți fără franc, cu niște țapi cu limonadă, alune americane și doi pe cîte un pahar de Cointreau : nebunia orgiacă a celui mai bogat dintre ei). Dar culesese cu urechea tot felul de exclamații, înspăimîntat admirative. Apoi legase noțiunea chefului și cu isprăvi senzaționale (echivalentul filmelor cu gangsteri) publicate de ziare, așa că, în mintea ei, cheful era egal cu orgia, fără să știe bine ce-i orgie, orgia devenind superlativul necunoscut al necunoscutului chefului. Dar, vag, ca sonoritate, cheful trebuia să fie perpetuarea unei vociferări cu rîsete, cu cîntece, cu pahare sparte și cu bătăi de picioare (ca la circ), iar ca mișcare, un adevărat tumult dezmățat, în care bătaia, violul și cuțitul oricînd pot s-apară firesc.

Cei de sub ochii ei însă erau mai cuviincioși și mai potoliți decît cei care citesc în biblioteca Academiei. Nu

* în ms.: Lăjeanu. Scriitorul renunță, fixîndu-se asupra numelui Condor.

gesticulau. Nu se amestecau în vorba povestitorului. Nu le ardeau ochii ardeiat, nici obrajii nu străluceau stacojiu, nici vîrful nasului nu avea luciul revelator[25]. Văzîndu-i de mult mai departe și tot la lumina lămpii cu glob albastru în ambianța umbrită, ai fi crezut că-s pensionari din Ploiești (republicani) adunați la o cafea, cu taclale.

Curios!

Își aminti că Batiște o anunțase că poate va auzi zgomote, vociferări. Deci pacea cu lumină de lampă nu era în logica faptelor de acolo. Batiște o obținuse sau o impusese. Pentru ce? Adică pentru cine? Nici nu mai încape vorbă : pentru Ingrid, pentru somnul ei. Necontenit, și chiar din clipa cînd o întîlnise lîngă moarte, mîna lui o ocrotea, dîndu-i adăpost, căldură, optimism, viitor, păzind-o, călăuzind-o.

Și de ce?

O! i-ar fi sărutat mîna vastă (parcă și o corabie ar fi încăput în ea) cu care acum își potrivea tutunul în pipă.

Ce mare și puternic era! Deși la o masă cu ceilalți, stînd pe un scaun, ca și ei, el parcă domina de pe un tron.

(Ce fel de împărat ești tu?)

— Împăratul meu!

Zîmbi rumen în rochia de tafta, cu un trandafir la cingătoare : semnul inimii acordate.

Cap. VIII

Dar la masa de jos (și dincolo de inima lui Ingrid), doi dominau : Panait Vizanti și Batiște Condor. Ceilalți erau secundari. Dar acești doi, față-n față cum erau, unul vorbind, celălalt ascultînd, impresionau prin croiala lor, prin mînile lor, prin acumularea de voință din fruntea și privirea lor.

Oare sînt prieteni? se întrebă ea deodată, nu cu logica, ci cu absurdul feminin (în care raţiunea ei credea mai mult decît în logică), de vreme ce ştia din arătarea lui Batişte că Vizanti e bunul său prieten (şi de ce să nu-l creadă ?), văzînd pe deasupra dezinvoltura cu care dispunea Batişte de casa lui Vizanti şi felul în care era primit şi privit acolo de servitori. Nu părea în vizită, ci la el în familie, — om al casei*.

Dar ea : cealaltă, cea tot cu ochi albaştri? Ce le era? Soţia lui Vizanti şi sora lui Batişte (cum ar fi dorit ea. Ingrid, ca să fie prietenă cu amintirea ei) ? Sau camaradă din copilărie cu amîndoi (ca fraţii), devenită apoi soţia unuia, dar rămasă prietena nedespărţită şi a celuilalt? Sau ce?

Dar ei, bărbaţii aceleia, erau prieteni sau duşmani?

Ochii ei îi adună şi-i adînci, cu o intensitate de flacără. Îi vedea din profil, faţă în faţă, ca două tunuri care vin din direcţie potrivnică, — şi se vor ciocni.

De unde venea ideea aceasta, a ciocnirii iminente, cînd nimic n-o anunţa : logic? Şi totuşi, absurdul ei vedea un antagonism între aceşti doi, care stăteau cu însoţirea şi prietenosul vin la aceeaşi masă. Faţă-n faţă, dar ca pentru un viitor duel. Nu-i simţea alături, solidari, afectuoşi.

Batişte era mult mai înalt şi mai din larg croit decît Vizanti. Urs. Stejar. Putere grea în volum amplu.

Celălalt însă avea în el pînda ascuţită (cioc şi ghiare şi aripi) a vulturului.

Poate că şi cealaltă, moarta lor (ah ! nu putea s-o despartă de ei, adică de el, de Batişte), poate că şi aceea îi iscodise odinioară de sus şi poate din acelaşi loc, cu ochii ei albaştri, cîntăridu-i pe amîndoi, comparîndu-i interogativ, poate cu inima în cumpănă, — dacă nu era cumva sora unuia dintre ei.

Dar dacă ar fi fost ea aceea, soră cu nici unul dintre ei, pe care l-ar fi ales ?

Se mai întreabă ? Batişte. Trandafirul de la cingătoarea rochiei de taftă era semnul inimii, în cinstea lui.

* în ms : om de casă

De asta nu se îmbrăcase cu încîntătoarea rochie de catifea, poate mai bine păstrată și mai puțin demodată decît aceasta.

Dar cealaltă, moarta lor ?

Cine era aceea care odinioară purtase aceeași rochie ? Pentru cine pusese ea trandafirul de care și ei îi pomenise Batiște, recomandîndu-i rochia ?

Din ce în ce, moarta, de care n-o lega nici o amintire, devenea o apăsătoare prezență, aproape chinuitoare.

Își dădu seamă deodată că un om mort poate fi mai enigmatic primejdios decît unul viu.

Ce simplu ar fi fost dacă cealaltă ar fi trăit. Poate că ea, Ingrid, nici n-ar fi fost, sau dacă întîmplarea s-ar fi repetat, n-ar fi intrat (adusă de Batiște) în casa celeilalte, sau, oricum, nu i-ar fi îmbrăcat rochia, — și, în orișice ipoteză, ar fi putut să o aibă în față, vie, pe cealaltă, să vorbească amîndouă, să se răfuiască, să *lupte* (da, să lupte : simțea că poate), dar să lupte cu cineva care este, nu cu cineva care nu mai e, fiind totuși, prezent ca un obstacol.

Ingrid era așa de la adăpost acolo, în umbra stîlpilor galeriei, așa de la o parte de cei de jos (ca ceva de sub streșina casei, dincolo de oameni), încît nici nu bănui, văzînd capul lui Ve-Ve că răsare cu ochi ageri din buzunarul lui Batiște (pe semne deșteptată din somn), că singurătatea ei, că pînda ei, pot fi primejduite. Așa că nu plecă. Dar Veverița, după ce trecu cu o dezmierdare acrobatică pe umărul și ceafa stăpînului, făcu un picaj vertiginos și cu viteza cîștigată izbucni ca la un looping pe balustrada scării, alunecă în sus vertiginos, și deodată Ingrid, tresăltînd, se pomeni cu ea pe umăr. Ceilalți de jos nu observară fuga amănuntului Ve-Ve. Dar Batiște o urmări cu ochii, deprins să descifreze distanțele zborului, intuind, probabil, la capătul străduniei veveriței, conturul lui Ingrid. Acoperită de știutul zîmbet, fața i se îndreptă în sus și mîna lui, peste capetele celorlalți, dialogînd cu nevăzutele, făcu un gest pe cît curtenitor, pe atît de amical :

— Îmi pare bine că te văd, Ingrid. Nu ne faci plăcerea să cobori ?

Toate capetele se întoarseră spre scară. Cum toţi fumau, fumul împins de o suflare mai puternică fu ca o fumegare de galop oprit.

Cu veveriţa pe umăr, Ingrid veni din alt timp şi cu rochia şi trandafirul alteia spre cei de jos.

Dar cine scobora treptele scîrţîitoare ale scării de lemn ? Ingrid ? Sau alta ?

Îi venea să se oprească, ducînd mîna pe frunte şi întrebîndu-se înnebunitor : „Cine sunt eu ? Spune-mi, Tu, Doamne, că oamenii nu vor să-mi spună".

Căci pe măsură ce se apropia, vedea în pupilele lor din ce în ce mai încremenit dilatate sub aburirea frunţii că n-o văd pentru întîia oară (deci că n-o văd pe ea), ci c-o revăd, recunoscînd-o printr-o spaimă de a fi şi de-a nu fi.

Venea spre ei, cu bietul ei trup flămînd şi totuşi cu o inimă de frate în el, — dar simţea că aduce intensitatea unei halucinaţii, că cei care-o privesc văd şi nu cred, ca pe terasa shakespeariană a apariţiei fantomei din Hamlet.

Treaptă cu treaptă (scîrţîitul lemnului devenea un geamăt al ei), era mai limpede că alta cobora spre ei, — ca odinioară, că nu le venea să creadă, dar că trebuiau să creadă ce vedeau venind şi auzeau venind, cu moarte pre moarte călcînd, — şi că erau emoţionaţi pînă la stingerea glasului, gîtuiţi de emoţie, sugrumaţi, cu pumnii încleştaţi şi respiraţia tumultuoasă.

(Ea care văzuse la Bucureşti *în ochii oamenilor* creşterea apocaliptică a cutremurului de pămînt la mansarda unui imobil care *pîlpîia*, — recunoscu cele de atunci în cele de sub ochii ei).

Dar cobora (în loc să urce treptele cu salturi înfricoşate), dar cobora ca o somnambulă, — ascultînd parcă de înalte porunci nedesluşite.

Nu s-auzea decît foşnetul rochiei de tafta (rochia de bal a moartei) şi geamătul ca de greier al treptelor de lemn (scîrţîind sub apăsarea pantofilor de bal ai moartei, ai celei care de ani putrezea într-un mormînt).

Dar deodată, în spectrala tăcere, Panait Vizanti, rezemîndu-se în băţul cu capăt de cauciuc, se ridică năpraznic, cu o elasticitate de cangur, răsturnînd scaunul

care trozni. Sprîncenele i se îmbinară tăios (ca un iatagan) peste ochii injectați. Vinele se umflau pe tîmple ca șopîrlele, cu o stranie intensitate. Își mișca buzele cutremurate de un tic în colțuri și simțeai în gîfîiala lui apropierea unor cuvinte. Falca de jos părea că-i crește bestial.

— Ingrid? urlă el interogativ mirîndu-se în extaz, cu glasul lui Hamlet la groapa Ofeliei [indescifr].

— Da, Ingrid, — zîmbi cu o calmă cruzime Batiște, ridicîndu-se și el (dar potolit și serviabil, ca pentru a da o informație), apropiindu-se de celălalt.

Îl domina cu un cap și cu toată lățimea trupului lui care ar fi umplut armura unui cruciat.

Fața lui Panait Vizanti fu ca un calcar tropical, bătut de arșită dementă.

— Ai îndrăznit? vîjîi[26] Panait, scăzînd glasul.

Spinarea i se ghemuise a salt. Profilul i se ascuțise tăios, proiectîndu-se dincolo de om și de omenesc, pe simplificarea ucigașă a păsărilor de pradă (plisc și ghiare).

— Ce să îndrăznesc, amice Panait Vizanti? întrebă celălalt, încă apropiindu-se cu o duioșie suav veninoasă.

Oroare! Cuvîntul explodă în sufletul lui Ingrid, lăsînd funingine și noapte arsă. Căci ceea ce vedea nu mai era omul de sub cer, Batiște cu zîmbet bun, omul spre care creștea inima ei, — ci celălalt, monstrul apocaliptic al caricaturilor. Asta era. Propria lui batjocură: adevărul lui izbucnit. Un nas cu nări de tun turbat, doi ochi răi (și ipocriți) de tapir și fierăstrăul părului, ca o dințare preistorică.

Oribil!

Fiarele se măsurară, ochi în ochi. Dacă ar fi trecut o pasăre printre ele, ar fi căzut moartă.

Orice era posibil între acești doi oameni, ajunși în murdăria urii, a urii fabuloase: să se bată-n capete ca munții, să-și arunce lavele, să se gîtuie apocaliptic, — orice; enorm și cumplit, într-o demență urlătoare a spațiului.

În jurul lor, creștea ca o tăcere de început de lume.

Cu lumini de fulger, Ingrid (îngrozită) gîndea involuntar și pricepea că oamenii aceștia nu erau legați de prietenie, ci de ură; că în ea, Ingrid, o revedeau pe cealaltă și că din cauza aceleia se urau surd, fără ca vreodată să-și fi mărturisit pînda rănită.

Dar ea atunci, ea, Ingrid, ce era în toate acestea? Teatru! O adusese nu din milă sau solidaritate umană, din duioșie, ci din interes, ca să-i sugereze un rol, făcînd din ea păpușa unei melodrame. Ce oroare! Ce abjecție! Ce ticăloșie rea!

Ah! Cum îl ura!

Cum ar fi vrut să fie ea dușmanul lui în avionul de luptă și ea, cu mîna ei, sub cer, să-l mitralieze pînă la capăt, nu cu un glonț, ci cu o sută, grindină, — să se răcorească pînă la „uf!".

Îi ardeau obrajii, ochii, nările. Creștea în ea o mînie care depășea sălbatec rochia de tafta, diferențiind-o, pe semne, atît de tare de cealaltă (de titulara din sicriu și din pastel), încît abia atunci păru că ceilalți, ieșind din ceață și din stafie, încep s-o vadă, să-i vadă realitatea. Cu o mișcare aproape dementă, în care bățul invalidului redeveni cravașa fostului călăreț, Panait lovi sticla și paharele din partea lui, care se sparseră strident, împroșcînd pe toți cu vin. Numai lampa scăpă nerăsturnată, printr-un miracol de iscusință sau întîmplare.

Toți așteptau, ca sub furtună, cu excepția lui Batiște, care încă mai crescut, în toată puterea înălțimii lui, — părea că urmărește zbuciumul unui tîntar.

Pînă cînd Panait Vizanti vorbi răgușit:

— S-aducă vin și alte pahare. Și să vie Bazarcă! Unde-i Bazarcă? interogă el teatral, cum te-ai adresa duhurilor.

Din nevăzute, o vioară răspunse feminin, galeș subțire, atît de dulce, că toți teii înfloriră în arcușul lui dintîi.

Bazarcă se ivi încovoiat a cîntec, cu capul înainte, bulbucat și hlizit. De o moale rotunzime, cu obraz de alună prăjită cu buze vinete, cu ochi ca de argint lunar și dinți ca vioriul oului răscopt, — nu părea venit cu pasul omului, ci adus de vioară, din văzduhul cozilor de mături zburătoare și al murmurelor.

În urma lui, din umbră, zvoneau instrumentele încă neînfierbîntate ale celor care-l secundau, — scînteind muzical în așteptarea flăcărilor.

Cu Bazarcă, veni o ușurare.

Adică trăznetele nu căzură, ci fură înfășurate în catifea adîncă și duse din nou în păstrarea afundurilor.

Bazarcă se oprise, zîmbind pînă la urechi (un meridian de zîmbet pe globul în eclipsă al feței lui oacheșe) și, gușat de înduioșare, făcu o temenea orientală lui Batiște.

Acesta îl recunoscu amical, cu acoladă, și, pe semne, după un ceremonial al regăsirii, sărută gîtul vioarei, sporind soarele țiganului din ochi și pînă-n strune.

Așadar, în afară toate mergeau din nou pe roate. Mîni iscusite desfășurară fîlfîind, cu miros nins de alb curat, față de masă proaspătă, servete înfloriră la fiecare, tacîmuri, răsunară farfurii clădite, apărură gustări de început de masă, cîte un tacîm de pahare și diverse sticle pecetluite de păianjenii cinstitelor vechimi.

Cioburile fură măturate de mîni care nu se mirau.

Lampa, scăpată de cataclism, ardea dulce ca aștrii după ciclon.

Arcușul lui Bazarcă scutura stele de vară pe ape lungi, — lungi cît o țară, din trecutul amintirilor și legendelor ei pînă-n inima omului de pe acolo.

Toți erau opriți în picioare, pe unde-i apucase furtuna.

Nici Panait Vizanti, deși potolit acum și invalid pe deasupra, nu se așezase. În toți era ca o așteptare a unui altăceva, — cu speranța atîțată și oprită.

Plutea acel : Da' nu ne așezăm la masă ? — al tăcerilor prelungite care vor liman.

Ingrid, solemn oprită, aparținea mai mult scării decît încăperii de jos.

Și veverița, de altminteri, după ce o adusese, plecase de pe umărul ei, ca o ancoră scoasă.

— Nu rămîi cu noi, Ingrid ? o pofti Batiște (dezgustător de afectuos și protector), văzînd-o că stă a ducă, rumenă ca nourii amurgului, dar gata ca și aceia să se stingă.

— Mulțumesc, domnule comandor. Am venit numai să vă spun petrecere bună. Eu mă culc. Sînt ostenită.

Atît de ostenită, că s-ar fi prăbușit pe prima treaptă.

Dar se duse, — întovărășită de muzici care o rugau dezmierdător, — urcînd treaptă cu treaptă, cu foșnetul rochiei de tafta, încredințată că pe față sau într-ascuns ochii celor de jos o urmăresc.

Era atît de tristă și de singură, în sufletul ei, în carnea ei, în rochia ei, încît dacă fantoma celeilalte ar fi întîlnit-o pe scara acestui urcuș, cu muzică, rochia de bal și trandafir apus, s-ar fi uitat lung după ea, șoptind dintre funigei : „Biată fată, cine te-a pus să ridici pe umerii tăi viața de care mă apără un mormînt?".

Cap. IX

Ca de la sine înțeles, Panait Vizanti și cu Batiște Condor erau așezați față-n față, — Batiște cu fața spre scara dispariției lui Ingrid, Panait Vizanti întorcînd spatele acelei părți a casei, pe care însă o revedea (ca într-o oglindă cu vagi fulgere care se retrag), pe chipul* omului din față : Batiște Condor.

— Frate Batiște, să trăiești !

Întinse paharul peste toată masa, c-un fel de solemnitate bruscă de om de arme.

— Frate Panait, prozit!

Ciocniră paharele umplute cu viu aur înnoptat.

(Așa-și spuneau cînd erau colegi de liceu și de bancă la Ploiești unul altuia : frate. De la moartea lui Sigrid însă, evitau să se interpeleze cu romantica vorbă a tinereții).

— Bună drojdie, frate Panait, — exclamă grav Batiște, cu buza de jos avîntată, cu sprîncenele ridicate,

* în ms : pe chipului

cu palmele desfăcute, avînd în toată ființa lui o oprire reverențial meditativă : hm!

Părea că ascultă cum cade ceva în adînc, cu o expresie bufon gravă.

— Are douăzeci de ani, precizează Panait.

Și adăugă cu un ton absolut neutru :

— Vrîstă de fată...

Un scaun era gol, la masa bărbaților.

Sigrid? Sau Ingrid?

Mărioara (mai atentă la pahare decît la farfurii) umplu din nou, cu o îndemînare farmaceutică, paharele deșertate, fără să picure fața de masă.

— Fraților, — dilată Batiște cuvîntul înviat de Panait, acordîndu-l cu accentul vocativului de chef tuturor, — fraților mei, această băutură de douăzeci de ani e o muzică din bătrîni, pe care o bei, în loc să o asculți. Deci, s-o bem. Turnați-i și lui Bazarcă — fratele.

Lăsîndu-și vioara, Bazarcă se opri cu călcîile lipite, se înclină adînc, ciocnind paharul cu rachiu cu fruntea lui, apoi numai cu paharul comandorului, pe urmă se înclină din nou cu ochii la Vizanti, după care binecuvîntă amical pe ceilalți, — și dădu dușcă drojdia, care-i sclipi în ochi ca steaua desprinsă și, prin arcușul iarăși ridicat, pică prelung pe struna încercată tangențial.

Dar mîna lui Vizanti, ridicat în capul mesei, porunci tăcere.

— Prieteni, azi nu e o zi ca oricare alta. Sărbătorim întoarcerea (prea scurtă) de pe front, a fratelui meu, a gloriosului nostru prieten, comandorul Batiște Condor. Dumnezeu ni l-a păstrat și ni l-a trimis din nou în jurul mesei prahovene, unde-i arcușul lui Bazarcă și veșnica noastră prietenie și toate amintirile vieții noastre. Ce vom face în noaptea asta? Aud?

— Vom bea cumplit răspunseră toți, în cor spontan, — dar oarecum liturgic.

— Trăiască, — zise Panait, cu slavă. Și cam șchiopîrc, oleacă tîrîtor, se apropie de Batiște, sărutîndu-l pe un obraz și altul.

Şi acesta se ridică, îmbrăţişindu-l pe fratele regăsit : Panait Vizanti.

— Trăiască! răsunară glasurile bărbaţilor.

Fără nici un semn, Bazarcă intonă un „mulţi ani trăiască", modulat de el, după o anumită fierbinţeală a arcuşului.

Ghiaţa fusese spartă (Şopen lăcrimă).

Masa începu!

Porniţi înspre trecut, ajunseră la amintirile liceale, căutînd din nou (dezordonat, delaolaltă, vorbind cînd unul, cînd altul şi toţi intercalînd exclamaţii, regăsiri şi paranteze) băncile, poreclele, chiulurile, ambiţiile, profesorii, într-un cuvînt, sonoritatea şi elasticitatea vieţii de-atunci.

Cu ele în vorbe şi-n pahar, se înfierbîntară.

Arcuşul lui Bazarcă urmărea şi da ce trebuie, — mereu ca pe oblîncul amintirilor.

În timp ce comesenii evocau o epocă, cîntecele ei reapăreau.

Vizanti uneori făcea semn cu tîmpla lui Bazarcă. Deodată, ca purtat de un resort, acesta era la urechea lui Vizanti, dînd cîntecului mai scăzute murmurări, îngropîndu-l ca în tăcerea auzului. Ochii verzi ai lui Vizanti se închideau. Glasul i se umfla a cîntec, mai mult înlăuntru decît în afară, — neputincios să cînte, dar zbuciumat de cîntec ca o pasăre cu aripele tăiate la auzul zborului de toamnă al surorilor ei de sus. Parcă buciuma gemete. Dar iarăşi deschidea ochii, umplîndu-i de zgomotul celorlalţi şi de veselia băuturii.

— Mă, fraţilor, bătu el din palme, — dar unde mi-i Axente ? Cum asta : vine fratele nostru iubit, gloriosul Batişte, pe o zi (poate două ?)...

Batişte ridică din umeri cu un mimic : Nu se poate!

— ...şi păcătosul de Axente cu A de la C lipseşte ? Măgarul ! Apoi să nu-i...

Nu ştiai dacă glumeşte sau e mînios. Era atîta imperialism în fiinţa lui (natural, dar şi îndîrjit compensativ

față de împuținarea infirmității), încît tot ce-i contrazicea placul îl irita prin aceasta, fără de altă logică : cel puțin în primele clipe.

— Să trimitem după el, propuse soluția Ilinoiu, tăcutul, care nu deschidea gura decît pentru ca s-o pecetluiască din nou cu tăcerea de aur a băuturii.

— Bravo, Ilinoiu. Aur ! Cine se duce ? îi cercetă Panait, ca pe niște fireștí subalterni, omițîndu-l însă din această invitație optică pe marele Batiște.

— Să trăiți, don' căpitan, mă pot duce eu, — se oferi Buhnaru, răsărind la lumină și comandă, din umbra unei uși dinspre bucătărie.

— Te-ai dus ! încuviință Panait, intrînd spontan în laconismul autoritar al dialogului militar.

— Să pun caii la trăsură ?

— Lasă caii să se odihnească, interveni Batiște c-un fel de vizionară duioșie ; scoală șoferul meu. Du-te cu el.

— Ce ordonați ? așteaptă Buhnaru, cu ochii la stăpînu-său.

— Mai întrebi ? Fă cum îți spune domnul comandor. Te duci și-l aduci pe Axente.

— Și dacă doarme ?

— Îl scoli.

— Și dacă nu-i acolo ?

— Să fie acolo, sau oriunde. Îl aduci.

— Și dacă nu vrea să vie ?

— Îl legi cobză.

— Dom'le ! Dom'le ! izbucni lung și negru ca o lampă care filează conu Fănică, cu brațele-n sus, gîngurind ușor. Mi-a plăcut. P-p-pe onoarea mea. Ai vorbit ca pe vremuri. Să cio-ciocnim un pahar pe chestia asta.

Panait zîmbea.

— Mă, proștilor, am glumit. Azi e sîmbătă.

(Vru să verifice ora, dar îi fu oarecum lene. Se răzgîndi).

— Sîmbătă noaptea, hotărî el generic, Axente bea ca un porc, acolo la el, la C. Ce mai stai ? Du-te și adă-l, tună el către Buhnaru, care porni ca din praștie.

Undița întinsă după Axente aduse cu zîmbet de șotie școlară alte amintiri liceale, — și mare poftă de băutură.

Arcușul lui Bazarcă era termometrul : se încingeau : mîinile erau mai săltărețe, vorbele mai izbucnitoare și mai zăpăcite (așa cum e zborul rîndunelelor), glasurile mai răsunătoare, privirile mai cu damf.

Nu mai vorbeau ; exclamau. Totul se întîmpla pe un registru mai ridicat, la cîteva octave distanță.

— Mă, băiatule !

— Lasă, mă !

— Zi, Bazarcă !

Toate acestea se intercalau în celelalte (încercarea de a istorisi cîte ceva sau de a întreprinde ceva cu continuitate, cum ar fi să susțină ceva pînă la capăt), alcătuind un zvon de glasuri, zgomote, rîsete și exclamații, care făceau din încăperea încețoșată de fum și dulce luminată, dar cu preajmă de umbre, — locul în care huie un fragment de mulțime.

Și totuși se întîmplau și alte lucruri, — ai căror actori însă (Batiște și Panait, mereu față în față) parcă se decalau de acțiunile lor subtil surde, devenind spectatori.

Fără să pară, ochii lui Panait îl iscodeau pe Batiște, care la fel făcea și tot fără să pară, căci, într-adevăr, ei ca și celălalt participa cu vin la băutura celorlalți. Dar uneori, irezistibil, ochii lui Batiște, opriți înspre scară, *vedeau altceva* iluminîndu-se uneori, dar alteori umplîndu-se de o sfîșietoare melancolie (cea care dă bărbatului celui mai tare, plînsul aspirat, cu tîmplele în pumni). Atunci, ca un îngheț îi cuprindea fața, — care se întuneca, înclinîndu-și fruntea a moarte.

Panait vedea că Batiște vede.

Și Batiște vedea că Panait îl vede.

Deci *o vedeau.*

Și era fioros. Casa întreagă era străpunsă, din ceruri pînă-n iad, de o arătare cu ochi albaștri, dulce ca nimic alt, mai dulce ca liliacul alb înflorit pe un mormînt negru.

Dar de îndată, cei cu cărbuni aprinși de iad pe inimă se priveau fățiș, zîmbeau cu regăsire și s-auzeau spunînd (ca pe alții) cuminți pe aceeași scenă.

— Să trăiești, mă frate-meu Panait.
— Să trăiești, mă frate Batiște.
„Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi țin la el urechea — și rîd de cîte-ascult
Ca de dureri străine? Parc-am murit de mult?"

Cap. X

Se vede că arcușul lui Bazarcă (căci el, Bazarcă, devenea impersonal pretextul arcușului, — numele fiind al arcușului din el, lui nemairevenindu-i decît zilele omului) descifra nu numai văzutele, dar și nevăzutele, — căci deodată, bizar, fără ca nimeni să i-o ceară, cîntă (aparent) cîntecul lui Șopen; adică Marșul funebru al lui Chopin.

Și Panait și Batiște, involuntar, se priviră. Struna magică destăinuia moartea prezentă acolo. Marșul solemn negru, în care simți genunchii osteniți ai cailor, ștofele negre, convoiul lent ș-acoperirea soarelui cu crêpe de doliu, — se desfășura altfel decît pe clapele clavirului, fără de clopotele care bat tînguitor numai acolo, dar deodată toate florile lumii mirosiră a moarte și trupul primăverii înțepeni în cosciug, între lumînări aprinse.

Li se-ncleștară fălcile de jale.

Și ei, lupii solitari, se opriră c-un fel de urlet în privire.

Dar începea, — pornind de la aceeași muzică, și un zîmbet în încăperea vinului dezlănțuit. Căci cel vizat de marș era Șopen. Oarecum el primea defilarea funebră și condoleanțele.

Toată Prahova vinului știa. Marșul nu mai era al lui Chopin, ci al lui Șopen, care primea să i se cînte, la chef, ca un superlativ al inimii albastre.

Șopen, ascultîndu-și cîntecul, rezemat într-un cot, palid, suveran destins, cu frunte ca petala, [indesc.] plete, bucle

şi iluzia că e un fel de cel puţin Chateaubriand, Lamartine, Musset sau pe-acolo, — şi lăcrimînd în salonul tristeţilor eterne, — era într-adevăr un spectacol subtil, dar irezistibil bufon.

Nimeni nu rezista : era ştiut. După un timp, cei care se-ncărcau involuntar de muzica cîntecului trist, cîteva clipe, se uitau la „văduvă" (aşa i se mai spunea sarcastic) şi zîmbeau, făcîndu-şi unii altora cu ochiul. Şopen le făcea ofensat semn să tacă. *Adică :* „Mă, băieţi, ăsta-i cîntec mai tare decît Steluţa ! Ascultaţi, ce dracu !". Dar băieţii, în loc să se potolească, izbucneau în rîsete şcolăreşti, cu atît mai irezistibile, cu cît figura lui Şopen căpăta expresia celor care au luat ricină.

Aşa se întîmplă şi acum.

Marşul funebru al unui adînc de-acolo deveni noul pretext de rîs al suprafeţelor, — intuiţia bizar adîncă a lui Bazarcă putînd fi interpretată şi ca un omagiu burlesc adus convivului celui mai puţin băgat în seamă. De altfel, marşul, pornit solemn la oarecare distanţă de masă şi cadenţat acolo cîtva timp, o dată cu rîsetele, se apropie confidenţial de urechea lui Şopen. Acolo şi muri (cu stelele *nădejdii*). Marşul funebru printre rîsete de beţivi.

Şi fără de tranziţie, Bazarcă trecu la altele.

Se bea îngrozitor : cu pauze de cafele negre, în cești de cafea cu lapte. Şi se fuma în aşa măsură, încît lumina era mereu în ceaţă şi eclipsă.

Dar cheful era în arcuşul lui Bazarcă. Şi vinul de Urlaţi (cel care e sprinten la băut, dar şi c-o uşoară melancolie care aminteşte buchetul marelui Cotnar) şi acel fel de veselie a bărbatului (brutală, uneori vulgară), vecină uneori cu lacrima înduioşării ieftine, măgulitor atîrnată în geană, melodramatic ştearsă şi uneori vecină şi cu înnăbuşitorul marasm sau cu arsura înveninatei disperări, dar depăşindu-le mereu. Veneau spre cei de-acolo vin şi cîntec, zîmbet şi vin, contopite într-o dănţuire, prin arcuşul lui Bazarcă. Arcuş care ştia, cît şi o Dunăre întreagă, în spaţiu şi în timp deopotrivă. Tot ce cuprinde Dunărea de la vaisul venez, palpitînd cu foşnet pe dulce malul ei de acolo, trecînd prin ţara

unde totu-i viscolit de ceardaș și apoi culegînd o țară românească întreagă, de la Porțile de Fier pînă la vînăt Marea Neagră, cu toate frunzele Baladei și cu toate zîmbetele cobzei și suspinul strunelor sau buciumului lung, — toate acestea, toate și încă o mie și una de multe altele, curgeau răsfrînte ca-ntr-o altă Dunăre, în strune și arcușul lui Bazarcă.

Nimeni nu-i spunea să zică și *să zică* ce anume.

El zicea, mutîndu-și știutorul lui arcuș de la ureche la ureche. Le știa (urechile) pe toate. Nu numai pe cele de acolo, dar și de pe lungă și bețivă Valea Prahovei.

Arcușul lui creștea cu munții peste Valea Prahovei, *bine cuvîntîndu-i* cu muzică podgoriile.

Deci zicea, — pentru bieții beți din Valea Oltului.

Iar ei fumau, beau, cîntau și ascultau, — ascultîndu-și prin destăinuirile muzicii și vinului de Urlați propriul lor suflet obscur, nemernic, bun, generos și hrăpăreț, — și totuși darnic la o adică.

— Ce-am avut și ce-am pierdut ?

— Ceasul cel bun și la revedere.

— Pe chestia asta mai bem un pahar.

— Chiar și două. Dar unde-i sticla ?

— Mărioară, unde ești ? tună Panait.

Și alte sticle sau cafele negre veneau de îndată. — căci vinul, după cum spunea Batiște, trebuie să curgă, ca să știe tot omul că verbul acesta înjosit de apele rîse curgătoare (fluvii și alte asemenea) are și el zile de înălțare, cînd e cu omul și cu vinul omului.

Dar dintr-acestea, toate cuprinse într-o împăinjenire de muzică, vin și fum, — se desprindeau, oarecum tainic pentru unii, *și altele*.

Așa de pildă, cum ți-ai bipăi spada uitată pe șold, mîna (vasta mînă) a lui Batiște își aminti de veverițe și prin ea de un drum, dar nu spre moarte, ci spre viață, către cineva tînăr (o ! înduioșător de tînăr) și cu ochi albaștri. Ingrid ! Îi fu dor deodată, dintr-atîta moarte, dintr-atîta fum spurcat și dintre atîția bărbați bețivăniți, — de cea pe care o botezase Ingrid.

Apăru în el ca o exclamație : Ingrid !

De data aceasta ea, nu în amintirea celeilalte.

Şi simţi c-un fel de mirare (poate vinul) ca o dimineaţă în iadul întunecimilor lui.

Desigur că Panait (fratele) îl privea.

Îl privea.

Ai fi zis uneori că gîndeau ca un singur creier, — după cum din aceeaşi inimă, despărţită în două în piepturile lor, le venea veninoasa însoţire.

Îl privea.

Îl privi şi el, — ca să ştie Panait că el ştie că Panait ştie. Apoi nu se mai ocupă de el.

Abătîndu-se cu gînd şi fapte dintr-acolo, o *porni* pe Ve-Ve. Adică o îndemnă c-un deget să iasă din buzunar. Ieşi ageră, vibrantă ca o libelulă, cu ochi deştepţi spre ochii lui.

— Du-te, Ve-Ve, şopti el.

Şi veverita tot pe după gît porni în lumea largă, pe văi şi munţi, — hăt sus şi hăt departe, pînă la o Uşă. Se opri la poalele Uşii, ea cît secunda, iar Uşa cît veacul, ascultă, nu auzi nimic şi atunci bătu la uşă, — în felul ei, firesc.

Într-o poveste, ajunsă la aceeaşi uşă, ar fi spus :

— Fată cu ochi albaştri, stăpînul meu e trist ca şi tine în valea veseliei vinului. Gîndeşte-te şi tu, fată albă, el vine de la moarte şi se duce spre moarte. Trăieşte cu zilele în mînă. A mai fost în viaţa lui o fată cu ochi albaştri. Dar l-a umplut pe el de pămînt, înainte ca ea să se ducă în pămînt. Azi, tot lîngă moarte, te-a întîlnit pe tine, fată vie, cu soare în păr şi lună în obraji. Şi inima lui a zîmbit din nou. De-acolo îi venea beţia. Dar el crede că din vin. Tu ai fost strugurul acelui vin pe care-l uitase, crezîndu-l îngropat de veci în beci zidit. Fată cu ochi albaştri, îmbracă-te din nou cu straie de bal, încinge-te cu trandafir, spală-ţi obrazul cu bunătate şi vină din nou la stăpînul meu trist de lîngă veselia celorlalţi, — că dacă nu vii tu, el e trist, şi eu nu ştiu să plîng, — sora mea cu ochi albaştri.

Dar povestea se oprise.

Uşa rămase închisă.

După un timp care se prelungi, cu aşteptare, cu speranţă, cu mirarea unei dezamăgiri (de-a lungul căreia

Batiște fu într-adevăr absent), veveriţa se întoarse umilită, ca un cîne de vînat, care n-a ştiut să „aporteze".

Se priviră ochi în ochi, ca în ceasurile de singurătate anxioasă ale avionului de vînătoare şi Ve-Ve intră din nou în domiciliul ei.

Ingrid ?

Dar cine era în definitiv această Ingrid ?

Batiște se ridică de pe scaun şi porni spre scară.

Panait Vizanti tresări, — devenind un fel de zid cu coada ochiului.

Batiște trecu înalt lîngă el, fără nici un cuvînt.

Spinarea lui Panait se ghemuise la pîndă şi aşteptare.

Batiște se opri după cîţiva paşi şi scoţînd luleaua prelungi din picioare toaleta ei. Trecură secunde, timp ca la numărătoarea boxeurului căzut în ringul orbitor. Apoi Batiște aprinse pipa, trase cîteva fumuri...

— Frate Batiște, — năvăli cu o crispare isterică glasul lui Vizanti (care însă nu se întoarse), cum aşa ? Ne părăseşti ? Te duci la culcare ?

Într-o secundă. pieptul lui Batiște se umplu de căldură, — ca şi cum un vînt de primăvară i-ar fi bătut de-a dreptul pe inimă. „Vra să zică — gîndi el — crede că Ingrid e metresa mea şi mă duc s-o caut în aşternut".

Zîmbi, cu nările desfăcute şi abia după o pauză răspunse :

— Cum să te las, mă frate-meu ! Nu ştii ! Vorba lui Caragiale : Un minut !

— Aha ! se lumină Panait. Aşa da, frate Batiște.

Cap. XI

Chiar în acea clipă, o dată cu paşii puternici ai lui Batiște care se îndepărtau în auz fără să zguduie treptele scării pe care o ocoliră, răsunară delicat şovăitoare, patetic neputincioase, ca o fantomă care ar vrea să dan-

seze cu cineva din viaţă, fără să-l poată ajunge cu braţele întinse, acordurile Valsului trist al lui Sibelius, care din ce în ce deveni ca un vîrtej galben de frunze scuturate.

Arcuşul lui Bazarcă cîntă cu atîta transparenţă de sunet, încît în orice ureche apărea înfiorarea tristă a fantomei, imponderabilul acestei mîhniri lunare, — ca-n vremea lui Mallarmé :

„La lune s-attristait. Des seraphins en pleurs...
Et j'ai cru voir la fée au chapeau de clarté"

Venea dulcea fantomă dusă prin arcuşul razei de lună.

De obicei, cînd aducea în urechea lui Vizanti Valsul trist, Bazarcă ştia că Vizanti îi umple buzunarul cu tot ce e în buzunarul lui, — aşa cum alţi cheflii se pupă* cînd aud „Steluţa" sau „Mîna birjar".

„Dambla de beţiv", aşa se cheama.

Deşi arcuşul lui Bazarcă curgea peste ban ca aurul stelei, dacă venea, îl primea cu buzunar deschis şi zîmbet în priviri.

De data aceasta însă, Vizanti nu-şi scoase portofelul de la piept. Urechea şi mintea lui păreau îndreptate spre transparenţe ostenite ca spre altele, mai imediate, mai concrete, mai viguros reale.

Aşa că, într-adevăr, fantoma valsului fu singură nu numai în muzica lui Sibelius, dar şi în arcuşul lui Bazarcă, sub acoperişul unde veşnic el dormita. Zadarnic căuta fiinţa valsului s-ajungă pînă la atenţia stăpînului. Nu izbutea. Iar ceilalţi ascultau altfel şi de cum ar fi dorit Bazarcă şi arcuşul lui, dar şi muzica lui Sibelius.

Pînă cînd, după ce valsul neprimit încetă (ca cineva care pleacă cu mîna întinsă[27]), apăru şi Batişte.

Abia cînd îl avu în faţă, evident, cert, concret, Vizanti se destinse atît de vizibil, încît fu cuprins de o subită bună dispoziţie.

* în ms : se pupau

— Ce-ai zis? îl întrebă el, venind de departe, pe Bazarcă, așa cum cercetezi pe cineva care ți-a spus o vorbă fără s-o asculți.

Dar Bazarcă, umilit și ca artist, dar păgubit și în pungă ca lăutar, se îndîrji pînă la temeritate, și în loc să răspundă la întrebare cu vorba, ridică arcușul, muindu-și-l în brumele nordului și de acolo îl aduse ca o pasăre nostalgică și nebuloasă, cu cîntecul din Peer Gynt, suita lui Grieg, moartea lui Aase.

Ca la trecerea unei înmormîntări, toți amuțiră cu o expresie de gravă reculegere. Moartea lui Aase* (cîntată de altminteri de Bazarcă, oarecum dintre friguri, cu o intuiție a Nordului care cinstea mîna lui de țigan), cîntată liturgic, grav, iremediabil, fără pasionalitate, agonizant, reedita Marșul funebru. După cum acela era cîntecul oficial al lui Șopen, în toi de chef, cînd îl apucau tristețile, tot așa moartea lui Aase din suita** lui Peer Gynt era cîntecul rămas de la Sigrid.

Cînd îl cînta cu ani în urmă același Bazarcă, în aceeași casă după un chef mai cu surdină, ce e drept, cam spre dimineață, apărea abia limpezită*** din somnul întrerupt, cu capul aplecat peste balustradă, Sigrid. De acolo asculta, cu visare nordică în ochii albaștri cîntecul ei, zîmbindu-le din depărtarea ei.

Cîntecul ei nu apăruse în arcușul lui Bazarcă decît ani după moartea ei, cînd durerile devin amintiri, cînd rănile se-nchid, lăsînd visare și melancolie.

Dar de cîte ori răsuna acest fel de marș funebru, al lui Panait Vizanti acesta, în amintirea lui Sigrid, nu numai că nimeni n-ar fi cutezat să zîmbească, așa cum se întîmpla cu marșul lui Șopen, dar dimpotrivă, toți îl ascultau ca pe un parastas în amintirea stăpînei casei în care petreceau.

Auzind arcușul lui Bazarcă, toți ridicară capetele, revăzînd capul lui Sigrid, aplecat pe balustradă. Și Panait ridică ochii în sus, spre acel loc...

* în ms : Azes.
** în ms : ‚mai cu seamă din suita'
*** în ms : limpezit

Lui Batişte i se umflară nările.

Ştia că Vizanti minte, simulînd că vede ceea ce apărea celorlalţi. Panait nu se uita, prin muzica lui Grieg, la amintirea lui Sigrid. Nu. O dorea pe Ingrid, a cărei apariţie îl zguduise la început, evocîndu-i-o pe cealaltă şi care acum îl intriga şi-l obseda, ducîndu-l păgînește, bahic, spre femeie, — spre femeia altuia.

Sub încleştarea fălcilor[28], obrajii lui Batişte se bulbucară. Toată faţa i se îndîrji exploziv, — exact ca în secunda picajului.

Dar şi de data aceasta, Panait, cu o secundă de iscodire, văzu şi ştiu.

Ştiu că Batişte, că marele Batişte, se teme, simţind-o pe Ingrid a lui primejduită, — şi inima îi bătu surd, cu raze din întunecimea ei.

Deci, fără să vrea, zîmbi ascultînd Moartea lui Aase.

Cîntecul de moarte se zăpăci pe strunele lui Bazarcă. Se întîmplau lucruri şi mai ciudate decît atunci în casa ciudăţeniilor ştiute de el. Dar fără să le poată deocamdată dezlega, arcuşul lui Bazarcă lăsă cîntecul tristeţii cu morţii şi culegînd cu arcuşul zîmbetul stăpînului îl duse înspre viaţă cu o putere meridională. Cîntă deci cîntece de dragoste pătimaşă, cu garoafe în arcuş, şi-n sunete cu sîni şi coapse de femeie.

Mîna lui Panait dintîi se-ntinse spre pahar, dar, îndată după ce-l răsturnă pe gît, se duse la piept, luă un teanc de bani şi fără să-l cerceteze îl vîrî în buzunarul lui Bazarcă.

— Să trăieşti, stăpîne, — oftă cu zîmbet Bazarcă, ştergîndu-şi fruntea cu dosul palmei.

Căci mult trudise ca să afle care-i cîntecul acestei nopţi cu cheie.

Aşa da! „Doamne ajută la drum nou".

Se întoarse spre „băieţi" c-un fel de „daţi-i drumul, băieţi", şi-şi dădu el drumul ţigăneşte, cu acel patos al cîntării lor arămii, care face din lăutarul ţigan, cînd are rasa lui Bazarcă, stîlpul de primăvară al vinului şi torţa galopului său.

Pogorîse, cu trup* și sînge, femeie, asupra bărbaților încinși de vin.

Dar răsunară deodată glasuri și o bocăneală.

— Dom'le, dom'le, mă iarăși Conu Fănică, ă-ăsta-i fratele Ionuț.

Nici nu spuse de-a binelea și pragul chefului deslănțuit fu al lui Ionuț, cel zbîrcit de beție, cu fața-n rîs ghiduș, cu șuvițe căzute pe ochii duși în fundul capului și cu picior de lemn.

— Măăă! se bătu el cu palma peste frunte, da' voi beți, mă, și eu mă usuc.

Și numai ce se auzi din urmă, mitologic mare într-o biată casă de om, glasul lui Axente, sosit o dată cu Ionuț.

— Axente, lasă glasul afară! răcniră toți de acolo, cu Ionuț în cor!

— Și tu, mă, păcătosule bețiv! se stropși Axente la Ionuț, lasă-ți și tu piciorul afară.

— De ce, mă? C-al meu nu cîntă.

— N-o fi cîntînd, mă, dar aduce ploșnițe, că-i de lemn și umple casa fraților.

Cap. XII

Noii veniți aduceau și ei vin de la Ceptura (Axente cu A de la C). În ei, vinul. Acuma veniseră la altul.

Drept care, masa începu din nou, în cinstea acestora căci, după cum pretindea conu Fănică, nu erau încă puși la punct.

Mărioara pregătise borș acru și alte întîmpinări ale vinului tîrziu. Bazarcă își luă și el băieții, trecînd la „popotă", după invitația lui Batiște, ratificată și de Panait Vizanti.

* în ms : cu trupul

Unul după altul băutorii se simțeau apăsați de rigorile civilizației. Deci, după socotință și slăbiciune, pe rînd începură să-și scoată care surtucul, rămînînd în cămașa cu dungi de bretele, care cravata, care și gulerul, care chiar ghetele, — cu excepția lui Panait Vizanti, rămas același în exterior, de la pieptănătura perie la orșice amănunt vestimentar, și a lui Batiște, intact și el în ale lui, cu toate că nefiind impecabil îngrijit ca Vizanti.

Tot față-n față, ca și pînă atunci. Unul nu se putea clinti, dintre ei doi, fără, ca ochii celuilalt* să nu zbîrnîie. Fiecare prizonierul celuilalt, veghindu-l cu o duioșie antropofagă. Dar acestea erau simple nuanțe psihologice la o masă cu tonalități tari. Bătaia de pumn, exclamația ca de trombon sau tobă mare, rîsul gîlgîit, mișcările de mori de vînt, — acestea erau practicate de mai toți, cu intensități felurite.

Așa-i găsi Bazarcă, revenit cu puteri noi și vioară veche.

— Mă, Mielule, nu face ploșnițe ? îl cercetă din depărtarea vinului Axente.

— Să tacă Axente, începu unul.

— Să tacă, să tacă Axente, — reluă corul anonim.

— Stați, mă, că nu cînt, vorbesc.

— Să cînte Axente ! E preferabil, mă, decît să vorbești

— Zi, Mielule, se umflă Axente în pieptul său, lărgindu-și-l cu voluptate, pînă la crăpare de bretele.

— Dom'le, dom'le, sări conu Fănică, păcat că nu ești curcan. Ce piept, dom'le, dom'le !

— La frigare, Axente !

— Dați-o dracului, mă ! Zi, Bazarcă !

Avea într-adevăr un glas enorm Axente, — dar ca o marmură necioplită. Cînta opere italienești, după modul Carusso, amintind plăcile cu pecete roșie de pe vremea gramofoanelor cu pîlnie.

* în ms : celorlalți

După ce isprăvi, — aplaudat de altfel, Ionuţ îl interpelă c-un vers improvizat :

„Axente de la Ceptura
Adu degrabă mătura".

Altul ceru să se „dreagă" cu rachiu vechi, după atîta „băutură de glas prost".

Aşa îl necăjeau pe Axente, care le răspundea colectiv, cu invectiva lui tip :

— Ploşniţe, mă ! Toţi aveţi ploşniţe. Toţi sînteţi ploşniţe. Numai noi artiştii... Cum îi, Bazarcă ?

— Precis.

Veniră şi cafelele noului sfîrşit de masă şi început de vin tot în ceşti mari, cafele adînci, cu gust amar, în stare să ţie piept băuturii de aur.

Arcuşul lui Bazarcă, neostenit, căuta alte ispite.

Fumul se îndesise în aşa măsură, semănînd cu ceaţa de pe mări nordice, încît ivirea unei corăbii n-ar fi mirat din cale afară ochii vinului.

Dar, Batişte, după ce făcu lampa mică (cu reflexele celui deprins să trăiască pe front, respecta inconştient regula camuflajului), — deschise o fereastră.

Se iviră stelele, — purele stele de aur.

Toţi respirară, ca pe-o apă de munte, noaptea de primăvară.

Fumul şerpuia pe fereastră, spectral.

Noaptea era neagră, dar lucios limpede[29], cu lumina cuvîntului marmură în ea.

Batişte stinse lampa, suflînd cu putere în sticla ei. Apoi deschise şi cealaltă fereastră, şi uşa de din dos care dădea pe o terasă.

Noaptea de primăvară fu atît de tulburător tînără între ei, în bluza ei subţire de fată nouă cu parfum de liliac, încît ei toţi, bărbaţii, se ridicară, ducîndu-se cu noaptea pe terasă.

Veni şi vioara lui Bazarcă, regăsindu-şi stelele şi strunele de afară : cînta de primăvară. Cînta pentru pimăvară.

Apoi, uitîndu-se cu îndemn la unul şi la altul, cîntă un vals, — vals de pe vremea fetelor cu primăvară nu numai* în vrîstă, dar şi-n frăgezimea sufletului.

* în ms. : cu primăvara numai.

Așa poruncea frăgezimea clipei, — Măria-Sa clipa de primăvară.

Dar nici o fată care să danseze nu era acolo. Numai bărbați băuți, greoi, opaci, compacți.

— Mărioară !

Auzind chemarea lui Batiște, Vizanti știu și strînse dinții, căci el, invalid, n-ar fi dansat pentru nimic în lume cu o fată.

— Mărioară, du-te pînă sus. Poate că domnișoara nu poate să doarmă din cauza zgomotului nostru. Spune-i c-o rugăm frumos să vie să danseze cu noi.

Dar Mărioara, ca și cum n-ar fi înțeles, sau ar fi fost surdă, tot acolo era.

— Ce-i, fată ? interveni Vizanti, maniac de autoritate, solidar numai într-asta cu cel care ordonase.

— Păi nu-i !

— Ce nu-i ? tresări Batiște.

— Domnișoara. A plecat.

— Cum ?

— Da. M-a sunat. M-am dus. Era cu rochia 'neaei. Se schimbase, — precizează Mărioara. M-a rugat s-o duc pînă la poartă, că nu se simte bine și vrea să se plimbe. Am dus-o pe din dos pînă la poartă. M-a rugat s-o las singură, după ce-a ieșit în fața porții, că mă cheamă mai tîrziu. Eu am crezut că vrea ca omul să rămînă singură și am lăsat-o. Da' dumneaei s-a dus.

— S-a dus, vorbi, cum ai scutura un scrum, Batiște.

Și valsul lui Bazarcă răsună înainte sub stelele primăverii într-un vid.

— Dansăm un valț, Mărioară ? ispiti Batiște, cuprinzînd-o.

— Vai, don'comandor, de ce să vă deranjați ? se legănă țiganca înălțîndu-și pieptul[30].

Două umbre dansară printre altele, — sub viscolul stelar.

Panait Vizanti surîdea : Ingrid nu era în brațele lui Batiște.

Dar unde putea să fie ?

Ei şi? o fată poate fi găsită oriunde, mai ales cînd iubitul ei se întoarce pe front.

— Frate Batişte, mă bucur că te-ai întors. Să bem pe chestia asta.

— Desigur, frate Panait. De vreme ce eşti atît de fericit[3], — să bem, se opri Batişte, liberîndu-se cu o curtenitoare înclinare din umbra valsului.

Apoi îşi acoperi faţa cu creţul rîsului din vin şi ridică arătătorul, ca după un *dixi*.

Cap. XIII

Gîndul era din vin (din vinul de Urlaţi), ca şi fapta. Prinzînd sămînţă în ei, vorba mai nu ştiu cui, zis şi făcut : se duceau cu toţii să-ntîlnească dimineaţa la Urlaţi, pe culmea dealului, la via lui Barcan cel Gros, zis şi Barcan cu B de la butoi, balercă şi beţie, care trage tot la b, adică la Bazarcă!

Dar le intrase atît de cumplit în cap că la Urlaţi se duc numai pentru atîta, — să întîlnească Dimineaţa —, încît dimineaţa devenise pentru ei anume cineva, cam dinspre fată, pe care numai la Urlaţi o poţi găsi la stinsul stelelor.

Deci se adunară, neînchipuit de înghesuit în automobilul lui Batişte şi mai căutară trăsura lui Vizanti, pornind-o prin Ploieşti cu, bineînţeles, Bazarcă. Pe ceilalţi îi măturase către somn palma lui Batişte.

— Numai Bazarcă vede dimineaţa din Urlaţi.

Deci numai el plutea în coşul trăsurii, cu vinul în ochi şi arcuşul în stele. Batişte călărea pe calul din dreapta, fără scări. Doi pe capră : Buhnaru şi Şopen ; alţi doi în trăsură : Axente cu glasul şi Ionuţ cu piciorul, — iar ceilalţi în automobilul care venea în urmă, după comandamentul comandorului.

— Respect cailor adevărați. Caii-putere vin după trăsură.

Axente, o dată pătruns de răcoarea nopții, slobozi un glas cît o sondă petroliferă, făcînd să zbîrnăie ferestrele somnului obștesc. Dar nimeni din alai nu-l țîstui, nici nimeni de prin case sau de pe străzi nu se supără.

Că doar era sîmbătă spre duminică la Ploiești, cu umbre știute, și oraș nu e în Valea Carpaților mai îngăduitor pentru beții decît Ploieștii. Atît de filosofic zîmbitor la nebuniile, trăznăile și hai-huismul vinului, încît ai zice că orașul prahovean vine de-a dreptul din Moldova, de pe lîngă Huși, de pildă.

Așa că ei se bucurară, fără ca nimeni să se supere și, mai cu seamă, fără ca nimeni în calea lor să le întunece[32] vinul.

Opreau. Se ușurau sub stele cîte unul. Iar porneau. Fără grabă. Automobilul după trăsură. Calul din dreapta al trăsurii călărit enorm de Batiște, care interpela stîlpii (nu-i păreau de ajuns de bine crescuți), casele adormite, și tot ce oamenii cred că nu are pricepere, neavînd auz, văz și grai ca să răspundă.

— Fraților mei, tăcere, — detună Batiște, cu glas de comandă. Taci, Axente, că te iau călare fără pantaloni.

Axente amuți.

— Fraților mei, fiți foarte abătuți.

— De ce, frate Batiște?

— Ne apropiem de cimitir.

— Care să fie acel cimitir?

— Cimitirul nopții, fraților mei beți. Ascultați popa. Într-adevăr, în negru de zori se auzea roșul cucoșilor.

— Bazarcă, marșul lui Șopen.

Din coșul trăsurii, unde stătea uitat între stele, Bazarcă, după ce clipi, începu Marșul funebru.

Cu o sfîșietoare melancolie, Șopen, împuns de mustața lui Buhnaru (astral dilatată), dădu din cap și oftă convins.

Dar marșul, ascultat cu perfectă evlavie, avu un efect neașteptat: îi adormi pe rînd, dîndu-le acel somn horcăitor, cu gura spartă, caracteristic pauzelor beției. Dormeau cei din trăsură, precum și cei din automobil, cu

respiraţii de fierăstraie motorizate, — excepţie făcînd Buhnaru, Şopen (beneficiarul Marşului funebru) şi şoferul lui Batişte.

Nici Batişte propriu-zis nu dormea.

Dar nici treaz nu era*. Era mai curînd într-un adînc de noapte şi de vin, legănat de ceva (uitase ce), ducîndu-se spre ceva (uitase unde), ca să facă ceva (nu ştia ce şi pentru cine) sau ca să nu facă.

Atîta „sau-sau", că i se închideau pleoapele.

Şi stelele clipeau în răcoarea neagră care devenea albastră.

— Albastră! se miră în monolog beţiv Batişte. De ce albastru?

Dar ceea ce fusese acum o clipă, încă în stele, albastru dinspre negru, devenea albastru înspre vînăt şi apoi şi mai albastru, oarecum înspre argint şi iris.

Uitase de Marşul funebru.

Toţi îl uitaseră, lăsîndu-l să cînte, ca şi cum nu l-ar fi cîntat mîna bietului Bazarcă, ci singur s-ar fi cîntat, la stins de stele şi aprins de albastru spre rumen.

— Marşul funebru! îl recunoscu Batişte. Asta e: Marşul funebru. Asta şi numai asta.

Tresări, trezindu-se.

Nu cumva să-i audă „fratele Panait" secretele.

— Ssst! Pace tuturor, la cei de faţă şi viitori, — beţie! Mă, fraţilor, dar unde mai bem noi un pahar de răcoare? Tare mă arde noaptea! Ho! sări el. Fraţilor mei...

Vru să spuie: „Evrica! am un rest de coniac în buzunar!" Dar vorbele rămaseră nerostite. Căci îşi aminti de ceva, de ceva, de nu ştiu ce (întîmplat în ceva şi mai albastru), care-i punea inima ca într-un gol de aer, lăsîndu-i elicea fără de putere.

Şi ca unui cal ostenit, bărbia îi căzu în piept, bălăbănind.

Nu ştia dacă-i trist sau altfel, — dar îi venea să bea şi n-avea ce, nici cu cine. A-ha! Fratele Panait! Ăla rezistă.

* în ms: Dar nici treaz.

Cîtva timp nu s-auziră alte glasuri decît ale tăcerii cu argint de început de zori. Mijeau pe undeva, suflînd cu mărgăritar limpedele sporit al safirului.

S-abătură din șosea pe drumul care urcă șerpuit, îndemnat și potolit de nuci.

Nu mai mirosea a benzină, a ulei și a explozie. Mirosea blînd a cal, a frunză, a dimineață, — a preajmă de fum și nu știu de ce — ca un clopoțel de sat de munte, și copilăria putea fi acolo.

Dimineața apăru ca un obraz tînăr, dintre văluri de doliu. Nu gravă, dar cam tristă.

Urcau mereu, din lumină în și mai mare lumină.

Bătea un vînt ușor. Frunzele unei văi tremurau ca un vesmînt luminos de ușor pe trupul unei fete care se plimbă la marginea mării, în boare.

În fund, pe o colină severă, sondele petrolifere păreau călugări negri, ieșiți cu rugăciuni în întîmpinarea dimineții. Era o plutire spre cer. Un ave....

Dar dincoace, numai vii și livezi argintii în tremurul fraged al frunzelor.

Arcușul lui Bazarcă văzu tot și spuse ceva cu rouă și bună dimineața.

Se deșteptară, — nedumeriți, buimaci, regăsind speranța vinului în culoarea zorilor.

Se dădură jos, adunîndu-se la poarta omului, cu cîntece, hăuliri, chiuituri și pocnete de palme. În mîna lui Batiște, biciușca spunea vorbe de pușcă, deșteptînd ecouri. Hămăiau cînii din deal și pînă în vale, un viței mugi naiv, o vacă amplifică vocea neștiutoare a fiului, într-un răspuns tandru, reluat în altă octavă de glasul lui Axente.

— La poarta viei, Axente!

— De ce, mă?

— Păi tu ești de la Ceptura, mă frate-meu! Ți-ai găsit Urlații.

Se bulucîră la poartă, așteptînd picior de om, îndemnați de scripca lui Bazarcă.

Dar asta ce era?

Venea bălăurește, ca un Bazarcă al spațiilor vaste, din susul casei, din adîncul apropiat, un nor vînăt, de vîn-

toasă răcorită. În fața lui, pe zarea dimpotrivă, răsărea cu unde de mărgean soarele dimineții.

Era teribil nourul, — și parcă nimeni nu-l credea.

Lumina era fraged nouă, atunci îmbobocită, sopran mirată.

Totul sclipea și rîdea.

Și totul era în frunză, ca trupul fetelor în cămașă.

Primăvara !

Nume de fată : Primăvară !

Huia dimineața de glasurile vinului.

Cineva bătea o toacă pe zăplaz.

Alții băteau toba cu pumnii.

Pînă cînd, din fund, adică din casă, dar parcă răsărită din nourul vînăt care făcea și mai acid verdele primăverii și parfumul dimineții, — o fată de la țară, o fătuță, veni să le deschidă cu cozi pe spate și bălană.

Și tînără !

Și venea dinspre norul vînăt, împinsă de vînt, sprintenă și desculță, în roua dimineții. Și văzîndu-i de departe chiurluiți, la poarta viei lui Barcan cel Gros, nu se sperie a fugă, ci dimpotrivă se aprinse a zîmbet.

Venea spre ei cu primăvară.

Batiște văzu din adîncul vinului dimineața din Urlați, a crengilor, a fetei, a luminii, își aminti și întorcînd fața de piatră cioplită, picură lacrimă.

— Să vie Bazarcă !

Și mîna lui mare acoperi tot ce avea : o veveriță.

Partea a II-a

NOAPTEA LUI SIGRID

Cap. I

Şi totuşi o căuta.

Neputinţa de a renunţa la o impulsiune contrazisă de evidenţa unei forţe majore, — era una dintre caracteristicile imperialismului vital psihologic al lui Panait Vizanti. În tinereţa lui de călăreţ entuziast săltase de multe ori peste un obstacol rareori învins : neverosimilul. Dar obstacolul irezistibil pentru ceilalţi nu era pentru el. Îmblînzea neverosimilul, domesticindu-l. Invaliditatea din războiul din 1916* pecetluită glorios cu Mihai Viteazul era datorită tot unui neverosimil act, convertit în faptă eroică, pentru care fusese citat prin ordin de zi pe armată. De pe atunci i se spunea : Nebunul, Panait Trăznitul, Trăsnea, reputaţia explicîndu-l simplist şi superficial prin poreclă.

Vitalitatea lui avea intensitatea pe care la alţii o are numai nebunia, ceea ce însemna că era altfel normal decît normalul tip, fără ca prin aceasta să fie patologic anormal.

Apariţia lui Ingrid îl zguduise din temelii (ca o înviere din morţi cu lespezi ridicate şi cu paznici care îşi acopereau ochii orbiţi de Isus) evocîndu-i nu declinul lui Sigrid, ci tinereţa ei, — *apariţia ei.* Prin Ingrid, Sigrid îi reapăruse dureros, răscolindu-i inima, cu toată puritatea ei amară („Vezi rîndunelele se duc, se scutur frunzele de nuc"), dar trezindu-i şi amintirile trupului, ondulaţie paralelă. Sufletul şi trupul lui, laolaltă simţiseră atunci conturul de vid al omului iubit pe care nu-l mai ai. Înnebunise — apoi însă se încrucişase din nou cu Batişte, şi din furtuni prezente, deşi neexprimate ale acestei ciocniri, — se născuse un elan ambiguu spre numita Ingrid, care din ce în ce, în acele secunde intese ale timpului extern, se decanta de Sigrid, devenind ea însăşi o fată (a lui Batişte), pe care o dorea şi el şi pe care era convins că o va simţi cu tot trupul,

* în ms : războiul 1916.

în brațele lui, pînă la geamătul cu cearcăne. (Nu se îndoia de capacitatea lui de a învinge orice obstacol, de orice natură).

Plecarea ei umilitoare pînă la mortificare pentru Batiște (stăpînul ei, pe care-l lăsase cu buzele umflate), pe el îl satisfăcuse adversativ. Se mulțumise[33] și cu atîta, fără ca deocamdată să-l preocupe lămurirea acestei aparent inexplicabile comportări.

(Numita Ingrid nu furase nimic : căci și asta s-ar fi putut, în definitiv).

Îndată după plecarea lui Batiște, care se ducea pe front, habar n-avînd dacă și cînd se va mai putea întoarce, — Vizanti amînase cîtva timp „chestia Ingrid" (așa o botezase cu accent[34] de bagatelizare), ca să-și dovedească sieși calmul lui și lipsa de semnificație a numitei. Se convinsese chiar că numita nu era decît un simplu capriciu de chef, datorit mai mult vinului din sînge decît sîngelui însuși.

Într-adevăr, dezintoxicat, după cîteva zile de regim și regăsire (căci după fiecare chef își impunea o pauză regeneratoare, de-a lungul căreia ducea o viață de călugăr, lucrînd în atelier, bînd numai apă și mîncînd numai legume și fructe), Ingrid își pierduse semnificația originară, devenind o-fată-întîlnită-la-un-chef. Știa, din experiență, ce preț capătă uneori la petrecere o singură fată nimerită între mai mulți bărbați. Înconjurată de atîția și biologic dorită de toți, devine nu una dintre atîtea, ci unică, aceea care... A doua zi însă, aceiași bărbați aproape c-o evită (Simple miragii seminale, umilitoare cînd sunt revăzute realist).

Totuși, nu renunțase de-a o întîlni, nu atît în sine, cît în funcție de Batiște. Dorea acest succes asupra gloriosului Batiște. De o parte, comandorul Batiște Condor, cel cu aripi consacrate, — și pe altă parte, un biet invalid : căpitanul Panait Vizanti. De cîte ori îi apărea acest paralelism antagonist, aceleași fulgere s-aprindeau în ochii verzi și mîinile căpătau o crispare de ghiare.

Și erau ca frații ! Toți prahovenii îi dădeau ca model de prietenie. Castor și Polux ! Încă din liceu. Pînă la moarte !

Cînd se gîndea astfel, Panait Vizanti ricana, vorbind singur ca babele.

Aşadar, după dezintoxicare, numita Ingrid reprezentase pentru Panait Vizanti o victorie posibilă asupra invincibilului Batişte.

Deci o căutase.

Unde ? La Bucureşti, firește. De-acolo venise cu fratele Batişte în memorabila zi. Găsise alte femei pe străzile şi bulevardele Bucureştilor de primăvară, dar pe numita Ingrid nu. Venea măcar o dată pe săptămînă (uneori chiar duminica, socotind că tocmai în această zi o „anumită lume" iese la plimbare), cercetînd atent străzile consacrate ale Bucureştilor, vitrina. Deci : Calea Victoriei, strada Academiei, strada Regală şi bulevardele centrale. Apoi lacurile, Cişmigiul. Se minună încă o dată (ponta cu vastă exagerare) văzînd cu ochi contabil cît sînt de frumoase bucureştencele. Sprintene, dar cărnoase, bine încălţate, cu ciorapi impecabil întinşi şi rochii aerian involte. Avusese, firește, cîteva aventuri mulţumitoare. (Femeile îl apreciau).

Dar cînd se întorcea la Ploieşti, din nou în intimitatea lui, în adevărul lui zilnic, nu păstra amintirea nici unei femei şi nici dorinţă de vreuna nu avea. Mereu acolo îi reapărea numita Ingrid, care din ce în ce căpăta prestigiul lucrului abia ştiut şi devenit inaccesibil. O ponegrea în gînd cu o meticulozitate realistă, caracteristică bărbaţilor care *se apără*. Totuşi, cu nimic nu putea întuneca amintirea fetei cu ochi albaştri, care-l împrimăvărase miraculos, arătîndu-i ca posibil în spaţiul vieţii ceea ce se mistuie în moarte. Ingrid devenea o prezenţă la Ploieşti, unde nu era, — nu la Bucureşti, unde putea fi, sau chiar era, fără să o descopere.

Dar într-o zi, pe neaşteptate, îi veni o idee care-i ascuţi privirea, înnourîndu-i fruntea şi proiectîndu-i înainte, feroce, maxilarul inferior. Dacă Ingrid era pe front cu Batişte ?

Cum de nu se gîndise pînă atunci ? Evident, aviatorii au alte posibilităţi şi alte înlesniri de camuflare decît celelalte arme. Apoi Batişte era „asul", aviatorul răsfăţat. Orice i s-ar fi îngăduit.

Deci Ingrid („numita" dispăru, lăsîndu-și mai albastru restul) era pe front : cu Batiște. În cer.

Ia-i-o de acolo, Panait Vizanti, invalidule, biet civil de la Ploiești.

Dar în definitiv de ce se „încurcase" Batiște cu Ingrid (și de ce Ingrid ?) tocmai în timpul războiului ?

Cîtva timp și această întrebare rămase fără răspuns, ca și căutarea lui Ingrid. Dar gîndurile lui Vizanti se învineţeau[35] apăsător. Renunță la București, nemaiducîndu-se o lună. În acest timp însă, ducînd o viață din ce în ce mai închisă prietenilor de chef, fără ca totuși să lucreze în atelier, începu să fie obsedat nu de Ingrid, cum s-ar putea crede, ci, pornind de la ea, de triunghiul cu o moartă și doi vii : el, Batiște, Sigrid.

Venera memoria lui Sigrid. Niciodată nu stimase pe o femeie, mai fără de rezerve. N-avea să-i reproşeze nimic, — decît finalul.

Cap. II

Dar iată că din nou era tulburat, cu strania senzație, transpusă sufletește, a piciorului care știe anticipativ că găsește pe pămînt, în ritmul mersului, o certitudine și deodată simte că solidul e un moale mlăștinos care-l suge dezastruos.

De ce Ingrid ?

Și de ce Batiște cu Ingrid ?

Și de ce Ingrid în rochia de bal a lui Sigrid, la invitația lui Batiște ?

În fond, Sigrid era întîia lui victorie asupra lui Batiște (deși aparent n-avea o astfel de semnificație). Sigrid era fiica unui inginer suedez, Anderssen, stabilit la Ploiești, la o societate petroliferă. Cînd o cunoscuse, o dată cu fratele Batiște, la un bal la Ploiești, Panait Vizanti era de zece ani invalid (glorios, dar invalid,

cu glorie abstractă, noțională și invaliditate concretă, plastică), iar Batiște era în plină ascensiune aviatică. Unde apărea, toată lumea șoptea :

— L-ai văzut ? Ăsta-i faimosul Condor.

Vedetă !

Iar el, Panait Vizanti, un invalid (cu glorie demodată, anacronică, uitată, ștearsă) și un sculptor fără glorie : sculptorul Vizanti de la Ploiești.

Odată se-nclinase în fața fetei — Sigrid Anderssen — adorabilă, ca plăsmuită de un Eminescu al nordului. Albă, cu păr blond, ochi albaștri, surîs armonios, mîini cu degete boticeliene, ostenit fine — și ceva luminos de lebădă pe ape albastre, în somnoroasă toată făptura ei. Bineînțeles, dansase numai cu Batiște, materializînd penibil invaliditatea lui Vizanti (fostul călăreț și dansator irezistibil), rămas doar simplu spectator cu băț. Dar în pauzele dansului, Vizanti vorbise cu ea, c-un fel de vibrație dureroasă în glas. Sigrid se apropiase de el, atrasă parcă nu numai de politețe, interesată de „omul chinuit". De la o vreme, renunțase la dans, petrecîndu-și seara în convorbire confesivă[36] cu Panait Vizanti, care-i prezentase schematic viața lui de cavalerist devenit apoi sculptor invalid într-un oraș de provincie. Cocor cu aripe rupte, — învăluit în umbra zborului cocoarelor. A doua zi, primind invitația lui Vizanti, Sigrid îi vizitase atelierul, însoțită de tatăl ei. Lucrările lui Vizanti o interesau (mai cu seamă ca un drum spre realitățile adînci ale unui suflet fierbinte, contrazis de viață, orgolios și solitar). Vizanti propusese s-o sculpteze. Anderssen acceptase. Avea o încredere absolută în fata lui, căreia îi acorda libertatea nordului. Sigrid, după un timp, acceptase să devie soția lui Vizanti, care-o iubea altfel decît pe modelele de pînă atunci și camaradele lupice de odinioară, — fiind încredințat însă că a obținut (în sfîrșit) și o reconfortantă victorie asupra validului și gloriosului Batiște.

Batiște (fratele Batiște) rămase prietenul casei, fără ca pe nimeni să mire această consecvență. De altfel, „suedeza lui Vizanti" (cum i se spunea la Ploiești) era atît

de unanim stimată, încît nici cei mai sceptici n-ar fi cutezat să arunce asupra ei umbra unui semn de întrebare.

Batiște, în calitate de prieten al casei, era desăvîrșit camaradul ideal al unui menaj. Nici un echivoc în amiciția lui. Nu venea decît uneori la Ploiești, dar era găzduit ca și înainte, la Vizanti, — acceptat cordial în intimitatea lor, — frate pentru amîndoi.

Numai că, adorabila Sigrid era cam frigidă pentru păgînismul[37] lui Vizanti. Așa că pe nesimțite începuse să caute compensații în atelier. E cu neputință ca Sigrid să nu fi știut, sau măcar să nu fi bănuit de la o vreme.

Căci pe lîngă altele (oraș de provincie cu rezonanțe, scrisori anonime și chiar unele scrise cu antetul cutărui model) patul lor devenise cast, — în timp ce sculpturile denunțau o tot mai pronunțată frenezie dionisiacă.

Batiște nu se amesteca niciodată în aceste intimități. Sigrid, oricît ar fi știut, tăcea. În ultimii ani, de altfel, s-ar fi spus că uitase limba românească, atît de mult tăcea, subțiindu-se alb, fragil.

Și anii treceau, ostenind tot mai vizibil luminozitatea lui Sigrid. De cîte ori o privea în lumină mare (de soare sau de încăpere cu oaspeți), Panait Vizanti avea sentimentul penibil al unei duble înfrîngeri a steagului lui : el, invalidul de război și soția lui, al cărei declin anunța apropierea bătrîneții.

Suferea.

Deci :

— Să vie Bazarcă !

Pînă cînd într-o zi, simplu, cum ai spune că vrei să te duci la un cinematograf, Sigrid îl anunțase că vrea să se ducă în Suedia, să-și vadă rudele de acolo.

— Mi-e dor de ai mei.

Cuvîntul românesc răsunase sfîșietor în ființa ei nordică.

Batiște o dusese în Suedia cu avionul.

Dar Sigrid nu se mai înapoiase decît în doliul mare al lui Vizanti. Se înecase în Suedia.

„Suedeza lui Vizanti" s-a înecat la ea în Suedia. Mai mult nu știa nimeni, — decît poate Batiște, care nu spunea nimic, — decît și el :

— Să vie Bazarcă !

Dar despre Batişte, Vizanti ştia totul (trăiseră alături o bună parte din viaţă), fără ca, în fond, să ştie mare lucru.

Iată, de pildă, nu ştia pe cine a iubit.

Ş-acum, fulgerat de Ingrid, de asemănarea ei cu Sigrid, se-ntreba : n-a iubit-o Batişte pe Sigrid ?

Şi ce dac-a iubit-o ?

Principalul e că ea nu l-a iubit.

De ce ? Fiindcă s-a căsătorit cu el, Vizanti, preferîndu-l amicului Batişte, cu care dansase ? Sau fiindcă niciodată nu-l înşelase fiziologic (de asta era axiomatic convins) cu Batişte ?

Dar de ce se înecase ?

Oare sinuciderea nu mărturisea o desperare în care era nu numai o dragoste mistificată (atelierul modelelor soţului ei), dar şi altă dragoste imposibilă : pentru gloriosul Batişte ?

Dar Batişte : ascunsul, ipocritul Batişte, n-o iubise ? Era acum sigur c-o iubise din prima clipă. Îşi amintea, dar abia acum, că Batişte în anii cei mai tulburi ai adolescenţei liceale rămăsese pur. (Nu era persiflat de colegii răi de gură, numai fiindcă impunea pînă la teamă tuturor). Şi că în acele vremuri ale transparenţelor amicale, Batişte îi explicase într-o seară, pe sub castanii ploieşteni, că el nu va bagateliza dragostea, cum fac „porcii". Că el tocmai în dragoste va fi mai puţin cedant şi că nu va iubi (cu plenitudine), decît o femeie ca din Eminescu.

Dar asta fusese Sigrid ! Ea era „floare albastră".

Şi el desigur că pe ea o iubise, — cu o perfidă delicateţe care-l sporea romantic în ochii ei albaştri, lăsîndu-l pe el, Panait, să se acopere de noroi în văzul şi sufletul ei, prin practica ştiută şi tolerată a aventurilor din atelier.

Desigur că moartea ei în Suedia fusese o deosebită surpriză pentru Batişte. Practicase, de altfel, mai cu seamă de atunci, o carieră de sinucigaş în aviaţie, — eroicul sau îndemînarea făcîndu-l însă numai să-şi crească reputaţia de om care-şi poartă sicriul la butonieră.

Ş-apoi descoperise compensaţia victorioasă asupra festului victorios : pe Ingrid, — replica lui Sigrid.

Dar ce însemna asta : Ingrid ?

Numele Sigrid era o întîmplare explicabilă.

Dar nu toate fetele din România se numesc Sigrid sau Ingrid.

Numele dat de el nu era decît o trîmbițare a victoriei, o clamoare războinică.

Apoi aducerea ei în casa lui, — el care niciodată nu venise cu femei în casa lui Vizanti, unde căuta vinul și (în aparență) bună însoțire.

Apoi rochia de bal, a lui Sigrid.

Apoi lovitura de teatru cu Ingrid chemată de el spre masa lor.

Așa că Ingrid, încetul cu încetul, devenea o prezență chinuitoare în casa fără de Bazarcă.

Ea întruchipa nu numai victoria finală a lui Batiște, — dar poate că și altele.

Și totuși, Panait Vizanti o căuta.

Cap. III

Căci numai așa se explică absența lui de-a lungul lunilor de vară, de la „Valea Tînără", via străbună, despre care legenda spunea că ar fi dat mierea de aur a vinului[38] și lui Mihai Viteazul.

Dar Vizanti nu se mai putea dezlipi de Ploiești, unde oricînd s-ar fi putut, de pildă, ca fratele Batiște venit cu o misiune de pe front, sau într-o scurtă permisie să-l viziteze, însoțit neapărat (de asta era sigur), de Ingrid. Batiște era prea mîndru ca să tolereze umilința „fugii lui Ingrid". Trebuia să dovedească tuturor martorilor acestei umilințe că Ingrid îl ascultă ca și veverița din buzunar și că fuga ei a fost numai o toană, fără de altă semnificație.

Așadar, aceasta era ultima formă a căutării lui Ingrid : așteptarea ei (pasivitate deci, nu acțiune), împreună cu

bărbatul ei : Batişte. Deci : aşteptarea ei devenise aşteptarea lor. Ceea ce-l îndîrjea necontenit, dîndu-i „nervi de muiere". Expresia aceasta era pentru el superlativul deriziunii. Şi-l acorda mortificat. Dacă ar fi putut, s-ar fi bătut cu el însuşi la duel, unul dintre doi trebuind să moară. (Ruşinea bărbătească numai aşa se spală).

Cum însă el nu era decît unul, trebuia să se suporte cu nervi muiereşti şi să trăiască netrebnic, fără lichidare cavalerească.

Lăsînd via pe socoteala lui moş Contiber (om de încredere de altfel şi priceput, dar beţiv, în stare să înghită nu numai Valea Tînără, dar toată Valea Călugurească) şi lăsînd şi atelierul pe seama prafului şi a păianjenilor torcători, — se puse pe băutură.

— Să vie Bazarcă !

Măcar de două ori pe săptămînă, ţiganul intra o dată cu noaptea, aducînd stea în casa întunericului şi ieşea în zori, pe două cărări.

Huiau Ploieştii !

Ce-i cu Vizanti ? Numai într-un chef o ţine. Şi nu mai sculptează fete.

— S-a călugărit la Valea Călugărească !

Nu greşeau. (De altfel, mahalaua, chiar cînd pare că greşeşte, exagerînd cu răutate adevărul strict, în fond exprimă tot rudimentul adevărului, mahalaua executînd caricatural oficiul corului antic).

Epigramatica ei formulă era exactă. Trupeşte se călugărise, dar în mînăstirea bărbătească a vinului. Femei nu mai intrau în arzătorul lui aşternut. Nu le mai dorea. Renunţase la ele. Un fel de pesimism al trupului îl despărţea de acţiunea de a iubi. Atelierul îl dezgusta şi el materializînd o înfrîngere. Căci în adîncuri nu credea în vocaţiunea lui de sculptor. Avusese oarecare succese (şi materiale), dar nu-l presuadau. Sculptase, de pildă, cîţiva cai (între care şi un centaur cumpărat de Ministerul Artelor, despre care vizitatorii exclamau : „Bravo ! Cu Vizanti călăreţul, calul intră în sculptura românească"). El accepta astfel de omagii, părînd că le gustă. Îl măguleau, desigur. Critica depreciativă n-ar fi supor-

tat-o cu aceeași liniște. Dar cînd se ivise în văzduhul bucureștean calul lui Mestrovici*, enorm ca un acord din Eroica lui Beethoven, călărit de regele Carol I (cu dimensiuni de legendă), — Vizanti, după ce petrecuse o noapte întreagă singur, la picioarele acelui cal (mîriit de bucureșteni, adică lătrat de unii dintre ei), renunțase de a mai sculpta cai, pricepînd că pasul vulcanic al calului adevărat, în bronz sau marmură, îl depășea. Alunecase de atunci spre trupul femeii : celălat galop al păgînismului lui. Acum însă, din perspectiva Ingrid, și acest gen de sculptură îi apărea înconjurat de promiscuitate, fără de respirație artistică, seminal. N-avu curajul să spargă cu bățul lui de invalid (care uneori avea nervozitate de cravașă) lucrările din atelier, dar închise obloanele, făcînd întuneric, și puse și lacăt la ușă, pecetluind astfel hotărîrea de a nu mai intra, dînd atelierului semnificație de pod cu vechituri.

Numai că fără de vie (aia nu era în Ploieștii de care nu se putea despărți) și fără de atelier, nu mai avea ce face. Era izgonit într-un fel de vacanță punitivă. Dorea atît : să treacă timpul mai repede. Dacă ar fi putut determina vitezele timpului, ar fi pus piciorul pe accelerator : chiar cu riscul de a se îmbătrîni voluntar și *ireversibil.*

Dar, dimpotrivă, voința de a-ți scurta timpul (adică de a-l ucide, cum se spune) ți-l lungește înviindu-l plictisit, în lungime, nu în intensitate. Ceea ce pentru omul activ abia e (ca și cum n-ar fi) timpul, pentru omul încetinit spre marasm devine apăsare. De unde nevoia de uitare : vinul și somnul. Bea, dar nu ca altădată, căutînd în vin energia bucuriei de a trăi, ci somnul. Asta devenise vinul : un drum (singurul) spre somn. Dar cum un astfel de vin, cu toată prezența lui Bazarcă (prezență din ce în ce mai rară, pentru că, oricum, amicalul arcuș al lui Bazarcă trebuia nu numai plătit, dar și răscumpărat), cum un astfel de vin nu mai era plăcere, ci doctorie, — cu încetul se despărțise și de el. Mai cu seamă că, practicat zilnic, cu fi-

* în ms : Mestrobici

nalitatea somn, trebuia sporit din cale afară, și pe lîngă asta, prezența tovarășilor de vin, ba unul, ba altul, ba mai mulți, — îl obliga să vorbească, ceea ce îi devenise de nesuferit. Deci suprimă și vinul și pofteala, închizînd ușa oricui, ca pe vremea cînd lucra în atelier ; sub pretextul că lucrează. Numai că înainte, cînd lucra, închis în atelier, orice prieten găsea pahar plin și scaun sau chiar canapea în odăile ospitaliere și fără de prezența lui fizică. Acum însă, el parcă era singurul în vizită la el însuși, așteptînd să vie cineva care nu mai venea.

Îl aștepta pe Batiște. Cu el trebuia să vie Ingrid. Și cu ei va veni și Panait Vizanti, — altcineva decît cel care-i purta numele în casa pustie, în care cască urîtul și lehamitea.

Nu. Dar era mai mult decît atîta.

Căută prin toate odăile, pînă cînd descoperi volumașul intitulat *Plumb* al lui Bacovia. Îl avusese pe front, în celălalt război, cumpărat la Bacău, la o beție ; de la un alt bețiv, civil, care nu mai avea bani pentru litruță.

— Aur, do'le su'ltnent, — îngăimase bețivul (își amintea meticulos această scenă de care-l despărțeau atîția ani). Dă-mi un leu, c-am să-l beu.

Îi dăduse leul, luînd în glumă volumașul, hotărît să i-l restituie. Dar deschizîndu-l, cetise ceva care nu semăna cu versurile practicate coral la școala militară. Un straniu de panopticum și frăgezimi bizare, — mirosea a ars și a moarte.

Își aminti perfect scena și volumașul care-l însoțise (da ! întocmai ca Ve-Ve) în buzunarul vestonului militar.

Unde poate fi ? Evident. În lada de campanie. Se duse în pod, o găsi uitată sub alte lăzi, cu geometria ei de sicriu cenușiu cu inscripție, — o deschise, găsind-o cu miros de naftalină, cotrobăi printre efectele militare de atunci păstrate acolo și găsi într-adevăr, în buzunarul tunicii (ce straniu ! părea haina unui mort, păstrată, în timp ce trupul se mituise[39]), volumul lui

Bacovia. N-avu răbdare să aștepte. Îl deschise chiar acolo (era sur de praf, găsindu-și astfel, în praf, moarte și naftalină exacta culoare).

Și găsi ce căuta :

„Și-nvinețit de gînduri cu fruntea în pămînt,
Omul începuse să vorbească singur ... "

Ceti mintal.

Apoi spuse cu glas tare.

Și văzu, în straniul cavou al podului, că *Plumb* nu era pentru el o carte, ci o oglindă.

Omul începuse să vorbească singur.

Cap. IV

Venise vara ploieșteană, cu mușteie ei.

Începu să cetească, singur într-o casă camuflată și ziua din cauza arșiței. În toate odăile nu s-auzea decît tic-tac-ul pendulelor, bîzîitul muștelor și în răstimpuri, pasul cu răsunet lemnos al lui Panait Vizanti. Boc... boc... boc... și bățul.

Bazarcă părea sonoritatea altei lumi, lăsată în urmă, dincolo de hotarul îngăduit pasului omenesc.

Viața era reprezentată de Mărioara și Buhnaru, care însă îi știau atît de mult de frică, încît, văzîndu-l așa, nici nu îndrăzneau să deschidă gura în fața lui. Îl mai văzuseră așa după ce luase doliu „după coniță". Dar atunci nu era camuflaj la ferestre și tot se mai ducea prin atelier. Și tot mai primea pe cineva. De pildă, pentru domnu' comandor era oricînd acasă. Stăteau de vorbă sau tăceau în doi, la un pahar de armagnac (îl știa bine Mărioara, că-i plăcea și ei acea flacără care te arde și te luminează pe dinlăuntru), și tot era un fel de viață în casă, deși stăpîna nu mai era nicăieri, nici măcar la cimitir.

Poate că dacă Sigrid ar fi fost îngropată la Ploiești, Vizanti s-ar fi deprins să se ducă la mormîntul ei. Dar și acolo nu era decît un gol, o absență. Sigrid nu mai era nicăieri. Și nici în el, amintirea ei nu mai era armonioasă și melancolică plutire (lumină de lună moartă), ci, ca și vara dincolo de ferestrele astupate, un fel de arșiță bîzîitoare.

Nici Sigrid nu mai era certitudine. Și poate că ea fusese unica lui certitudine, singura temelie. Căci altminteri, în nimic nu credea : nici în Dumnezeu, nici în talent, nici în noroc, nici în dreptate, nici în prietenie, nici în dragoste. Fără să creadă în dragoste (căci se vedea pe el în atelier), crezuse în Sigrid.

Acum se îndoia, — pierzînd retrospectiv unica lui victorie ...

Sigrid îl luase *de milă*, nu din dragoste. Refăcu mintal toată scena primei lor întîlniri, de data aceasta cu o dorință morbidă de suferință, pe care o luă drept luciditate realistă și curajul de a înfrunta adevărul.

E cu neputință ca inima unei fete (în cuvîntul romantic, inimă, e totuși sîngele realității, nu siropul literar, că altminteri n-ar mai bate inima) să se ducă spre un infirm, după ce a dansat cu un glorios valid. Revăzu perechea. Ea, într-adevăr, ca din Eminescu. albă, ușoară, grațioasă, aproape ireală ; iar Batiște înalt, voinic, năpraznic bărbat, mai mult decît frumos, avînd în el puterea vulcanică a sculpturii lui Mestrovici. Umplea spațiul oamenilor, depășindu-l eroic, legendar : asta era dimensiunea lui Batiște Condor. Gloria lui aviatică era înscrisă în chiar ființa lui fizică.

Cum să nu fie sensibilă o femeie la vibranța eroică ? Cînd dansaseră*, toată lumea îi privea numai pe ei. Ea era Sigrid, suedeza cu ochi albaștri, enigmatic frumoasă, — iar el era Eroul, bărbatul care trăiește ca piscul și ca vîntul : sub cer.

Apoi Batiște avea un haz al lui.

Cult, de asemeni.

* în ms : dansasc.

Dar astea erau de prisos. Fiinţa lui încărcată de bărbăţie şi de glorie epică era de-ajuns ca să cîştige orişice femeie.

(Deci, hotărî el, Sigrid fusese emoţionată pînă la mare lirism în braţele lui).

Atunci de ce-l lăsase pe Batişte, măgulitorul ei dansator, pentru invalidul Vizanti?

Că el, Vizanti, putea să placă la femei, era sigur. Experienţa i-o spunea categoric. Femeile simţeau în el bărbatul-arcaş: cel din care săgeata pleacă zbîrnîind. Totul în el denunţa ardenţa: faţa lui osoasă, cu vine care se umflau albastru, ochii lui verzi cu fulgere, nările lui de cal arab, mînile lui nervoase, mobilitatea expresiilor lui, adîncimea inflamantă a unor priviri care ajungeau pînă la sîngele lor, iuţindu-l. Femeile, în genere, erau irezistibil atrase de el. Invaliditatea lui nu făcea decît să-l singularizeze, sublimîndu-i prin contrast galopul vital.

Desigur, dar Sigrid (fata din Eminescu) nu era deloc genul de femeie atras de specificul lui Vizanti. Ea era castă, pură, fecioară în sensul cel mai lilial romantic. Şi ca femeie, de altminteri, era atît de distrat femeie, încît ai fi zis că se sileşte să fie, ca să nu-l lase singur pe oaspele bărbat. Atît. Nici geamătul agonic al femeii străpunse, nici zvîrcolirile, nici privirile care doresc şi cheamă în tăcere, — nimic, dar absolut nimic din ceea ce caracterizează pe femeile atrase de un om ca Vizanti.

Ş-atunci: dacă nu venise pentru asta (care era realitatea lui bărbătească) la el, pentru ce alt venise? Evident, infirmitate. Milă. Soră de caritate.

Acesta era sensul preferinţei acordate lui, faţă de validul şi gloriosul Batişte, în seara primei întîlniri.

De altfel, în dorinţa de a-l învinge pe Batişte (fratele), care era mai puternică decît atracţia pentru Sigrid, mai cu seamă la început, — el acceptase rolul pe care i-l atribuise ea: mila ei, nevoia de milă a tuturor fetelor (e şi un început de maternitate, de imaculată concepţiune în aceasta) şi-şi acoperise realitatea faunului cu patetismul invalidului, la început, şi apoi cu

zbuciumul artistului obscur, silit să trăiască anonim și nepriceput într-un oraș ca Ploieștii. Pe-această cale intrase în inima ei, — adică în mila ei.

Dar ezitase oare conștient între el și Batiște? Se gîndise ea că, luîndu-l pe Vizanti, renunță la Batiște, că îl pierde?

Poate că da, poate că nu.

Cap. V

Mai curînd că nu. Căci Batiște, unei fete romantice ca Sigrid, trebuia să-i apară inaccesibil femeii: erou aviatic, aparținînd tăriei lui, nu unei femei. Iar Batiște nu îndrăznise, probabil, să-i dezmintă această credință eronată, — fiindcă marele și năpraznicul Batiște, regele picajului, era *un timid.*

Vulturul avea în fața femeii somnul de catifea cu palpit extatic al fluturelui de noapte. O adora în tăcere. Ca un prost.

Așa că în timp ce el o *culegea energic* pe Sigrid prin milă, ramificîndu-se cît mai complex, — Batiște nu îndrăznea. Iar Sigrid nu-și dădea seama că Batiște nu îndrăznește.

Așa că devenise soția *celuilalt*: nu a celui ales firesc de inima ei.

Asta fusese drama lui Sigrid, născută o dată cu aparenta ei fericire și cu consacrarea ei socială, căsătoria. Devenise soția *celuilalt*, — nefiind dintre femeile care, cum și-au văzut eroarea, găsesc amant, corectivul pragmatic. Ea luptase *să trăiască în eroare*, apărîndu-și-o cu toată candoarea ei. Dar, hotărît, din clipa nupțială cînd bărbatul ei, pînă atunci numai suflet chinuit și trup mortificat, se vizibilizase sexual, devenind faunul păgîn (care era cea mai puternică realitate a lui), — ea își pierduse iluzia inițială. Încă de atunci, pro-

babil, romantismul ei rănit de viață visase nebulos, ferindu-se de analize și clarificări. Asta pînă cînd faunul începuse s-o înșele, chiar sub acoperemîntul casei, sau în atelierul lui, unde se închidea cu trupuri splendide, sub pretextul artei.

Și moral și estetic și social, desmățul lui o libera, — îndemnînd-o la curajul schimbării la față.

Condiții mai bune pentru *reapariția în ea a adevărului* (adică a lui Batiște) nu puteau fi. Desigur că abia atunci își mărturisise că bărbatul ei nu era decît o confuzie, o eroare, iar că celălalt, care nu-i mai putea fi bărbat (lasă că era căsătorită, dar Batiște pentru Vizanti era „fratele Batiște"), era un adevăr patetic și tardiv descoperit, care nu putea fi decît taină : ca vulpea care mînca pieptul spartanului.

Iată, lămurit neîndoielnic, sensul tristeților și anemierii lui Sigrid.

Dar văzînd sleirea ei resemnată, Batiște (prietenul lor) ce făcea ?

Niciodată nu-l invitase pe Vizanti la o discuție. Niciodată nu-l încercase măcar cu o întrebare, necum să-l îndemne cu un sfat. Și nu numai că putea s-o facă, dar și trebuia s-o facă. Era în joc sănătatea lui Sigrid (prietena *lor*), și căsnicia al cărei prieten părea că este, sau accepta să se creadă că este.

Dar Batiște nu ridicase nici un deget.

Lăsă ca lucrurile să se desfășoare ca un destin exterior ființei lui, destin față de care era iresponsabil.

Dar desigur că Batiște jubila.

(Și el, de altfel, în pielea lui Batiște, ar fi jubilat, văzînd că rivalul lui victorios își sapă singur groapa).

Capabil de infamii nu-l credea pe Batiște. Nici nu-l învinuia, dar nici nu-l vedea aplecîndu-se la urechea lui Sigrid și strecurîndu-i sau înmulțindu-i șoaptele orașului despre faimosul atelier „neroman" (așa i se mai spunea de unii, iar de alții „rasputinian"), și chiar și despre lucruri din Valea Călugărească, unde trupul lui își rostogolea pe iarba verde galopul faunesc.

Asta nu.

Dar nici nu-l vedea apărîndu-l.

Și mai cu seamă îl vedea păstrînd o discreție, desigur prețuită de Sigrid (care detesta mahalagismul românesc, care înlocuiește viața interioară), și arătîndu-i lui Sigrid o căldură în solicitudine în care ea să-l simtă solidar cu ea, fără ca să-l critice pe soțul ei.

O ! da. Greul Batiște, ursul, era capabil de astfel de subtilități.

Și ?

Și ?

Zvîcnea ca un furuncul graba de a ști din sacadarea lui : Și ? Și ?

Căci asta era epicentrul chinului : l-a înșelat Sigrid ? sau nu l-a înșelat ? A fost învins și acolo de fericitul Batiște ? Sau tocmai acolo l-a învins el, drept în inima lui ?

Aici argumentarea își pierdea aritmetismul precedent, devenind oarecum șovăitoare.

Aprioric putea spune : o femeie ca Sigrid nu-și înșeală bărbatul, — oricît acesta ar neglija-o și ar batjocori-o.

(Numai că el o batjocorise fără de știrea ei, cu toată pudoarea și decența ; căci, în ce privește purtarea lui exterioară față de ea, întotdeauna fusese mai mult decît corect : curtenitor, delicat, lăsînd-o să fie în voie stăpîna casei : a unei case pustii).

O femeie ca Sigrid nu-și înșală bărbatul. Iată o frază cu caracter proclamativ, nu demonstrativ, care răsuna (ca și cum ar fi vrut să-l intimideze), fără să-l convingă.

De unde și pînă unde regula că : sînt femei (Sigrid), care nu pot să-și înșele bărbatul ?

Omul poate orice : chiar și ceea ce cred alții că nu se poate. (Toate isprăvile tinereții lui de călăreț confirmau aceasta). Nebunia (din om) e mai puternică decît iluzia înțelepciunii (din cărți).

Dar în ce măsură era Sigrid om ? Adică om viu.

Chiar sinuciderea ei dovedea puterea de viață din ea. Căci sinuciderea nu-i decît o explozie a vieții, care duce la negare absolută tocmai prin paroxismul unei afirmări.

Indiscutabil ! Sinuciderea era din acest punct de vedere revelatoare.

Apoi : niciodată Sigrid nu-i făcuse vreun reproș. *Niciodată : nici unul.* Rare femeile înșelate, care să știe și să suporte în tăcere actul care le lezează afectiv și le jignește social.

Or, ea tăcuse. Ceea ce înseamnă putere. Adică viață, care nu fierbe superficial și meschin ca sifonul, — ci se adîncește în ea însăși, definindu-se calitativ, ca vinul.

Neîndoios că romantica Sigrid nu era o fetiță fadă, romanțios visătoare, — ci un om cu puternică viață interioară, capabil de stridența acțiunilor categorice : plecarea în Suedia, sinuciderea, — deși de o delicatețe fizică și un fel de fragilitate care puteau fi confundate cu abulia, cu resemnarea, cu decolorarea vitală.

Ce face o astfel de femeie cînd își dă seama că omul pe care l-a luat din milă n-o merită, că a înșelat-o (obținîndu-i mila), și că, după ce a trișat, o și batjocorește ?

Ce face o femeie astfel jignită, cînd vede că cel sacrificat, dar că tocmai acel pe care în realitate îl iubește, e alături de ea, credincios ?

Răspunsul e simplu : *devine femeie pentru acela*, nemaifiind decît formă pentru celălalt.

Numai că a fi femeie față de un bărbat, pentru majoritatea femeilor înseamnă trup. Sigrid însă făcea parte din minoritatea suflet.

Deci l-a iubit, lăsîndu-l să știe din imponderabile, dintr-un spor de căldură emoțională și emoționantă, că *e iubit*. Sînt femei care au acest *talent al sufletului*, care dețin arta de-a comunica o iubire celui iubit, fără ca nimic concret să întunece* inefabilul unei astfel de comunicări.

Deci : *Batiște s-a știut iubit de Sigrid.*

Ar fi fost de ajuns pentru ca vara ploiești eană cu mușteie ei să intre chiar în sufletul lui Vizanti.

* în ms : să nu întunece

Cap. VI

Dar depășind această arșiță, și mai spre jar, se întreba : și asta e tot ?

Dacă Sigrid nu era un om ca toți oamenii, frămîntat din același lut, udat cu același sînge ? Oricît de pură, oricît de romantică, oricît de frigidă chiar, — dar era normală. În ultimii ani nu mai avusese bărbat. Era ca văduvă. Dar încă tînără (Și „încă" pentru o femeie cu structura ei rămîne mai chinuitor, decît tînără pur și simplu).

Oricum ! Nu dorea (cu acele zvîcniri surde ca de fulgere în arșiță) uneori trupul bărbatului ?

Că nu era nici călugăriță. Și nici prizonieră.

Ci chiar la o întindere de mînă creștea spre ea un bărbat care, depășind convenționalul anodin al bărbatului, ilustra bărbăția însăși.

N-o emoționa acest bărbat parcă hărăzit ei ? Nu-i răscolea dorințele trupești această preajmă ? Nu-i venea, cînd erau singuri, să-și culce obrazul pe pieptul lui ? Să-i dezmierde părul aspru cu mîna ei dulce ? Să-și înece palma ei mică în adîncul[40] mînii lui ? Și cîte și cîte altele, — de la care nu mai e decît o simplă închidere de ochi, pentru ca două trupuri să fie viața ca de zbor a unuia singur.

În definitiv, n-o falsificase el necontenit pe Sigrid, procedînd ca s-o explice printr-un contrast romantic ?

El, Vizanti, reprezenta faunul : deci dorința violentă a femeii și energia impetuoasă, urgentă și irezistibilă de-a avea.

Ea, Sigrid : antifaunul. Nici dorința bărbatului (ci, dimpotrivă, repulsia lui, actul fizic al dragostei însemnînd nimicirea ei, nu consacrarea) și nici gestul care cheamă sau care autorizează.

Adică : pe cît era el de negru, pe-atît Sigrid de albă.

Dar era oare așa ?

Mai dintîi, el singur exagera, jucîndu-se astfel : erau două porniri în ființa lui. Una, cea mai săritoare în ochi[41] (deci care-l definea). era pofta trupească de femeie.

Dar mai era una : nostalgia dragostei pure. Nu numai dorința de a-l învinge pe Batiște, dar și o emoție înaltă, pură, fără de imediate lăcomii trupești, îl dusese spre Sigrid. Dar nu numai atîta. Moartea ei îi înfiorase din nou logodna, în așa măsură, încît melancolia de-a n-o mai avea devenise cîtva timp o însoțire abătut lină, o prezență elegiacă, — o reîndrăgostire adîncă pînă la vise.

Atunci ?

Nimeni nu-i numai asta : ce cred alții despre el sau chiar ce crede el însuși. Fiecare e asta și asta și aialaltă puțintel. Fiecare e nuanțat în aparenta unitate a individualității lui, de o pluralitate succesivă, care-l face divers.

Așadar, nici Sigrid nu era numai Sigrid. Ea putea fi și altfel Sigrid. O Sigrid hotărîtă să repare sub toate raporturile greșeala inițială. O Sigrid tot așa de energică și hotărîtă în adevărul ei, cum și cît fusese și-n eroarea ei.

Deci : o Sigrid dorind să dea *plenitudinea* femeii, trup și suflet, bărbatului iubit, dar pe nedrept pedepsit.

Atunci *fugise cu Batiște* ?

Dar atunci de ce se înecase voluntar ?

De vreme ce era fericită cu bărbatul ales de inima ei, scăpată de celălalt și de lumea lui, de ce să moară ?

Sinuciderea ei nu putea avea decît două înțelesuri : ori din cauza lui Vizanti, fiindcă era nefericită alături de el, și prin el, dezgustată de viață, ori din cauza lui Batiște, fiindcă nu mai putea fi fericită cu el.

Din cauza lui Batiște să se sinucidă Sigrid ?

Cuvintele acestei monstruoase întrebări se înscriau cu litere apocaliptice, de foc, în sufletul lui. Trebui de multe ori să și le repete, ca să le poată accepta.

Dar de ce să se sinucidă din cauza lui Batiște ?

Fiindcă n-o mai iubea, — și fiindcă nici nu putea să accepte ofranda ei tîrzie.

Se văzu în oglindă și ca un nebun lovi cu bățul în oglindă, făcînd-o țăndări.

Apoi începu, șchiopîrc-șchiopîrc, să gonească prin încăperile întunecate.

Cum ? să fie cu putință ca Batiște s-o fi respins pe Sigrid ? Adică înfrîngerea lui Vizanti să nu mai fie deci victoria lui Batiște (tare tîrzie) asupra unei Sigrid înșelată și părăsită de Vizanti, dar iubită, dorită și cucerită de Batiște, — ci din certitudinea lui Batiște că femeia lui Vizanti nu-l mai iubește pe acela, că-l iubește pe el, că-l înșală fără șovăire pe Vizanti, oferindu-i-se lui, și el, Batiște, s-o respingă, provocînd desperarea și el determinînd moartea ei, nu Vizanti.

Era insuportabil de oribilă această perspectivă.

Într-adevăr, intrase în iad, — cu o putere de ură care-l depășea.

Nu mai era gelos retrospectiv pe Batiște, pierzîndu-și unica certitudine (cu sentimentul și mai intim că exagerează, că face pesimism, că-și creează singur, într-un moment de marasm, motive de suferință, ca să-și dea o distracție morbidă, cum ar fi atîtarea unei dureri care nu te lasă să dormi), — acum, depășind cu mult umilința unei gelozii, ajunsese la calvarul certitudinii că nici măcar atîta nu i se acorda, de vreme ce Batiște refuzase să-l înșele, nu din cauza amiciției, ci numai fiindcă Sigrid nu-i mai plăcea.

Bună pentru Vizanti !

Dar nu și pentru Batiște !

— Te urăsc! urlă el în casa pustie, convulsionat ca plumbul topit.

Ar fi mușcat cu dinții din el : într-atîta îl ura, văzînd în el sinteza tuturor adversităților care făceau într-adevăr din el un invalid, un nevolnic, un infirm.

— Nu te juca, Batiște, cu mine! răsuna glasul lui răgușit.

Îl sfida, îl interpela, îl provoca, dar n-avea cine să-i răspundă, căci Batiște era departe în necunoscutul vast, undeva pe front.

O! cum dorea să moară omul acela odios, fratele lui, pedeapsa lui!

Și cum nu dorea să moară, înainte de a-i fi arătat el lui!

Respira ca un om care-a fugit : gîfîia.

Mărioara se speria, auzindu-l ca o fiară, și-și făcea semnul crucii.

Cap. VII

Nu mai avea astîmpăr. Nu mai putea nici ceti, nici sta locului undeva, în stare să gîndească aşezat sau culcat. Mergea neîncetat ca un captiv, — cum şi era : al unei obsesii. Ca limba ceasornicelor, era într-un necontenit tic-tac. Gesticula cu bățul, amenințînd, fără să se reție, dacă întîlnea în cumplitele izbucniri rare mulineuri, lucruri fragile. Era ca în casa altuia, străin de toate, fără să-i pese de nimic.

Astfel ajunse pînă-n camera lui Sigrid.

De la moartea ei trecuse necutezător prin fața ei, neîndrăznind să-i calce pragul. Acum intră, la început sfiit, c-un fel de ghem în gît şi teamă înfiorată. Totul tăcea delicat, — rămas singur după stingerea unei femei care şi-a dat moartea. Dar revăzîndu-le pe toate, o văzu pe Sigrid nu cum o crezuse : a lui şi numai pentru el, călugărită întru el, — ci înfierbîntată după celălalt, dorindu-l, chinuită poate chiar pe patul negru la gîndul că trupul mare al bărbatului dorit (Batişte) stă singur, poate dezbrăcat, sub acelaşi acoperemînt.

Fierbea, uitîndu-se crunt la toate, fără ca nimica să se sperie, — căci totul acolo era postum, rămas oprit dincolo de viața omului, orfan.

Dar mînile lui nu mai puteau suporta pasivitatea. Deci, fără cruțare, ca un năvălitor barbar, deschise zmuncit dulapul negru al moartei, cotrobăindu-i prin lucruri cu mîni greoaie de bărbat. Fără sens, dar îndestulîndu-şi mai cu seamă nevoia de violență (oarecum pe urma domnului Bergeret din Mannequin d'Osier), bătu rochiile moartei, smulgîndu-le de acolo, din cuierul toamnei lor, scuturîndu-le, ca şi cum ar fi sperat să spuie ceva, să lepede o hîrtie, o scrisoare, un secret păstrat, zvîrlindu-le apoi pe pat, sub ochii încă nebăgați în seamă ai portretului în ulei prins cu ținte de uşa dulapului, în interior.

Una după alta, rochiile vînturate, după ce glăsuiau stins cu foşnetul lor, risipind acelaşi parfum trezit de Vetiver, cădeau pe pat, într-un tumult ostenit.

Căută printre albituri, căută printre ciorapi, prin cutiile cu evantalii, mărunţişuri şi parfume, fără să descopere nimic decît intimitatea fără taină a moartei. Nici o scrisoare de la Batişte (cum absurd parcă sperase), nici un carnet cu însemnări intime, nici un obiect inexplicabil, — absolut nimic susceptibil de a-i da un cît de neînsemnat indiciu.

Totul era ordonat, evident, nesemnificativ.

Dar oare nu erau pe-acolo ascunzişuri? Căută, ciocăni, desprinse scînduri, fără să descopere nimic.

Evident, la plecarea în Suedia arsese tot ce putea fi compromiţător : scrisori, însemnări. Iar cadourile primite de la Batişte, firește că le luase cu ea în avion.

Îşi aminti deodată (iarăşi răscolit), privirea ei din urmă, la aerodrom :

— Te las cu bine, Pan.

(Aşa îi spunea numai ea).

Avionul era alături, sub cerul albastru.

Sigrid era sub acest cer, lîngă pasărea zborului, albă ca un trandafir de toamnă ars de brumă. Îl privea albastru, grav, adînc. El îi sărutase mîna, sfiindu-se de mai mult. Ea îl sărutase pe frunte, ca o mamă.

După ce dispăruse avionul, plecase şi el la Ploieşti şi odată ajuns acasă, în loc să bea (ca omul liber), plînsese singur în casa goală.

Da, o iubise.

Şi ea îl înşela cu Batişte.

Îl înşela, sau plănuia să-l înşele.

Dar tresări şi el (întocmai ca Ingrid mai ieri) simţindu-se deodată privit. Văzu cu tresărire portretul lui Sigrid în ulei.

Asta ce era? Cum de nu văzuse pînă atunci?

Se uită şi cu lăcomia de-a şti a bărbatului jignit, dar şi cu ochiul omului oarecum de meserie. Artisticeşte, portretul era fad, convenţional, caligrafic asemănător, — dar totuşi asemănător. Culorile portretului aminteau culorile lui Sigrid, limitîndu-le mediocru, dar totuşi recapitulînd modelul.

Dar cine era autorul ?

B.

— Aaa ! Tot dumneata !

Desigur : Batiște. Își aminti fulgerător că, încă din liceu, Batiște avea veleități de pictor. Pe atunci făcea pasteluri dulcege, — „mă, ca și cum ai fi fată", — îl rîdea Vizanti.

Așadar se perfecționase în secret, fără de știrea „fratelui Vizanti", și iată-l autorul unui portret în ulei.

— Pictură de bărbier ! ricană Vizanti.

Dar Sigrid o păstra atît de intim, încît nici nu-i pusese ramă, ca s-o poată avea (de la Batiște) de cîte ori deschidea dulapul.

Și cînd oare îl făcuse? N-avea dată. Dar desigur că „ședințele" portretului erau începutul „aventurii" lor. (El, Vizanti, era doar specialist în aventuri pe marginea ședințelor de poză în atelier).

Îi și vedea. Ea, pozînd (privindu-l cu ochi duioși, fără să-și dea seama cît e de ridicol superbul bărbat c-un penel de duduie în mînă, pictînd-o dulce, peltic de dulce) ; iar el, crezînd că face artă, tandru și convins, „imortalizîndu-și iubita".

Era îngrozitor de ridicol, — și totuși scena îl lovea cu bice.

Căci îl înșelau în casa lui.

În timp ce el „lucra" în atelier, iată că și ei „lucrau" la fel, chiar în odaia neprihănitei Sigrid!

— Porci!

Îi clocotea sîngele-n tîmple.

Scuipă de dezgust.

Bineînțeles, tăinuiseră tabloul care le-ar fi denunțat primejdios intimitatea repetată.

Dar oare (se gîndi el deodată, cu o nouă logică), n-o însărcinase Batiște pe Sigrid?

Ca un expres negru și enorm, cu farurile aprinse și fumegînd, întrebarea crescu spre el și se opri duduitoare drept în fața lui.

Îi osteniră genunchii. Se așeză pe patul „ticăloasei", peste rochiile ei. El, Vizanti, era un „sterp". Și aici viața îl umilise. Numele lui se stingea. Puterea lui bărbătească

dădea femeilor plăcere, dar viață nu le dădea. Așa că nici Sigrid nu fusese mamă...

Dar Batiște poate că-i dăduse copilul dorit.

— Dumnezeul meu, spune-mi !

Dar Dumnezeu tăcu, lăsîndu-l singur, să bată ca limba clopotului eternele întrebări ale chinului omenesc.

Sări de pe pat, de pe „culcușul lor" ca ars. Acolo se întîmplase. Era sigur. Odaia portretului. Patul ei. Odaie retrasă în care nu intra nimeni. Iar el, bărbatul înșelat, era închis în atelier cu... muieri.

— Mama voastră de muieri !

Cea cu ochi albaștri îl privea idilic. I se umflară nările spre ea și lovi cu bățul culorile rămase după Sigrid.

...Pînă cînd căzuse grea. Asta explica palorile, lipsa de apetit, taciturnitatea ei.

Singura soluție era plecarea din țară. Deci „dorul de ai ei", Suedia. Cine s-o ducă ? Amantul aviator, tatăl păcatului din burtă.

Și sinuciderea ?

— Porcul !

Era convins acum : n-a vrut s-o ia de nevastă.

Poate că era încurcat cu alta.

Culmea !

Batiște frivol ? Purul din liceu, cel cu „floarea-albastră" convertit la rasputinism.

Și soția lui, a lui Vizanti cu atelierul, pura Sigrid, devenită victima lui Batiște !

Și el care-i purtase doliul cu suflet de logodnic !

Culmea !

Dacă să nu dai foc unei astfel de lumi !

Paiațe, potlogari și paciure* !

— Puah !

Scuipă.

Potopul ? Cîtă onoare nemeritată !

Să fi înecat pămîntul nu într-un potop de ape, ci într-un scuipat, fără de corabia lui Noe.

— Puah ! Tout à l'égout ![42]

* în ms : paciavure

Cap. VIII

Încuie ușa, luă cheia (ca niciodată) și plecă de acolo, hotărît să condamne definitiv odaia rușinii lui, odaia „crimei lor". Poate chiar s-o zidească. De ce nu, în definitiv? Era stăpîn în casa lui! Că doar nu-i era teamă de întoarcerea lui Batiște!

Ah! cum dorea să-l revadă, să-l aibă din nou în față, la o întindere de braț. Dac-ar fi știut că-l poate găsi pe front, ar fi cerut să fie înrolat din nou, ca simplu soldat.

Dar nu!

Războiul acesta de altfel îl dezgusta. Luptase în celălalt în contra nemților, lăsîndu-le lor sîngele lui, sănătatea lui, integritatea tinereții lui. [...]

Nu — nu.

Ca păianjenul, trebuie să-l aștepte pe Batiște, să vie (adică să zboare: ca musca, ha! ha!) înspre el, spre casa lui. Să-l simtă pe Batiște cu toate zidurile casei, închis în ea, cum simte păianjenul palpitul mustei încleiate-n pînza lui.

Răbdare și iar răbdare!

Și dă, Doamne, viață fratelui Batiște. Nu cumva să piară glorios pe front. Ar fi păcat să nu asculte Iadul discuția lor, — să sclipească Iadul, auzindu-i de pe pămînt.

O uitase de cîtva timp pe Ingrid. Sigrid o absorbise.

Dar iată că acum, considerîndu-l pe Batiște, singur, în sine, izolat de Sigrid, o regăsise și pe Ingrid: fata lui! Ha-ha!

C-un fel de morbidă satisfacție simțise că o revede, — ca și cum ea singură s-ar fi înapoiat.

Căută să și-o aducă bine aminte, plastic, în toate amănuntele.

Nu putea. O revedea prin Sigrid. Un fel de Sigrid pe care o dorea senzual, s-o strîngă în brațe, să-i miroase părul, să-i sărute urechile, să-i infioare ceafa cu

buzele și zimțul dinților, să-i sfarme dulce buzele adînc, știind că-n ele îl așteaptă umed aroma de coarnă a fetelor tinere și sănătoase.

Poate că, fără să-și dea seamă, prelungise din cale afară castitatea.

Dorea femeie. Adică o dorea pe Ingrid în așternut.

Visă într-o noapte că face dragoste cu ea.

Se deșteptă tînăr, ca în anii milităriei, cu ceafa grea și sîngele duduind în tîmple.

Nu mai putu dormi.

Fără logică aparentă, aprinse o lumînare și luînd o anumită cheie porni în pijama, cu bățul și cu lumînarea, în camera unde dormise Ingrid.

Nu mai era camera lui Sigrid. Depășise cronologia lui Sigrid. Deschise ușa fără nici o altă emoție decît aceea de a adulmeca[43] pe urmele lui Ingrid. Făcu ordine în odaie, umblînd c-un fel de frivolă voluptate printre fustele răsturnate, pe care le punea la loc în dulapul lor (nu al moartei). Rochia de tafta cu trandafir la cingătoare o păstră în mînă pînă ce i se uscară buzele înfierbîntat, la gîndul că trupul lui Ingrid, în acea rochie fusese cuprins.

O ! și ce sîni avea !

Abia acum își aducea aminte ce luciu metalic dădea relieful lor agresiv rochiei de tafta prea îngustă pentru avîntul lor rotund.

Prin acest amănunt (cumplit ca focul pentru pulberările din sîngele bărbatului) o revăzu, dorind-o cu fiecare amănunt.

Era alb-aurie, cărnoasă, cu păr castaniu-blond, cu nări puternice. O și vedea goală, dar nu cu ochii, ci cu palma de sculptor păgîn, pietroasă și totuși catifelată ca piersica, tare deși moale, ca apele mării cînd devin val.

— Ingrid !

Pentru întîia oară în această încăpere răsună, spus de bărbat, numele născut din vînt, sur, care devenea al unei femei dorite.

O chema. Toți faunii din el, ca o pădure deasă, vroiau s-o încolăcească, s-o simtă și s-o aibă goală, albă ca lu-

mina lunii pline în pădurea unde-i mirosul ciupercilor și moliciunea mușchiului.

Mirosi fusta (cu trandafir) purtată de ea.

Mirosea a Vativer (parfumul lui Sigrid), dar mai era parcă ceva, piper și ceară, care ducea gîndul trecut și prin nări, spre altăceva mai viguros tînăr, mai carnal.

Respiră adînc, c-un fel de licărire de lup în adîncul ființei.

Stinse lumînarea.

Deschise cu pocnet uscat oblonul ferestrei. Apoi deschise fereastra, larg. S-auzeau într-o imensă scînteiere de scîncete muzicale, greierii verii.

Deasupra licăreau murmurător stelele ei. Calea Laptelui despica negreața nopții cu furca vioriului ei nebulos.

Dinspre munții nevăzuți venea răcoare înaltă. Mult timp, Panait Vizanti se răcori în noapte, aplecat în afară, ca pe o fîntînă.

Ochii i se deprindeau treptat cu apa neagră a nopții[44] care privită îndelung își destăinuia transparențele văratice.

Venea de afară, de undeva, senzual, parfumul petuniilor, și reginei nopții.

Gîlgîiau broaște pe zări. Veneau foșnete. Dragostea era în toate, în glasul moale al ființelor, și păgînește, în zvonul ierburilor, așa că pînă și-n țipătul feminin al locomotivelor care străpung noaptea, simțeai arsura ei, strident ele ei, chemările ei.

Răbdare, răbdare și iar răbdare!

Batiște se va întoarce de pe front. Va veni să-și vadă fratele, cu iubita, cu Ingrid.

— Bine-ai venit, frate Batiște!

Așa îl va primi pe pragul casei, cu pîne și sare în glasul călugăresc, deschizîndu-i brațele, sărutîndu-l și plecîndu-se adînc, ca în fața unei Doamne Soții, în fața lui Ingrid amanta. Toată casa va fi la dispoziția lor. Dar bineînțeles, va căuta să ofere lui Ingrid, odaia lui Sigrid, predestinată ei. Va fi de altfel împodobită odaia ca pentru o mireasă păgînă.

O! iubește, frate Batiște. Dacă pura Sigrid a venit spre tine, apriga Ingrid va veni fără îndoială în brațele

mele. Tu ești un idilic, un delicat, un catifelat. Tu, frate Batiște, știi să zbori și să te lupți în zbor, dar cu femeia nu știi încă nici să zbori nici să te lupți. Va veni spre mine, o, frate, înțelegînd că eu ard, că eu mă dau întreg[45], femeii, cu tot sîngele meu, nu ca tine, care te-ai închinat gloriei, luptei, patriei, aducînd femeii doar osteneala ta glorioasă, nevoia ta de odihnă înflorită.

Da, frate Batiște. Nu te voi dezmierda nici cu bățul, nici cu vorba care duce spre moarte pe unul dintre doi bărbați. Nu, iubitule. Te voi primi frățește, punîndu-ți casa mea la dispoziție.

Dar iubita ta, scumpa ta Ingrid, în care desigur că revezi întinerită pe cea care s-a sinucis din cauza ta, cu prunc de la tine în burtă, — va veni goală în așternutul meu, în brațele mele.

Și voi cînta pe ea ca arcușul pe vioară.

Ca arcușul țigănesc !

Da, frate. M-audă tot Iadul !

— Să vie Bazarcă !

Cap. IX

Niciodată nu-i apăruse Bucureștiul mai armonios clădit decît revăzîndu-l după o vară de captivitate ploieșteană în albăstrimea îndulcită a unei dimineți de toamnă.

Intrarea pe la Băneasa era fluvială. Acoperită cu apă curgătoare, ar fi putut aduce pînze de corăbii și catarge. Simțeai mereu (pînă la exclamație) vastitatea spațiului deschis, cu o dilatare care avînta liric sufletul, amplificîndu-l.

Ș-acolo, plăsmuirile lui Mestrovici aveau marea clamoare. Zborul victoriilor din fața statuii Regelui Ferdinand, deși purta în ele faldul Victoriei din Samotrace. — *învingea*. Era cu neputință ca trecătorul, care și-a întors ochiul o clipă numai spre aceste vijelii cu chip și trup, să nu fie *viscolit de glorie*...

Dar vara trecuse. Lumina, foşnetul gutural al frunzelor (cu răguşirea lor începeau tusele), verdele ostenit pe crengi spre cerul sur, castanele sălbatice şi coşurile oltenilor cu struguri luminoşi şi prune vinete spuneau necontenit vorba cu candelă de moarte : Toamnă.

Vara era îndărăt, în amintire, ca un foc stins.

Curios ! Şi-o petrecuse nu la Valea Tînără, culcat în vie cu prieteni şi uneori prin alte vii cu struguri cu fustă (cum le spunea la fete, vara, păcătosul de Axente). Nu ! Şi-o petrecuse la Ploieşti, cu ferestrele oblonite, stînd într-o umbră de cavou („Stam singur în cavou, şi era vînt. Şi scîrţîiau coroanele de plumb"), cu gîndurile definite de alt vers din *Plumbul* lui Bacovia :

„Şi-nvineţit de gînduri cu fruntea în pămînt,
Omul începuse să vorbească singur..."

Acum regreta că-şi pierduse vara.

Venea la Bucureşti ca după o boală învinsă, fără nici un scop anume, oarecum în plimbare.

Cel-care-aştepta rămăsese la Ploieşti cu ideea lui fixă : *întoarcerea lor.* Lăsîndu-l pe acela, cestălalt venise uşurat, ca un altcineva, pe semne cu intenţia de a se distra, — cum vin (mărturisit sau nemărturisit, cu plan sau fără) bărbaţii din provincie la Bucureşti făcînd apoi capitalei o reputaţie de loc al desmăţului, nedîndu-şi seama că şi ei sînt actorii acestei realităţi.

Dar ce mai încoace şi încolo ? Căuta o femeie nostimă, picantă, — din acelea pe care le vezi o secundă şi ţi-au şi trecut prin sînge, absorbindu-te stîrnit după ele. Dar să n-o cunoască. O femeie fără de amintiri şi suprapuneri de imagini. Dorea o scurtă aventură cu drăcoasă necunoscută, însă exterioară casei care aştepta.

Nu se grăbea. Dimpotrivă chiar, surpriza estetică a dimineţii de toamnă elegant aurie, armonios ostenită, dădea Bucureştiului accente de Versailles şi Bois de Boulogne, — îndepărtînd gîndul de hăituirile sîngelui, purificîndu-l într-un fel de reverie vagă, zîmbitoare, de convalescenţă.

Plimbîndu-se astfel, vacant, distrat, ca printr-un parc sau ca pe coasta unei ape, nebăgînd de seamă pe trecători, ajunse totuși la *cineva :* statuia lui Carol I, singura ființă din București pentru carea avea un sentiment de prietenie. O regăsi în gloria soarelui de toamnă, și din nou o salută adînc, ca pe un rege întîlnit în viață. Petrecuse mai demult o noapte întreagă în jurul acestei statui, care *umplea văzduhul,* existînd spațial ca un munte. Căci tot ce stătea, se tîra sau se mișca pe acolo, om, clădiri, mulțime, — calitativ era în *valea ei.* Ea domina eroic, depășind dimensiunea cotidianului.

Se uită la cal (la izbucnirea pieptului, la nări), fără să-l preocupe călărețul.

Dar deodată, ca împins de altul, ca îmbrîncit, gîndul sugeră : călărețul ar putea fi Batiște.

Goni gîndul. Se scutură de el.

Dar gîndul reveni, impunîndu-i-l pe Batiște cu enorma putere a calului triumfal, sfărmîndu-i împotrivirea cu patru titanice copite.

O ! Batiște ! Batiște ! Nici acolo nu-l lăsa să respire, în artă, în arta lui ! Pocni cu bățul în soclul statuii și plecă izgonit privind cernit la toate.

Nu mai era potolit, vacant și zîmbitor în lumina dimineții de toamnă, ca pînă atunci. Se întîlnise (și tocmai lîngă statuia lui Mestrovici) cu cel de la Ploiești, venit după el ca un cîne turbat : să-și muște stăpînul. Îl ajunsese... Îl îmbălase. Porneau amîndoi înainte, otrăviți.

Încotro ?

Oriunde, unde să fie vin, rachiu, femei, lăutari, uitare, somn.

Și femei cît mai multe. Nu mai putea suporta gîndul : o femeie, — ca și cum automat aceea ar fi devenit a lui Batiște.

Multe. Laolaltă. Îngrămădite. Struguri cu fuste.

Puah !

Dar și-n văzduh venise o schimbare atît de bruscă, încît parcă aparținea psihologiei spațiului. Aduși de nu știu unde (cum unui om i se năzare ceva), nouri mărunți, dar îndesați, plumbuiseră aurul dimineții, posomorînd seninul, făcîndu-l din bine dispus, deodată ursuz. Și

totodată, brusc, se porni și un vînt vînăt, aducînd poate întîiul fior al toamnei, cel care prevestește și recapitulează. Frunzele scuturate se învîrtejiră, dînd ființă zdrențuită unor pălmi dănțuitoare (paparude-ude). Alte frunze s-adunară de pe aiurea, ca la trecerea unei înmormîntări. Pluti miros amărui și veșted, amintind pădurea sfîrșitului de vacanță și cimitirul satului.

Dar Panait Vizanti, închis în el, înrăit, nu se sinchisea de-i soare, sau de-i ploaie. Căuta o replică violentă și imediată la ceva care-i venea dinspre Batiște.

Trecuse prin dreptul bazinului Lido. Involuntar aruncă o privire laterală. Văzu fugar în fund, într-o depărtare scenică, o plajă de buzunar...

Lido ! Desigur ! Acolo era apă cu femei.

Intră.

Tranziția subită de la bulevard bucureștean la bazin cu apă de azur și trupuri în costum de baie fu atît de uluitoare (prin contrastul și neprevăzutul ei), încît luciul apei răsări ca din brazi, teatral : iată-mă !

Atmosfera bazinului era ca un fragment de Mediterană clădită-n piatră geometrică (mai lipsea triunghiul ciulit al unei pînze și trei pescărușI de hîrtie).

Dar venea un val în spume, aducînd foșnetul mării și coama ei de leoaică albastră.

Plaja însă se rărise a pustiu. (Și de acolo plecase vara cu voluptatea* și eleganța ei, lăsîndu-i numai pe întîrziați, — pe cei care-s mereu în epilogul balului). Cei de pe acolo, mai de clasa a doua, erau cam zgribuliți (cu gesturi care denunță și subliniază „pielea de găină" a înfiorării trupului), ca într-un sfîrșit de vacanță la mare, cînd vîntul începe să rostogolească mărăcinii și hîrtiile de pe nisipuri.

Cîteva femei (categoria mame), cîteva fete (fete cu mamă sau bunică pe mal, croșetînd), cîțiva liceeni de zahăr ars, cu țigară agresivă și copilărime răsărită colorat aici și dincolo ca florile de portulacă.

Nu era de el.

* în ms : cu voluptoasă și

Ridică din umeri. Loc cast și pur ! Avea noroc ! Pînă și Lido îl întîmpinase îngerește fad : distracții pentru familiile avute.

Gata să plece (izgonit și de acolo), Panait Vizanti aruncă, fără de sens, privirea omului exasperat, care după ce-a căutat de zece ori un lucru într-un loc, și nu l-a găsit nici acolo și nici aiurea, îl mai caută încă o dată, a unsprezecea oară, în locul cercetat dintîi.

Ce ? Cum ? Ce ?

Ca un gong lovit, simți cum, undă cu undă, crește sonor în el, într-o dilatare mereu amplificată, numele Ingrid. Ingrid ! Ingrid !

Ingrid, aurie ca o trestie, în bazinul cu apă de azur. Vara !

Cap. X

Ea ?

Ea !

Întrebare și răspuns ca două țipete, de pescărușî încrucișați pe val în spume.

Venea spre el, fără să-l vadă, în apa de sticlă a bazinului, îndreptînd înotul unei fetițe cu bonetă galbenă, călăuzindu-l.

Fără-ndoială ! Ingrid ! Părul ud îi făcea o cască. Se aurise în soare, cu o nuanță caldă de banană coaptă. Ochii păreau și mai albaștri.

Trup de fecioară !

Piatră înflorită din apă albastră, columnă cu șolduri și sîni.

Amețitor de tînăr trupul aplecat. Își mărturisea sînii lapidar, ca în marmură antică.

O mască de fată-războinic, robustă, sprintenă, naivă și hotărîtă : și toată suflată în aur.

Niciodată Panait Vizanti nu resimțise cu atîta violență șocul *tinereții*. Nu mai avea în fața ochilor o fată tînără,

aplecată pe o fetiță care înota într-un bazin cu apă de culoarea stînjeneilor. Era însăși Tinereța, regăsită pe hotarul de fum, unde colierul de aur al toamnei mai e aprins de fumegarea verii arse.

Cu ea începea Tinereța.

Era atît de emoționat, încît, lăsînd bățul, își acoperi cu palmele încrucișate bătăile inimii.

Admira grația, — așa cum admira într-altfel puterea statuilor lui Mestrovici.

Aceeași certitudine, aceeași împlinire, aceeași catifelare.

Cum Dumnezeu ? *Asta* era într-un bazin, accesibil oricui ? Și nu venea tot Bucureștiul să-i arunce flori, s-o vadă, s-o aplaude, s-o... O ! cîne ! Iar îl lătrase gîndul dinspre Batiște, alungîndu-l dintr-o clipă și păgînă, dar pur păgînă.

Căci de îndată începu să vadă altfel și să se gîndească altfel. Se întrebă : cine să fie fetița cu bonetă galbenă, pe care-o învață să înoate cu atîta răbdare ? copilul ei ?

Ingrid să fie mamă ?

Marmura fecioarei să fi avut burtă de femeie însărcinată și lapte de mamă în sînii glorioși ?

Nu ! Estetic nu se putea.

Ar fi fost și păcat și idiot !

Batiște !

Iar Batiște !

Ah ! Cîne !

Nu cumva era soția lui Batiște ? Doamna Comandor Condor !

Cu neputință ! Fetița cu bonetă galbenă avea cel puțin șase ani, între șase și opt. Iar Ingrid era exclus să fi depășit douăzeci de ani. Așadar fetița nu putea fi a ei. Și nici ea nu era nevasta lui Batiște cînd veniseră în primăvară la Ploiești. Totul o arăta cel mult ca amantă.

Așadar, nu era nici mamă, și nici soția lui Batiște.

O ! dar altăceva nu reținuse pînă atunci, deși era o evidență. Ingrid nu era pe front cu Batiște, cum hotărîse el, c-un fel de emfază logică în lunile de vară, [indescifr.] de vară petrecută la naftalină și în plumb.

Dar poate că se înapoiaseră.

Dumnezeule !

— Domnișoară ! Domnișoară ! exclamară cam peltic câteva[16] fetițe colorate de pe mal, care țupăiau c-o mare minge roșie. Ne e frig ! Brr ! Mimară ele vorbele, teatralizîndu-le infantil. Nu ne dai voie să intrăm și noi ? Zău, dă-ne, domnișoară. Hai spune da...

Rotunde, pe mal, colorate și cam zgribulite, răsunau ca o creangă de păsări tropicale, piuind într-un tumult sopran.

Ingrid, după ce consultă cerul (c-o rază de soare zîmbind din bulucirea norilor afumați), le acordă apa cerută, chemîndu-le la ea cu o vîslire a palmelor, în timp ce fetița cu bonetă galbenă își scutura c-un deget apa din urechea stîngă, înclinată pe-o parte.

Aruncară dintîi în apa albastră mingea roșie ca macul. Apoi țuști toate după ea, umplînd bazinul cu gălăgia lor răsturnată și constelîndu-l multicolor, cu balonașele bonetelor de baie.

Dar apa, parcă supărată că n-o lasă în somnul de azur, se supără răsculîndu-și valul. Toate țipară la el, glumeț terorizate, împungător stridente, lăsîndu-se culese, lovite și rostogolite de galopul lui albastru.

În această hărmălaie piticească, multicoloră și piuitor soprană, Ingrid apărea și dispărea, cînd înotînd pe sub apă, cînd săltînd voinicește cu braț ca de elice, spre cîteuna mai înfricoșată, cînd aducînd la hotarul îngăduit pe una mai încumetată.

Totul era albastru, foșnitor, argintiu de spume ca o bătaie de zăpadă, — și incredibil.

Soarele se arătă din nou, într-o alternanță glumeață de da și nu (ghici : vin ? sau plec ? m-acopăr ? sau mă descopăr ?)

— Domnișoară !

Estetic era Fecioara. Fecioara cu trup de aur sub un cer albastru, din bazinul din București.

Dar altfel ce era ? Fräulein ? Atunci de ce nu-i spuneau Fräulein ?

Dar ființa ei mereu îl învingea estetic, cu autoritatea fără de replică a unei marmure antice. Căci cum o revedea cu ochii albaștri în apa albastră, redevenea Ingrid.

Numai Ingrid putea fi numele cu de ajuns cer pentru tinereţa ei de aur,

O urmărea cu atîta intensitate (căci statuile sînt opere eterne, dar aceasta era mereu succesivă, rămînînd tot statuie), încît parcă vroia să o înveţe pe dinafară, lacom de toate clipele ei, înfricoşat să nu uite ceva. Cufundat în aşa măsură, încît nici nu auzi chelnerul care bătea un fel de toacă la urechea lui, cu pauze impertinent interogative, repetînd :

— Nu vrea să spuie domnul ce doreşte ?

În sfîrşit, îl văzu : cu vorbă cu tot. Dintîi vru să-l mătură cu palma : muscă.

Dar imediat îşi dădu seamă că mai ales la un bazin ca acesta un chelner ştie tot.

— Uite bacşişul, băiete.

I-l dădu, — neaşteptat pe cît anticipat.

— Cine-i domnişoara ? scăzu el glasul.

— Care, vă rog ? se interesă chelnerul c-un aer care le şi oferea pe toate, ca pe un galantar de gustări, clientului cu pungă sprintenă la sfîrşit de sezon.

— Aia cu fetiţele. Aia care loveşte mingea acum. O vezi ?

(Abia putu urmări răspunsul, deşi îl aştepta înfrigurat, căci gestul ei era o nouă surpriză estetică. O vedea din spate. Sărise pînă la şolduri din apă, cu-n avînt de vargă, împingînd cu vîrful degetelor mingea roşie în soare ; dăruindu-i-o : ofrandă. Un mijloc ameţitor de tînăr, cu acea gropiţă a spinării înspre şolduri, care e taina revelantă a flexibilităţii).

— Da, o recunoscu chelnerul, cu glasul neutru al faptelor diverse. E profesoară de înot. Avem şi Maestru. adăugă el parantetic, solidarizîndu-se vădit cu Maestrul. Îi zice lumea domnişoară, — preciză el ambiguu şi serviabil. Şi adăugă biografic, c-un ton concesiv : o ardeleancă refugiată pe la noi. Cîştigă şi ea o pîne.

Şi epilogant, c-un fel de ridicare din umeri :

— Studentă !

Apoi aşteptă dispoziţiile clientului.

— Bine. Mulţumesc.

Deci : profesoară de înot la Lido. Ardeleancă refugiată. Studentă. Domnișoară ; nu Maestră.

Toate se legau.

Fată săracă, luptînd pentru viaţă într-un timp asprit.

Batişte nu putea fi decît o simplă aventură fortuită, — sau poate că nici atîta : o întîlnire de război.

Își aminti riguros acel :

— Mulţumesc, domnule comandor. Am venit numai să vă spun petrecere bună. Mă culc. Sînt ostenită.

Nu-nu, Batişte nu era *stăpînul* ei.

Respiră larg, cu aripe în plămîni.

După cum, tot atît de sigur ar fi răspuns, ca pe vremea cînd fusese prim jurat într-o crimă pasională : Da, — pe onoare şi conştiinţă era convins că Batişte era mai mult decît emoţionat de frumuseţea lui Ingrid, regăsind în ea, cu străluciri sporite, tinereţa stinsă [indescifr.] a lui Sigrid.

Dar numele însuşi, numele desigur dat de Batişte era o mărturisire : Ingrid, — adică *în amintirea lui Sigrid*.

Dar Vizanti ştia, căci şi el o iubise şi o avuse pe Sigrid, că Ingrid o depăşea cu saltul Mestrovici. Trupul lui Sigrid era un biet trup gingaş de fată slăbuţă, alături de clamoarea de frumuseţe din trupul lui Ingrid.

Statuie !

Da. Dar o statuie în care Mestrovici împlîntase o Victorie.

Şi cînd se gîndea că el o căutase orbeşte în toate părţile. în timp ce ea era zilnic (de la pînă la) în plin centru al Bucureştilor, vizibilă şi oricînd accesibilă, la bazinul Lido.

— Amice Panait Vizanti, eşti un idiot ! se apostrofă el, numai că în această exclamaţie nu era paroxismul unei injurii, ci nuanţa deghizată a unui bravo, ca cel pe care-l spui, injurios de admirativ (dobitocule !) cîştigătorului marelui loz.

Cap. XI

Lupta dintre soare şi nouri dăinui[47] toată dimineaţa, cu alteranţe de cenuşiu pînă la posomorît de scrisoare arsă, şi de blond pînă la mare hohot de rîs[48], pînă cînd bazinul se goli, apa legănîndu-se pustie, c-un uşor plescăit, sub cerul învins de înnourare, cărunţit.

Ca boxeurii modeşti, care după ce au ieşit din ring, uzi, nu se înfăşoară într-un cît mai somptuos halat, ci se acoperă ca vai de lume cu un prosop ponosit, reintrînd în anonimat, — atît avea şi domişoara profesoară de înot, ca punte, între profesia apei şi haina din cuierul cabinei. Nici măcar papuci de lemn. Costumul (un „Hercules" cîrpit), picioarele goale şi un prosop pirpiriu care abia absoarbe apa.

Vara ei la bazin nu fusese Vacanţa, ci profesie, muncă zilnică (în zilele neploioase), blidul de mîncare[49] (se ospăta la o lăptărie vecină, ş-aşa venindu-i prea scump).

Totuşi, în clipa aceasta de posomorîre a luminii, pe marginea bazinului gol (care înfăţişa[50] începutul sezonului mort), înfrigurată, ostenită, regreta vara şi se temea de toamnă. Dar nu cu sufletul alintat şi molatec al liceanului care regretă în vară sfîrşitul *vacanţei lui*, văzînd în toamnă începutul şcolii. Pentru ea, toamna aceasta recapitula[51], abia mai îngăduitor, perspectivele anului trecut, cu iarnă fără foc, cu mese (de lemn) fără hrană, cu simulacre alimentare, care aţiţă pînă la insuportabil vehemenţa foamei, dîndu-i un accent sălbatec, de fiară care vrea să muşte şi să mestece mîrîind.

Cam acestea erau perspectivele, care-i dădeau o îngreuire în toate mişcările, c-un început de lehamite, după ieşirea din bazinul gol. Mai întîrziase acolo, de dragul apei. Fusese campioană de înot şi patinaj la Cluj, — în anii buni. Acum, fără de nimeni şi salahorind mereu, pierduse bucuria sportului. Căuta lecţii şi de patinaj şi de înot, pentru a putea învăţa şi trăi cu demnitate.

Dar uneori, nostalgia bucuriei de a trăi o cuprindea nebuneşte, — cîtva timp, nu mult după cronologia ceasornicelor. Atunci, dacă era pe gheaţă, aluneca în lung

de fulger, acoperind ghiața cu năpraznice plutiri, vulturește vaste, una din alta, pînă ce, cuprinzînd-o c-un elan de strălucire ș-alunecări, o străbătea în ghem învîrtejit, devenind o fîlfîire imaterială, o furtună de lumină, spada-n flăcări a Arhanghelului.

Iar dacă avea în față apa, apa vie, (mare, apă curgătoare sau bazin), — se arunca cu brațele în fier de lance, cît mai din înalt, săltînd de pe o trambulină, sau de pe o simplă scîndură și despicînd[52] cu tunet moale apa, începea să-noate pentru ea, încă din adînc, de acolo înflorind în zborul ce se cheamă și înot, dar care se deschide ca petala, unduind spre suprafață și de-acolo fiind în ritm cu apa, ca un dans în haine care-l prelungește, fîlfîindu-l.

Își acordase sieși un astfel de înot.

De ce ? Ca să-și mai aducă aminte că e tînără, că viața e frumoasă (uneori), că bucuria nu e o născocire a poeților, ci o realitate atît de cotidiană (pentru unii), încît nu rari sunt aceia care, sătuli de ea, au descoperit plictiseala sațiului și lenea de a trăi a blazării.

Căci ea, uneori, era atît de preocupată cu lupta pentru hrană și efortul de-a învăța, învingînd somnul oboselii și sleirea mîncării neîndestulătoare, — încît, uitînd că e tînără, se considera dincolo de bucuriile vieții, ca o babă care, prin vrîstă, a depășit hotarul desfătărilor, intrînd firesc în renunțare.

Uita că-i frumoasă, — în așa măsură n-avea timp pentru oglinzi.

Trăise o vară întreagă la bazinul Lido, printre oameni (cu monoclu sau cu impertinențe de monoclu) care caută femei, pe care le numesc (fără discriminare) dame, sau tipese, sau tipe.

(Oribil răsunau în urechea ei ardelenească aceste sonorități de oraș valah !)

Dar chiar și acolo își uitase trupul. Căci pentru ea, trupul gol, adică în costumul ei cîrpit cu migală, nu însemna nudul, nuditatea sculpturală[53] a sportivei în stare să placă și ca atare ; nu, trupul ei era haina profesională a domnișoarei profesoare de înot. La Lido nu

se simţea în vară şi în bucuria goliciunii, ci în profesia şi în uniforma specială a acestei profesii.

Aşa că după „criza de înot" în bazinul pustiu, ieşi afară, se înfăşură în prosop şi, scuturîndu-şi apa din urechi şi plete, se uită la bazinul gol, la cerul sur, simţi vîntul, îşi aminti de frig, de iarnă, de zilele tot atît de cenuşii, dar cu şi mai puţin soare pe cer decît în timpul verii, — şi îi veni să ofteze ca unei babe.

Nu oftă. Dar umerii i se plecară învinşi şi fu udă ca toamna : de ploaie.

— Domnişoară...

Pe pragul cabinelor, c-un zîmbet ca o reclamă electrică de pe Calea Victoriei, — o aştepta chelnerul (căruia îi datora colegial trei limonăzi şi un ţap).

Cap. XII

Era gata să se scuze : clientelă puţină, ca şi pentru el de altfel. Dar chelnerul îi prezentă, c-un aer de rege care oferă din pragul balconului noul-născut regal mulţimii care-l aclamă, — o colosală jerbie de trandafiri aurii.

Fu ca un răsărit de soare pe pragul cu miros de muced al cabinelor.

— Ce-i asta ? nu-i veni ei să creadă, plecîndu-şi obrazul pînă la contact direct cu splendoarea parfumată a rozelor.

Era convinsă că-i arată (camaradereşte) un buchet pe care trebuie să-l ducă unei actriţe, sau cam aşa ceva.

— Vi-i trimite cineva...

— Mie !

Îşi puse, de mirare, mînile pe inimă.

— Da, domnişoară, sunt ai dumitale. Ia-i, te rog, — şi nu mă uita...

îi luă, cu inima bătînd atît de tare, încît se temu să nu-i scuture şi-i puse pe o masă.

— „Un om ! Un om beat !“

Cuvintele-i veniră din trandafirii aurii, cu amintirea ştearsă din ea, alungată cu mîna, fără de întoarcere, — a comandorului Batişte.

Se făcu roşie deasupra trandafirilor, opunîndu-le tot o culoare de trandafiri. Dar vorbi :

— Nu e un militar ?

— Din contră, glumi chelnerul, care detesta armata. Nu se poate mai plicticos civil. Bărbat şic ! Ce zici, domnişoară ?

— Ce să zic ? Nu pricep. Nu mă aşteptam. Pentru mine ? Nu e o eroare ?

— Precis. Poftă mare, domnişoară. Noroc nu-ţi mai doresc. Ai dat lovitura. Te şi văd c-un Chrysler Imperial. Eu mă duc la ţuică... Omagii !

Plecă.

Ea rămase cu trandafirii.

Era convinsă că-s de la comandorul Batişte, de la el, dar îmbrăcat în civil. Dar nu se încumetase să mai ceară alte amănunte de la chelner. Avea impresia penibilă că şi cu numai atîta, devenea complicea lui, — cu toate că trandafirii purificau totul prin mulţimea lor aurie, zîmbitoare, cu vară în petale, în culoare, în miros. Te-aşteptai, numai văzîndu-i, să înceapă albinele şi noaptea privighetorilor.

Dar ce trist, alături de aceşti trandafiri, vorbele, vorbele unui om, ale unui bărbat : „Ai dat lovitura. Te şi văd c-un Chrysler Imperial“.

Şi toată amintirea celei mai umilitoare scene din viaţa ei îi reveni cu o violenţă care o pălmui, ţintuind-o acolo.

Revăzu tot şi auzi tot, — scoborînd din nou scara acelei halucinante mortificări[51], şi urcînd din nou treptele acelui calvar de ruşine.

Şi-l urî din nou, cu toată mîndria şi toată puritatea tinereţii pe cel care-o batjocorise deliberat, — pe comandorul Batişte.

Ingrid !

Se scutură cu oroare de acest nume.

Ingrid, paiața ! Și Batiște : eroul !

Retrăia cu atîta intensitate revenirea sacadată a amintirilor de atunci, încît aproape gîfîia. Alt ritm pusese stăpînire pe ființa ei demoralizată, al urii. Și neputința[55] de a o exprima printr-un act exterior.

Dacă ar fi trecut încă o dată automobilul „omului beat" pe șoseaua București-Ploiești, oricît de disperată și flămîndă ar fi fost, ea nu s-ar fi aruncat sub roți ; ci, dimpotrivă, arzător vie, ar fi tras un glonte asupra lui : nu să-l ucidă, dar să-l vadă tresărind speriat.

— Nu te teme, eroule. Nu meriți cinstea unui glonte. Nici puterea unei palme nu o am. Te disprețuiesc. Du-te. Ești bărbat. Și ești mare. Du-te pălmuit de disprețul meu absolut.

Îl ura cu frenezie.

Niciodată nu suportase jignirea, mortificarea. Era mîndră, dintr-un neam de oameni mîndri. Davizii din Șiria erau vestiți pentru iuțeala cuțitului lor.

Dar Batiște depășise totul, devenind pentru ea încarnarea odiosului. Și pe deasupra și nepedepsit !

Ar fi preferat să întindă mîna spre trupul ei, — decît să-i desconsidere ființa în așa măsură. Și toate astea fiindcă era săracă, prost îmbrăcată, flămîndă.

Ah ! cum regreta alunele primite și coniacul.

Ș-acum o scuipa cu trandafiri ! Ti-că-losul !

Dar ei, trandafirii adorabili, cu ce erau ei vinovați ?

Ridică din umeri.

Era atît de tristă și-atît de singură, încît începu să plîngă peste bieții trandafiri.

Așa-i luă în brațe și, ducîndu-i cu spinarea aplecată pînă la apa sinilie a bazinului pustiu, aruncă întreaga jerbie.

Trandafirii aurii plutiră pe lespedea[56] verii ; a lunilor de vară ; a vacanței de vară.

Cap. XIII

Ultimele zile ale bazinului Lido fură cinstite, nelipsit, cu cîte o enormă jerbie de trandafiri, aruncată de aceeaşi mînă, şi culeasă de îndată de o alta : mîna chelnerului care pescuia trandafirii, revînzîndu-i cu rabat mai dinainte stabilit.

Direcţia hotărîse să închidă bazinul la 1 octombrie.

Aşa că erau doar zilele premergătoare lichidării. Abia de mai venea cîte cineva. Stătea şi apa degeaba, clipocind a pagubă, nu numai mesele restaurantului, scaunele cu alungiri, lespezile, chelnerul şi domnişoara profesoară de înot, care vedea cu melancolie cum vine toamna şi în prelungirea ei iarna, ca în versul :

„Dar cînd ştiu c-o să vă-ngheţe
Iarna mizerabilă,
Mă cuprinde o tristeţe
Iremediabilă..."

Într-o zi, auzi glasuri în cer. Întoarse capul într-acolo.

— Ele pleacă...

Se călătoreau păsările verii, într-un cer decolorat, ostenit, care rămînea ca dat la vechituri.

Nici soarele nu mai avea putere. Lumina melancolic, fără să înfiebînte, abia încălzind. Dar, în sfîrşit făcea şi domnişoara profesoară băi de soare. Lipsa de clientelă îi îngăduia, gratuit, acest lux, — ca fetele de la cofetărie, libere să se înfrupte din îngheţata nevîndută.

Numai că era ca un soare postum.

De dimineaţă, de la ora şapte, domnişoara profesoară apărea, făcîndu-şi datoria : să aştepte, fiind orişicînd la dispoziţia onor. clientelei.

Dar onor. clientela se reducea la cîteva perechi care găseau la Lido cel mai la îndemînă loc de întîlnire, — şi la alţi cîţiva, întorşi de la mare, care doreau să-şi menţie încă bronzarea de acolo, să nu se decoloreze de-a binelea. Căci, de un timp, bronzarea devenise o obsesie şi o întrecere. Toţi cei în curent cu moda doreau parcă să bată un record al verii, obţinînd culoarea ţigăncilor, chiar cu nuanţe africane.

Domnişoara profesoară însă cunoştea pentru întîia oară, la acest final de sezon, lenea, — însă lenea celui ostenit. Stătea cu braţele sub ceafă, pe lespede, la marginea apei, într-un fel de somn luminos, cu cerul în ochi.

Aşa îşi petrecea dimineaţa, ştiind că la amiază o aşteaptă un buchet enorm de trandafiri. Nici nu se mai îndoia că-s de la comandorul Batişte. Care altul i-ar fi putut trimite ei, şi pasă-mi-te rămînînd anonim, un dar atît de costisitor ?

Primea şi arunca. Nu întreba. Dar nici chelnerul nu cerceta. Totul se desfăşura ca o formalitate mai dinainte hotărîtă în toate amănuntele, — repetîndu-se la fel.

Dar nu s-ar putea spune că dimineţile domnişoarei profesoare ignorau finalul lor floral : apariţia buchetului. Cum la bazinul Lido nu se mai întîmpla nimic în legătură cu ea, buchetul era singurul fapt care o implica, interesînd-o ca atare, ca un fel de punctuaţie a zilei.

Renunţase să explice raţiunea buchetului iniţial şi mai cu seamă a repetării, fără ca trimiţătorul să apară. Probabil că domnul comandor vroia s-o tulbure, înainte de a se înfăţişa ca beneficiar : tactică militară !

Fapt e că episodul ploieştean îşi pierduse îndepărtarea astronomică de pînă atunci, reactualizat de trandafirii zilnici.

Primea buchetul tot pe pragul cabinelor, îl lua în braţe şi, înainte de a-l arunca, nu se putea împiedica să nu miroase trandafirii.

Ce păcat !

Se despărţea de ei cu părere de rău (miroseau atît de frumos), dar nu putea să facă altfel. Onoarea o obliga să-şi sacrifice plăcerea. Deci îi arunca în apă, — cu sentimentul că ucide.

Şi iar pleca la lăptăria de alături, cu mînile goale, aducînd în mirosurile de mîncăruri triste de acolo (iahnie de fasole, varză, grăsimi rîncede, untdelemn ars) amintirea suavă a buchetului de trandafiri.

În fond, de cînd începuseră trandafirii, apariţia lor coincidînd cu şomajul, nu făcea alt decît să reconstituie episodul ploieştean.

Din noaptea cînd fugise din casa unde fusese umilită, — se despărţise ca prin moarte de tot ce se întîmplase acolo : peria basmului, din care creşte o pădure, era între *acolo* şi *aici*. Nu luase cu ea decît mînia. Restul era lăsat în urmă, definitiv. De altfel, episodul ploieştean era atît de neverosimil, încît se elimina de la sine din viaţa ei simplă, normală, evidentă, fără de nimic romantic obscur sau încîlcit. Începînd cu vîntul de primăvară, în care intrase somnambular[57], mergînd şi mergînd dincolo de hotarul plimbărilor, întîlnindu-se cu ţiganca şi apoi (căzut din cer) cu „omul beat", — totul apărea de necrezut deşi se întîmplase. Cînd se gîndea la clipa cînd se aruncase în faţa automobilului, clipea c-un fel de pîlpîire interioară. Ea sau alta ? Trează sau beată? Visase sau trăise ? Bătea un vînt în toate faptele de atunci, luîndu-le stabilitatea, făcîndu-le nesigure, într-o desfăşurare fîlfîită, schimbătoare, ca un contur de fumuri luat[58] de furtună.

După ce se potolise şi clocotul mîniei, lupta pentru viaţă o copleşise iarăşi, nemaidîndu-i răgaz pentru evocări şi introspecţii. Nu mai dorea să moară. Dorinţa de moarte de altminteri nu fusese decît o criză. O depăşise. Muncea din nou ca să poată învăţa (urma la Drept) şi trăi. Nu prea vedea soare în viitor, — dar asta era. Slavă Domnului că era sănătoasă. Neamul ei din Şiria îi dăduse drept singură moştenire o sănătate şi o rezistenţă fenomenală.

Dar o dată cu trandafirii, episodul ploieştean îi dădea tîrcoale, o împresura, obligînd-o nu numai să-l recapituleze fugar, dar să-i refacă toate amănuntele, — cu un cuvînt, să-l reconstituie.

Şi iată că se găsi vinovată.

Revăzu, crescut ca sub lupă, un gînd al ei de atunci : „Cerşetor ? Ei şi ? Ca moţii".

Cum putuse gîndi una ca asta ? Ca să justifice pornirea de a cere, de a face apel la mila altora, insultase ca o străină pe moţii ei !

Dar din acest gînd ticălos pornise totul. Renunţase nu numai la viaţă (ceea ce ar fi putut accepta), dar renunţase la demnitate, ceea ce era inacceptabil.

Căci o fată demnă n-ar fi acceptat, nevoiașă cum arăta în fusta de atunci, să fie culeasă în automobilul unui necunoscut, acoperită cu pledul aceluia și, pe urmă, în loc cel mult să-i mulțumească și să se despartă de el la Ploiești, să accepte absolut ca o cerșetoare sau ca o femeie îndoielnică, ospitalitatea unui bărbat atunci întîlnit, într-o casă necunoscută. Tot ce urmase decurgea din acest compromis moral, din această eclipsă de demnitate. Căci o fată mîndră n-ar fi acceptat nici beția, care să-i justifice somnul în casă străină (forța majoră : a somnului), și nici, după deșteptare, să execute cu o penibilă obediență programul pe care i-l pusese la căpătîi. Cum e cu putință să fi îmbrăcat lucrurile unei femei necunoscute ? Cum ? Fiindcă o invitase sau îndemnase, aparent curtenitor, un bărbat necunoscut ? Dar nu era actriță pe scenă, căreia să i se ofere norocul unui rol. Era o fată săracă, ajunsă pînă la desperare, care cu o inexplicabilă lipsă de șovăire măcar, cotrobăise prin dulapul unei femei moarte, alegîndu-și găteli, sau acceptîndu-le pe cele indicate în „program“ (căci numai așa se putea intitula foaia cu recomandări) și costumîndu-se teatral într-o rochie de tafta demodată și prea strîmtă, schimbîndu-și pieptănătura și mergînd pînă acolo cu inconștiența, încît se și parfumase (ce lucru intim e parfumul) cu Vetiverul moartei.

Totul îi apărea inexplicabil. Nu se recunoștea în fata de acolo : Ingrid !

Era ca un scris străin în toate faptele ei.

Cum învățase la dreptul penal [indescifr.] : Non agit, sed agitur. Parcă fusese constrînsă să facă lucruri care n-o caracterizau, lucruri care nu mai erau prelungirea socială a psihologiei ei, ci o impulsiune străină.

Și totuși, actele acelea îi erau opozabile (cum se spune în limbaj juridic).

Era vinovată.

Slavă Domnului că se oprise la timp. Cine știe pînă unde ar fi putut-o duce slăbiciunea de atunci. Căci hotărît, faptele de atunci adăugau un element nou

autoportretului ei psihologic: slăbiciunea. Atunci și-o măsurase pentru întîia oară.

Ș-acum din nou. Căci trandafirii n-o mai supărau de ajuns. Îi arunca, — dar aproape regreta că-i aruncă.

Alba David! Asta ajunsese! Dacă ar fi răsărit din pămînt bărbații neamului ei, Davizii drepți ai Șiriei, ar fi scuipat-o pe rînd, lăsînd-o astfel albă cu trandafirii.

Cap. XIV

Era vinovată!

De cînd cu trandafirii și cu siestele în soare pe marginea bazinului, se simțea femeie, dar depreciativ. Netitatea agresivă a Davizilor, netitatea sportivă a strănepoatei lor, erau înlocuite cu o moleșire și o încîlcire care o împiedecau să fie limpede, sau să vadă limpede în ea însăși.

Nici nu mai știa de ajuns de bine: îl ura într-adevăr pe omul-acela-care-o-jignise, sau *exagera*.

Dacă, în loc să fie femeie, ar fi fost bărbat și ar fi avut în față o femeie capabilă să nuanțeze[59] ca ea, ar fi pălmuit-o.

Dar ea gîndea astfel, — și se răbda!

În fond, nu-i pria neactivitatea. Era deprinsă să-și umple timpul cu o muncă necontenită. Iată că odihna silită, în loc să o învioreze, o moleșea, parcă alterînd-o.

Bine că se sfîrșea și asta!

Era ultima zi a bazinului de care o lega munca unei veri întregi.

Începea toamna.

Nici lecții de înot, nici lecții de patinaj.

Toamna pentru ea nu era numele de aur al unui anotimp, — ci o amenințare, — o înnourare a inimii.

Și totuși prefera asta (perspectivele sumbre ale vieții), decît asta : penibila moleșire care o făcea aproape să renege sinceritatea revoltei prin care răscumpăra o vinovăție și autenticitatea urii.

Se aruncă în apă de pe scîndura de sus, proiectîndu-și pe cerul de peruzea, supremul elan, cel care atinge pragul zborului, cînd picioarele se-nalță-n vîrfuri, pulpele se încordă, mijlocul se alungește, pieptul se avîntă, brațele se alipesc înalt, ascuțindu-și palmele lipite pînă-n vîrful însorit al degetelor.

Așa veni din soare în adîncul apei, aducîndu-i aur și argint. Dar săgeata care străpunse apa, spărgînd-o în spume, ondulă, se-nălță în arc, înflori în soare și începu să înoate, nu un înot, toate.

Nici nu știa că e în apa trandafirilor (căci înotul o ducea dincolo de gînd), dar în apa lor era.

Dansa.

Dansa singură în apă, la picioarele Verii.

Soarele o bătea în ochi. Apa sclipea. Mirosea a ploaie nouă de primăvară. Era parcă și tinerețea ierbii de mai în prospețimea apei albastre.

De ce să nu zburzi ?

De ce să nu fii tînăr ?

Iată Bucuria ! Strălуce pe apă. Rîde în văzduh. În cer, numele ei e Soare.

Soare ! Soare ! Soare !

Așa exclama gîndul celei care înota, ritmîndu-și brațele cu imnul respirator al soarelui. Soare-n plămîni, soare-n brațe, soare în sîni !

Apoi fugi sub apă, șerpuind prin transparențele ei, găsind în trupul ei arabescul lianelor și îndemnul păstrăvilor.

Oh ! Ce bine !

Respiră tot cerul, înghițindu-l cu soare cu tot, și iar se cufundă. Înota sub apă cu ochii deschiși, într-o lumină de rai. Toate mișcările erau onctuos elastice, cuprinzînd fericirea zborului în vis, cînd brațele și picioarele mersului au elanul victorios al aripelor.

Fugi, — pe apă, țîșnind ca o rîndunică.

Apoi se răsturnă pe spate, acoperindu-şi obrazul cu toată albăstrimea cerului de toamnă. Fu ca tulpina acestui cer imens şi delicat, înflorit în geana ei.

Apoi se răsturnă pe-o coastă, cu trupul ca o lance în atacul marelui galop. Zvîc, zvîc. Din zvîcnitură-n zvîcnitură.

Apoi făcu o tumbă ţigănească, — dar pe apă, luîndu-se la trîntă cu lumina.

Oh ! Ce bine !

Încă nu de ajuns. Izbucni din apă, ajungînd în cîteva secunde iar pe scîndura de sus la marginea cerului. Se întoarse cu faţa la soare şi spatele la apă. Aşa se aruncă de data aceasta.

În cinstea Soarelui.

Soare, Tu, Cap de aur, Lumină, Chică de aur.

Erau în ea, cu tinereţa şi cu religiile exclamării celor dintîi oameni, aceste vorbe, aceste invocări, — acest dialog cu aurul vieţii.

Sări înalt, cu braţele în cruce, şi căzu atît de perfect, — încît cel care privea de undeva, nemaiputîndu-se stăpîni, aplaudă.

Cap. XV

Cu aceste aplauze în bătăile inimii, ea intră în apă, aşa cum se răstignise în soare, — dar rămase îndelung sub apă, cu detunetul inimii.

Cînd ieşi de acolo nu se uită nicăieri, dar văzu trandafirul aruncat spre ea. Plutea pe apă. Trecu pe lîngă el (reamintindu-şi iară vara trandafirilor) şi începu să înoate cuminte, ordonat, ca un om care merge şi merge şi iar merge, fără să ştie bine de ce şi unde va ajunge.

Outeză şi să iasă cu inima ca fluturele de noapte.

Dar nimeni n-o întîmpina pe malul cu soare.

Își scutură apa din urechi, se șterse cu prosopul și cu el înfășurată pe umeri porni spre cabine.

Era ultima zi a bazinului.

Trandafirii o întîmpinară pe pragul cabinelor.

— Nuuu ! făcu ea involuntar, c-un fel de mirare și poate și dezolare.

Se prăbuși din soare, pînă-n trandafiri, totul.

Dacă i-ar fi avut pe brațe, ar fi căzut.

Dar erau în mînile lui Panait Vizanti.

Îl recunoscu imediat. Nu era Batiște.

Nuuu !

Fugi în cabină, închizîndu-se.

Și plînse.

Mirosea a lemnărie, a săpun de rufe și a spălătorie.

Ai fi jurat că e decorul unui sfîrșit de vacanță la vreo Constanță și că fata care plînge în costum de baie se duce la școală, despărțindu-se de băiatul vacanței mari.

Într-un tîrziu, se potoli.

Și c-o subită încruntare se revăzu și se-ntrebă :

— Dar ce s-a întîmplat ? De ce mi-a venit să plîng ?

Nervi ?

Ce-nseamă asta : nervi ?

Batiște !

De cînd apăruseră trandafirii (pe care-i arunca), era convinsă că Batiște e la București.

Și iată că nu era.

Perfect ! Îi părea rău ?

Era în ea un fel de : Haide ! Spune-odată. Isprăvește cu lacrimile și cu mofturile !

Dar nu putea răspunde.

Avea senzația bizară că plecase cineva care nici nu venise, lăsîndu-i mirarea unui gol.

Curios ! Niciodată nu-l revăzuse mai limpede pe Batiște, mai spațial, decît acuma cînd aflase că nu era la București, că altul îi trimetea trandafirii atribuiți lui.

Îl regăsea ca în soarele și vîntul dimineții de primăvară, cînd îl întîlnise sub cer, cu mînile lui vaste și ochii lui albaștri, cam bulbucați, cu dinții cam afumați, cu pipa, cu Ve-Ve...

Tresări, parcă regăsind-o pe umărul ei.

— Ve-Ve !

Şi veveriţa reveni cu el, făcîndu-l şi ea să fie şi mai absent.

Venea Batişte !

Asta se întîmpla. Îşi impunea deodată prezenţa, irezistibil.

— Bine, dar e posibil !

Izbucni în ea o revoltă atît de vehementă, încît lovi şi cu pumnul, şi cu piciorul gol, îndurerîndu-şi oasele. Dar încă nu era de ajuns.

Căci îl ura pe omul acesta.

Omul care o batjocorise.

Omul care făcuse din ea păpuşa unei răzbunări.

Ingrid !

Îşi auzi numele dat de Batişte, ca spus de el, şi mînia ei crescu.

Nu ştia ce va face, dar trebuia să facă ceva.

Era vinovată !

Trebuia să se pedepsească.

Aşa cerea sîngele ei, tinereţa ei, tot neamul ei.

Începu să se îmbrace, ca un om grăbit. Era atît de tumultuos iritată[60], încît trebui să repete unele mişcări, făcute stîngaci, cu mîini de om distrat, sau îngheţat.

Dar de ce se grăbea ?

Afară o aştepta omul cu trandafiri, domnul Panait Vizanti. Cine era acest domn ? se întrebă ea, ca deşteptată brusc din somn.

Şi fără mirare, ca şi cum aşa era firesc, nu *auzi*, ci *ceti*, revăzu foaia pe care i-o lăsase Batişte la căpătîiul celeilalte deşteptări, cu scrisul lui :

„1) Panait Vizanti (trăznit şi pe cînd era călăreţ, nebun şi de cînd e sculptor)."

Şi-ndată-l revăzu, nu scris de Batişte, ci proiectat în spaţiu, jos, la masa cu lampă şi vin, faţă-n faţă cu Batişte (Păstrase şi asta intact, halucinant de reliefat şi viu).

Ş-acum, ca şi atunci, revăzîndu-i îşi regăsi întrebarea : oare sunt prieteni ?

Dar răspunsul venea de la sine.

Erau mai mult decît dușmani : însăși dușmănia, așchiile ei.

— Ai îndrăznit ? vorbise gîfîit Panait Vizanti.

(Îl vedea, ascuțit ca o pasăre de pradă).

— Ce să îndrăznesc, amice ? întrebase celălalt, apropiindu-se.

Și-atunci ea îl văzuse pe adevăratul Batiște, monstrul apocaliptic al caricaturilor : un nas cu nări de tun, doi ochi răi și ipocriți de tapir și fierăstrăul părului cu o dințare preistorică.

Orice era posibil între ei.

Se urau.

Erau dușmani, — din pricina femeii.

Acum, afară, o aștepta cu trandafiri Panait Vizanti : celălalt.

Poate că nu pricepu tot, dar avu deodată intuiția unei hotărîri grave, pe care tot neamul Davizilor, în rînd cu zilele mîndre ale tinereții ei, i-o cereau, i-o impuneau : să se pedepsească. Ea era vinovată cea dintîi și cea din urmă și-abia apoi venea Batiște, pe care îl ura fără putere : cu care semăna la ochi și la păr.

Își adună mult aer în plămîni, ca pentru un al treilea salt, deschise ușa și ieși fără șovăire.

— Îți mulțumesc pentru trandafiri, domnule Vizanti, — și pentru ospitalitate, adăugă ea cu o lucire în ochi și o dilatare în nări, luînd trandafirii din mîna lui. Pe mine mă cheamă Alba David. Ingrid era o glumă, — o glumă proastă, apăsă ea, cu glasul un pic răgușit.

Panait Vizanti se înclină adînc, sărutîndu-i mîna ca pe vremea[61] mănușilor de dantelă.

— Domnișoară Alba David (repetă el numele, c-un fel de intimă solemnitate), ai vrea să-mi faci cinstea să mîncăm împreună ?

— Cu plăcere. Mi-e foame.

Plecară.

Vara murise acolo în bazinul[62] albastru. Dar trandafirii ei zburaseră de pe mormînt, ducîndu-se cu viața.

Partea a III-a

OMUL ÎNCEPUSE SĂ VORBEASCĂ SINGUR

Cap. I

Lumina se învineţea[63] la ferestre, ca ciupercile veninoase cînd îs rupte.

Ploaia venise cu vîntul deodată, aducînd marea schimbare dinspre iarnă. Simţeai suflarea crivăţului prin ploaia oblică de toamnă. Ciolanele îşi aduceau aminte de reumatisme şi răspîndeau în om o tristeţe a lor, un fel de craa-craa interior, cu care începe pesimismul de iarnă.

Apoi firele ploii albiră a ninsoare.

Totul era ud (plouat şi în înţelesul psihologic) de la văz, pînă la miros şi pînă la auz, şi picura în toate aceeaşi apă deprimată.

Dar ceea ce pentru oamenii de-acasă, din ţară, era fior de iarnă, considerat aproape ca o pacoste[64] personală, pentru Batişte, venit de pe front, nu era decît un accident meteorologic[65] fără de importanţă, căruia nu-i acorda nici măcar consideraţia galoşilor, necum pe a umbrelei şi strănutului.

Îşi petrecuse noaptea şi dimineaţa la Bucureşti. Acum se ducea cu automobilul la Ploieşti, bătut de vînt, de ploaia oblică şi de ninsoarea clipicioasă, lunar ivită prin desimea ploii.

Se uita atent pe fereastră, ştergînd-o în răstimpuri cu mănuşa, căutînd *acel loc unde...*

— Aci !

— Ordonaţi ?

— Vorbeam singur, camarade. Nu te ocupa de mine.

Acolo o întîlnise pe Ingrid.

Mult timp rămase cu privirea în vag. Pieptul i se ridicase ca pentru un oftat, dar îl opri, transformîndu-l într-o respiraţie fumegată, cu obrajii umflaţi.

Veveriţa răsări pe jumătate din buzunar, căutîndu-i privirea.

— Culcă-te, Ve-Ve. E frig...

Îşi aprinse luleaua, umplîndu-şi singurătatea cu tovărăşia aprinsului ei şi apoi a fumului prieten.

Plutea o mare visare pe fața lui slăbită, încă mai pietroasă decît înainte și cu nasul mai proeminent.

Ș-acum era descoperit, ca și atunci, cu singura deosebire că îmbrăcase o scurtă de piele peste hainele civile. Aceeași Ve-Ve în buzunarul din stînga (al scurtei), aceeași ploscă de coniac franțuzesc din dreapta, aceeași cruciuliță militară[66] pe piept. Și tot după o noapte cu vin.

Trecuseră șapte luni de la întîlnirea cu Ingrid, dar el era exact același, cu toate că venea dintr-o avalanșă de întîmplări militare, al căror vîjîit și urlet îl avea mereu în timpan, — ca prezența unei fanfare la căpătîi sub cerul zilelor și nopților.

Iar în el, delicat, dintr-un surîs cu crețuri, sau dintr-o alunecare în vag a văzului, răsăreau aceleași fragilități de taină ale bărbatului, — sau sîngerau aceleași răni familiare.

Și iarăși se întrebă, ca de atîtea ori :

— De ce-o fi fugit ?

— Ordonați ?

— Vorbesc singur, camarade. Ocupă-te de volan.

Fără să știe de ce, cînd se gîndea la ea, se uita involuntar la aspra lui palmă bărbătească. Ființa ei aeriană (de o zi de primăvară) venise, stătuse, ațipise și zburase ca un fluture albastru, fără urmă. Privindu-și palma lui de ucigaș războinic, vedea parcă încă mai bine oprirea ei magică și dispariția ei subită (o clipire !).

De la Sigrid încoace nici o ființă (cu excepția lui Ve-Ve) nu-i solicitase mai adînc nevoia de a ocroti. Ca și pentru Sigrid, și tot dintr-o dată, inima lui devenise strașină.

Numai că picura ploaia a mare pustiu.

Se vede că inima lui era predestinată să rămînă o simplă tentativă. Surîse pentru el, dar ca pentru altul și ridică degetul arătător, înconvoindu-l, ca după un „dixi".

Apoi destupă ploscа și gîlgîi de unul singur înspre domnii îngeri.

— Să vie Bazarcă !

— Ordonați ?

„Ăsta e tîmpit și din cauza serviciului", gîndi el cu sughiț, și ridică din umeri, fără să-i mai răspundă iar : „Nu vezi că vorbesc singur, camarade ?" — fiindcă repetarea vorbei „singur" începea să-l supere chiar cînd nu era decît o iminență nearticulată. Dar pînă cînd ?

— Să vie Bazarcă !

Aparent, poate că mai ales pentru asta se ducea la Ploiești. Petrecuse în multe părți de-a lungul vieții lui zburătoare, de „țigan al spațiului". Dar parcă nicăieri ca acolo, cu vin de Ceptura, Urlați și Chițorani și cu arcușul lui Bazarcă și cu tacîmul lui Axente — Ilinoiu — Șopen — Ionuț — Conu Fănică și ceilalți, — nu se simțea mai în largul lui. Se simțea *acasă*, el care n-avea nici casă anume, nici familie anume. „Rămîi sănătoasă, cucoană, că-mi iau geamantanul și plec !"

Dar după arcușul lui Bazarcă trecut peste toate podgoriile Văii Călugărești, era Panait Vizanti.

Fără de Panait și casa lui, Ploieștii ar fi fost un loc depășit al amintirilor. Dar Panait era o permanență irezistibilă, care-l trăgea mereu în urmă (Ploieștii erau pentru el mai mult în timp decît în spațiu), aducîndu-l de oriunde, în pauzele vieții lui profesionale.

În casa lui Panait și-n fața lui nu erau doi (ei doi, vechii colegi), ci trei : Sigrid, Panait și el. Ea între ei, alcătuind numai astfel o trinitate hipnotică.

Moartea lui Sigrid, ca și viața ei neîmplinită, îi aduna față-n față, într-un fel de veghe, într-un fel de pîndă, cu speranța că, odată și odată, se va întîmpla ceva care să sfarme tăcerea, dîndu-le curajul vorbei.

Căci într-o discuție normală nu-și puteau spune nimic unul altuia.

— Tu ai ucis-o pe Sigrid !

— Ordonați ?

Tresări, uitîndu-se din Căi Lactee la spinarea și profilul leatului de la volan.

Cine vorbise ?

— Vorbesc singur !

Dar vorbea pentru el, nu cu șoferul.

Putea el să-i spună lui Panait : „Tu ai ucis-o pe Sigrid " Numai cuțitul ar fi știut să-i spuie exact

aceste vorbe, despicîndu-l pînă în inimă. Dar n-avea dreptul.

Căci deîndată Panait l-ar fi somat :

— Mărturisește c-ai iubit-o !

— Ordonați ?

Nu-i dădu cu luleaua în cap, dar o scutură cu boca-boca sacadat.

De asta-i era dragă singurătatea avionului. Acolo poți vorbi singur ca pe lumea ailaltă, fără ca nimeni să-l întrebe. Elicea și vidul cu gînduri.

Dar cine o dusese la moarte pe Sigrid ? (și asta era oroarea). Panait sau el ? Treceau în avion deasupra unor lacuri. Avionul intrase într-un gol de aer, căzînd. Întorsese fața înspre Sigrid. Nu-i era frică. Dimpotrivă, zîmbea c-un fel de luminată ușurare, arătînd cu degetul spre lacuri, dînd din cap și-apoi făcînd cu mîna semnul (mai tîrziu devenise tragic, pe cît simplu) : haidem acolo.

El zîmbise, dînd din cap. Adică : da, e frumos !

Dar redresase avionul. La sosire, Sigrid îl privise calm, senin, aparent nedumerit.

— Ți-a fost teamă, Batiște ?

— Pentru tine, Sigrid.

— Minți, oftase ea blînd.

Atît.

Apoi Sigrid se înecase.

Și scena din avion căpătă altă semnificație. Ea crezuse, poate, că Batiște, în gînd cu ea („Sufletu-mi nemîngîiat, îndulcind c-un gînd de moarte") prăbușește voluntar avionul, — consultînd-o chiar în faptul căderii. Dar că se răzgîndise, neavînd curajul. Deci îl lăsase să trăiască, plecînd ea singură, după ce și al doilea bărbat se dovedise în clipa verificării tot ca și celălalt : om mic.

De-atunci, sufletul lui era și mai în ceață.

Uneori i se umpleau ochii de lacrimi, copilărește. Se uita la cer, unde era sau nu un Dumnezeu (dacă era El, și Sigrid începea acolo), desfăcîndu-și vastele lui palme, cu o înduioșătoare protestare :

— Iartă-mă, Sigrid. Sunt prost, nu laș. Eu să te fi ucis pe tine?

Dar cine-o ucisese pe Sigrid? Viața cu Panait? sau drumul spre moarte cu el?

El sau Panait?

— Mînă, camarade, nu dormi!

Îl apuca uneori cu furie-n galop dorința de-a-l avea cît mai degrabă în față pe „fratele Panait".

Știa că Sigrid e între ei.

Numai așa Sigrid devenea o prezență împărtășită. Suferința dispariției ei începea și-n celălalt.

Numai tăcere între ei, — ăsta le era vinul adevărat, pe care numai ei îl beau din taina celuilalt. Nici o vorbă despre Sigrid. Căci tot ce-ar fi putut să-și spună unul altuia era ucigaș, ridicînd mîna unuia împotriva celuilalt.

Sigrid oprea cuțitele lor, înlocuindu-le cu pahare ciocnite.

Căci asta devenise frăția lor de odinioară: o ascuțire de cuțite necutezătoare, dar la pîndă neînduplecată, în lamele cărora se oglindea în vin, cu cer și sînge, viața și moartea lui Sigrid.

Iar gîlgîi coniacul.

— Cuminte, Ve-Ve. Ajungem.

— Ordonați?

— Îți ordon să ajungi în sfîrșit și să taci odată.

Cap. II

— Bun găsit, Mărioară Țăcănoaie din Urlați, — vorbi Batiște, umplînd pragul cu marea lui ființă (munte).

Mărioara păru sporită într-o avîntare zîmbitoare. Îi era drag comandorul, cu care intra cheful în casa cu hachițe, dar cînd și pe deasupra o cinstea domnește cu tot numele ei, parcă era plină numai cu inimă, din tălpi și pînă-n gușă.

— Bine-aţi venit, dom'comandor, că ni se făcuse dor la toţi. Cînd vine pacea ?

— Întreabă-l pe Bazarcă. A propos de negru, pîne albă aveţi ?

— Facem.

Îşi scoase scurta, după ce o invitase pe Ve-Ve să iasă dintr-un buzunar al scurtei, luîndu-şi locul în celălalt buzunar al hainei, unde-o aşteptau şi nelipsitele ei alune.

— Bine mai trăieşte fata asta ! oftă Mărioara. Blană are...

— Leafă n-are ! zîmbi gros Batişte, frecîndu-şi mînile a desmorţire.

Mirosea a sobe calde în casă.

Cuvîntul „casă", casă cu sobe, sobe cu foc, — foc fără de război, suna aproape miraculos în sufletul celui care venea de la moarte.

— Stăpînu-tău ce face ?

Mărioara roti o privire de investigaţie de jur în jur, gata parcă să spuie ceva cu glas scăzut. Dar renunţă, fiindcă intrase deprinderea camuflajului în toate.

— Ce să facă şi dînsul ? Cum îl ştiţi. Bine. Acuma îl doare piciorul.

— Lucrează ?

— Parcă dumneavoastră nu-l ştiţi ?

— Amicii ?

— Au crescut păianjenii pe scaunele'nealor !

— Taci ! Şi pe scripca lui Bazarcă ?

Oftă Mărioara, cu toate Mărioarele din Urlaţul ei, în cascadă.

— Zău, aduceţi-l, don'comandor. Cît staţi ?

— Mai întrebi ? o noapte.

— Numai atîta ?

— Noaptea-i lungă, fata mea. Ce faci de mîncare la masă ?

Mărioara făcu o pauză, apoi ridică din umeri, privind în sus.

— Ce-o porunci.

— Ce-i cu tine, Mărioară ?

— Ce să fie ?

— Nu eşti tu !

— Eh ! oftă ea şi mai din adînc. N-oi mai fi, c-aşa e datul omului : să fie pînă ce-o fi altul în loc.

— Ce-i asta, mă ? Pleci ?

— Nu mă spuneţi că *vorbesc !* Iaca-l aud. Zău, don' comandor !

Într-adevăr, se auzea pasul cu ritm special al lui Vizanti. Apăru din adîncul unui coridor încălzit cu sobă de fier, cu nelipsitul lui băţ.

— Bine-ai venit, frate Batişte.

— Bine te-am găsit.

Se sărutară, cuprinzîndu-se în braţe ca pentru o trîntă.

— Mărioară, o chemă Vizanti şi cu glasul şi cu bătaia din palme, ieşind din strînsoarea lui Batişte. Adu o sticlă de armagnac, gustări şi pahare. Şi ai grijă de sobe.

— Piciorul ? îl cercetă Batişte, ca să umple tăcerea.

— Da, iar mă doare din cauza umezelii. Tu, sănătos ?

— Tun. E şi explicabil. Vin de pe front.

— Bine ?

— Merci.

— Cît stai ?

— Noaptea reglementară.

Vizanti nu-şi putu opri o dilatare înspre zîmbet. Se frînă la timp, îşi frecă şi el palmele (ca şi Batişte care şi le desmorţea) şi hotărî :

— Atunci o facem lată.

— La dispoziţie.

— Îmi pare bine că ţi-ai adus aminte de mine. N-ai mai dat pe aci din primăvară, — parcă din primăvară ? îl cercetă Vizanti, strîmbînd capul interogativ.

— Mi se pare.

(Ce s-a întîmplat în lipsa mea ? Şi Mărioara şi Vizanti au un aer ciudat. Mărioara e ofensată şi n-are curajul să spună făţiş ; Vizanti jubilează şi nu spune de ce. Că doar nu prezenţa mea poate să-l bucure ! Cel mult scurtimea şederii mele ! Eh !)

— Ce mai e pe la voi ?

— Pace, — zîmbi ironic Vizanti.

— Ai mai lucrat ceva ?

Întrebarea lui Batiște, cu toate că formală, o trecu prin inimă. Căci, deși de un timp lucra și vroia să creadă din nou în meritul artei lui, — simpla prezență fizică a lui Batiște îi readucea în ochi ritmul și dimensiunea Mestrovici, decolorîndu-i speranța. Răspunse moale :

— Cîte ceva...

(Acum e sincer deprimat. De ce ?)

— Mă simt bătrîn...

(Minte ! Dar de ce-mi spune tocmai mie astfel de baliverne ?)

— ...Crizele de reumatism îți determină și un reumatism psihologic. Gîndul își pierde elasticitatea. În sensul acesta spun că mă simt bătrîn. Altminteri, pot împrumuta vitalitate orișicui...

(Ce-i asta ? Sfidare ? Încercare de ironie ? Aluzie la mine : c-am slăbit ?)

— Mă, frate Batiște, fără nici un orgoliu, dar generația noastră e mult mai solidă decît cele care au urmat-o.

— Oare ?

— Gîndește-te numai prin ce-am trecut și prin ce trecem. Nu putem spune că n-am suferit și că n-am trăit. Eu, fiert în numai două războaie, tu, în trei, — și totuși uită-te la noi. N-avem nimic de pensionari. Suntem vii, rezistenți la toate : de la suferință...

(Lasă ! mîrîi ca o furtună gîndul lui Batiște, în timp ce pumnii i se bolovăniră).

— ...pînă la beție. Arată-mi mie vreun „băiat" de astăzi în stare să o ducă la băutură ca noi.

— Da. Bem corect.

Vizanti zîmbi.

— Cum spui...

— Mă, frate Vizanti, izbucni Batiște din senin, ai devenit filosof în lipsa mea. Te-ai îmbolnăvit de pace... Am intrat în casa ta. Casa ta ? N-am recunoscut-o.

— De ce? tresări Vizanti, ridicîndu-şi fruntea ca un scut.

— Primirea ta? N-am recunoscut-o.

— Cum?

— Mărioara Ţăcănoaie din Urlaţi? n-am recunoscut-o.

— S-a prostit.

— Dar ce s-a întîmplat în aceste locuri ale tradiţiei trecutului, de vreme ce unul ca mine nu le mai recunoaşte? Ce e? Sau ce nu e? Hai, răspunde Panait Vizanti! îl interpelă Batişte oarecum teatral, dar fără ca nimic alt să denunţe o nuanţă de zîmbet.

Se ridicase în picioare, dominîndu-l pe Vizanti cu toată fiinţa lui desfăşurată.

— Răspunde, Panait Vizanti. De ce taci?

Foarte încordat (ascuţit) şi gata să sară, Panait Vizanti ridică din umeri, dar c-o tresărire atît de nervoasă în fiinţa lui iute, încît amintea acele scurte răscoliri ale cozii felinelor.

— Nu s-au spus Vorbele, — Panait, o frate Panait.

Zîmbi, făcînd o pauză.

Zîmbi şi Panait Vizanti, uşurat.

— Să vie, — începu Batişte, cu degetul arătător în sus de tot.

— Să vie Bazarcă! — întări Vizanti, aruncînd tot braţul.

Cap. III

Veneau la vin cu sobă şi bună lumină de lampă, după atît de lungă pauză, încît şi ei păreau întorşi de pe front, ca şi marele lor Batişte. Veneau ca aduşi de goarnă, pe rînd şi pe cîte unul, chiorîndu-se să-i afle şi pe ceilalţi. Întîiul la datorie fu Ionuţ zburlitul, cu picior de lemn şi sănătate de fier, spunea el, zîmbind ştirb şi cu fumegare de mahorcă.

— Mă, unde-o fi Axente, mă fraților? Că eu fără de Axente sunt ca omul fără de picior. Beau șchiop.

— Ia-l de la Ceptura, îl îndemnă Batiște cu vină-n-coace.

— Cu ce, mă?

— Îți pun la dispoziție automobilul stăpînirii.

— Nu se poate, mă fraților mei. Au venit potoapele[67] cerului să despartă pe frații vinului. Nu pot ajunge nici cu corabia lui Noe pînă la Axente, că aia mergea numai pe ape, dar asta trebuie s-o întindă și pe uscat. Tare-s singur și tare-s amărît, fraților mei. Și vorba ăluia de la Huși, care bînd vinul altuia, s-a întors și-a spus: Bunu-i și dulciu-i și tare-s cîrpănoșel! Dar eu, fraților, fiind tare singur și amărît fără de fratele Axente pe care l-au îmbulzit apele la Ceptura (de-acolo vine C-ul lui Axente, mă?), am să mă-mbăt cu dulce vin străin, care de pe-acuma bucură măruntaiele mele. Îmi vine să nechez!

— Bine vorbit, frate Ionuț! zise Batiște, răsturnînd paharul.

— Bine băut, frate Batiște, zise Ionuț, la fel făcînd, cu strașnică răsturnare și-apoi cu adînc răsuflet de bunătate și bucurie: Haa!

Cînd iată că răsări, venit cu cogeamite umbrelă, Șopen, zgribulit, palid ca o lumînare care arde pe un pian romantic, după ce duduia casei a cîntat...

— Mă Șopen-tată, îl întîmpină Ionuț, zburlit și de vin băut cam pe nerăsuflate, — ce faci tu cu-atîta umbrelă?

— Mă apăr.

— De apă?

— Păi cum? zîmbi Șopen.

— Da, mă! De ce nu faci tu, mă Șopene, ș-o umbrelă să-i apere pe oameni și de vin?

Dar Șopen, fără să răspundă la atac, se așeză reculeș și melancolic, ca un alt uluc al ploilor de toamnă, și se puse pe băut. Căci delicatul Șopen stingea.

Iaca și conu Fănică: lung, slab și tuciuriu, ca fumul unui horn de mansardă.

— Dom'le, dom'le, bine că n-am murit! Mi-era frică să nu beau la parastasul nostru. Dom'le, dom'le (toarnă, Mărioară) a-a-asta e o problemă f-f-foarte delicată. Cine are să bea la parastasul nostru? Noi nu suntem oameni ca oricine. N-n-noi suntem c-c-cavalerii de la Valea Călugărească... Nu v-aţi gîndit? E o chestie serioasă!

Intră şi o tăcere: Ilinoiu, — copacul cu obraz şi braţe.

Dădu din cap, scoase o batistă popească, o desfăşură ca pe o hartă în palmele lui şi trecu un timp pînă ce se hotărî să strănute: alături. Apoi se bătu uşor cu batista peste vîrful nasului, o pături la loc cu mare grijă (parcă o consultase) şi fu acolo ca de cînd lumea, participînd fără mirare şi fără întrebare la orişice.

Căldura, lampa, vinul învingeau ferestrele iernii. Toţi erau pe pragul de moină şi reumatisme al vîrstei de cincizeci de ani; unii îl şi depăşiseră. Ionuţ avea picior de lemn şi suferinţă scîrţîitoare în oasele lui scăldate în tranşeele războiului din 1916. În zîmbetul feţei lui de paiaţă zburlită, cu nasul în sus şi ochii în necontenită licărire din orbitele adînci, — era şi crampa unei suferinţe. Nu se băga de seamă într-atîtea creţuri de rîs. Invalid autentic era şi Panait Vizanti. Chiar marele Batişte avea ruginile lui.

Dar văzîndu-i acolo, în pîlpîirea vinului, nimeni n-ar fi cutezat să le tăgăduiască buna dispoziţie, socotind-o ca un atribut familiar al fiecăruia.

Ciocneau, glumeau, rîdeau, flecăreau, — vinul crescîndu-i (sau scăzîndu-i) spre copilăria lor, redeveniţi colegi pe băncile liceului.

— Mă, fraţilor mei, plînge paharul de jalea lui Axente. Să nu vie el, Axente, cu glasul lui scăpat de la Potop! M-auzi, Axente de la C? Nu simţi tu glasul vinului meu în urechea ta beţivă? Nu ţi se bate o pleoapă? Nu strănuţi? Nu te mănîncă palma stîngă? Bă, Axente, ce, eşti surd?

— Nu-s eu surd cît eşti tu beţiv, prăpăditule de Ionuţ cu ploşniţe în lemnul piciorului!

Spre stupoarea generală, Axente, ud, cu cojoc ţărănesc, era pe pragul încăperii, răspunzînd vrăjitoreşte la invocarea lui Ionuţ.

— Ce cauți aci, ticălosule? Unde ți-ai lăsat C-ul?
— Am proces mîne, mă fraților, la Curtea Marțială
— Toate ți se trag de la C!
— Axente cu C de la Curtea Marțială! Completă Ionuț. Și de ce ți-ai pus suman, mă? Te pregătești de temniță?
— Nu mai glumiți, mă. Ne judecă sumanul.
— Sumanul? rîse altul.
— Pentru glas, mă. O să ți-l taie.
— Pentru automobil, mă.
— Ce? Ți-ai cumpărat automobil? Axente cu A de la automobil?
— Mă, beților, cu voi n-o mai scot la capăt. Dați-mi, mă, și mie un vin cu P de la pahar!
— Bravo, Axente.
— Ce, mă fraților, vă credeți regii alfabetului? Am, mă, și eu, literele mele.
— Litre, Axente, nu litere.
— Da' unde-i Bazarcă, mă fraților?
— Vine, — zise Ionuț.
— Cu v de la vin.

Sunau toate glasurile de-a valma, într-o veselă hărmălaie. Fumul țigărilor începeșa din nou încăperea înaltă, pînă la stîlpii balconului de lemn ai catului de sus.

Într-acolo se duceau în răstimpuri și privirile lui Vizanti.

El și cu Batiște se aveau față în față, ca întotdeauna. Batiște cu spinarea spre scară; Vizanti cu obrazul spre scară, — scara lui Sigrid, căci ea mai mult pe sus era și dintr-acolo apărea cîte o clipă.

Dar Ve-Ve nu o cunoscuse pe Sigrid.

Și iată că, deodată, Ve-Ve răsări din buzunar, trecu peste spinare, alunecă pe braț, pe genunchi, sări jos și de-acolo fumegă vertiginos (ca un tren, din vale, văzut din vîrful muntelui) pînă în umbra stîlpilor balconului de sus.

Ca și cum cineva ar fi spus mut: Ingrid.

Dar după un timp veverița se întoarse cu un aer dezamăgit și se cufundă din nou în buzunarul ei.

Ce era asta? un capriciu?

Dar privirile lui Panait ce însemnau?

De ce nu se putea opri în răstimpuri să privească spre stîlpii rămaşi în umbră?

Era cineva sus, în odaia lui Sigrid?

Cine putea să fie acolo?

Panait nu aducea femei în casă. Le consuma în atelier, fără ca niciodată (după ştiinţele lui Batişte), fie în ani lui Sigrid, fie după moartea ei, — vreuna dintre ele să se poată dilata spre casă.

Dar cine ştie? Poate că Panait nici asta nu mai respecta. Vrîsta cu libidinozitatea ei, durerile reumatice sau cine ştie ce altceva încă putea să-l determine să instaureze şi în casa amintirii lui Sigrid practicele atelierului.

— Mă fraţilor, ia lăsaţi-mă cu lăudăroşenia. Şi mie-mi plac femeile, nu mă lepăd; numai că nu le mai trag în piept. Aud?

Glasul lui Axente făcu o măreaţă explozie muzicală în urechea lui Ionuţ-bietul.

— Mă Axente, îl fulgeră Ionuţ. Păcat că nu te-a făcut mă-ta tun! Aveai şi tu ce face cu pacostea ta de glas!

Mărioara se înfăţişă, ajutată de Buhnaru (purtătorul unui orizont cu musteţi), aducînd cele trebuitoare pentru masa care încă nu începuse. Îşi luară deci paharele, ducîndu-se pe la alte măsuţe, făcînd loc Mărioarei pentru albele pregătiri.

Cinci şi cu doi, şapte, repetă mintal, pentru a nu ştiu cîta oară Batişte, uitîndu-se interogativ la al optulea tacîm, pus de Mărioara, fără ca nimeni să-i fi poruncit atîtea. Că ei, beţivii de faţă, nu erau decît şapte: ei doi, plus ceilalţi cinci. Cine era al optulea tacîm?

Şi încă ceva. Mărioara (în mirarea oaspeţilor) rîndui ca niciodată, în mijlocul mesei vinului, un vas albastru cu trandafiri galbeni.

În cinstea cui?

Ce-nsemnau toate astea?

— Să vie Bazarcă!

Suflînd în palmele scobit împreunate cu toată căldura buzelor, Bazarcă apăru galben de frig, ca o gutie înnegriță și buzată, cu nasul picurînd.

Dar cum văzu cele de-acolo, își regăsi dinții zîmbetului, din ureche în ureche.

Se înclină ca la Împărați, în fața lui Vizanti și-a lui Batiște, apoi mai cu cruțare de spinare, la ceilalți, apoi făcu din ochi Mărioarei din Urlați (o găsești unde n-o cați !) și se îndreptă spre cutia vioarei.

Totul era gata, albă masa, cu cristale și cu trandafiri, — negru Bazarcă, cu ai săi dinți și al său arcuș zburător, — dar nimeni nu se așeză. Era o așteptare. O așteptare cu ochi spre cele de sus.

Se ivi.

— Te-așteptam, zîmbi într-acolo Vizanti, înclinîndu-se ceremonios.

Batiște păru că din nou se uita la cer (la cerul lui Sigrid), cu palmele desfăcute într-un fel de înduioșătoare protestare : Iartă-mă, Sigrid, sunt prost, nu sunt laș.

Asta ce era ?

Se duse într-acolo cu atîta izbucnire, încît nu Panait, ci Batiște o întîmpină pe Alba care cobora :

— Aici ! Ești aici ? o întrebă el candid.

— Da. M-am întors aici. Nici nu mi-ai spus bun găsit, domnule comandor.

— Bun găsit...

— Domnișoara Alba David, o vesti Panait lui Batiște, celorlalți și arcușului lui Bazarcă.

Cap. IV

De-a lungul mesei, comandorul Batiște nu mai deschise gura. Mînca suficient, dar cam distrat și bea solid, dar cu gest sobru, fără fanfaronadă. Paharul lui însă avea talentul de a fi mereu plin, cu toate că era mereu gol

De cîteva ori, la începutul mesei, veveriţa cercase să iasă din buzunar, ducîndu-se prietenos la Ingrid. Dar degetele stăpînului ei deveniseră zăbrele, arestînd-o la domiciliu. După cîteva tentative, renunţase (or fi oftînd veveriţele ?).

Toţi mîncau şi beau, refugiindu-se în tăcerea acestor îndeletniciri ale gurii. Vorbele chefului dintre bărbaţi plecaseră, iar altele în loc nu veneau. Nici domnişoara Alba David nu era vorbăreaţă. S-ar fi spus că-şi dădea seama că în ochii tuturora stătea pe un mormînt, — al lui Sigrid, al oarecum predecesoarei, — căci n-avea nici un accent de veselie nepotrivită cu situaţia delicată. Se ocupa de ceilalţi în primul rînd, şi numai după ce-i vedea cu de toate, mînca şi ea, abia atingînd paharul. De cîteva ori, ochii ei se întîlniră cu ai domnului comandor. Ai lui priviră ostenit, ai ei crescură, într-un fel de sfidare. Dar de îndată se roşi. Îi venea să plîngă ? Nu.

Dar toate aceste întîmplări trecură prin vama lui Panait Vizanti, care în astfel de clipe uita de tot, devenind numai pîndă cu ochi tăioşi.

Arcuşul lui Bazarcă şerpuia printre acestea, alunecînd de la o ureche la alta, fără să întîrzie prea mult la urechea „noii suedeze", cum o botezase pentru întreg oraşul mintea lui iscoditoare.

Dar nimic nu se lega. Totul era despărţit : prin tăcere. Fiecare conviv era singur cu mîncarea şi paharul lui, alături de singurătatea vecinului şi de a tuturor celorlalţi.

O astfel de masă nu umplea decît stomacul. Şi pentru a putea dura, ar fi trebuit să umple mereu şi să aibă nu numai cu ce să umple, dar şi loc încăpător, căci oricum, e o limită la toate.

Sfîrşitul mesei apărea tot atît de rece ca şi începutul ei. Ploaia de-afară învingea vinul. O şi auzeau de altfel, udă, în geamătul vîntului. Începu fumatul, — tot acela care umple : golul dintre oameni.

Batiste îşi umplu pipa şi o aprinse.

Absurd îşi aminti vorba lui Ionuţ :

— Şi mie-mi plac femeile, dar nu le mai trag în piept.

Aproape că zîmbi, — dar atît de amar, încît dacă ar fi ştiut, dintre alune, veveriţa ar fi scos capul : De ce, stăpîne ?

„Floare-albastră ! floare-abastră !...

Totuşi* este trist în lume !"

O ! ce otrăvit de trist suna versul lui Eminescu la masa acestui vin !

Căci niciodată Sigrid nu murise mai tare decît acum.

Nu numai că alta era în casa ei, în odaia ei, la masa ei. Dar tot alta şi tot numai aceea o înlocuise şi între cei doi : Batişte şi Vizanti.

Nu numai Vizanti, dar şi Batişte o izgonise de la locul ei din urmă : dintre cuţitele lor nemărturisite.

Acum se urau mai departe şi poate că mai intens, dar din pricina domnişoarei Alba David. O vedea, prezidînd masa lor, în casa fără de fantomă. (Biata, biata Sigrid, o compătimise el în gînd cu vorbe ; nici în casă nu mai ai loc ! Stai în ploaie de acum înainte, ca un simplu mormînt). În locul delicatei fantome, era o fată, — o fată frumoasă, tînără, — o fată vie :".. Cu sînii tari şi coapsa fină**. De alăută florentină".

Asta era totul, — bestial de simplu. Viaţa învinge moartea. Sigrid (biata, biata de ea) nu-şi trăise nici viaţa, nici dragostea şi nu-şi trăise decît moartea.

Ş-acum era departe, uitată, gonită, — nici măcar în podul cu vechituri.

În toate era acum una singură, nu Ingrid (aceea aparţinea ultimelor pîlpîiri ale fantomei), ci Alba David.

Frumoasă fată !

Dar ce căuta ea („M-am întors") în casa unuia ca Panait Vizanti ?

Sărăcie ? Viciu ? Profesie ?

Ce zăpăceală era în fiinţa ei ? Îşi aminti cum o văzuse în dimineaţa de primăvară a primei lor întîlniri : în vînt, în vînt mereu. În vînt cînd fluturînd se repezise spre automobil s-o calce ; în vînt, cu mînile ţinîndu-şi pîlpîirea pletelor, cu fusta zmuncită de iz-

* în ms : totul
** în ms : plină

bucnirile vîntoasei, de-a lungul drumului care o adusese (ce blestem !) cu automobilul lui în casa lui Panait Vizanti.

De ce fugise ?

De ce se înapoiase ?

Îl căutase pe el şi-l găsise pe Vizanti ?

Sau Vizanti o căutase în lipsa lui, ştiind s-o găsească, s-o ademenească şi s-o aducă învinsă la el în atelier?

Era oare metresa lui Vizanti ?

E curios că, simetric şi în aceeaşi secundă, Vizanti gîndi : a fost oare amanta lui Batişte ?

Privirile lor se încrucişară.

Zîmbiră c-o uşoară ricanare.

Totul era atît de fals, că dacă ar fi încăput în sticlă şi-n pahare, oricare dintre monahii de acolo ai Văii Călugăreşti ar fi spart paharul, astfel lepădîndu-l şi ar fi exclamat[68]: ce-i farmacia asta ?

Dar pentru suflet, omul n-are sincerităţile dinspre vin.

Astfel că toţi tăceau, complici cu zîmbetul pe buze la această masă acră, la care ploaia de afară ar fi fost oaspe mai potrivit decît vinul dinlăuntru.

Şi din ce în ce, Panait Vizanti şedea mai vizibil la pîndă, interpunîndu-se ostentativ în orice schimb de priviri dintre Alba şi Batişte, — deşi asemenea lucru se întîmpla rar şi ca din întîmplare, şi unul şi altul părînd că se evită.

Era clar că Panait Vizanti afirma un fel de drept de stăpînire asupra Albei, căutînd să evite orişice explicaţie între ea şi Batişte.

Pînă cînd Alba se ridică de la masă. Toţi făcură la fel, — uşuraţi că se apropie un capăt. Alba le întinse mîna fiecăruia, după ce Panait Vizanti i-o sărută înclinat, aşteptînd ca fiecare să i-o sărute.

Păru că l-a uitat pe Batişte.

Căci se urcă înspre odaia de sus, fără să-i fi întins şi lui mîna.

Dar după cîteva trepte, se întoarse, cu obrazul fetelor tinere pedepsite de părinţi, care vor să braveze spiritual :

— Ce-ți mai face veverița, domnule comandor?
— Ea a rămas...
— Desigur. Începe bine într-un buzunar.

Și n-o mai văzură, că sări peste trei trepte, ca o căprioară.

Cap. V

— Păi cum, fraților mei? cuvîntă Ionuț, muindu-și patru degete cu clătinări în moț ca Pat (din Pat și Patachon). Să-nceapă niște vin!

Într-adevăr, abia acum vinul începu. Căci pînă acuma se oprise în pahare. Și adevăratul vin e curgere; nu numai în gîtlej, dar mai cu seamă-n fapte cu surîs.

Așadar vinul începu, îndepărtîndu-i iar de anotimpul apei care cărunțește o iarnă. Treaba ei! N-are decît! Vinul e soare. El n-are numai un obraz: acela rîde-n om cu tot focul luminii.

Mărioara din Urlați și Buhnaru aveau grija damigenelor.

Așa că niciodată sticlele n-aveau, după expresia aviatorului, „goluri de aer".

Arcușul lui Bazarcă se încingea. Bea și Bazarcă de altminteri. Muzica lui venea din vin spre vin și din beție spre beție.

Axente slobozi un glas.

— Să tacă Axente. Afară Axente! La pădure Axente!

Dar glasul lui Axente, ca un tanc, trecu peste împotrivirea lor, cîntîndu-le cu patos o arie superb italienească, nuanța Napoli.

După ce isprăvi, aplaudat de unii și de alții, Ionuț întoarse înspre el zburlirea lui de scai ilar:

— Axente, mamă.
— Ce-i, tată Ionuț?
— Unde-o fi fiul nostru?

— Care-i acela ?
— Tu nu știi ?
— Nu.
— Nici eu.
— Atunci e orfan de părinți, suspină Ionuț, neștiutorul tată. Bazarcă, zi-l marșul mortului necunoscut.
Din nou Șopen fu pus în evidență, primind defilarea Marșului funebru.

Veniră și cafelele : al nu știu cîtelea rînd. Dar abia de mai putea ține piept vinului. Nimic nu mai era ca înainte. Lumina lămpii străluceă altminteri, cam făcînd cu ochiul dintre lună, soare și alți ochioși. În fiecare pahar cu vin, era și o lampă, în fiecare lampă, și un pahar. Aceasta fu descoperirea lui Ionuț către Axente.
— Mă, Glasule, mă, adică de ce să nu fie el lampă cu vin dacă e cu gaz ?
— Cine-a zis că nu e, mă Picior-de-Lemn ?
— Tu, mă Cap — de — Lemn. De-acolo-ți ies ploșnițele.
— Eu, ploșnițe ? sări ca ars Axente.
— Da, mă Axente, ploșnițe de Ceptura.
— Mă Șchiopule, tu glumești, descoperi ilar, cu zîmbet, Axente. Auzi ? Ploșnițe de Ceptura ! Nu mă duci tu pe mine. Nuu !
— Dom'le, dom'le, sări conu' Fănică deodată, ca limbile lămpii cînd filează, el lung și subțire, mînile și mai lungi în sus decît subțiimea lui afumată...
— Ce-i, mă Fănică ? îl detună Ionuț, tu ești așa de pînă la dracu-n praznic, că nici vorbele tale nu te mai găsesc. D-apoi tu pe ele !
— C-c-ce spui, dom'le, dom'le ? Vrei să mă zăpăcești !
— Mă Fănică, te-a îmbătat paharul ăsta. Cine știe ce s-o fi întîmplat ? O fi călcat cu stîngul. Bea repede un pahar, să-l îndrepți pe ălălalt. Și mneata ce taci ca peștele, nene Ilinoiule ?
— M-ai auzit tăcînd, Ionuț ?
— Nene Ilinoiule, sări Axente în ajutorul lui Ionuț, adunîndu-și vinul într-o cugetare. 'Neata ești o grădină de tăcere. Parcă ai fi mormîntul 'netale. Eu te și văd :

acilea hodinește robul lui Dumnezeu Ilinoiu ! Ce-o să te mai bem ! Ești o grădină de om ! Zi, Șopen !

— Ceasul cel bun ! făcu Șopen, sfios dar beţiv, întinzînd paharul.

La masa vinului care, după cum se vede, deși cu zăbavă, începuse în schimb cu putere, doi beau adînc, rămînînd însă în gîndurile lor. Aceștia, față în față, ca doi stîlpi de frontiere a două țări dușmane, dar care încă nu și-au mărturisit războiul, erau Vizanti și cu Batiște.

Vizanti îl păzea din ochi pe Batiște ca și cum ar fi fost sentinela lui.

Dacă Batiște s-ar fi ridicat de la masă, oricît de înalt. în vinul și fumul acelui ceas al vinului, ducîndu-se spre scara Albei, desigur c-ar fi fost ca de la sine înțeles moarte de om.

Dar Batiște nu se mișca. Cu tîmpla rezemată în pumn, masiv, năpraznic de masiv, visa.

„Invineţit de gînduri cu fruntea în pămînt,
Omul începuse să vorbească singur..."

Vizanti vedea cum omul din față, abia venit de pe front, intrase în versul de plumb, scos de el de la naftalină, din buzunarul tunicii mortului fără cap și fără trup, care era el însuși din celălalt război.

Se văzu pe el în podul cu vechituri, cetind volumașul straniu, chiar pe lada de campanie, la lumina chioară de acolo, afumată de ațe de păianjeni.

Se văzu scrîșnind din dinți de mînie, la gîndul că Sigrid îl iubise pe Batiște.

Se văzu bînd singur în casa pustie, cu arșița la ferestre și muștele bîzîind în craniul lui.

Se văzu izgonit din atelier.

Se văzu izgonit dintre oameni.

Se văzu singur ca un cîne turbat, lătrîndu-și gîndurile prin odăile deșarte.

Se văzu dînd cu bățul în lucrurile lui, ca într-ale altuia.

Se văzu fără somn, gonind mereu : boca-boca, în rînd cu limbile pendulelor.

Se văzu cu vinele umflate în odaia lui Sigrid.

Se văzu în fața portretului ei secret zugrăvit de Batişte.

Se văzu convins că pura Sigrid era însărcinată de Batişte.

Se văzu nebun.

Se văzu muşcîndu-şi zăbala, la gîndul că Ingrid e tot cu Batişte, cu acelaşi Batişte al adulterului lui Sigrid.

Şi se văzu, în sfîrşit, învingîndu-se la fereastra deschisă a nopţii de vară, făcînd legămînt sub stelele aprinse ale Iadului, să-i aştepte cu fermă răbdare şi să o aibă el pe Ingrid, s-o simtă el, cum simte arcuşul lui Bazarcă strunele vioarei.

Ş-acum, iată: Alba era sus, în casa lui, în patul lui, — iar în faţă, omul lui Mestrovici: ca un alt gînditor al lui Rodin.

„Invineţit de gînduri cu fruntea în pămînt,
Omul începuse să vorbească singur..."

— Ha, ha, ha!

— Cu ce te bucuri singur, frate Panait? îl cercetă Batişte.

— Mă bucur, frate, că te văd cu ochii mei.

— Şi eu te văd.

— Să bem pentru acestea.

— Pentru toate, frate Panait.

Cap. VI

Bazarcă înalţă un „Mulţi ani trăiască", îndemnîdu-l pe Axente să-l ajute.

— Taci, taci odată, Axente. Nu-mi mai scurta viaţa c-un „mulţi ani", se zburli hirsutul Ionuţ.

— Mă Ionuţ, Mama pădurii, că urît mai eşti, mă! îl descoperi Axente, bătîndu-se răsunător cu palma peste

față. Mă frate-meu, ia spune tu cinstit: găsit-ai tu muiere să te iubească?

— Nevastă-mea, mă Axente.

— Aia-i nevastă, mă. Cu totul altăceva. Și încă de la Ceptura. Eu am zis muiere, nu nevastă.

— Cum adică, mă bezmeticule?

— Femeie cu fustă fîșneață (mă-nțelegi ce vreau să zic), dar dinafara cășii tale. Una de la Urlați, cum ar fi Mărioara: cînd era mai tînără[69].

— Ce te-amesteci, mă Axente fîșnețoiule, în căsnicia mea? Te-am tocmit eu soacră?

— Nu te supăra, Ionuț, că-ndată semeni c-un dinapoi de maimuță. Văzutu-l-ai tu cît e de roș la față?

— Ce mă tot vrăjești, mă Axente cu coarne de bou în glas? Mă, tu ești băut, mă!

— Ba că și tu!

— Și eu, mă, că doar nu-s umbrela lui Șopen, să mă port cu apele. Hai să ne-mpăcăm, Axente. Ai tu glas de potoape, da' bei vin de stingi. Pupă-ici!

Se pupară cu răsunet.

Dar Ionuț întoarsă înspre el un ochi viclean: o coadă ochiului.

— Sărutat-ai, tu Axente, subsemnatul dinapoi de maimuță?

— Vorba vine!

— Vinul vine, mă, nu vorba.

— Bine zis, bețivule, vorba ceea! Bețivule, repeta Axente, mirat ca cel care se întîlnește din vin cu felinarul bețivului sau cu chipul în oglindă. Eu nu mai știu, mă fraților, ce-am pățit? Care-s eu și care-i Ionuț? Sau care-i Ionuț și care-s eu? M-am pierdut, mă!

Dar dimpotrivă, ei doi, Vizanti și cu Batiște, știau din ce în ce mai apăsat că-s ei, față în față, despărțiți numai de o masă.

Batiște! comandorul Batiște Condor! Ăla e. Puternicul Batiste. Marele Batiște. Eroul! Iată-l: acolo, la celălalt capăt al mesei.

Ar fi mușcat din el cu fălci de crocodil, să-i ronțăie maxilarele pe care le mișcă cînd vorbește și le-nclește cînd tace, să-i sfarme orbitele unde-s ochii cu care pri-

veşte, zîmbeşte şi cheamă spre tine, să-i mestece în dinţi de crocodil buzele cu care sărută, — ş-apoi să-i sfarme în dinţi oasele craniului, cutia de os a tainelor, şi ajungînd acolo să-l privească lung (cum priveşti pe cineva care nu se poate apăra, fiindcă doarme), mormîntul cenuşiu al creierului, acel enorm miez de nucă care *gîndeşte*.

Oh! cum ar fi vrut să i le vadă gîndurile, aşa cum ai sub ochi, direct şi limpede, neîndoios, peştii într-un borcan cu apă. Să ştie, în sfîrşit, exact, cum sunt, care sunt, de unde vin, cum s-au născut, ce vor, — să le poată pipăi, să le prindă vii în palme, abia zvîcnite din creier.

Ce plănuia? Ce uneltea?

Era trist? Sau era calm?

Era posomorît? Sau ascundea o veselie?

Dar Alba? Dormea? Sau veghea? De ce se înroşise, după ce întîlnise privirea lui Batişte?

Oh! Cum se înroşise!

Fusese oare amanta lui Batişte?

La astfel de gînd, sîngele i se aprindea în cap, năuc, umflîndu-i vinele de pe tîmple, injectîndu-i ochii, umplîndu-i timpanul cu vibraţie de gong straniu şi simţea o fierbinţeală uscată în cerul gurii.

Dar astea nu erau decît presupuneri nebuneşti.

Raţional era încredinţat că Alba abia îl cunoscuse pe Batişte, că între ei nu se întîmplase nimic.

Dar n-avea el oare optimismul celui care are panica pesimismului?

Nu. *Alba era curată.*

De ce, adică? Fiindcă era întîia femeie pe care, dorind-o, ca pe nici una alta, o respecta? O respecta fiindcă era curată? Sau o respeecta fiindcă Alba îl *juca*, neacceptîndu-l decît, deocamdată, ca suspinător?

În unele clipe (ale vinului) ar fi vrut să se ridice de la masă, goliatic înalt, sfărmînd tavan, ziduri, tot, peste capetele celor din jur, s-o ia pe Alba din patul ei în braţe, goală, despletită, în somn, oricum ar fi găsit-o, — şi să fugă în lume cu prada.

Respiră adînc.

— Ce te-apasă, frate Panait ?

Tresări. Privi. Zîmbi. Întinse paharul.

— Să bem, frate Batiște, pentru ca ce ne-a apăsat să nu ne mai apese.

Ticălosul ! Și nu se mai gîndea la Sigrid !

Dar putea el fi sigur de virtutea Albei ? Era atît de vie, atît de clocotitoare ! Și de Sigrid fusese sigur, de Sigrid care era ca în somn și ca în lumină de lună, — și totuși...

Dar nu. Nici Sigrid nu-l înșelase. Acum era convins. Căci Batiște, marele Batiște, era un mare platonic.

— Ha-ha !

— Ai spus ? îl ţintui Batiște.

— Vinul ! exclamă Vizanti, răsturnînd paharul pe gît.

Și Batiște goli paharul.

Apoi se uită la ceas. Nu mai era mult și-ncepea dimineaţa. Pleca la București și de acolo din nou pe front.

Deci ei doi, Panait și Alba, rămîneau singuri.

Această simplă constatare enumerativă, Panait Vizanti și Alba David rămîn singuri în casa de la Ploiești, — îi sensibiliza sufletul ca o arsură.

Abia acum pricepea psihologia dezertorului care se duce la iubita lui.

Desigur, știa că se va întoarce pe front, la flotele lui (c-așa era el din născare : dintîi soldat și apoi om), dar mai știa acum, ca din experienţă, că un bărbat poate face și altfel, fără ca fapta lui să fie de neînţeles.

Alt pahar.

Bazarcă era la urechea lui c-un arcuș care dezvăluia în sunet cumplitele reliefuri, umbre și adînciturі ale goliciunii de femeie.

Batiște scoase portofelul cu bani și acte : să-și aleagă singur cît poftește, cum oferi ţigări din tabacheră.

Dar Bazarcă nu luă decît o singură bancnotă, — oarecum simbolic, zborul lui fiind solidar cu al platnicului : aviator pe front.

Dar în definitiv nu exagera ? medită Batiște, cerînd Mărioarei să-i aducă sticla de armagnac.

— Bună băutură !

După vin lung, energia nobilă a armagnacului aducea o trezie de aur.

Exagera !

Alba (fosta Ingrid) nu era decît o fetiță (o fătuță din Ardeal) pe care o întîlnise în împrejurări extravagante, suprapunînd-o subiectiv lui Sigrid. I-adevărat că ființa ei repeta, într-un fel, în spațiu, amintirea lui Sigrid (scoțînd-o din suflet la lumină); și ea era aurie cu ochi albaștri. Ș-apoi încercarea ei de sinucidere (dacă era așa), actualiza dramatica neînțelegere din spațiu, cînd avionul căzuse într-un gol de aer deasupra lacurilor, Sigrid sperînd că el prăbușește avionul voluntar, văzînd apoi, dezamăgită, că el n-are curajul, și rămasă fără soț, dîndu-și singură moartea.

Încercarea de sinucidere (ipotetică de altfel) a lui Ingrid o suprapusese și mai intens, și mai răscolitor, amintirii lui Sigrid, făcînd-o beneficiara unui trecut de care, obiectiv vorbind, era cu totul străină.

Apoi Ingrid fugise pur și simplu, — dar inexplicabil.

Poate că văzînd atîția bărbați înfierbîntați în jurul vinului, se temuse să fie ea singura fată în mijlocul lor, și fugise de frica lor, copilărește.

Însă fie așa, fie altfel, fapt e că el acceptase dispariția ei, chiar și definitivă, fără s-o puie la inimă. Cel puțin așa era logic și așa crezuse că și e aevea. Trăise perfect fără de ea, cîteva luni, — în inimă purtînd-o Sigrid era monologul singurătății lui lirice, — între faptele frontului năpraznic.

Întorcîndu-se în țară, c-o misiune militară, nici nu-i trecuse prin minte c-ar putea-o reîntîlni pe neverosimila Ingrid. Ea aparținea absurdului, extravaganței, capriciului fără duplicat, vinului. Nici nu mai luase în considerație (așa, ipotetic) putința de-a o întîlni din nou. Așa că venise de pe front *liber*, bucuros să regăsească vinul și arcușul lui Bazarcă și să fie din nou o noapte în casa amintirii lui Sigrid, în triunghiul paradoxal : ea, el și Panait.

Alba era mai mult decît o surpriză. Era o explozie de incredibil.

Dar *era*.

Şi iată că el, omul liber, omul venit în treacăt de pe front era gelos. Căci în definitiv aşa se numea ceea ce simţea în raport cu Alba şi cu Panait Vizanti.

Cît de ciudat ! Din cauza lui Sigrid nu fusese gelos. Dar o iubise oare pe Sigrid ?

(Întrebarea însăşi era o monstruoasă impietate. Ca şi cum te-ai întreba în biserică, stînd în genunchi în faţa icoanei : cred în Dumnezeu ?). Şi totuşi întrebarea se punea de la sine, ca adusă de diavol chiar în casa antidiavolului.

O iubise pe Sigrid ?

Mereu o binecuvînta, văzînd cîtă puritate, cîtă lumină şi cîtă melancolică fericire îi dăduse apariţia ei !

Acum însă îşi dădea seamă că din cauza ei nu suferise deloc (ca şi cum nimic din ce, logic, ar fi trebuit să-l facă să sufere, nu l-ar fi atins). Se resemnase atît de firesc ca Sigrid să fie soţia lui Vizanti, el rămînînd numai devotatul ei, cavalerul ei servant, încît acuma, proiectînd sufletul de atunci pe gelozia adusă de Alba, se întrebă : sentimentele lui pentru Sigrid, adînci, duioase, delicate, irizate şi de o stimă poetică, depăşiseră ele oare hotarul frăţietăţii ?

El n-avusese soră în casa părintească.

Dar puterea lui enormă avusese încă din liceu nostalgia unei surori. Dorise întotdeauna acea femeie delicată şi comprehensivă, de care să nu te legi numai biologic, pe care s-o poţi numi soră.

Oare Sigrid nu fusese întîia şi singura lui soră ?

Căci iată, Alba, aproape necunoscută, apărută însă ca şi Sigrid între ei doi, îl făcea (chiar dacă era şi o exagerare temporară) să sufere, dîndu-i dorinţa de a lupta, de a nu ceda cu zîmbetul pe buze ca odinioară în faţa lui Sigrid pe care Panait o luase impur din braţele lui (de dansator emoţionat), acceptînd rolul amical, dar oarecum subaltern, al celui de al treilea.

— La ce te gîndeşti, frate Batiste ?

— La noi, răspunse Batiste ambiguu.

Se uită din nou la ceas.

— Mărioară, trezește-l pe șofer. Spune-i că plecăm.

Aceste simple vorbe aduseră în casa vinului războiul.

Glumele încetară. Poate că în tăcerea gravă a bărbaților de acolo sclipea, dintr-o depărtare a lui, versul lui Villon :

„En ce temps que j'ai dit devant,
Sur le Nôel, morte saison,
Que les loups se vivent de vent
Et qu'on se tient en sa maison
Pour les frimas, près du tison
Me vint un vouloir de briser
La très amoureuse prison
Qui souloit mon coeur de briser"

Afară sufla vîntul iernii.

Ei toți rămîneau acasă, la căldură.

Unul singur pleca pe front. Nu-l compătimeau. Poate că nici nu-l invidiau. Dar toți îl admirau, simțind că mai multă viață se adună în cel care se duce spre moarte luptînd decît în cei ce rămîn acasă stînd.

Se vede că și în Panait Vizanti (decorat cu Mihai Viteazul în celălalt război) era acest gînd, căci bucuria că în sfîrșit Batiște pleacă se întunecă nedumerit.

Da. Batiște pleca pe front, devenind din nou marele Batiște.

Dar gîndul Albei ? Dar inima Albei ? (o revedea cu brațele în cruce, în cer, pe scîndura bazinului Lido, — nostalgic de tînără și aerian aurie în tinerețea ei înflorită).

Rămînea gîndul Albei și inima ei la Ploiești, cu sculptorul invalid ? Sau pleca însoțindu-l pe războinic ?

Oh ! Batiște ! Batiște !

Se ridicară.

Ciocniră, fără vorbe, un ultim pahar. Batiște ciocni și cu Bazarcă. Apoi îi salută, invitîndu-i să-și continue petrecerea. Ieși, însoțit numai de Mărioara.

Lăsat în ploaie de toamnă și regăsit acum, orașul era altul, alb, în noua iarnă.

Mirosea alpin a înălțime de omăt neatins de făptură.

Ochii lui Batiște, într-o pornire de rămas-bun, se ridicară spre fereastra lui Sigrid.

Ce ? (Tresări). Era deschisă.

O perdea flutura în vîntul iernii, descoperind obrazul tînăr al unei intense insomnii.

— Salută, Ve-Ve.

Apoi, crescînd :

— Bună dimineața, Alba.

Tot pămîntul din zare în zare, sclipea în culoarea numelui ei.

— Bună dimineața !

— Ordonați ?

Cap. VII

Deci plecase !

Mult timp rămase cu fereastra deschisă, lăsînd s-o bată iarna în obraz.

Uuiau modulații de lupi în glasurile nebuloase ale crivățului. Zăpada fumega a viscol. Din toate părțile parcă pîlpîiau fantome.

Era neliniște și plecare în toate.

Dar ea ce mai aștepta ?

Se pedepsise fără cruțare, acceptînd să fie modelul lui Panait Vizanti, locuind în casa lui (singură cu el), mîncînd la masa lui (în doi), ca și cum ar fi fost amanta lui. Desigur, de altfel, că toată lumea din Ploiești, la curent cu întîmplarea, o socotea întreținuta lui Panait Vizanti.

Și în sfîrșit, sosise și ceasul mult așteptat : apariția lui Batiște. Crezuse că va jubila, cu trîmbițe în bătăile inimii, văzîndu-i surpriza, dezamăgirea, nedumerirea.

Dar sufletul ei, încă de cu seară, se acoperise de mîhnire.

Căci orice accepta, ca să se pedepsească; dar nu putea accepta ca tocmai Batiște Condor s-o creadă amanta lui Panait Vizanti.

Dar și asta se întîmplase.

Singurul bărbat pentru care inima ei bătuse o credea, probabil, o femeie de stradă.

Mai mare pedeapsă nici dușmanii ei nu i-ar fi putut da, — toți constituiți în tribunal.

Fără s-o anunțe nimeni, știuse c-a venit, dintr-o singură aruncătură de ochi la fereastră. De-atunci trăia din nou în vîntul nebun de primăvară al primei lor întîlniri. Dar nu vroia să recunoască ceea ce se întîmpla cu nebunească evidență în inima ei. Își spunea: Bucură-te! Cel care te-a jignit în casa asta, făcînd din tine păpușa unei răzbunări, va fi și el jignit, și chiar pe locul faptei lui, văzîndu-te stăpînă în casa în care te-a adus el, culeasă de pe o șosea. Bucură-te, Alba! Ai călcat-o în picioare pe Ingrid a lui. Te va crede în brațele omului pe care-l urăște și împotriva căruia vroia să se răzbune, făcîndu-l să creadă că vii din brațele lui. Bucură-te, Alba! Trăiește-ți victoria asupra marelui Batiște Condor. Tu, o biată fată, ai răsturnat pe un astfel de bărbat, dovedind că ești în rînd, dreaptă și mîndră, cu toți Davizii din Șiria. Nu i-ai făcut de rîs. Dimpotrivă, ai fost tare, învingîndu-te și pe tine, prin pedeapsa dată, — învingînd și pe cel care te-a jignit.

Astfel vorbeau, dezlănțuite, gîndurile ei, ținîndu-și un fel de discurs.

Dar elasticitatea inimii spunea mereu altceva, fără discurs, bătînd atît de tare, încît uneori, involuntar, o acoperea cu mînile.

Se zbuciumase pînă seara, hotărîndu-se, în sfîrșit (onoarea ei era în joc), să-și ție cuvîntul dat sieși și să apară, ca stăpîna casei, fără să fie soție, pe scara care ducea spre vinul celor de jos.

Apăruse eroic (ca cel cu vulpea în sîn), scoborînd treaptă cu treaptă, cu genunchii mai grei decît cei care altădată urcaseră aceeași scară.

Învingîndu-și lacrimile, prezidase acea masă de ghiață și de ploaie, — cea mai sinistră la care vreun pămîntean să fi participat : masă de cimitir, nu pe pămînt, ci între sicrie.

Apoi plecase, — abia încă stăpînă pe plînsul care o ajungea ca o furtună.

Nu îndrăznise să dea mîna cu Batiște.

Dar de pe scară, cu suprema voință de a simula, îl întrebase despre veveriță, părînd c-a vrut să-l jignească, jos, neîntinzîndu-i mîna numai lui.

Apoi se închisese în odaia ei și plînsese ca o fată, ca o biată fată proastă, care nu știe ce vrea.

Dar îl iubea, nebuna și proasta de ea !

Și asta era tot.

Fără de explicații, fără de argumente, fără de nimic.

Dacă o jignise voluntar, îl iertase : și din toată inima.

De altfel, jocul de-a pedeapsa și de-a răzbunarea nu era decît minciună femeiască. Abia acum își dădea seama. Acceptarea casei lui Vizanti, a venirei la Ploiești, n-avea decît un singur înțeles : singurul drum spre Batiște.

Asta era. Nemaiputîndu-l aștepta pe șoseaua București — Ploiești zile de-a rîndul, luni, găsise alt loc unde să-l aștepte, știind că acolo trebuie să vină.

Bucuria de a-l revedea era atît de mare, încît de sus căzuse în genunchi și sărutase podelele care-i acopereau prezența de jos.

Niciodată nu-l urîse. Mințise stupid, vrînd să se convingă singură că e dușmanul ei, că a jignit-o și că trebuie să-l urască și că-l urăște ca pe nimeni altul.

Nu-i adevărat ! Mințise.

Dacă era un om pe care să nu-l poată urî, orice să-i fi făcut, acela era Batiște.

Nu era frumos !

Îl iubea !

Era mai mult decît frumos ! Era puternic !

Uneori semăna c-o dihanie preistorică (clipa cînd se ciocnise cu Panait Vizanti). Dar şi atunci sufletul ei, deschis pentru el, îl cuprinsese, adunîndu-l în amintire.

Îl iubea!

Cînd se gîndea la el, inima ei s-acoperea ca de soare şi braţele ei vroiau să înflorească înspre el.

I-ar fi dat trupul ei, fără nici o ezitare, fără o secundă de apărare sau de pudoare.

— Ia-mă.

Asta ar fi vrut să-i spuie.

Dar era tîrziu, — tragic de tîrziu.

Căci se numea Batişte Condor şi plecase din nou pe front, — pe frontul acela blestemat, unde oamenii îşi dau moartea unii altora.

Ah! Cum ura războiul.

Acesta era monstrul apocaliptic pe care îl ura într-adevăr. Cu cerul lui de moarte, cu aerul lui de moarte, cu pămîntul lui de moarte.

— Tatăl nostru, carele eşti în ceruri...

Căzu în genunchi şi se rugă lui Dumnezeu să-l apere pe cel plecat pe front.

Vorbea cu Dumnezeu, ca în delir, într-un fel de dialog intim, parcă apucîndu-i poala vestmîntului, c-un fel de: „Nu te las, Doamne! Promite-mi că-l scapi de moarte".

Şi nu putea închide fereastra.

Ea, proasta, ea vinovata, ea stupida, şedea în casă bună, la căldură, — în timp ce el, bunul, dragul, marele ei Batişte, se ducea prin ger, prin viscol, prin nămeţi să-şi caute moartea, să-şi dea viaţa pentru alţii.

— Nu se poate! Nu se poate! Trebuie să trăiască! Îl iubesc! Tuu! Auzi că te strig? Auzi că te iubesc? Batişte! Stăpînul meu drag. Iartă-mă, stăpîne.

Plîngea şi se zbuciuma la fereastra deschisă, mereu acoperită şi descoperită de fluturarea perdelelor lungi.

Îşi frîngea degetele, gemea, îşi trecea mînile pe frunte şi pe ochii uzi mereu, vorbea, zbuciumîndu-se fără răgaz.

Dar el? el bănuia? el ştia?

Dar el o iubea?

Îl revăzu crescînd în zorii vineţi spre fereastra ei, cu zîmbetul, cu veverita şi cu vorba.

— Bună dimineața, Alba.

Ei îi spusese, ei, nu alteia.

Cum de uitase atîta soare la fereastra ei ?

Bună dimineața, dimineților lumii.

(„Sculați, sculați, boieri mari, florile dalbe !")

Nu era ajunul, nici ninsoarea lui și nici steaua, nici colindul.

Dar toate încep în inima îndrăgostită.

Era, în veșnica lui taină, miracolul nașterii.

Cap. VIII

De jos veneau glasuri, zgomote, muzică.

Acolo se petrecea. Și asta se întîmpla la Ploiești, în casa unuia Vizanti.

Dar ea, Alba David (acum avea din nou drept la numele ei de-acasă) ce căuta ea în această casă ?

— Pleacă !

Asta era porunca perdelelor fluturate și a glasurilor nălucite.

— Lasă tot și pleacă.

Desigur. Atunci fugise. Acum trebuia să plece fățiș[78], fără nici o fereală.

Își șterse ochii, limpezindu-și-i. Aruncă o privire prin odaie, recapitulînd ce era al ei, ce avea de împachetat și de luat de acolo.

Începu să se îmbrace febril, ca cineva amenințat să piardă trenul.

Trebuia să iasă de acolo cît mai repede. N-o interesa decît gîndul în sine al plecării. Creștea în ea, feminin, impulsiv, viteza acestei hotărîri, fără de epilogarea realistă : Cum ? cu alte cuvinte : cum să pleci ? Unde ? Cu ce ?

Dar pentru izbucnirea ei de feminitate, acestea erau amănunte secundare, care se rezolvă de la sine.

Deodată însă, desprinzîndu-se din tumultul de jos al chefului cu sunete strîmbe, răsună sporit (parcă solemn), din ce în ce, un boca-boca : răsunetul lemnos, specific pasului lui Vizanti.

Alba se uită o clipă în oglindă (în oglinda lui Sigrid), își potrivi părul cu mînile, își încheie gulerul rochiei și aștepta, cu fața înspre ușa încuiată. Nici o spaimă. Dimpotrivă, ușurarea lichidării grabnice.

După o foarte lungă pauză (alcătuită numai din secunde scandate)[71], s-auzi un ciocănit : ușor și parcă necutezător, cam interogativ :

(Panait credea că doarme).

— Cine-i ?

— Eu, Alba. Dormi ?

— Nu.

— Pot să intru ?

— Poftim.

Îi deschise ușa. Intră c-un fel de tresăltare în suflarea iernii, ca lovit. Perdelele ferestrei deschise fîlfîiră orizontal, arătînd spre el lung, alb.

— Ce-i asta ? De ce-i deschisă fereastra ?

— Ca să intre cel care a plecat.

— Iar Batiște ?

— Iar Batiște.

— Îl iubești ?

— Îl iubesc.

— Pe el ?

— Pe el.

— Și-ndrăznești să-mi spui asta mie ?

— Dar cine ești dumneata ?

— Sunt omul care te-a adunat de pe drumuri.

Avea în unele clipe Alba o fulguranță vitală care parcă și prin întuneric i-ar fi dat contur și chip.

— De ce ești vulgar, domnule căpitan Vizanti ? Cînd nu mai vorbești prin trandafiri e greu să te asculte cineva deprins cu buna cuviință. Nu m-ai adunat de pe drumuri. Asta înseamnă milă, caritate, binefacere. Dumneata m-ai căutat, fiindcă mă doreai. Sub pretextul că mă an-

gajezi ca model, m-ai adus în casa dumitale, cu speranța că într-o zi voi fi iubita dumitale. Erai convins că o biată profesoară de înot, vizibil săracă, nu va rezista la bunăstarea prelungită : odaie, luminat, încălzit, hrană. Nu, domnule căpitan Vizanti ? Mint ? Exagerez ?

Se uită la el de aproape, drept în față, și-l revăzu cu o ușoară tresărire ca în noaptea cînd urlase : „Cine ți-a permis" ? măsurîdu-se atunci cu Batiște.

Acum nu era decît ea în fața lui, — dar sîngele ei curgea prea iute, ca prudența să-l poată încetini și cuminți.

— O să mă întrebi, domnule căpitan, de ce-am venit la dumneata, dacă nu sunt ce sperai că sunt, sau ce sperai că voi deveni : darnică cu dumneata. Îți voi răspunde și la asta. Am acceptat oferta dumitale, convinsă că numai așa voi spăla[72] ofensa pe care mi-o adusese comandorul Batiște făcîndu-mă să joc rolul unei moarte, al fostei dumitale soții, chiar în această casă. Știam că dumneata și comandorul vă urîți. Acesta este adevărul, deși vă numiți frați și petreceți la aceeași masă. Vă urîți din cauza unei femei pe care ați regăsit-o în mine, împrospătîndu-vă rivalitatea nouă și vechea ură. Am vrut să par în ochii comandorului Batiște amanta dumitale, crezînd că și eu îl urăsc și că numai așa pot să răzbun ofensa pe care mi-o făcuse. Venind la dumneata, nu căutam o răsplată, ci îmi impuneam și o pedeapsă pentru anularea slăbiciunii față de comandorul Batiște, a cărui amintire îmi era intolerabilă. Dar m-am înșelat. Nu numai că nu-l urăsc pe comandorul Batiște, dar îl iubesc cu toată tinerețea mea, cu tot adîncul inimii mele, cu toată puterea mea intactă : căci n-am iubit pînă la el pe nimeni. M-aude Dumnezeu ! El poate că nici nu știe. Dumneata, domnule căpitan, ești întîiul meu confident. Dumneata și Dumnezeu. Iată de ce-i fereastra deschisă : să intre cerul, să m-audă cerul, să mă ierte cerul.

De la o vreme, Vizanti o asculta cu ochii închiși.

Era foarte congestionat, c-o nuanță de vînăt în sancvinitățile feței ascuțite. Fluturau perdelele în crivăț, prelungeau spre el ca un galop de nouri. Niciodată nu fusese mai mult ca acum pasăre de pradă, — abia om.

Părea cufundat într-o concentrată ascultare. Dar zvîcnirea sîngelui în urechi îl împiedica să mai audă vorbele.

Știa atît: că Alba îl iubește pe Batiște și că vrea să plece după el.

Iar în el, pe măsură ce glasul ei pleca spre celălalt, creștea dorința de-a o avea, de-a nu o da, de-a o împiedica.

N-o mai vedea cum era acum în fața lui.

În ochii lui închiși răsărea în costum de baie, proiectată pe cerul de toamnă al bazinului Lido. Așa o vedea, cu ochiul roș al sîngelui, iar în nări simțea tot parfumul tinereții ei de fată aurie.

Cînd, după o tăcere, deschise ochii, zîmbea straniu.

Dar omul acesta e beat! gîndi Alba, făcînd un pas îndărăt.

Dar omul acela crescu spre ea, cumplit, cu tot mirosul năvalnic al vinului.

Încă un pas făcu ea, cu trupul încordat ca pentru saltul cel înalt în apă.

Dar și el făcu încă un pas, implacabil ca o armată care înaintează încercuind.

Ajunse la fereasta iernii. De o parte și de alta fîlfîiau, ca niște aripi ale ei, lungile perdele albe.

O privi c-un început de rînjet, în care monstruos intra ș-un fel de rudiment de duioșie nebuloasă. Se pregătea s-o înșface cu maxilar de carnivor și nări dilatate. Cu o mișcare mașinală, își atîrnă mînerul bățului de clampa ferestrei, eliberîndu-și amîndouă mînile, interpunîndu-se între Alba și odaie, cu mînile libere, aruncînd umbră pe inima ei. Dar în aceeași clipă, bățul lui, apucat de mîna Albei, îl lovi scurt în cap. Gemu. Clipi de cîteva ori ca orbit de lumină. Scînci și se prăbuși la pămînt.

Ca în odaia unei crime, lungile perdele albe fîlfîiră dezolant[78].

Cap. IX

Lovitura Albei însă nu-l prăbuşise-n întuneric (cum arăta căderea trupului), ci dimpotrivă, îl trezise tragic din beţia faptei.

Leşinul trupului nu era decît o fulgerătoare soluţie, — în viteza căreia vechiul călăreţ al obstacolelor neverosimile reapăru, stăpîn pe el ca şi odinioară.

Treaz, o pierdea, — adică o pierduse.

Rănit, — putea să mai spere.

Deci rămase ca mort, într-o înmărmurire care nu era simulată decît din acest punct de vedere, căci altminteri spaima că o pierde făcea din el o mulţime în cutremur. Totul se răsturna. Fără de ea începea sfîrşitul. Ca şi cum ar fi sunat deodată toate sirenele alarme.

O auzea gîfîind sus, deasupra lui.

Apoi uuitul vîntului de iarnă, pocnetul perdelelor şi un tic-tac. Iar jos, departe, ca dintr-altă lume, cheful celorlalţi dus de arcuşul lui Bazarcă.

Cînd deschise ochii, plîngea.

Alba îl privi, fără să-l recunoască.

El, de jos, îşi puse mîna pe cap, unde-l lovise, şi faţa acoperită de lacrimi i se schimonosi mut.

Îl ajută să se ridice. Îl întinse pe patul negru, fost al celeilalte, acum al ei; ş-acum al omului lovit în cap.

— De ce te-ai apărat, Alba? o întreabă dezarmat, cu toate lacrimile lui în glas.

Acum, nici ea nu mai ştia (într-adevăr) de ce se apărase. Ridică din umeri.

— Credeai c-am să te împiedic să pleci?

Iar ridică din umeri.

— Te-am insultat. Iartă-mă. Eram beat. N-am ştiut să zic ce trebuia.

Alte lacrimi le acoperiră pe celelalte.

Alba închise fereastra. Perdelele se potoliră. Era frig. Îl acoperi pe cel din pat cu vechiul ei palton.

— Fie-ţi milă de mine, Alba. N-am îndrăznit să-ţi spun pînă acum. Te iubesc. Ştiu. Tu iubeşti pe altul.

Dar eu... eu... eu... (îi tremura bărbia), eu te iubesc. Și tu simți, Alba, fiindcă ești femeie, tragicul unei astfel de iubiri. Plecarea ta va însemna moartea mea. Nu protesta. E un simplu amănunt. N-are nici o importanță. Și eu am fost odată viteaz ca Batiște. Am fost citat cu ordin de zi pe armată, nu de un oricine : de generalul Averescu. Și eu am Mihai Viteazul. Dar am ieșit infirm din război, devenind dintîi invalid glorios. Apoi invalid pur și simplu : amintire penibilă a războiului. Am încercat să fac sculptură. Poate că am sensibilitate și o îndemînare vecine cu iluzia talentului, dar talent creator n-am și știu că n-am. Uită-te la oricare dintre statuile și statuietele mele, cu amintirea unui simplu amănunt de-al unei statui a lui Mestrovici, și îndată-ți vei da seama, că după un colț de ocean vezi o furtună într-un pahar cu apă. Nu m-am plîns nimănui: nici că-s infirm, nici că fac o artă în care nu sper. Numai ție-ți spun, Alba. Dar într-o zi am iubit. M-am îndrăgostit de o suedeză de la Ploiești, care se numea Sigrid Anderssen, fiica unui inginer. Am cunoscut-o la un bal. Eu nu dansam. Se vede că ceva din mine a atras-o. Am vorbit. Apoi ne-am cunoscut mai bine în atelier, unde mi-a pozat și încetul cu încetul ne-am mărturisit iubirea și ne-am căsătorit. Cîtva timp am crezut că pot fi și eu fericit, pînă cînd a reapărut Batiște, fratele Batiște.

— De ce-l urăști ?

— Nu știu dacă-l urăsc pe el. Pe mine însă știu că mă urăsc. Dar prăbușirea mea cu el începe și de la el vine. Nu pot să-l iubesc. Am fost ca frații. M-a înșelat, m-a batjocorit, a călcat în picioare frăția[74] noastră de arme. Alba, amîndoi suntem cavaleri ai ordinului Mihai Viteazul ! O ! Alba, înțelegi tu, fetițo ! Cînd a reapărut Batiște la Ploiești, i-am deschis casa, ca și odinioară. A devenit prietenul, fratele nostru, al lui Sigrid, cum era și al meu. Pînă cînd am observat că Sigrid mă înșală.

— Ce-ai făcut ?

— Am suferit ca un cîne. O iubeam. Am sperat (stupid) că mai ușor va reveni la mine, crezînd că nu știu nimic,

decît umilită de pedeapsă sau iertarea mea. I-am lăsat să facă ce-au vrut în casa mea. Iar eu, care nu cred în atelier, m-am izolat acolo, simulînd că lucrez, dar în realitate bînd. Din cauza lui Batişte am devenit beţiv. Da, beţiv sunt. Nu mai pot fără vin. „Să vie Bazarcă" e mai mult decît chemarea cutărui lăutar. E chemarea uitării. E chemarea bucuriei, — care altfel m-a ocolit. O! Alba, tu crezi că atunci cînd jos se bea vin cu lăutari, eu petrec, adică mă distrez, benchetuind, cum se spune. Nu, Alba. Mă înec în vin. Vreau să uit că am sperat în viaţă, în faptă, în artă, în dragoste, în prietenie, în Dumnezeu, — şi că toate m-au înşelat. Nu mai am nimic, ab-so-lut ni-mic. Dacă Dumnezeu m-ar întreba la judecata de apoi : „Ce-ai lăsat pe pămînt, căpitane ?" i-aş răspunde : „Doar pahare sparte. Atît". Auzi tu, Alba, tu care eşti tînără, bună şi frumoasă şi în pragul viitorului. Dar să revenim la Sigrid. Stăteam zile întregi închis în atelier, c-o sticlă şi c-un pahar, vorbind singur. Cam ăstea îmi ţineau tovărăşie. Şi tot speram că Sigrid îşi va da seamă şi că într-o zi va reveni la mine. Dar într-o zi, Sigrid a fugit... O privi lung pe Alba care tresări.

— ... Au fugit cu avionul, împreună, lăsîndu-mă definitiv singur, dezonorîndu-mă pe faţă, după ce mă batjocoriseră într-ascuns. Ce s-a întîmplat între ei nu ştiu. Dar Sigrid nu s-a mai întors. S-a sinucis din cauza lui în Suedia, înecîndu-se.

— Şi el ? zvîcni Alba.

— El s-a întors, mărturisindu-mi că Sigrid s-a sinucis. Nici nu-ţi închipui cît poate fi de crud omul acesta !

— Dar dumneata ce-ai făcut ?

— Am plîns. Şi am băut.

— Cu el ?

— Da. Cu el. Eşti prea tînără ca să pricepi un astfel de blestem : numai cu el, Sigrid încetează de a fi o obsesie bolnăvicioasă, devenind o amintire împărtăşită, dar o suferinţă. Şi el a iubit-o.

— Atunci de ce s-a sinucis ?

— Fiindcă o înşela cu toate femeile întîlnite.

— Aici ! ţipă naiv şi sălbatec Alba.

Cap. X

— Da, fetiţo, e oribil, e penibil să-ţi dezvăluiesc astfel de lucruri. Dar Batiște, marele Batiște Condor, acest erou al aerului, e un vicios, un om care înghite orice femeie care-i iese-n cale. Nu poate rezista. E o boală incurabilă. O ştii pe Mărioara ? Ei bine, şi ea a fost metresa lui, dar nu undeva, în afara casei, ci chiar în casa aceasta. Şi nu din întîmplare, ci din obişnuinţă : a doua lui amantă în casa mea. Şi Sigrid. Sigrid a ştiut.

— De unde ştii dumneata ?

— Mi-a mărturisit ţiganca. I-a prins Sigrid făcînd dragoste chiar în odaia ei.

— E posibil, Dumnezeul meu mare ? scînci Alba, aşezîndu-se cu genunchi moi şi spinare de babă pe marginea patului.

— Îmi pare rău, Alba, că trebuie să te deprim, spunîndu-ţi lucruri dezgustătoare, mai cu seamă pentru o fată fără de experienţa vieţii, — dar îmi eşti dragă, te stimez, şi nu pot repeta cu tine culpabila toleranţă care a dus la sinuciderea lui Sigrid. Păzeşte-te de Batiște ! Ai dreptate. Îl urăsc. Şi pe mine mă dispreţuiesc cu ură, dar şi pe el îl urăsc. Crede-mă însă, crede în decoraţia căpătată de mine pe front, — laş nu sunt. Nu l-aş înnegri pe Batiște cîtuşi de puţin, mai cu seamă în absenţă. Ceea ce ţi-am spus, n-am spus nimănui. Toţi ploieştenii cred că Batiște şi cu mine suntem fraţi. Tu ştii că nu. Dar ura mea nu foloseşte ponegrirea. Şi de ce-ar folosi-o, cînd adevărul o întrece, cuprinzînd în el şi suferinţa mea şi etapele decăderii mele.

— Dar, spune (reveni Alba, cu ochii adînci şi sprîncenele sever încordate, în dorinţa desperată de a nu pierde totul, de a nu fi sigură că l-a pierdut) de ce atunci teatrul din ziua cînd m-a adus în această casă ?

— Teatrul, Alba (cum îl numeşti just), alături de practica femeilor, e marea lui specialitate. Ce crezi că-i faimoasa lui veveriţă ? Dragoste pentru un animal ? Nu, Alba. E un efect teatral, care prinde mai cu seamă la femei. În loc să aibă în buzunar un volum de versuri,

el are o veveriță. „Cît trebuie să fie de bun și de singur, săracul", se înduioșează femeile, văzîndu-l atît de mare, aplecîndu-se cu solicitudine asupra unui animal atît de delicat.

— Crezi ? nu-i veni să creadă ei.

— Mi-a mărturisit : la chef, între bărbați. Căci cum se înfierbîntă, are nevoie de aplauze (tot teatru) și devine confesiv pînă la lăudăroșenie. Ne-a declarat nouă, amicilor de chef, fiind prezent și Bazarcă (vezi că nu-i pasă de nimeni), că în el nimic nu-i la întîmplare, spontan, dezinteresat. Că totul e alcătuit în vederea cutărui efect. „Așa cum sunt, sunt opera mea". Îți reproduc textual vorbele lui. Și e îngrozitor de orgolios. Avionul pentru el nu e nici sport, nici profesie, — e instrumentul dominației lui. Teatrul lui Batiște începe cu aripile avionului. Restul decurge. Dar m-ai întrebat (și de acolo am pornit) despre rațiunea teatrului cu tine. De ce te-a costumat în Sigrid, dîndu-ți și un nume asemănător : Ingrid ? Probabil c-a vrut să mă scoată din minți, — în fața tuturor amicilor și pe deasupra și în prezența lăutarilor. Să se vorbească a doua zi la Ploiești despre ultima ispravă a comandorului Batiște. Sau poate că a vrut să mă îndrăgostesc fulgerător de tine, ca el să nu te aibă pur și simplu, ci să vii la el, sau să te ia la el, călcînd peste inima mea, sfărîmîndu-mi-o din nou. Și iată c-a reușit. După ce a tras sforile (în trecere, venind de pe front, printre pauzele unui chef), păpușile au rămas sfărîmate : eu, în destinul meu de infirm ; tu, Alba, cu inima la picioarele lui, la picioarele cu care ți-a călcat mîndria. Și încă nu știi de ajuns : după ce-ai fugit tu în faimoasa noapte, adică după ce-a aflat Batiște...

— Cum a aflat ? vorbi Alba cu buze spuzite.

— S-a dus în odaia ta. Înțelegi ? Fără să bată la ușă. A venit furios, înjurîndu-te. Și a dansat cu Mărioara, spunînd în gura mare : „Pleacă una, vine alta". Apoi ne-a luat pe sus la Urlați, unde iar a băut, găsind alte femei. Pe toate însă din noaptea aceea le-a botezat Ingrid.

— Nu ! Nu ! Nu ! protestă Alba, scuturînd capul. E îngrozitor ! E vulgar ! E trivial ! E monstruos ! E posibil ca Dumnezeu să permită astfel de lucruri ?... Omule,

prietene, — se adresă ea lui Vizanti, apucîndu-i mîna într-ale ei, — spune drept, nu e ăsta un roman senzațional, o născocire grosolană, — spune, te rog, omule, fie-ți milă de mine și spune...

El tăcea, scobit, chinuit, învins.

— ... Dar spune ceva odată, că eu simt că înnebunesc! Sigrid a existat?

— Da.

— Și a fost soția voastră? Doamne! Ce spun? Te rog, iartă-mă. A fost soția dumitale?

— Da.

— Și... cu el? cu Batiște? spori spre marea cădere a lacrimilor glasul ei.

— Da.

— Si s-a sinucis?

— Da.

— Fiindcă și pe ea o înșela cu orșicine?

— Da. Cu orișicine.

— Atunci... Atunci... Oh! cum aș vrea să mor! De ce nu m-a lăsat?

— Cine?

— El, Batiște, monstrul. Nu-l cunoșteam. Am vrut să mă arunc sub roțile automobilului lui. Șoferul a oprit la timp. Batiște m-a luat cu el: m-a adus aci. Am venit, Doamne! Doamne! Iată unde m-ai adus! De ce nu m-a lăsat? Nu! Nu! Nu! Viața e hidoasă. Sărăcie! Salahorie! Murdărie! Oameni care se uită la tine ca la o friptură. Zile care trec la fel una după alta. Război. Apoi pace. Apoi iar război. Trăiască cimitirele! Dar de ce? De ce? De ce?

Tremura ca o ploaie.

— Vă urăsc pe toți! Lăsați-mă! Nu vă atingeți de mine!

Și deodată se prăbuși în plîns, în grindinile marelui plîns al tinereții.

Vizanti o privea cu alarmă, cu duioșie, cu adorare, — și cu ușurare.

Căci un om atît de învins nu pleacă pe o astfel de vreme.

Urla crivățul în sobe și la ferestre, învăluind casa de iarnă în sonoritate de far nordic.

Vizanti istovit își șterse fruntea de sudoare și respiră plecînd fruntea, c-un luciu de satisfacție, ca un actor chemat la rampă de publicul care îl aplaudă.

Cap. XI

După expresia Mărioarei*, „domnișoara căzu la pat". Într-adevăr, Alba, după plîns, intră într-o stare de depresiune atît de grea, încît nici nu mai putea deschide gura.

Mărioara, chemată de Vizanti, o dezbrăcă și o culcă în pat, acoperind-o cu mai multe pleduri.

Vizanti se instalase pe un scaun la ușa odăii, de acolo veghind tăcerea bolnavei. Căci era într-adevăr bolnavă, neom. Tăcea, privea sticlos fără să vadă, nu descleșta fălcile, — ca cineva răsturnat din viață într-altceva care fără să fie moarte, e mai curînd vecin cu cimitirele ei lunare, decît cu soarele zilelor mișcătoare.

Era o stranie oprire în luminoasa Alba. Ca un îngheț.

Dar văzînd că această stare se prelungește îngrijorător, alarmant, Vizanti se gîndi la medic. Nu vroia însă să puie pe nici unul de acolo la curent cu întîmplările casei lui, despre care ploieștenii vorbeau și așa destule. Așa că, fără ezitare, hotărît ca și în tinerețea lui de călăreț de curse, angajă un taximetru și plecă la București, înfruntînd viscolul, — lăsînd-o pe Alba în grija Mărioarei, asistată la nevoie de Buhnaru. De la București, se întoarse cu medic și infirmieră.

— Șoc nervos !

Somn, calmante, liniște absolută, — nici o emoție.

* în ms : Margaretei

Începură în casa arcușului lui Bazarcă și a învineților-rilor din plumbul lui Bacovia, — zile de pace, albe, somnoroase, line, ca o procesiune de lebede.

În alte timpuri și împrejurări, Vizanti ar fi observat că infirmiera e „apetisantă" și ar fi procedat în consecință. Dar acum era altul decît era el, în altă casă, decît era cu atelierul lui Vizanti. Și lebăda lui Lohengrin ar fi mîncat miez de pîne din palma lui.

Era într-adevăr curat ca niciodată, de argint și nea, îndrăgostit de-o fată fără trup, cu somn de aur și cu ochi albaștri.

Alba !

Alba — ca — zăpada.

El, Vizanti, caută volumul pentru copii, cel cu ilustrații, la librăriile din Ploiești, îl găsi și reciti la ușa Albei, povestea Albei ca Zăpada.

Într-o astfel de iarnă plutea sufletul lui, cu piticii.

Alba se trezise din somnul ei lunar, — dar tot ca pe-o zare era, într-un fel de depărtare a ființei care era acolo, fără să fie între cele de acolo.

Casa era închisă pentru orișicine. Zăpada o învelea în tăceri depline, de o polară puritate, dînd Albei de acolo hrana liniștei. Nu întreba, nu cerceta, nu se mira, — nici nu dorea nimic. Era mai mult decît ascultătoare : supusă. Tot ce i se spunea făcea întocmai.

— Bună bolnavă ! o admira infirmiera.

Într-o zi însă, infirmiera o găsi plîngînd.

— Nu te simți bine ? Te doare ceva ? o cercetă ea.

Alba dădu din cap. Apoi surîse.

Informat, Vizanti se duse la telefoane și, obținînd Bucureștii în cabină, comunică medicului curant lacrimile bolnavei.

— S-a trezit. E semn bun.

— Plînsul ? se miră Vizanti.

— Da, domnule căpitan. Viața începe cu lacrimi.

De altfel, peste cîteva zile, ea singură, din proprie inițiativă, mulțumi infirmierei, declarînd că se simte întremată și că nu mai are nevoie de asistența ei.

Consultat din nou telefonic, specialistul bucureștean dădu încuviințare, argumentînd către Vizanti că unui om

ieşit din boală, medicul şi infirmiera îi prelungesc „psihologia de bolnav".

Deci infirmiera plecă, lăsînd-o pe Alba singură, tot în pat. De acolo îl chemă pe Vizanti. Slăbise şi se anemiase. Obrajii îşi pierduseră auriul de vară, devenind ca într-o lumină de lună, albi trandafiri de toamnă, înduioşător de tineri în paloarea subţirimii lor.

Alba îi strînse mîna cu amîndouă mînile ei.

— Îţi mulţumesc. Ai fost bun cu mine. M-ai adus la viaţă.

Vru să nu plîngă, dar voinţa lacrimilor fu mai puternică decît a ei.

— De ce? vorbi ea dintre lacrimi.

Cap. XII

O iubea atît de mult, încît acceptă să-l considere ca pe tatăl ei. Căci de cînd cu boala, Alba îi arăta deferenţa afectuoasă a unei fiice.

În odaia ei, de cînd se ridicase din pat, nu mai intra. La orele meselor, Alba se scobora încet. El auzea (mereu cu inima la pîndă) cum se deschide uşa de sus, paşii ei uşori, şi-apoi scîrţîitul muzical al treptelor scării de lemn. Toţi greierii verii cîntau în urechea lui pentru apariţia Albei.

O primea cu mînile întinse. Surîsul cu care i le accepta, punînd într-ale lui mînile ei înguste, era marea lui răsplată.

(Nici o sărutare de femeie din întregul lui trecut bărbătesc nu-i clătina inima, ca acest surîs).

Mîncau împreună, numai ei doi, serviţi de Mărioara El făcea programul meselor, izbutind cu o mie de ingenioase subtilităţi să se informeze, aflînd preferinţele Albei. Copilul sărac din ea, întrebat, îşi aducea aminte şi răspundea cu o candidă sinceritate : „Şi asta-mi place"

Căci viața ei dorise mereu de-ale mîncării (altora), ea rămînînd mereu flămîndă, cu primăvara dorinței.

Avea gusturi simple. Vizanti devenise, din umbră, bucătarul ei. O bună parte a timpului și-o petrecea pregătindu-i masa care mereu să-i întreție și sporească apetitul care revenea.

Atent numai la ea, fără de nici o altă preocupare, nici nu mai bea, nici nu mai simțea nevoia lui Bazareă, nici pe a amicilor, nici pe a nimănui.

Era în insula lui Robinson Crusoe, cu bucurie, cum e luciul ilustrațiilor acelei neuitate cărți.

Uneori zvîcnea în el, ca un furuncul, gîndul că o obținuse pe Alba printr-o infamie. Dar fără multe insistențe, se absolvea. Și el avea dreptul să ia ceva de la Batiște, care avusese și avea tot.

Cu asta lichida problema : Alba, el și Batiște.

De altfel, Batiște nu mai exista în casa unde trăia Alba. Nimeni și nimic nu mai pomenea despre el. O săptămînă de boală stranie, cu vîntul în sobe și iarna la ferestre, pulverizase ființa lui Batiște, expulzînd-o definitiv din casa liniștită.

Într-adevăr : ca o casă cu bunici.

Plecaseră toți faunii din ea.

Troiene de tăcere albă acopereau pe la ferestre casa vînului de Urlați și a arcușului lui Bazarcă. Acum, singura ei muzică era, de două ori pe zi, scîrțîitul treptelor pe care pogorau pașii Albei, spre mînile întinse ale lui Vizanti.

O aștepta cu flori întotdeauna pe masă, cu tacîmurile de argint și pahare de cristal : pentru apă, ce-i drept, dar străluceau atît de frumos !

Cînd cine știe ce surpriză le depășea pe cele precedente, mîna Albei îi desmierda mîna, — filial. Dar nici o altă mînă de femeie nu ajunsese atît de direct pînă la inima lui.

O iubea ! O iubea cu realitatea lui, — desigur.

Dar iată că realitatea lui, prin Alba, era alta decît cea pe care și-o acordase și cunoscuse pînă atunci, prin celelalte femei.

Nu numai că spre ea nu-l mai îndemna *graba sîngelui*, — dar dimpotrivă. Alba i-o convertise într-un fel de nemaiîntîlnită și incredibilă *răbdare a sîngelui*.

O iubea, - dar se uita la ea ca la un lucru intangibil și asta în loc să-l mortifice și să-l îndîrjească, îl *însenina, purificîndu-l*.

Din pricina Albei *se putea stima:* lucru absolut nou în viața sincerităților lui confidențiale.

I-adevărat, nici Sigrid nu-l atîțase. Desigur, dar Sigrid era deficitară ca femeie, din acest punct de vedere.

Alba *învingea* prin respect.

Sigrid era învinsă de respectul care devenea un fel de consolare a lipsei ei de vibrație feminină.

Alba îl înnoia. Nu repeta nici o experiență întîlnită sau presimțită de el. Ea era altceva. Îi dădea (straniu) sentimentul unei inefabile paternități deși o iubea bărbătește (și o dorise bărbătește, privind-o o clipă cu ochiul roșu al sîngelui); îi dădea, prin această dragoste, sentimentul unei plenitudini estetice pe care nu o obținuse niciodată prin tentativele artei lui; și, în sfîrșit, îl limita unificîndu-l, statornicindu-l.

Cu ea în casă se simțea fericit, — ca un om care și-a găsit singur religia. La un moment al vieții lui se rezumase și se definise prin versul bolnav:

„Învinețit de gînduri cu fruntea în pămînt,
Omul începuse să vorbească singur..."

Ș-acum se surprindea uneori vorbind singur prin casa fără de Bazarcă.

Dar spunea atît:

— Alba.

Mai mult decît un gînd: o dragoste.

Cap. XIII

Prezența prelungită a unei fete iubite aduce o înnoire magică a cotidianului, care devine astfel o necontenită sărbătoare.

Panait Vizanti, trăind cea mai simplificată și aparent monotonă formă de viață, precară și repetîndu-le pe celelalte, avea sentimentul *copilăresc* al vacanței. Din nou, ca numai în copilărie, inima își regăsise elasticitatea de bucurie în toate clipele : mingea roșie în mînile fetițelor din bazinul Lido acum sălta cu aceeași prospețime de contraste coloristice în pieptul bărbatului de cincizeci de ani.

Nu-și mai recapitula vrîsta.

O resimțea liric, — alminteri — (adică contabil) nemaiinteresîndu-l.

Așa că, deși trăia toate acțiunile vieții zilnice, avea sentimentul că se joacă de-a viața în încîntătoarea tovărășie a Albei.

Alba hiberna, — dar cu zîmbet. Era în ea o încetinire convalescentă, dar fără de tristeți aparente. Mînca, — și chiar cu poftă. Surîdea aprobativ, — și uneori chiar rîdea, dezvăluindu-și dinții proaspeți (cînd rîdea, avea fulgerul de roz-alb al pisicilor).

De cîteva zile, începuse să joace dintîi table și apoi șah cu Vizanti.

Altă bucurie : căci și tablele și șahul erau asociate în mintea lui Vizanti nu atît cu voluptatea de a-ți organiza timpul agreabil, ci cu panica de plictiseală și cu nevoia de a ucide timpul. (Pentru mulți bărbați, de altfel, astfel de jocuri, reputate recreative, au sensul unor sinucideri fragmentare).

Acum însă, și tablele și șahul prelungeau însoțirea din timpul meselor propriu-zise, scurtînd pe de o parte timpul așteptărilor și dilatîndu-l pe al bucuriilor active.

Jucau tablele, după canonul acestui joc meridional, gălăgios, fanfaron, însoțit de sfidări și tarzanisme copilărești.

Apoi intrau cu fruntea încreţită în răbdarea de pescuit, în pînda cu fulguranţe matematice a şahului — joc interior al gîndului, pe cît tablele sunt joc exterior al mîinii şi al vervei.

Într-o zi, Alba îl întrebă :

— De ce nu-ţi poftești prietenii ?

Făcu o pauză, învingînd o repulsie.

— Să vie Bazarcă ! repetă ea cu zîmbet formula bărbaţilor, clamoarea lor.

Panait îi sărută lung mîna.

— Ce bună eşti, Alba, cu bătrînul tău copil. Dar tu nu vezi cît de multe jucării am ? Nu mai am nevoie de cele vechi.

Alba nu insistă.

Dar Panait era atît de emoţionat de solicitudinea ei pentru el, încît nedorind ca să facă altfel, seara la masă destupă o sticlă de şampanie (lui nu-i plăcea decît simbolic, dar acum sticla era în onoarea Albei).

— De ce ? întrebă ea. E vreo aniversare ?

— Nu. Nimic. Aşa, pur şi simplu. Fiindcă suntem împreună.

Ciocniră cupele şi băură aurul sprinten, aurul spiritual al unei butelii franţuzeşti.

Trecu parcă un fior de logodnă prin flori, lumini şi cristale.

Dar trecu şi asta, îmbogăţind amintirile cu încă ceva şi frăgezind atmosfera.

Dar el era atît de îndestulat, atît de copleşit, încît uitase că urîtul poate exista pentru alţii, chiar cînd tu însuţi ai uitat de el.

Oare cum şi-o fi petrecînd Alba timpul sus, la ea ? Nu i-o fi urît ? N-o fi avînd senzaţia că e captivă ?

Se temu pînă la accelerarea respiraţiei.

Observă.

O văzu într-o zi cu nasul lipit de fereastra iernii. De-afară veneau glasuri de copii care se joacă cu zăpadă.

Şi numele ei era Alba.

— Alba, n-ai vrea să faci... să facem o plimbare la Bucureşti ?

Nu răspunse, dar fața i se posomorî repulsiv, în timp ce cu palmele ridicate parcă-și apăra ochii de astfel de perspective.

Dar după o lipsă de aproape o zi, Panait Vizanti se întoarse de la București cu un pachet voluminos pe care-l puse pe scaunul Albei. Descoperi pachetul, cînd să se așeze la masă.

— Ce-i asta ? îl cercetă ea cu dojană în zîmbet.

— Corvadă.

Deschise pachetul : îi adusese toate cursurile de anul al doilea la Drept.

— Ești bun... și foarte delicat. Îți sunt recunoscătoare pentru tot și te rog să-mi ierți toate vorbele și toate faptele care ți-au făcut rău. Prieteni ? îl cercetă ea c-un glas de argint curat, întinzîndu-i mînile c-un avînt camaraderesc.

— Prieteni, Alba.

— Dumnezeu e bun... uneori, oftă ea.

— E bun, Alba. Îi mulțumesc.

Era atît de emoționat, încît dacă ar fi fost singur într-o biserică, s-ar fi așezat în genunchi.

Cap. XIV

— Domnișoara lucrează !

Cuvînt cu totul nou în casa veche.

Panait Vizanti știa ce face Alba (învăța la Drept toată dimineața), dar nu se putea împiedica în răstimpuri s-o întrebe ca un abia intrat pe Mărioara :

— Ce face domnișoara ?

— Domnișoara lucrează.

Din acestea (încîntătoare) decurgeau toate celelalte. Astfel trecea dimineața.

După dejun, jucau șah. Mai încolo făceau cîte-o plimbare, căci, o dată cu reluarea disciplinei de muncă, nevoia

de aer și mișcare reapăruse în Alba. Refuzase în trecut (dar ferm) blana lui Sigrid. Se îmbrăca tot cu vechiul și rosul ei „palton de la Cluj", dar în înviorarea iernii apărea atît de proaspăt tînără în paltonul demodat și cam decolorat, încît și așa, îi ședea bine. Însoțind-o la plimbare, Vizanti nu se sătura privind-o. Îi reveneau culorile și strălucirile. S-acoperea din nou cu *luciul vieții*.

Dar cîteodată Vizanti, conștient în albeața cu scînteieri a iernii de atîta tinerețe, se-ntreba c-o tresărire care-i încrețea inima :

— Oare nu-s veșted ?

Se simțea viguros. Dar în prea marea strălucire albă a iernii, și lîngă cealaltă Alba, se temea.

Odată se întîlniseră cu Omul de Omăt, ridicat de niște copii în fața unei biserici, și lăsat acolo cu cărbune și o mătură. Vizanti îl sculptase bufon, cu fantezie și vervă.

Alba rîsese și aplaudase, dîndu-i cea mai reconfortantă victorie artistică a carierei lui de sculptor.

— Nu m-ai văzut patinînd ?

— Te-am văzut numai înotînd. Te-am aplaudat. Ți-aduci aminte ?

Dar suprapunîndu-se înotului și patinajul devenise o direcție primejdioasă a amintirii, pe care, printr-un spontan și comun acord, o evitaseră.

Dar în legătură cu iarna se întîmpla altăceva, mai grav decît asociațiile de idei și amintiri. Venea Crăciunul. Și, o dată cu Crăciunul, era exclus să nu apară pe neanunțate și Batiște.

Îl și vedea apărînd. Umbra lui întuneca Omul de Omăt bun al acestei ierni.

Vizanti se frămînta din ce în ce mai nestămpînit.

Ca umbra bîtei lui Hercule, gîndul lui Batiște era enorm prezent, amenințînd să dărîme totul cu o putere mitologică.

Vizanti își pierdea somnul, liniștea, pofta de mîncare, libertatea de a se bucura (cu optimism) de prezența Albei.

Cînd, într-o zi, parcă providența îi dădu soluția la care nu se gîndise.

Tocmai erau la masă, cînd s-auzi afară zvon de sanie cu zurgălăi.

Inima lui Vizanti sări, o dată cu trupul lui.

Batişte ?

Dar pe prag, în locul enormului Batişte, apăruse tot enorm, dar altfel, jovial, cu obraz de rodie, cu nas de vin, cu buză beţiv glumeaţă, — Contiber, administratorul lui Vizanti la Valea Tînără.

Niciodată ca acuma nu aflase Contiber cît i-s de iertate păcatele şi cît de mari meritele, ca la masa aceasta, între „domnişoara Alba“ şi „domnul căpitan“.

Ce administrator ! Ce gospodar ! Ce izbutise el să facă la Valea Tînără...

— Valea Tînără ! repetă cu zîmbet în surpriză Alba înnoind farmecul viii în inima lui Vizanti care continua apologia lui Contiber la Valea Tînără.

— Ce-ar fi dac-aţi face Crăciunul la Valea ? îl cercetă neîndemnat Contiber, folosind pentru ale lui nevoi, atîta neaşteptat belşug de bunăvoinţă.

— Ce spui, Alba ? Nu-ţi închipui ce loc minunat ! Vei regăsi Crăciunul copilăriei : ca la voi în Ardeal, — stărui Vizanti.

Alba oftă. Îşi muşcă buza. Apoi privi fereastra cu fulgi a iernii. Apoi se umplu nostalgic de chemarea zurgălăilor şi întinzînd mîna spre Vizanti, i-o strînse pe a lui, spunîndu-i glumeţ :

— No, hai !

O! acest „no, hai“! Cu el plecară, cu sania lui cu zurgălăi, cu el ajunseră la Valea Tînără, cu el şi cu Alba : cu el se luminară în toate şi de toate ale Crăciunului, cu el se dădură cu sania copiilor (Alba era uluitor de meşteră şi inimoasă) ; cu el trecură dintr-o zi într-alta toată vacanţa Crăciunului.

— Nu te mai cheamă Alba.

— Dar cum ?

— Alba — Auria !

Ea îşi înmulţi dinţii într-un mare zîmbet de iarnă.

— No, că fain fecior îmi eşti !

Aşa că Ploieştiul uitat era în nămeţii Crăciunului de la Valea Tînără.

Dar Vizanti o legase pe Mărioara cu jurămînt la biserică. Altfel n-ar fi avut încredere în legămîntul ei.

Ş-acolo, la biserică, o cercetase :

— Acuma repetă ce vei face.

— Dacă vine domnu' comandor (repetase ţiganca sub bolta dumnezeiască a jurămîntului), şi întreabă, îi spun că aţi plecat cu o cuconiţă pe care n-o cunosc undeva la munte...

— Undeva la munte, — întărise Vizanti. Nu cumva să-i spui altfel, dîndu-i a înţelege că muntele e vale.

— Am înţeles. Nici o grijă. Şi dacă (urmase ţiganca) mă întreabă de domnişoara Alba, îi răspund că a plecat de la noi şi că s-a dus undeva în Ardeal.

— Bine, oftase crunt Vizanti.

— Bine, oftase posomorît Mărioara.

— Ai jurat, Mărioară, nu uita.

Nu uitase !

Batiste venise şi deşi Mărioara ştia că vine de pe front (unde era şi omul ei) şi că tot acolo se întoarce, îl minţise luîndu-i Crăciunul.

— Doamne, iartă-mă ! suspinase ea, bătînd mătanie, fără să poată uita spinarea celui care spusese atît : Hai, Ve-Ve !

Vai de biet Crăciunul lui !

„În timp ce ăilalţi", gîndea Mărioara, „nuntesc la Valea Tînără".

No hai, iarnă !

No hai, sanie !

No hai, zile !

No hai, viaţă !

Cînd se înapoiară de la Valea Tînără, cu sania vacanţei, nici unul dintre ei nu întrebă dacă n-a fost cineva în lipsă.

Dar Vizanti ştiu, apăsînd-o pe Mărioara cu o privire.

Iar Alba parcă nici nu vru să ştie, apăsîndu-şi întrebarea ochilor cu pleoapele.

No, hai !

Cap. XV

Zilele de alternanţă între panică şi anxietate, datorită întoarcerii prezumate a lui Batişte, cu ocazia zilelor Crăciunului, dădură lui Vizanti, curînd după sosirea la Ploieşti, o dorinţă : de a se căsători cît mai curînd cu Alba. Dar graba nu venea din lăcomia de a o avea pe Alba şi altfel decît pînă atunci, ci din teama de a nu o pierde. Căci dacă prin cine ştie ce hazard neanticipabil, Alba s-ar fi întîlnit cu Batişte, acesta ar fi putut să i-o ia. Pe cîtă vreme căsătoria ar fi fost mai mult decît o piedică.

Alba trebuia să devie doamna Vizanti, nu în culcuşul lui, ci în mintea ei, în conştiinţa ei, în obligaţiile asumate prin căsătorie. Numai aşa o putea păstra. Numai aşa o putea păzi.

Căci o dată măritată cu el, ea însăşi ar fi evitat orişice explicaţie (şi penibilă şi inutilă) cu celălalt, deci şi-ar fi interzis să-l întîlnească, ocolindu-l, făcîndu-se că nu-l vede, sau închizîndu-i uşa.

Şi Batişte (asta o ştia bine Vizanti) nu făcea parte dintre oamenii care cerşesc.

(Ah ! Batişte ! Batişte !)

Căci iată : o avea pe Alba în casa lui, zilnic, mereu, în toate clipele ; inima ei accepta cu emoţia recunoştinţei şi a tandrei amiciţii prezenţa şi solicitudinile lui ; petrecuse (nesperat) toată vacanţa de Crăciun, cu ea, la Valea Tînără, într-un îndemn de zurgălăi nesperaţi : Hai ! Hai !, — şi totuşi, iarăşi Batişte reapărea, apăsător, determinîndu-l de acolo, dintre *ipoteze*, să facă lucruri pe care altminteri nu le-ar fi grăbit.

Căci îşi dădea bine seamă că încă nu venise timpul unei astfel de solicitări. Prea ar fi devenit acceptarea platei pentru „pensiunea Vizanti". Şi totuşi, prudenţa îl obliga să se grăbească.

Nu se putea hotărî nici într-un fel, nici într-altul.

Aştepta (ca niciodată), ceva străin, o întîmplare sau un semn, care să-i determine voinţa şovăitoare.

Poate că de asta, fără să-şi dea bine seama, începu să apară pe nesimţite, singur, în timp ce Alba învăţa la Drept, printre oameni, la o ţuică, la o băcănie.

— Unde-ai dispărut, căpitane ? Nu te mai vezi ! Ce-i cu dumneata ? Iar te-ai îndrăgostit ?

Aşa era : *iar*. Dar acest „iar" în gura oamenilor o integra pe Alba într-o serie şi într-o promiscuitate nedreaptă, pe cît de insuportabilă. Căci pentru Alba se sensibilizase ca pentru nici una din femeile vieţii lui.

Dar ce putea el să răspundă la astfel de glumeţe investigaţii, amical intime, care bagatelizau dragostea lui şi stima lui pentru Alba : logodnica lui nemărturisită ? Să ridice bățul şi să lovească ? Ar fi determinat un scandal care ar fi pătat-o dintîi pe Alba : care, oricum stătea (domnişoară) în casa unui bărbat necăsătorit, avînd pe deasupra reputaţia lui.

Să le explice cum era realitatea ? Dar cine l-ar fi crezut, mai cu seamă pe unul ca el ? Fuseseră văzuţi plecînd în sanie la Valea Tînără ! Nu mai era nevoie de alţi clopoţei decît de ai saniei, pentru ca gura Ploieştilor să sune îndelung pe urma lor.

Nu se putea face absolut nimic.

Alba era compromisă. Oricine i-ar fi putut arunca în faţă vorbele : femeie întreţinută, — specificarea studentă (şi încă la Drept) devenind parcă o poreclă a trotuarului practicat intim.

Era penibil şi oribil ! Tocmai el, care stima pentru întîia oară o femeie, ea nefiind soţia lui, acordîndu-i numai acolada purei adorări, s-o compromită categoric, fără replică !

— Alba, am să-ţi spun ceva foarte delicat...

Isprăviseră masa. Erau la cafea, numai ei doi. Mărioara mînca la bucătărie.

— ... Iartă-mă că te necăjesc, dar n-am încotro. Suntem oameni şi trăim printre oameni. Alături de tine uitasem. Dar semenii mei mi-au adus aminte. Nu ştiu dacă-ţi dai bine seama că Ploieştii e un oraş de provincie.

— Gura lumii ?

— Da. Oamenii ţi-au înregistrat prezenţa în casa mea (nici nu era greu) şi şi-au pus lor diagnosticul, crezînd că ni-l pun nouă.

— Da, era de aşteptat, încuviinţă calm Alba.

— Ce facem ?

Alba ridică din umeri.

— Nu, nu, Alba ! Nu pot accepta ca reputaţia ta să sufere din cauza mea. Trebuie să reparăm răul făcut.

Alba îl privi atent.

— De ce să nu fii soţia mea ? Ştiu, ţi-aş putea fi tată. Dar nu-ţi sunt tată. Singurul mod de a-mi purta numele e acesta. Ca atare ţi-l ofer, ia bine aminte, Alba, fără de nici o rezervă. Nu ştiu dacă sunt de ajuns de clar ?

Alba îl cîntări un timp din privire (o suportă limpede), apoi se adună în gîndul ei.

— Îmi eşti frate bun ? îl cercetă ea, c-o patetică dorinţă de adevăr.

— Bun, Alba, cinstit, curat, fără gînd ascuns.

— Atunci îţi mulţumesc. Dar mai aşteaptă. Căsătoria trebuie să fie altăceva. Să n-o murdărim, grăbindu-ne. Ne-am înţeles ?

— Îmi dai voie să-ţi sărut mîna ? întrebă el cu ochii umezi.

— Nu. Strînge-mi-o. Ca fraţii, — dar ca cei buni, adăugă ea, chemînd surîs pe melancolia feţei.

Cap. XVI

Dar Batişte, neprimit în casă pe uşa Crăciunului, revenea chiar prin cel care i-o interzisese : prin Vizanti. Căci duioasa, frăţeasca amînare a căsătoriei în speranţa unui moment mai bun pentru săvîrşirea ei neconvenţională, implica prezenţa lui Batişte în sufletul Albei. Dilatîndu-l, de-acolo venea.

Pînă atunci, într-un fel de suspendare a ostilităţilor, Batişte dispăruse dintre ei. Acum reapărea : ca o piedică a căsătoriei, cel puţin a unei căsătorii imediate, aşa cum o plănuia Vizanti.

Şi din această simplă contrazicere a dorinţei lui, Batişte apăru sub altă formă, mai puţin autoritară, dar mai insidioasă şi mai virulentă : sub forma geloziei.

Redeveni gelos pe Batişte.

Pînă atunci, trăise cu Alba, parcă renunţînd şi la dorinţe trupeşti şi la gîndul de-a o avea pe Alba. De cînd însă proiectase căsătoria, fără ca dorinţa să apară, ca atare (biologic), psihologic era sugerată[75] de căsătoria care o implica. Aşa că, deodată, dorind astfel (indirect), — îl avu din nou în faţă pe Batişte : cel iubit de Alba.

Şi Alba deveni un pic impură, prin dragostea ei pentru Batişte şi prin ceea ce decurgea logic din noţiunea de dragoste.

Ca atare, ea îşi pierdu certitudinea extatică de pînă atunci, devenind faibilă.

Şi Vizanti începu să o învăluie cu bănuieli.

La ce se gîndea ea cînd era singură în odaia de sus ? E cu putinţă să-l fi expulzat pe Batişte din gîndul ei ? Dar chiar dacă-l eliminase din gîndurile conştiente, subconştientul nu-l păstra ? Dar noaptea nu-l visa ? Dar trupul ei viu, sănătos, tînăr, nu-l dorise ? Nu visa noaptea bărbat, bărbat venit aspru şi greu în aşternutul ei, pierzîndu-şi în vis fecioria fiinţei de omăt necălcat ?

Ah ! Batişte ! Batişte !

Cum să lupţi cu nevăzutul din sufletul unei femei ?

Uneori se convingea de contrarul : că Alba nu e femeie în sensul obişnuit. Că toate obscurităţile tulburi care caracterizează[76] pe femei, făcîndu-le plurale, succesiv contradictorii şi uneori chiar concomitent, înnebunitor incerte prin mobilitate [indescifr.], — în ea nu apăreau cruţîndu-i evidenţa ei alpină[77] de tîrîtoarele lor umbre. Că Alba e sănătoasă. Că trupul ei sportiv, robust echilibrat, suportă fecioria fără nici o concesie îndoielnică sau penumbră.

Astfel, o reclădea din nou pe Alba din lumini și transparențe, — odihnindu-se în adorația ei fără rezerve. Dar, de îndată Sigrid îi răsturna totul. Căci pura Sigrid îl înșelase, — sau, oricum, iubise și pe altul.

Deci, nici Alba...

Și neputînd-o urî pe Alba, gîndul lui se ducea să muște din irealitatea prezenței marelui Batiște.

Era gelos!

Și prin obsesia prepuelnică, bănuitoare, a geloziei, raporturile lui cu Alba deveneau inegale, se alterau, luîndu-i odihna bucuriei unitare de pînă atunci.

Nu se certau. Pentru nimic în lume n-ar fi îndrăznit să-i facă un reproș sau s-o întunece cu nuanța unei iritări sau s-o contrazică brutal. Dar *transparența* raporturilor de pînă atunci se micșorase, devenind ca o sticlă aburită pe care trebuie să o ștergi, ca să poți vedea prin ea.

Ferestrele fumegau leneș a sfîrșit de iarnă.

Trupul purta ostenit paltonul depășit, dorindu-și libertatea.

Streșinile și ulucile picurau, înmulțind și afară tictacul ceasornicelor. Uneori alunecau lostopane mari de omăt muiat, răbufnind cu tunet, aducînd aminte de glasurile războiului.

Orașul își schimba culoarea. Din alb ca zăpada, devenea cenușiu.

Și Alba (din pricina geloziei) își pierdea strălucirea de iarnă, devenind (ciudat) mai pămîntește tînără, ca țărîna fără de zăpadă, care se apropie de izbucnirea ierburilor verzi.

Într-o noapte, Vizanti adormi foarte tîrziu, — parcă auzind neliniște și în odaia Albei (ieșise și afară, verificînd că fereastra ei era deschisă, fereastra despre care la începutul iernii îi spusese: „Am deschis-o ca să intre cel care a plecat").

Așadar adormise chinuit. Și o visase pe Alba, așa cum o văzuse la Lido: goală în costum de baie, cu arzătoarele reliefuri sprintene ale trupului ei înflorit din apa albastră, proiectat pe cerul albastru.

O dori. Crescu prin somn spre ea, dureros, pătimaș, mîlos.

Se deșteptă fără de ea în brațe, — ca despicat.

Nu mai putu dormi. Cu halatul peste pijama, ieși afară. Noapte de primăvară, după ce abia s-au topit zăpezile. Mirosea a dragoste trupească în văzduhul umed, din pămîntul ud, străpuns de preajma ierburilor. Sevă era și-n boarea nopții, nu îndulcire de petale, — frusta sevă.

Fereastra Albei era tot deschisă.

Pe-acolo intra primăvara în odaia ei, în patul ei, în somnul ei, în trupul ei.

I-l dori cu atîta putere, încît gîndul, desmățat ca în vis sau în aprig vin, sări pe fereastră și o violă.

A doua zi, deschise din nou ușa atelierului.

Și vru iarăși să dea lutului, prin artă, ceea ce nu putea da dragostei prin trup. Ah ! Batiște !

Cap. XVII

Dar și-n Alba creștea acea neliniște, poate adusă de fereastra primăverii, poate de alte ferestre, care multiplică sufletul în visuri, făcîndu-l să trăiască și altfel, pe hotarul dintre amintire și presimțire.

De cîteva ori, Alba visă pe Ingrid, care vroise să se arunce, după întîlnirea cu țiganca, sub roțile automobilului. Auzea prin vis țipătul feminin al disperării locomotivelor, spintecînd noaptea, și vedea mulțimea de roți care treceau prin ființa ei ca valurile mării și copitele cailor unei armate în marș.

Toate treceau și ea rămînea neputincioasă pe marginea lor.

Se trezea în patul lui Sigrid, la Ploiești, și iar îi părea că visează.

Ce era adevăr și ce era minciună dintre toate acestea ? Nu mai putea dormi. Stătea cu ochi deschiși prin

întuneric, căutînd o lumină. Nu mai era sigură de nimic. Bine! Rău! Toate se învălmășeau, încîlcindu-se. Deatîtea luni stătea în casa unui bărbat care nu-i era nici rudă, nici soț, nici iubit, acceptînd darul ospitalității lui, în vremuri grele, cînd astfel de daruri creeau obligații strașnice.

Se va căsători cu Vizanti?

Își va răscumpăra ospitalitatea și întreținerea plătind cu trupul?

Era așa de convinsă că nu, — încît i se păru că înșală. Și aproape nu-i veni să creadă că Alba Davizilor din Șiria poate fi un fel de escroacă.

Ce se întîmplase cu ea? Cine o vrăjise? Cine o moleșise în așa măsură, încît s-o facă să se lase întreținută de un bărbat, pe care nici măcar nu-l plătea în natură?

Dar o astfel de plată ar fi dezgustat-o[78] mai mult decît orice, chiar și decît trișarea. Nu putea accepta plata cu trupul, făcută unui om ca Vizanti. Și fără să știe exact de ce simțea că, o dată cu venirea primăverii, Vizanti s-a schimbat. Ea, Alba, avea o mare experiență a creditului tolerant (cîtă vreme durează speranțele impure) care devine agresiv de îndată ce aceste speranțe sunt infirmate. Era deprinsă să citească în ochii creditorilor bărbați clipa cînd se transformă în țevi de pușcă, astfel amenințînd-o pe platnica întîrziată. Văzuse această metamorfoză a privirii în ochii proprietarilor, a birtașilor, a lăptarului, a băcanului, a brutarului, a croitoresei, a cizmarului. Căci ea, de-a lungul anilor regăteni mai cu seamă, trăise acrobatic, din datorii mereu întinse[79]. Această privire recapitulativă o regăsea, pe un alt plan, în ochii lui Vizanti. Vedea în ochii falsului tată, cum se ridică țevile de pușcă ale creditorului imperativ.

Și nu se mai simțea ca pînă atunci la ea acasă, într-o amorțire de iarnă, și pe urmă într-o vacanță de Crăciun, — ci în casa străină, unde n-a plătit nici chiria și nici masa știind că nici în viitor nu va avea de unde.

Poate că tocmai acest caracter somativ al realității și conștiința deprimant-evidentă că nu poate face față, că nu poate plăti, că n-are cu ce și de unde, — creeau

în ea datele psihologice din primăvara trecută cînd, la fel exasperată şi deprimată de viaţă şi de sărăcie, vroise să se sinucidă.

Visa mereu Ţiganca.

Şi primăvara de atunci venea cu ea drăceşte vie, ca din Ţigancă.

S-apropia iar de o răspîntie. Era neliniştită (nu somnolentă ca la începutul iernii), îşi pierduse pofta de mîncare, somnul ei devenea fragil, rupîndu-se mereu ca o aţă putredă cu care nu poţi să coşi nimic. Se vede că şi pe faţa ei s-arătau semne de osteneală, căci ochii lui Vizanti, uneori şi întrebările, o cercetau mereu, silind-o să mintă. Formula tip era : cetitul pentru examene. Se pregătea intens, — ci-că. În realitate, isprăvise cu preparatul examenelor. Ca niciodată, studiase odihnită şi bine hrănită, fără să-şi împartă timpul şi cu altăceva. Cum era deprinsă din copilărie să studieze ordonat şi intensiv, dăduse gata incredibil de repede toată materia.

Acum însă se despărţise fără punte de caietele de curs. Invocarea lor era o „manoperă" defensivă, termen din Codul penal. Deci i se părea că, cu toate, poate să încapă în vreo definiţie a codului penal. Înşelăciune, de pildă, infracţiune prevăzută de articolul 549 C.P.

Astfel : „Acela care, în scopul de a obţine pentru sine sau pentru altul un folos material îngust, face să treacă de adevărate fapte mincinoase, sau prezintă ca mincinoase fapte adevărate..."

Art. 549 C.P. făcea portretul Albei David în actuala conjunctură[80].

Cu alte cuvinte, dacă cineva (Sigrid, de pildă) i-ar fi spus : „Eşti o escroacă, Alba David !" — ea ar fi trebuit să plece capul. Şi toţi Davizii cu ea, plopii ei din Şiria.

Dar pînă cînd ?

Acest ciceronian „dar pînă cînd" tresărea mereu în ea, dîndu-i o scuturare a capului, o înălţare a frunţii şi o dilatare a nărilor, — o luptă cu nevăzutele.

— Începe primăvara, Alba.

— Sigur că începe. Dar de ce mi-o spui așa ?

— Fiindcă uneori semeni c-un mînz care-și scutură coama pe iarbă verde.'

Trebuia să surîdă.

Și iar mințea.

Trist, Alba David !

Devii un fel de Ingrid ! Trist !

Cap. XVIII

Se lumina pămîntul a verde de primăvară spre nou albastrul cer în care s-aurea saltul de leu tînăr al soarelui.

Cu toate că focul ardea încă în sobe, odaia Albei nu se mai sătura de primăvară. Fereastra era mereu deschisă. Lungile perdele albe ondulau necontenit, plecînd și iar venind, ducîndu-se în cer și de acolo aducînd lumini în odaie.

Alba visa atît de mult, încît somnul ei își pierduse semnificația de topire în odihnă neagră, căpătînd-o pe aceea de carte cetită cu ochii închiși.

Receti astfel episodul întîmplat la începutul iernii, chiar în odaia ei, între fereastra deschisă pentru Batiște, și ușa pe care năvălise cel cu boca-boca. În vis, *creșterea* lui Vizanti spre odaia în care ea era răstignită oarecum pe fereastră, cu mînile țintuite în laturi, — îi dădea cea mai spăimîntătoare bătaie de inimă a coșmarului. Vroia să se libereze din răstignire, zvîcnea, o dureau coastele[81] de efort, dar nu putea. Și Boca-Boca venea. În vis, nu mai era cu nume de om, ca Vizanti în realitate. În vis, acela se numea Boca-Boca. Nimeni nu-l chemase astfel, dar țipătul tăcerii ei așa simțea scandarea apropierii lui. Venea de *jos*, dar nu dintr-o casă omenească : venea din adîncul negru al pămîntului deschis, el, și mai întunecat decît noaptea, ca un monstruos liliac-vampir : Boca-Boca.

Se deșteptă dezvelită, năduşită, gata să cadă din pat. Şi trează, frica nu pleca.

Numele din vis, Boca-Boca, era mai puternic decît realitatea.

Se temea de Boca-Boca.

De Vizanti ?

Această spaimă din vis cu care îl întîmpină altfel decît pînă atunci pe Vizanti, îi rechemă imediat după secundele visului oprit, amintirea scenei de la începutul iernii.

— Ce-i asta ? De ce-ai deschis fereastra ?

— Ca să intre cel care a plecat.

— Iar Batişte ?

— Iar Batişte.

— Îl iubeşti ?

— Îl iubesc.

— Pe el ?

— Pe el.

— Şi-ndrăzneşti să-mi spui asta mie ?

— Dar cine eşti dumneata ?

— Sunt omul care te-a adunat de pe drumuri.

Boca-Boca !

Cel din visul oprit continuă întocmai în amintire năvălind spre fereastra deschisă unde se refugiase ea. Boca-Boca ! gîndi ea, cutremurîndu-se.

Dar ce vroia omul pasăre ?

Vroia (evident) s-o violeze. Şi asta cînd ? După ce *vorbise* cu ea *coherent*, dovedindu-i că nu era beat, în tot cazul nu în aşa măsură încît să atribuie impulsiunea violului, beţiei.

Deci : Boca-Boca, imediat după plecarea lui Batişte, lăsîndu-şi prietenii jos să chefuiască mai departe, venise calm spre odaia ei (bătuse la uşă şi încă fără violenţă, delicat), hotărît s-o violeze. Unde ? În camera şi în patul suavei şi pateticei Sigrid, care se sinucisese fiindcă Batişte o înşela cu orişicare femeie întîlnită.

Dar o astfel de comportare era compatibilă, cel mult, cu un om ca Batişte, aşa cum apărea în portretul pe care i-l făcuse fratele Panait, — un Batişte care „înghiţea pe orişice femeie întîlnită“, un Batişte cinic, amator de efecte teatrale şi de subtilităţi cabotine. În-

tr-adevăr, un astfel de Batiște ar fi fost capabil să violeze pe o fată care semăna cu fosta lui iubită (sinucisă din cauza lui), chiar în patul ei.

Dar dezarmatul, dar învinsul și înșelatul Panait Vizanti? Putea oare un om ca Vizanti, care suferise atît de mult din cauza adulterului tolerat încît se închisese în atelier nu cu sculptura (în care nu credea), ci cu băutura, — putea el, treaz, să violeze o fată care semăna cu patetica moartă?

Boca-Boca!

Numele din vis era atît de sinistru, încît recapitula toate spaimele existente ale copilăriei: Strigoiul, Cimitirul, Miezul Nopții, Omul galben, Știma lacului.

Dar, irezistibil, Panait Vizanti era învăluit în noaptea celui din vis, realitatea lui din ultimul timp fiind întunecată de apariția celuilalt.

Nu-l mai vedea pe Panait Vizanti (cel cu „No, hai“ !). Vedea numai spaima care venea dinspre el.

Readormi.

Pînă la prînz, izbuti să-l evite pe Vizanti, dar cînd se coborî la masă și-l văzu cu mîinile întinse înspre ea, gata parcă s-o culeagă pentru scrînciob, avu pentru el o repulsie atît de violentă, încît se opri, lăsînd pauza unei trepte între mîinile lui și ea.

— Ce s-a întîmplat? Ești supărată pe mine?

— Nu, protestă ea. De ce să fiu supărată?

— Atunci de ce nu vrei să-mi dai mîna?

I-o dădu. Era înghețată, — ca atunci, desprinsă din vîntul ferestrei deschise la începutul iernii.

Panait vru să i-o încălzească în mîinile lui. Dar ea și-o trase.

— Alba! Ce ai?

— Nimic!

— Cum nimic? Ești rece. Tresari. Ai cearcăne...

— Primăvara!

Și-și aminti, deodată, izbucnită din aceste vorbe, scena din primăvara trecută, după încercarea ei de sinucidere, în automobilul lui Batiște, în bătaia vîntului, în marea lumină, cînd glasul lui vorbise ca din soare:

— Da, Ingrid, e primăvară.

Acum nu mai era, decît la ferestre străine.

Cap. XIX

— Da, Ingrid, e primăvară.

O sfîșia de melancolie acest glas, care suna în ea ca buciumul în înălțimi de munte. Nimic nu putea fi mai trist decît astfel spus, numele de moarte al bucuriei.

Se uita la cer și-i venea să plîngă.

Se uita la muguri și-i venea să plîngă.

Îi era milă de toți, — și de cel de jos, pe care-l evita, încredințată că-l face să sufere. I-ar fi dat orice s-ar fi putut cuprinde în vorbele : ia-ți !, — dar „ia-mă" nu putea să spuie.

Și ea suferea : sus la ea, în odaia lui Sigrid, unde se închidea voluntar.

— Da, Ingrid, e primăvară.

Glasul lui Batiște era din nou în ea.

Într-o noapte, visă un mort uriaș, cu două lumînări arzînd la căpătîi. Parcă murise un munte, răsturnat pe o cîmpie întreagă. Ea venea spre el, ca o furnică, fără să-l poată cuprinde cu ochiul ei. Pînă cînd aflase. Mortul era Batiște. Sunau clopote.

O deșteptase inima : cu furtuni de clopote în ea.

— Nu-nu-nu !

Dar nu ! Visase !

Batiște trăia.

Aceste simple vorbe (delicate[82] ca o primăvară în munte), „Batiște trăiește", o umplură de o atît de ascuțită fericire, încît știu că îl iubește.

Rămase ca răsturnată.

Dar iarăși se gîndi că e război, că el luptă pe front și, ridicîndu-se în genunchi pe patul visului, spuse :

— Tatăl nostru carele ești în ceruri, apără-l pe Batiște. Apără-l Doamne. M-auzi ?

Afară, în glasul tăcerii, sclipeau toate stelele nopții.

— Da, Ingrid, e primăvară.

În noaptea următoare (cu crai nou ascuțit), Ingrid visă că plînge în automobil, cu obrazul lipit de pieptul odihnitor al marelui Batiște.

Alba David se deșteptă plîngînd în patul lui Sigrid. Îl iubea pe marele Batiște Condor.

Absurdul magic al inimii învingea orișice logică și orișice morală. Îl iubea pur și simplu.

— Te iubesc, Batiște.

Noaptea-i luă vorbele; păstrîndu-i-le în primăvară.

Dar nu numai că-l iubea, dar și îl aștepta. Și deodată, primăvara fu ca un semn al întoarcerii lui.

Sări din pat și, desculță, în cămașă de noapte se lăsă cuprinsă la fereastră de noaptea de primăvară.

Își aminti cu toate clopotele inimii:

— Bună dimineața, Alba.

Din nou crescu sub fereastra ei, în vînăt de noapte, soarele acelei dimineți.

Și iarăși capul ei tînăr se scutură cu sfidare și mînie: dar pînă cînd? Cine îl vorbise de rău pe marele ei Batiște, pe care inima ei, orice să-i fi dovedit mintea argumentului, îl iubea necontenit, cu toate bătăile ei.

Dar cum acceptase ea totul fără luptă?

Boca-Boca!

Sporeau în ea glasuri de taină care o îndemnau să lupte iar, să nu se lase, să dezgroape, să vadă, s-audă și să caute.

Toată noaptea se gîndi la fereastra inimii de primăvară.

Și deodată, cu Sigrid într-un gînd, la aceeași fereastră, se întrebă: „Dar dacă nu m-am sinucis în România, știind că Batiște mă înșală, — pînă și cu Mărioara, de ce să mă sinucid tocmai în Suedia, unde m-a adus Batiște cu avionul?“

— Eu sunt Sigrid! Eu sunt Sigrid! murmură ea, căutînd să fie numai aceea.

Ea e Sigrid. Îl iubește pe Batiște. E căsătorită cu Panait Vizanti, pe care nu-l iubește. Dar Batiște o înșală cu orișice femeie întîlnită: e un vicios. Ea suferă, se roade, se frămîntă, nu doarme, nu mănîncă, visează. Dar îl iubește pe Batiște cu atîta putere, încît trece și peste pofta lui vicioasă. A văzut cu ochii ei cum era în brațe cu Mărioara țiganca, aici, în patul negru.

Şi nici nu i-au orbit ochii arşi de oroare, şi nici n-a murit de inimă, şi nici nu s-a aruncat pe fereastră sau sub roţile trenului, care trec necontenit prin nopţile ploieştene. A rezistat. Deci dragostea ei pentru Batişte învinge tot, chiar şi moartea.

— Atunci de ce în Suedia? Sunt cu Batişte. El m-a adus cu avionul. Îmi revăd ţara, Suedia, pe ai mei, locurile copilăriei. De ce să mă sinucid?... Şi totuşi, m-am sinucis. Atunci... Atunci... Atunci m-am sinucis din cauza celuilalt, a soţului meu, a lui Panait Vizanti. Dar cine e omul acela? întrebă Sigrid.

— Boca-Boca! răspunse în şoaptă Alba, cutremurîndu-se de frig.

Cap. XX

O chema soarele.

Şedea pe scîndura feresterei deschise, în pantaloni scurţi de sport, cu genunchii la bărbie, uitîndu-se la cer ca la o mare, parcă aşteptînd iviri, vestiri, plutiri.

Astfel se topea în vagul marii străluciri, lepădîndu-se de gîndurile care o frămîntau şi noaptea, numai acolo cruţînd-o.

Căci, hotărît, era ca obsedată. Panait Vizanti? Sau Boca-Boca? Cine era Boca-Boca? Panait Vizanti cel din vis? Sau Batişte din vorbele lui Panait Vizanti?

Unde era adevărul?

Cum să-l afle? Şi de la cine?

Numai pîndă, frămîntare şi o repulsie pentru Vizanti atît de irezistibilă, încît şi strînsoarea pe care i-o acorda, cu degete de ghiaţă, era o minciună pe care şi-o impunea.

Creştea un fel de urlet din trupul ei, cînd se gîndea la Boca-Boca, nemaiputînd să-l separe pe Vizanti de acela.

Şi totuşi, se-ndoia. O iarnă întreagă trăise sub acelaşi acoperiş cu Vizanti, fără ca niciodată un cît de mic echivoc să fi pătat raporturile dintre ei. Cînd fusese bolnavă, o îngrijise fără să-i impună prezenţa lui, angajîndu-i infirmieră de la Bucureşti. Apoi, în timpul oarecum convalescenţei, se purtase cu ea ca un adevărat tată, toate solicitudinile lui avînd un emoţionant caracter de asistenţă părintească.

(De altfel, sufletul ei nu putea respinge, orice s-ar fi întîmplat, acele zile şi nici recunoştinţa pentru acel Panait Vizanti care i le dăruise).

De asemeni, cursurile aduse din propria lui iniţiativă de la Bucureşti şi cumpărate cu banii lui. Nu faci astfel de daruri unei femei cu care vrei să te culci. Pentru astfel de femei şi pentru astfel de intenţii sunt de-ajuns sticle de parfum, chiar cărţi de lux, tablouri şi o mie de nimicuri somptuoase.

Caietele de cursuri defineau un suflet (al lui, de atunci), intenţii părinteşti pentru cariera ei, pentru viitorul ei, — purificînd reconfortant şederea ei în casa lui.

Apoi vacanţa petrecută cu el la Valea Tînără ! Adevărată vacanţă, de Crăciun. Steaua de la fereastra acelei vacanţe putea să rămîie acolo.

Atunci ?

Dar acel Panait Vizanti (despărţit de cel din dimineaţa plecării lui Batişte), rămînea în amintire, în trecut.

Acum după visul cu Boca-Boca şi gîndurile care-l adnotaseră critic, carnea ei ţipa la apropierea lui Vizanti : Boca-Boca ! Şi se temea.

Dar oare nu-l ponegrea ? Nu căuta ea oare argumente pentru a explica repulsia ei fizică pentru Panait Vizanti şi pentru a justifica neta ei hotărîre de a nu-i fi sotie* ? Nu-şi îndreptăţea astfel nerecunoştintele pentru binefacerile lui Vizanti ? Căci, hotărît, astfel de gînduri (care oarecum îl cleveteau la bucătărie) dovedeau că e meschin lucidă pentru unele amănunte şi surprinzător ingrată.

Stătea în mare cumpănă.

* în ms · de a-i fi soţie

Și poate că locul ales de ea — pervazul ferestrei cu soare tocmai pentru clipele de relativă recreație, cînd frămîntarea ei îi acorda cîte o pauză, — dovedea și simbolic cumpăna plecării.

Nu mai era în casă.

Era pe aerianul hotar care desparte casa celor care rămîn de cerul celor care pleacă.

Dar într-o zi, cum stătea așa, numai c-o bluză subțire și cu picioarele înalt goale, pe pervazul ferestrei, într un soare de topaz, — se simți deodată pîndită. Fără să facă nici o mișcare aparentă, își concentră ascuțit atenția în coada ochiului și desluși, ascuns după un castan, dar cu o avîntare a capului de pasăre de pradă care depășea ascunzătoarea, pe Boca-Boca! În ochii lui ardea violul.

Abia își stăpîni izbucnirea trupului.

Lăsă un timp să se potolească bătaia inimii.

Tot trupul ei, astfel privit, se revela dezgustător. Ar fi vrut să i-l arunce ca pe o carne. Na! Satură-te, fiară! Pleacă din ochii mei.

Dar nu numai trupul ei, ci primăvara de afară, zborul păsărilor, piuitul puilor, totul devenea dezgustător, — dîndu-i dorința focului purificator.

Fără să pară că l-a dibuit, plecă de pe fereastră, închizînd-o calm.

Cu mîinile pe inimă (era și-acolo un fel de boca-boca) stătu mult timp, ca un străin de casă, fără să știe ce va face.

Îi venea să fugă (era un făcut! Fuga era comandamentul acestei încăperi din care și Sigrid fugise: ea definitiv, în moarte).

Cu încetul însă se potoli. Dispăru și frenezia de repulsiune pentru toate formele vieții. Regîndi totul, cîntărind critic.

Nu se înșela iarăși, obiectivîndu-și sofistic subiectivismul?

Explozia de dezgust provocată de „pînda lui Boca-Boca" (așa o definea) nu era un procedeu iscusit care să-i justifice dorul de ducă?

O pîndea Boca-Boca?

Sau o privea cu discreție (vrînd să n-o tulbure) un om care-o iubea desigur, dar care era și sculptor? De ce omitea ea mereu, cînd îl analiza pe Vizanti, și realele lui însușiri de sculptor? Cam diletant, dar cu talent. Deci: cu sensibilitate pentru formele plastice. Era oare de mirare că un artist se poate uita și altfel decît „satirul bătrîn", la o fată tînără, cu trupul călit în sporturi?

Nu numai că nu era de mirare, dar era chiar firesc. Atunci?

— Ajută-mă, Dumnezeule. Spune-mi ce trebuie să fac.

Căci își dădea seama răspicat că izbucnirea (măiturisită) a dragostei ei pentru Batiște (chiar dacă era netrebnic, așa cum i-l zugrăvise Vizanti) o făcea *adversara lui Vizanti,* — forma ingratitudinii ei față de el depășind pasivitatea indiferenței, devenind dușmănie activă. Știa că nu poate să fie soția lui Vizanti, chiar dacă niciodată nu i-ar fi fost dat să-l mai întîlnească pe Batiște. Pur și simplu nu putea fi soția acestui om.

Dar putea ea oare să-l îndurereze, respingîndu-i prietenia?

Și o fugă din casa lui însemna să răspundă cu o copilă celui care-i întinsese sufletul și amîndouă mîinile.

— Ce să fac?

Clipea de nehotărîre în odaia lui Sigrid.

Se gîndi deodată la Mărioara.

Ce-ar fi să încerce s-o descoase pe țigancă?

Nu numai că Mărioara era veche în casa lui Vizanti, dar părea că știe atît de multe, încît de cîte ori se uita mai lung la cineva sau la ceva de acolo, te mirai că nu-și dă drumul lung la gură și înțelegeai că și-ar da ea bucuros, numai că astfel de lucruri nu pot fi spuse cu glas tare în casa bățului lui Vizanti.

Mărioara: pretinsă aventură a lui Batiște, — în versiunea Panait Vizanti.

Dar putea, mai ales ea (necăsătorită cu Vizanti, echivoc ospitalizată) să facă astfel de anchete[83]?

Și i-ar fi răspuns sincer Mărioara?

Era convinsă că Mărioara, solidară cu toți chefliii lui Vizanti, în frunte cu Batiște, pe ea o detestă mieros. Căci era *primejdia stăpînei* în casa numai cu bărbați.

Renunță deci și la Mărioara, coborînd la dejun încă mai nehotărîtă, participînd cu efort și cu ipocrizie la conversația în doi cu Vizanti, neștiind cum să plece mai repede, sub pretextul unor crampe.

A doua zi, la ora ferestrei, adică a soarelui, se întîlni din nou cu fereastra și cu amintirile ferestrei. Nu se așeză pe pervaz, dimpotrivă, închise fereastra și cu un subit detectivism o acoperi cu camuflajul care însă avea o crăpătură recent descoperită. Se uită prin crăpătură. După un timp îl văzu pe Vizanti cum răsare. Boca-Boca de după castan.

Dar nu plecă : nici el, nici ea.

Vizanti, ca un om cuprins de primăvară și de amintiri, bătea pietricele cu vîrful bățului, părînd foarte concentrat, dar în realitate supraveghea fereastra ei, sperînd că odată și odată tot o va deschide, oferindu-i din profil pulpele ei prelungi și avîntul sînilor ei în bluza de vară.

Neîndoios ! Acolo era Boca-Boca, în soare de primăvară, dar ca în lumină de lună, cu ochi stranii — ca acei oameni întîlniți la marginea lunară a cimitirului. Dacă ești mare, îți faci cruce ; dacă ești copil, fugi țipînd.

Cînd, deodată, se întîmplă ceva. Boca-Boca crescu într-o dilatare de păianjen, dar nu spre fereastra ei camuflată, ci spre poartă. Apăruse, ca țîșnit din primăvară, o țigancă tînără, cu ghiocei în mînă. Îi ieșea aproape un sîn din cămașa larg deschisă pe pieptul de aur smolit. Și avea buze roșii ca miezul piersicii și păr ca de mangal.

Boca-Boca o ajunse, o învălui cu vorbe și o luă cu el, — prinsă, ca de păianjen.

Unde putea s-o ducă ?

În atelier. (Parcă vorbise Sigrid) Coborînd în goană scara adevărului găsit, Alba porni în vîrfuri, pas cu pas, spre ușa atelierului.

Se opri, aproape ca în uragan, în bătăile inimii.

Și auzi ce nu văzură ochii.

Căci geamătul lui Boca-Boca umplea atelierul lui Vizanti.

Acum știa de ce-și curmase viața biata Sigrid.

Dar Batiște ?

— O ! Batiște ! Ce bine-mi pare ! oftă ea din adînc.

Şi se bucură atît de fierbinte regăsindu-şi speranţa dragostei, încît, plecînd de acolo, tot în vîrfuri, mai întoarse ochii înspre uşa adevărului, spunînd cu milă şi dezgust deopotrivă :

— Bietul om !

Cap. XXI

În primăvara care începea, Bucureştiul uitase atît de zîmbitor războiul frontului, încît în clipa albastră ca un cer de Paşte, cînd în locul clopotelor învierii s-ascuţiră sirenele, — bucureştenii se uitară cu dojană la dezlănţuirea care le spărgea timpanul, ridicînd din umeri.

— Exerciţii de alarmă la oră nepotrivită ! exclamară unii şi alţii, continuîndu-şi viaţa contrazisă doar o clipă de păguboasa ispravă.

Nici pe şoseaua Bucureşti-Ploieşti circulaţia nu se intimidă de atîta lucru.

Dar dintr-un automobil militar care venea înspre Ploieşti, frînat ca la comandă, izbucni un uriaş civil, plutind în haina cam lărgită şi cu băţ de invalid. Îl ridică, punîndu-se de-a curmezişul circulaţiei. Şi-o Dunăre s-ar fi oprit în faţa lui.

— Stai, idiotule !

Şoferul autobuzului dinspre Ploieşti opri brusc, gata să suduie. Dar strănicia omului cu băţ îi astupă gura.

Celălalt articulă :

— Vin avioane inamice. Daţi-vă jos în ordine şi risipiţi-vă...

Nu le vorbea. Dispunea.

Răsunară ţipete. Şi-ndată, interiorul autobuzului se zburli a panică şi a năvală.

— Nu vă grăbiţi.

Îi domina pe toţi, cu tun în fiinţă, ridicat la uşa autobuzului.

— 'Napoi. Dintîi femeile, apoi bătrînii. Nu iese nimeni decît în ordine.

Îi filtră terorizaţi prin disciplina lui brutală, unul cîte unul, cînd deodată. uitînd de toate. clipi năuc:

— Tu ?

— Eu.

— Hai !

Porni cu ea, şchiopîrc-şchiopîrc, trecînd de pe şosea în cîmp.

Tot cerul zbîrnîia ca un imens smeu ridicat în vînt.

Sirenele încetaseră, c-un fel de mîrîit înfricoşat, turtindu-se, dar pocneau mut bateriile antiaeriene.

Nouraşi de fum însemnau în azur locul îngerilor din pozele de pe vremea cerului.

Şi zbîrnîitul se-ncorda amplificat, ca şi cum un alt cer sosea, cu biciul acestuia, adus de o imensă elice mînioasă[81].

Ca să creadă, Alba repeta în gînd: „Sunt eu, Alba David. Da, eu. Dar altfel".

Braţele lui Batişte o îmbrăcau toată, real şi miraculos. Era ca lîngă un copac care ar fi luat-o în braţe, ducînd-o în legendă.

— Eşti rănit ?

— Cît trebuie pentru un concediu*.

— Nimic grav, nu ? întrebă ea, cuprinzîndu-l adînc în ochii ei albaştri.

(Batişte slăbise. Întinerise. Părea şi mai înalt).

O privi zîmbind, — adunînd-o în amintire, regăsind o.

— Îmi pare bine, foarte bine că te văd, Alba David.

— Ce face veverita ?

— Ve-Ve, nu ne-a uitat ! spuse el, ca la telefon, celei din buzunar. Bine, foarte mulţumesc. Te doreşte.

Scoase plosca cu coniac franţuzesc din buzunarul din dreapta.

— Bea, Alba... Steaua magilor s-a oprit în această băutură.

Bău ea un cogîlc-cogîlc.

Bău şi el cîteva gîl-gîl-uri.

* în ms : congediu

Masacrul începu.

Ca și cum calul lui Mestrovici ar fi săltat enorm de pe pămîntul omului, galopînd în cer. — răsună tunet de apocaliptice copite. Inima bătu săltat.

Căzură unul lîngă altul, cu burta la pămînt, ținîndu-se de mînă

— Asta e războiul ? îl întrebă ea palidă, căci mai departe, în locul unui grup de oameni, acum era o groapă : groapa lor.

— Cam așa. Dar te deprinzi.

Își cufundă obrazul în palmele lui cu miros de pipă, în vastele lui palme regăsite printre bombe, sub cerul de moarte. I le sărută. Apoi plînse : în ele. Le spuse tot și le ceru iertare.

Nu mai știa : vorbea cu ea în gînd ? vorbea cu Dumnezeu în ceruri ? sau vorbea cu Batiște în vis ?

Bubuiturile se apropiau, scurmînd cu trombe valea plîngerii.

Urlară oameni, ca sfărîmați de-o judecată de apoi. Apoi urlară cîni, ca în noaptea de cutremur.

Fum negru de incendii. Pocnete. Pîrîituri. Enorme prăbușiri. Gesticulări demente.

Soarele, deși prezent în spațiu, părea definitiv pierdut : a fost odată soare !

Batiște, după încă o gură din ploscă (una pentru Alba, patru pentru el), cercetă cerul avioanelor, apoi pămîntul, iarba și copacii proiectați pe cer.

— E primăvară, Ingrid, — îi șopti el cu zîmbet. E primăvară, Alba, repetă el în noua primăvară.

— Da, Batiște, e primăvară și e moarte.

Mîna lui îi acoperi, dulce, gura vorbelor de prisos.

Apoi, ridicîndu-se pe o coastă asupra ei, o adună la pieptul lui, umplîndu-și ochii de culoarea luminoasă a părului ei și nările scăldîndu-și-le ca-n preajmă de parfum de tei.

Moartea era numai în jurul lor.

Pe ei, ca într-un țintirim, îi bătea soarele primăverii, vechiul soare, sfîșietor de luminos.

— Soare !

— Asta da ! încuviinţă el, pieptănîndu-i pletele în amintirea celeilalte primăveri, cînd vîntul i le fîlfîia mereu în viteza automobilului deschis.

Şi iar o adînci în pieptul lui, cu ochii închişi, dîndu-i ca un fel de somn, în epilepsia noului Apocalips.

Pînă cînd din nou, sirenele acordară vieţii ziua oprită.

— S-a sfîrşit. Uf ! făcu el cu lehamite şi cu dezgust.

Vru s-o ajute să se ridice. Dar revenind glumeţ asupra acestei porniri, o ridică de mijloc cu un singur braţ, fără de nici un efort, ca pe un mănunchi de flori de cîmp.

Zîmbeau unul înspre altul, plini de ţărînă şi de iarbă, cu hainele mototolite.

Bucureştii fumegau.

Un copil plîngea.

Dintr-un automobil răsturnat, o gîscă lungi gîtul şi gîgîi bufon, în amintirea gîştelor capitoline.

— Ce facem ? îl cercetă ea, c-un fel de zîmbitoare anxietate, care în ochii ei albaştri prelungea cerul bombardamentului abia curmat.

— Te iau cu mine, hotărî el. Am buzunar şi pentru tine. Dar...

— Bietul Panait Vizanti, vorbi ea limpede, uman, direct, luîndu-i vorba începută. Oricum, mi-e şi milă de el. E un ticălos, dar şi un biet om. Ce-i mai rămîne ?

— Să vie Bazarcă !

— Om bun, spune-mi tu (îl rugă ea de jos în sus, cu obrazul lipit de pieptul lui), ce înseamnă asta : Să vie Bazarcă ? Parcă e mai mult decît : să vie lăutarii.

— „Să vie Bazarcă" e a doua taină a bărbatului, dintre cele trei.

— Şi întîia care e ?

— E dragostea, tînără doamnă Condor.

Ea îl privi adînc, pînă la lacrimi. Le învinse. Surîse.

— Şi a treia ?

— Nu ştiu dacă e taină sau o idioţie, dar tot a bărbaţilor e, cel puţin aşa zic : o idioţie : e războiul.[85]

Şi zicînd aceasta, ridică în sus degetul arătător, ca după un „dixi".

3—20 august 1947

Variante

1) p. 29 : unduire /pornire
2) p. 30 : Transparențe / desmăț
3) p. 30 : sărăcie / calicie
4) p. 31 : elegant / falnic
5) p. 31 : fumegînd nicotină scumpă / aburind tutunuri scumpe
6) p. 32 : după împușcătură / după glonte
7) p. 33 : se ivea salin, în spațiul vast strălucitor, mirosul ud al mărilor / parcă începea sărat, în spațiul vast strălucitor, mirosul colosal al mărilor.
8) p. 33 : sopran verde / strident verde
9) p. 33 : în abisul numit suflet / în genunea sufletului
10) p. 34 : osteneala / lenea
11) p. 34 : binefacere / haină
12) p. 35 : rudă năbădăioasă / bunic năbădăios
13) p. 35 : pledul pogorît pe neașteptate / pledul căzut din senin
14) p. 36 : părea comic, — simpatic comic / părea comic, adică văzîndu-l te desfăceai a zîmbet.
15) p. 39 : în care s-au amestecat file ale mai multor cărți / în care s-au zăpăcit file de la mai multe cărți
16) p. 39 : cerceta actele fiecăruia / cerceta cu ochii spre
17) p. 47 : bună / mare
18) p. 47 : delicat / ușurel
19) p. 49 : rece / răcorită
20) p. 49 : ademenit / extras
21) p. 51 : înrăită / veche
22) p. 51 : înfățișînd / reprezentînd
23) p. 54 : încercuirea magică / cercul magic
24) p. 55 : definit / închegat
25) p. 58 : nu avea luciul revelator / nu bătea în roșu
26) p. 62 : vîjii / slobozi
27) p. 75 : valsul neprimit încetă (ca cineva care pleacă cu mîna întinsă) / valsul orfan plecă

28) p. 77 : fălcilor / maxilarelor
29) p. 80 : dar lucios limpede / luminos neagră
30) p. 81 : înălțîndu-și / înfoindu-și
31) p. 82 : fericit / satisfăcut
32) p. 83 : întunece / supere
33) p. 90 : se mulțumise / mulțumindu-se
34) p. 90 : accent / dorință
35) p. 92 : se învinețeau / se înnourau
36) p. 93 : confesivă / amicală
37) p. 94 : păgînismul / temperamentul
38) p. 96 : mierea de aur a vinului / vin
39) p. 99 : se mistuise / se evaporase
40) p. 107: adîncul / armura
41) p. 107: săritoare în ochi / definită / vădită
42) p. 113: Tout à l'égout / la canal
43) p. 115: adulmeca / iscodi
44) p. 116: apa neagră a nopții / mătasa / borangicul negru al nopții
45) p. 117: mă dau întreg / mă dau tot
46) p. 123: exclamară cam peltic cîteva / declamară ele
47) p. 126: dăinui / dură
48) p. 126: hohot de rîs / torent de aur bucuros
49) p. 126: blidul de mîncare / pentru bucata de pîne
50) p. 126: înfățișa / plasticiza
51) p. 126: recapitula / repeta
52) p. 127: despicînd / străbătînd
53) p. 127: sculpturală / armonioasă
54) p. 129: mortificări / mistificări
55) p. 130: neputința / clocotul
56) p. 130: lespedea / mormîntul
57) p. 133: somnambular / nebunește
58) p. 133: fumuri luat / nouri purtați
59) p. 135: să nuanțeze / să raționeze
60) p. 139: tumultuos iritată / enervată
61) p. 140: vremea / vremurile
62) p. 140: bazinul / havuzul
63) p. 143 : se învineța / se înnegrea
64) p. 143 : pacoste / ghinion
65) p. 143 : meteorologic / climateric
66) p. 144 : militară / biografică
67) p. 152: potoapele / apele

68) p. 159: ar fi exclamat / exclamînd
69) p. 164: tînără / nurlie
70) p. 174: fățiș / pe față
71) p. 175: scandate / sacadate / nervos repezi
72) p. 176: voi spăla / voi răzbuna
73) p. 177 : dezolant / postum
74) p. 179: frăția / camaraderia
75) p. 198: sugerată / actualizată
76) p. 198: caracterizează / devizează
77) p.198: evidența ei alpină / lumina și relieful ei alpin
78) p. 201 : ar fi dezgustat-o / o dezgusta
79) p. 201: întinse / amînate
80) p. 202 : conjunctură / ci activitate
81) p. 203: coastele / oasele
82) p. 206: delicate / enorme
83) p.211: anchete / detectivisme
84) p. 214: mînioasă / răzbunătoare
85) p. 216: Nu știu dacă e taină sau o idioție, dar tot a bărbaților e, cel puțin așa zic ; o idioție : e războiul / Nu e propriu-zis o taină, dar tot bărbații o fac : e războiul

Redactor : VIORICA MANCII
Tehnoredactor : ATILA MOLNAR

Apărut 1971. Comanda nr. 330. Coli tipar 13,75. Hîrtie tipar înalt A 80 gr/m². Format 84 × 108/32. C.Z. pentru biblioteci 859—31

Tiparul executat sub comanda 146/1971. Întreprinderea Poligrafică „Oltenia"
str. Mihai Viteazu nr. 4.
Republica Socialistă România

LEI 5,75

EDITURA
DACIA